SABIR

M. NECATİ SEPETÇİOĞLU

MUSTAFA NECATİ
SEPETÇİOĞLU

SABIR

FATİH ÜÇLEMESİNİN
İKİNCİ KİTABIDIR

İrfan Yayımcılık

Yayın Hakkı (Copyright):
© İrfan Yayımcılık & Tanıtım
Limited Şirketi

DÜNKÜ TÜRKİYE DİZİSİ
ÜÇLEME 4
CİLT 2

Kapak:
Erol KAYMAK

Baskı:
Avcı Ofset

Cilt:
İstanbul Mücellithanesi

İrfan
Yayımcılık ve Tanıtım Limited Şirketi
Klodfarer Cad. Sümer Ap. No: 40/7
34400 Divanyolu İSTANBUL
Tel&Faks: (212) 518 38 66

BÜTÜN ESERLERİ: 11

MUSTAFA NECATİ
SEPETÇİOĞLU

SABIR

Mustafa Necati Sepetçioğlu

Yazar 1930 Zile doğumlu. İlk ve ortaokulu Zile'de okuduktan (1947) sonra İstanbul'da Haydarpaşa Lisesi'ni (1950) ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1956). 1954 yılında şair ve yayınevimiz yazarlarından Muazzam Gürşen SEPETÇİOGLU ile evlendi. Muhtelif kamu görevlerinden sonra Milli Eğitim Derleme Müdürlüğü (1974) yaptı.

İlk hikâyeleri Sivas'ta çıkan *Hakikat* gazetesinde yayımlanmıştı (1948). Daha sonra hikâyeleri İstanbul, Yol, Türk Yurdu, Türk Dili (195559), Türk Edebiyatı dergilerinde yer aldı. *Çağlayanlı Vadi* adlı romanı Vatan gazetesinde tefrika edilmişti (196671). Nehir romanları olan on iki ciltlik Dünkü Türkiye Dizisi'nde Malazgirt Zaferi'nden İstanbul'un Fethi'ne kadar Türk tarihi konu alınırken, üç ciltlik Bugünkü Türkiye Dizisi ile günümüz Türkiye'sinde yaşanan toplumsal değişim ve sonuçları işlenmiştir. Sabırağacı Dizisi ile fetihten günümüze Kıbrıs ve Osmanlı Devleti anlatılmıştır. *Trampacılar* adlı oyunu İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda (Mart 1968) sahnelenen Sepetçioğlu'nun, oyun yazarlığında en önemli başarısını gösterdiği *Büyük Otmarlar* İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu'nca sahneye konuldu (1967), ardından Avrupa Üniversitelerarası Tiyatro Festivali'nde en iyi oyun seçildi (1968). *Çardaklı Bakıcı* adlı oyunu ile MEB Ödülü'nü, *Gece Vaktinde Gündönümü* ve *Karanlıkta Mum Işığı* adlı kitaplarıyla Türkiye Milli Kültür Vakfı 1980 Kültür Armağanı'nı, *... ve Çanakkale 3/Döndüler* adlı eseriyle 1990 yılı Türkiye Yazarlar Birliği'nin yılın romancısı ödülünü kazandı. 1994'te İLESAM Üstün Hizmet Beratı verildi. 1998'de Atatürk DilTarih Kurumu Şeref Üyeliği'ne seçildi.

İRFAN YAYINEVİ, Nu : 75

Dünkü Türkiye Dizisi : 11

DOĞUŞ MATBAASI
İstanbul —1980

Sırtında binicisi olmayan bir doru kısrak geldi, dizgini yelelerine karışmış bir ürkek huysuzluğu sürtecek yer aradı; dere boyu söğütlerinin birbirine girmiş çalı çırpısında kayıp görünen derme çatma bir kulübenin önünde eşindi. Kişnedi, eşindi. Varlığını duyuramamanın öfkesinde vardı kulübeciğe yaslandı, salladı. Hırçındı. Gitgide hırçınlaşıyordu.

Kulübe, söğüt çalı çırpısının saklanmasında, doru kışrağın hırçınlığını artıracak derecede sessizdi.

Kısrak şaha kalktı. Şaha kalkarken kişnemesi yırtıcı oldu. Ön ayakları olanca gücünü kulübeye ha yükledi ha yükleyecek; yükledi mi doru kısrak, hemen yıkılacak olan kulübe ile birlikte dereye inebilirdi, kulübeyle birlikte derenin yosunlarını sürükleyen suyunda batıp gidebilirdi. Suyun durgunluğuyla söğütlerin suya vuran sık yaprakları derenin derinliğini saklıyordu.

Kısrağın kulübeye yüklenmesini bir çatlak ses engelledi. Yukarı baştan sarsaklığında sallabaş, derviş kılığında bir cılız adam, salkım saçak yere inmekte, inerken yelpazelenmekte olan söğüt dallarının arasından sıyrılmış: "Höst!" diye diye gelmişti. Horoz Dede idi.

"Höst bre soyha, höst! Ne alıp veremeyeceğin var kulübeyle? Hele şuna! Hele meretin derdine! Höst dedik soyha dursana!"

Fırlak gırtlağında lıkırdayan sesi, yaban otları misali püsküllenmiş sakalının okullaşmasında büsbütün acayipleşmiş, biri irileşmiş erik, öteki yassılmış badem kaykılma-

sında diri mi diri gözlerini de sürükleyerek doru kısrağa seğirtiyordu. Yanına varınca kısrağın hırçınlığı dindi.

"Ne var? Boyun mu büyüdü? Sen Hasan'ın kısrağı değil misin? Hasan nerde?"

Doru kısrağın bu sefer de huysuzluğu başladı. Horoz Dede'nin dirseğini, buldu mu gömleğinin yenini, bulamadı mı sırtını omzunu... neresine rastlarsa dişleri, tuttuğu yeri açılmamağa gayret eden bir huysuzlanmada ısırır oldu. Hırslı, belki canı yanmış yahut yanmakta, burun hırıltılarını andırır küçücük kişnemeleri ile ısırmalarını Horoz Dede bir kısrak cilvesinin oynaşma isteğine verdi vermesine de kışrağın yerinde duramayışından kuşkulandı. "Sen buraya oynaşmağa gelmedin herhal? Sen buraya kulübeyi yıkmağa da gelmedin, he mi?" deyişinde kuşkusunu arıyordu bakışları.

Teri yoktu atın. Gözlerinde utanmış bir eviş vardı, hem bakıyor hem bakamıyordu ama burnu durmadan tıksırıyordu, dudakları kıpır kıpır; en çok da Horoz Dede'nin ellerini arıyordu dudakları. Gemini kemiriyor, boynunu sallıyor, başını atlığınca tutmuyordu.

"Hasan nerde pekey? Hasan'ın elinden mi kaçtın? Niye?"

Küçücük kişnemeler, huysuz burun itişleri bir cevap olmuyordu. "Pekey kulübeden ne istedin? Başımızı sokacak çerden çöpten kulübeciği de mi çok gördün bana?"

Doru kısrağın gevezeliğe vakti olmasa gerekti; buraya oyalanmağa, oynaşmağa gelmediği, cilveleşmeği, oynamağı aklından geçirmediği bir uzun kişnemede belli oldu. Horoz Dede bu uzun kişnemeyi bir vakitler yüreğini yerinden koparan horoz ötüşlerine benzetti. Şimdi ötmüyordu, ötemiyordu ama o bir vakitler öttüğünde duyana bir şeyler anlatmağa çalıştığını biliyordu; bilmediğinde yerinden kopacak gibi olan yüreği bildiriyordu. Bir aydır yüreğindeki o horoz ölmüştü, ötecek heves bulamıyordu en azından; gel gör ki öterse, dirilirse eğer bir gün böyle ötecek, bu kısrağın derdinde dirilecekti. "Benimkini anladık hadi, anladık da, senin

derdin ne pekey?" deyip kısrağın derdine derman olma niyetiyle elini alnına atacağı sıra doru kısrak burnunu Horoz Dede'nin koltuk altına soktu, gömmek istercesine burnuna yer aradı, küçücük kişnemelerini iniltilere has bir sızıda sürdürdü. İtiyordu da. Horoz Dede ilk itişte sallandı, ikincisinde düşecek oldu, üçüncüsünde topladı kendini. Bu ara iki üç adım gerilemişti, Horoz Dede'nin gerilediğini gören doru kısrak da itişlerini o yönde artırmıştı.

"Bre ben senin dilinden ne bilirim? Bre ben Sefil Ali miyim? Yanlış gelmişsin bacı, Bahadır Yüzbaşı'ya gidecektin sen, Sefil Ali'ye gidecektin?"

Horoz Dede, doru kısrağın Hasan'ı bir yerlerde düşürmüş olabileceğini, onun derdi ile koşup buralara geldiğini, ona götürmek çabasında huysuzlandığını ancak Sefil Ali ile Bahadır Yüzbaşı'yı hatırlayınca anladı. Ne ilgisi olduğunu bilmedi ama bir ay kadar önce Kızılağaç Yenicesi'nde Burçak'ın Mustafa Beğ'i öldürüşünü öğrendiğinde Sefil Ali'nin çarpılmışçasına uğunuşunu: "Attan düşmüşe döndüm, ah attan düşmüşe döndüm" deyip döğünüşünü gözlerinde görür kulaklarında duyar gibi olmuştu. Birdenbire de yüreği yangın alevlerine sarınmış, soluğu lıkırdayıp duran gırtlağında boğulup yangın alevlerine karışmış, nefes alamaz hâle gelmişti. "Bre yürü! Bre eşinip meşinmeyi bırak kişnemeler dursun soyha, al götür beni yavru nerede? Hasan? Hasan nerede? Bir elimde kalan odur bacı, Mustafa Beğ'den kalan odur, nerde? Hadi anam, hadi bacım, hadi civanım götür beni!.." çırpınmasında doru kısrağın gerdanına yapışmıştı.

Gelgelelim adım atmanın mümkünü olmadı.

Doru kısrak Horoz Dede'nin gerdanına yapışan elinden kaydı, gözleri yuvalarından akmış bir korkuyu dağıtarak başını gerdi; bir yarım yaylanmada hırçın bedenini silkip attı kendini geldiği yana doğru, canı yanmış kişnemelerde iki at boyu gidip eşinerek kişneyerek, çok belli korkularda ürpermiş, gelenleri bekledi. Bir gelenlere bakıyordu, kişniyordu;

dönüp Horoz Dede'ye bakıyordu, kişniyordu.

Horoz Dede gelen üç kişiden birinin kucağında Hasan'ı gördü.

Adımları bağlandı kaldı. Hâlbuki koşmak, Hasan'a varmak, bir anda çocuğun her yanını elden geçirmek, dertlenecekse o vakit dertlenmek, rahat bir nefes alacaksa o vakit rahat bir nefes almak için kaynamadık yeri kalmıyordu. Acayipleştikçe acayipleşen gözleri, Mustafa Beğ'den sonra Hasan'ın da böyle bir olmayacak yerde sonuna gelmiş olmasına açılıyor, iki kaderin ikisini de ölümlerde bitirdiği için Horoz Dedeliğine yanıyordu. Ne kötü bir ömür, ne kara yazgılı bir günışığına aydınlanmak idi ki birini, Mustafa Beğ'i, kaçtığı unutulma ülkesinin huzurundan söküp Kızılağaç Yenicesi'nde ölüme, ötekini, şu yavru yaşını yasayan Hasan'ı Ulubad'dan sürükleyip Likos Deresi kıyısında bir başka at ölümüne getirmişti. Getiren kendisiydi, Horoz Dedeliği; Horoz Dedeliğinde güvendiği iç kaynaşmaları, geleceğin aydınlığına açık sandığı gönlünün tedirgin ve erken uyanışıydı. Yanılmış, yanıltmış; aldanmış, aldatmış... aydınlıklara değil karanlık ölümlere getirmişti sürüklediklerini.

Bir bulut buğulanmasında kimseyi görmez olan gözleri, gelenlerin hemen ardında uzaklaşa uzaklaşa gölgelenmiş surlara takıldı, surların da bir burcuna. O burcun altından içeri giriyordu şu Likos Deresi; durgun akıntısını, yosununu, kurbağasını, çürümüş söğüt yapraklarının üstünde tembel yüzüşünü, sur dışında kalmış olanların umudunu, özlemini, düşünü o burcun altından oluklayıp derinlemesine, alıp götürüyordu. Orası Bizans idi.

Mustafa Beğ'in ardı sıra görünüp Horoz Dede'yi bulmuş olan Ulubad'dan sökün edip gelme Hasan birilerinin kucağında dertop, belki nefessiz, ardında Bizans surlarının olduğunu biliyor muydu acaba? Likos Deresi'nin üstüne kurulmuş burcun varlığından haberli miydi?

Doru kısrağa kötü kötü baktı. O günece Tanrı'nın yarattı-

ğı hiçbir canlıya kötü gözlerde bakmamıştı. Doru kısrağın duruşunda bar bar bağıran üzüntü; kişnemesinden, huysuzlaşmasından, yerinde duramayışından taşan perişanlık Horoz Dede'nin tek avuntusu oldu. Tanrı'nın yarattığı ağızsız dilsiz bir can, derdinden yere göğe sığamaz iken Horoz Dede nasıl olurdu da taa gerilerdeki Bizans'ın surlarını seyrederdi, berilerdeki o ölü gelişi bağlanıp kalmış adımlarında beklerdi? Söktü bir çırpıda varlığını bağlayan görünmez ipleri, Hasan'a atıldı, sallabaşlığında. Kırıla döküle koşusu, her şeye rağmen sarıldığı, bırakmak da istemediği bir umuda oldu..

Hasan'ı kucağında getiren yiğidin yüzü acılarda yanmıyordu.

Yanındakilerin de Horoz Dede'yi selamlamaları, bir emaneti yerine teslim edebilmiş olmanın güvencindeydi. Horoz Dede'nin selamı düşünmeyen sesi Hasan'ın durumunu sordu sadece: "Yaşıyor mu? Sağ mı?"

Hasan'ı kucağında getiren güler yüzlü yiğit, güler yüzünde güven verici: "Çok şükür" dedi. "Bir şeyi yok. Sağlam."

"Ne bildiniz? Baktınız mı?"

"Yoldaşım baktı. Cebe Ali derler, kırıktan çıkıktan anlar."

Horoz Dede, Cebe Ali'yi süzdü yan gözlerde, aklı Hasan'daydı, yassılmış badem çekikliğindeki gözü Cebe Ali'yi süzerken öteki Hasan'ı bırakmıyordu. Cebe Ali'nin sımsıcak pidelerin doyuruculuğunda bir yüzü vardı, koklansa sımsıcak pidelerin açlıkları doyuran o taze fırın kokusunu hemen duyabilirdiniz. Horoz Dede'yi bir anda doyurdu. Hatta artanını dağıtacak yer aratır hâle getirdi. Cebe Ali ile birlikte, gizliliklerde büyümüş adımların saf saf gelip çevresini sardığını, kurumuş pınarlarına su yürüttüğünü, ötmez gırtlağına damla damla iksir akıttığını sezdi. Hasan'ı gözleyen acayip erik irileşmesine yatmış gözü bıraksa, belki eski ötüşlerinden birini dener Horoz Dedeliğinin ölüp ölmediğini sınamadan geçirirdi; lâkin Hasan'a bağlanmış gözü Horoz Dede'ye gayrısını düşündürtmedi.

"Yiğidim çayıra bırak yavruyu... bırak da bir de ben bakayım. Kırığı çıkığı yoktur ama bir ezik, bir bertik işleyip gider ilerde, kötüye vardırır."

O vakte kadar getirenin kucağında ağız açmaz görünüp kabuğunda kıvrılmış Hasan, yere bırakılırken atlayıp ayak üstü dineldi. Attan düşmüş olmağı onuruna yedirememiş bir çocuk direnişinde: "Yok bir şeyim" dedi. "Bunlara da söyledim, dinlemediler. Boş bulundum da düştüm. Arkamdaki burca bakıyordum, surlara bakıyordum. Yoksa düşmezdim. Önümde bir hendek varmış..."

Eyi, hoş sana neden düştüğünü soran olmadı" dedi Horoz Dede. Soran yok da yaran beren var mı ona bakacağız."

"Baktılar işte; yok dediler."

"Bir de biz baksak gümüş pulların mı dökülür soyha?"

Hasan bunca ilgiden bunalmış, attan düşmüş biri olmanın ezikliğinden utanmakta olan gönlünün utancını astıramamış, yüzü al kızartılarda dudaklarını dişlerinin arasına almıştı, ısırıp duruyordu. İki ısırma arasında: "Bir daha düşmem" dedi; "Bir daha arkama bakmam, ama baktım mı düşeceğimi öğrendim işte."

Hasan'ı getiren yiğit Horoz Dede'ye göz kırptı ki üstüne varma diye; Hasan'a da: "Gel bakalım ata bir şey olmuş mu?" dedi. "Bir iki kere de ben düştüm. Birinde atın ayağı, bileğinden incinmişti, o yüzden düştüm, bana bir şey olmamıştı."

Hasan, babayiğit birinin de attan düşmüş olmasından bir çocuk sevincine büründü. Gözleri ışıldadı: "Benden büyük müydün?" diye sordu.

"İlk düşüşümde senden küçüktüm, yalanım yok. İkinci düşüşümde senden epeyce büyük idim... bir de geçen yıl..."

"Geçen yıl mı? Koskoca adam attan düşmez, sen beni kandırıyorsun?"

"Koskoca adam da arkasına bakmağa kalkışırsa düşer... sen kendin söyledin. Gel atına bakalım şimdi. Düştüm diye bir daha at binmeyecek misin? Bineceksen atını gözden çıka-

ramazsın. Aklında bulunsun."

Horoz Dede, kendisine diklenen Hasan'ın, bir yabancıyla konuştukça ısınmasını gözlüyordu. "Attan anlamayan biriyim, çocuktan anlamayan biriyim, ya ben nasıl ötmelere kalkarım, nasıl âlemi uyandırırım?" diye düşünürken; Hasan, kucağında getiren yiğidin yanında, adımları ona özenerek atının yanına gitti.

Doru kısrak kişnemelerini eşinmelerini bırakmış, dimdik kulakları Hasanlardan yana, sanki konuşulanları anlamak didinmesinde beklerken Hasan'ın gelişine canlanır gibi oldu. Yaptığından üzgün duruşu bağışlanmağa hazır, bağışlanmadığında kısraklığını yitirecek bir tedirginlikteydi.

Hasan'ı getiren yiğit: "Alnını okşa atının" deyip bileklere eğildi. Yoklayıp sıvazlarken: "Güzel at" dedi. "Soylu. Senin mi?"

"Benim!"

"Sev atını, yelelerini avuçla. Sen nasıl attan düşmenin utancını atamadıysan atın da seni düşürmenin utancından eziliyordur. Okşa ki darılmadığını bilsin. Darılmadığını anlarsa dirilir, anlamazsa kendine küser… At insanın gönlüdür. Bu at birinin armağanı olmalı sana? Kimin?"

"Sefil Aliiemmimin?"

"Ahooov! Nesi olursun? Oğlu mu?"

Hasan iç çekti, derince; Sefil Ali emmisinin tanınmış olmasından gönenmiş: "Tanır mısın?" diye sordu.

"Yok, hayır."

"Tanır gibi konuştun da..."

"Adını çok duydum; ünü tünü dilde dolanır bir yiğit olmalı."

"Ben seni tanıştırırım. Tanıştırırım da adını bilmiyorum.

"Bana Er Sinan derler. Yoldaşımın birinin adı Cebe Ali, ötekinin, Barak."

"Eyi. Ben üçünüzü de Sefil Ali emmime tanıtırım. Baha-

dır Yüzbaşı emmime de tanıtırım."

Doru kısrak, yeterince okşanmanın cevabını vermeğe başlamıştı; başını getirip Hasan'ın omuzuna koydu sessizce, uysal uslu soluyarak burnunu Hasan'ın boynuna usul usul sürttü.

Hasan öptü doru kısrağın burnunu, yüzünü sürdü. "Suç bende" dedi. "Artık arkama bakmayacağım."

Er Sinan: "Yeri geldi mi arkana da bakacaksın" dedi; "Yeri geldi mi sağına soluna da. Atı tutan dizlerin olacak. Gel şimdi Horoz Dedene gidelim. Atın sapasağlam, sen de sapasağlam isen kalanını o vakit konuşuruz."

"Benim bir şeyim yok."

"Onun orasını Horoz Deden söyler Hasan. Atına bakmadan sağlam diyebildik mi? İnadı bıraksan daha yiğit olursun gibime gelmekte... ne dersin?"

Hasan diretmedi artık. Doru kısrağın ardı sıra gelişinden daha bir memnun oldu. Düşüşünü unutması gerektiğini anlamıştı; düşer düşmez kalkması gerektiğini de. Ne var ki, kendi kendinden de saklayamıyordu doğrusu, düştüğünde korkmuştu. Neden olduğunu bilemeden gözleri surların o burcuna takılmıştı, aklı o burçta kalmıştı, atta olduğunu bile unutmuştu. O durumda iken de düşmesi, neye uğradığını bilememesi mosmor bir korkuyu gözbebeklerinde çakmaklaştırmıştı. Düştüğü yerden kalkamayışı aslında bu çakmak çakmak korkudandı, mosmor korkudan. Söylemiyordu, söylemeyecekti de. Yalnız bir ara, Horoz Dede'ye üç beş adım kala, ardı sıra gelen doru kısrağının duymasından dahi korkarak Er Sinan'a: "Sen de düştüğünde..?" dedi; "İlk düştüğünde, şey oldun muydu? Yani böyle, gözlerin çakmaklı oldu muydu?"

Er Sinan'ı sevmişti sebebini bilemeden; çoook uzaklardan, o da şöyle böyle Mustafa Beğ ağasına benzetmişti; yoksa Mustafa Beğ ağasına kimselerin benzemeyeceğini o kısacık beraberliklerinde anlamış, inanmıştı. Mustafa Beğ ağası gibi-

leri bir gelirdi dünyaya, gitti mi de bir daha gelmesi müşkül...

Er Sinan'ın da küçük dese küçük değil, büyük dese büyük değil, ama hoşundan cana yakın bu yiğit küçülmüşüne kanı kaynamıştı. Doru kısrağın dört nal gelişini daha ilk gördüğünde yüreği alıp alıp vermiş; üstündekinin gevşek duruşunu, çocuk duruşunu, yetmemiş gibi attan çok gerilerde bir yere takılı gözlerinin gerilerde bir yeri bir türlü bırakmayışını can sıkıntılarında gözlemişti. Dört nalına kendini kaptırmış doru kısrağın az ötesindeki hendeğe o keyifte uçuşunu da görünce, sürüp atını önlerine çıkmağı, sonu düşüşe giden dört nalı durdurmağı çok istemişti ama yetişemeyeceğini bilmenin çırpıntısında elinden bir şey gelmeyeceğini de sezmişti. Buna rağmen sürmüştü atını, Hasan'ın düşüşüne yetişebilmişti.

Allah'tan ki haziran güneşinin kuru otları hendeğin bu yanında yastıklanmıştı da Hasan'a bir şey olmamıştı. Ne var ki çocuk, sımsıkı kenetlenmiş dişlerini sıktıkça sıkmış, gözkapaklarını gözlerini yok edercesine yummuş, ol görüp ses soluk vermemişti. Bir ağızsız dilsiz yatış ki ölü sanılsa yeridir. Gelgelelim Cebe Ali, daha elleyişinde, Hasan'ın sımsıkı kenetli dişleri, gözlerini yok etmesine kapanmış gözkapakları gibi bedenini kasmasına rağmen kırığının çıkığının olmadığını söylemesine Er Sinan, kendi kırığı çıkığı yokmuşçasına sevinmişti. Ondan sonraki korkusu ise, attan düşen çocuğun bir daha binmeğe tövbe edeceğine idi. O yüzden kucağına almasıyla birlikte atın gittiği yöne yürümesi bir olmuştu. Oralarda bir yerde Horoz Dede denilir bir sallabaş deli dervişin konduğunu biliyordu, bilmeyen de yoktu. Ya at varır gider Horoz Dede'ye çarpar ya Horoz Dede doru kışrağa.

Nitekim düşündüğünü görmüştü Horoz Dede'ye vardığında. Gel gör ki çocukta hâlâ bir can kımıltısı yoktu. Kırığı çıkığı olmayanın, bir yerleri de incinmiş olmayacağına göre bu durumu olsa olsa utancından olurdu ki Er Sinan da bu

utancı yıllar öncesinden biliyordu. Aklı hep o utancın giderilmesi için neler yapılması gereğine yoruldu. Sonunda da başardığını hissetti. Anlayabildiği kadarıyla Hasan'ın sorusu, attan düşmüş olma utancının son kırıntısındaydı. Onun için rahatça cevap verdi: "Ben attan düştüğümde senin gibi atik de davranamadım hay Hasan" dedi; "Saman çuvalı gibi düştüydüm. Senin düşüşün usta düşüşünde oldu."

"Düşmenin de usta düşüşü mü olurmuş?"

"Hem de nasıl? Düşmesini bilmeyen yok olur gider."

Hasan sormadı bir daha. Horoz Dede'nin çarpık parmaklarının ayak bileklerinden dizine, dizlerinden omuz başlarına çekirge misali dolaşmasına da ses çıkarmadı. Bal sürülmüş gökyüzü mavisinde git gide açılan gözleri, o süre içinde Er Sinan'dan doru kısrağına, doru kısrağından Er Sinan'a gidip geldi. Horoz Dede bütün dikkatini yengecimsi parmaklarına vermişti. Yeryüzünde bir Hasan vardı, Hasan'ın bedeninde yengecimsi parmakları vardı bir de Horoz Dede'nin yüreği; yengecimsi parmaklarıyla yüreği arasında gerilmiş gözle görünmeyen teller Hasan'ın bedeninden gelen soluklarla titreşiyor, Horoz Dede'nin yüreğine getirdiği titreşimleri yeniden Hasan'ın bedenine götürüyorlardı.. Koca bir dünya susmuşluğu; koca bir dünyanın boşalması... yoklukta bir tek Hasan'ın varlığı, bir tek yengecimsi parmakların varlığı... o da, çekirge gezinişlerindeydi. Duruverdi; Hasan'ın tam göğsünün üstünde, sola yakın fındık iriliğinde bir beze; bastırınca Hasan'ın canı yandı, bedenini geri çekti:

"Dur!. Zararsız. Canının yanması benim beceriksizliğimden. Kalk, eyisin, sağsın; sakatın yok. Ne işin vardı da deliler gibi sürdün atı? Adam gibi gelinmesi yok mudur?"

Hasan giyinirken: "Sefil Ali emmim..." dedi.

"N'oolmuş Sefil Ali emmine? Atı perişan et, kendini de perişan et mi dedi? Der o gözü dönmüş. Çocuk olduğunu düşünmez..."

"Ben çocuk değilim?"

"Anladık pekey?"

Hasan, Horoz Dede'nin hırçın sesine aldırmadı. "Sefil Ali emmim seni çağırır" dedi. Birdenbire de öğüngeç: "Sefil Ali emmimi Murad Beğimiz çağırtmış, o da sana gönderdi beni, akşama gelip bizi bulsun dedi..." diyerek kubardı.

Söylerken Er Sinan'a bakıyordu Hasan; Er Sinan'ın, Sefil Ali emmisini Murad Beğ gibi birinin çağırtısını duymasını istediği belliydi. Er Sinan'a baktığından da Horoz Dede'nin acayip gözlerini açışını, Hasan'a paylarcasına bakışını görmemişti. Ama Er Sinan gördü. Görünce de Hasan'a gülümsedi, Horoz Dede'den izin istedi, yoldaşlarıyla birlikte kalkıp gitti. Giderken Hasan'a; "Söz verdin unutma" dedi; Sefil Ali emmin ile bizi tanıştıracaksın... tamam mı?"

Hasan, Er Sinan ile yoldaşlarının kalkıp gidişine bir anlam verememişti; Horoz Dede'nin yanında; "Gitmeyin, biraz daha eğlenin!" demek cesaretini de bulamadığından bir çocuk pörsümesinde bakınıyordu. Yoksa Er Sinan'ın isteğine seve seve he der, seve seve koşardı, Ancak: "Unutmam" dedi; "Şu Bizans'a girelim, de hele; Murad Beğimiz Bizans'ı alır almaz... alsın da..." dedi.

Horoz Dede çarpık gülümsemelerde baktı Hasan'ın sözlerine; Er Sinan'la yoldaşları umutsuz. Yavan yavan: "İnşaallah" dediler. Hasan buna da içerledi. Ses etmedi.

Yalnız kaldıklarında doru kısrağına atlayıp geldiği yere dönmeği düşündü; Horoz Dede'ye diyeceğini demişti, işini bitirmişti. Horoz Dede'nin sallabaş suskunluğu arasında hırıldayan gırtlağından çekinivermişti.

Fakat gitmedi. Horoz Dede'ye: "Neden birdenbire kalktılar?" diye sordu; "Oturacak gibiydiler, gittiler..?"

"Herkesin işi gücü var" dedi kupkuru Horoz Dede; "Bahçe safasına gelinmedi buraya, Bizans kuşatmasıdır işimiz, oturup çene çalınacak yer mi?"

"Bana kızgınsın sen? Neden?"

Sesinden anlamıştı, söyleyişinden; anlamak da değil, far-

kında olmadığı bir sezgi idi. Horoz Dede'nin yüzüne baktığında yanılmadığını gördü. İyice çekindi, ayrıca üzüldü. Mustafa Beğ ağasının güvendiği tek adamdı bu Horoz Dede; Mustafa Beğ ağası da Hasan'ın tek güvendiğiydi. Şimdi o Cennet'te olduğuna göre Horoz Dede'yi gücendirmesi Hasan'ın, Mustafa Beğ ağasını Cennet'te tedirgin etmesi demek olurdu. "Ne yaptım ki ben sana? diye sordu.

Tanımadığın adamların yanında kubarmak neden? Öğünmek niye?"

"Ben öğündüm mü ki?"

"Hem de nasıl? Sefil Ali emmini Murad Beğ'in çağırdığını dünyaya duyurmak üstüne vazife miydi senin? Ya bir gizliliği var ise çağırışın?"

"Olsa neden sana duyurmak istesin?"

Güldü Horoz Dede; gevrek gevrek, hoşlanmış. İri badem yassılmasında gözleri erikleniverdi. "O da doğru ya" dedi. "Ama yine de susmalıydın. Yalnızlığımızı beklemeli idin?"

"Sen sordun ama Horoz Dede? Dört nalda at sürüşümün sebebini soran kim? Sen..."

"Bre sen..! Var git beni yalnıza ko! Lâf yarışında birinci misin? Susmak yok mu? Gel, otur şuraya, haklısın. Eyi, haklı olduğunda susmaman eyi. Lâkin haksız olduğunda da susmasını bilmelisin."

"Susarım o vakit."

"Atını sal da gel öyleyse, sana bakıp durur. Eyerini, dizginini boşalt ki onu düşündüğünü anlaya, senden beterdir bana kalırsa. Sonra da gel yanıma otur, bu iş nasıl oldu anlat. Sefil Ali akşama gelsin dediyse daha çok vaktimiz var."

Haziran güneşi öğle sonunda soluyordu, Likos Deresi'nin durgun suyu söğütlerin altında miskinleşmişti. Söğütlerin bir yanı gümüşlü yaprakları ipil ipil dökülmekte, kararmış yeşil yanları kararmış yeşillerine uyumaktaydı. Salkım salkım eğildikleri Likos Deresi'nin miskinleşmiş suyundan boş yere medet umuyorlardı. Suyun yüzünde küçücük su

sinekleri, kıyılarda yusufçuklar; bir kötü cırcır böceği zencin ki gıcır gıcır. Horoz Dede çediklerini çıkarıp çıplak ayaklarını suya sokarken yüreğinden atamadığı üşenmiş, yorgun, bir hayli de sevimsiz dünyaya bıraktı kendini. Çıplak ayakları miskin suda, olduğundan da çarpık sırıttı; ayak parmakları toprağını sevememiş ısırgan otu kökleri ile birbirine girmişti; biri ötekinin üstünde, öteki berikine dolanmış, bir başkası hepsinden kaçmakta küt küt eğilerek üstelik. Yarı dizinece soktu ayaklarını suya ki Hasan geldiğinde görmeye. Dibi görünmeyen Likos Deresi'nin suyu, görünmeyen dip akışında o parmakları alıp götürmeli, Bizans'a götürmeli, orada yenileyip geri mi getirmeliydi, yoksa bırakmalı mıydı büsbütün? Bizans'ta eğrisini doğrusuna eklemeli, bir güzel yenilenmeli, çarpığını düzeltip, kütünü düzene sokup yeni ayakların yeni parmaklarında, yeni yollara salmalıydı Horoz Dedeliğini? Yoksa orada Bizans'ın Bizanslığını eskitmiş sokaklarından birinde bir köşe başını mesken edinip, eh denize de açılıyorsa bağrı, cana minnet, orayı sahiplenmeli, orada kalmalı, oradan bir daha hiç çıkmamacasına Bizans'ın eski toprağına Buhara'nın havasında suyunda ve şeyhinin nefesinde çakılıp kalmalı mıydı?

Fakat bu içindeki küskünlük ne? Bu ötmeyişi, bu derinden derine sızıldayan gırtlağındaki nefessizlik neden? Mustafa Beğ'in kadersizliği, hiç yerine ölüşü, Burçak denilen bir sümsüğün sünepe düşlerinde heder olup gidişinden mi, yoksa şu bir sonuca varmayacağı şimdiden belli Bizans kuşatmasının yavanlığından mı?

Yavandı evet; ne kadar istekli bir yüklenme görünmekte ise de cansıza benziyor idi. Murad Beğ sanki bir kuşatmaya değil de bir gözdağı vermeğe gelmiş gibiydi; değildi belki ama o havadaydı görünüş. Toplar gürleyince vurmuyor korkutuyor; oklar vınladığında varıp saplanmıyor ürkütüyor; lağımlar atıldığında yıkıyorsa bile gedik açmıyor tedirgin ediyordu; atların şahlanması, kılıçların şakırdaması, yanar

kulelerin surlara dayanması surların ardına akmağa değil surların içindekine: "Biz burdayız, geldik, geliyoruz!" demesineydi, onun derdinde. Onca derviş, onca şeyh, Emir Sultan'ından yarı meczup erenlerinece onca keramet ehli de huuu! deyip gelmiş iken hem de... Ya Hacı Bayram Veli?

O niye yoktu o?

Yoktu sahi! Gelmeyişi neden ki?

"Vakti gelmeyince yemiş derilmez..." diye mırıldanmak üzereyken gözleri açıldı Horoz Dede'nin. Hemen yanı başında bir çift tazecik ayak, tazecik aklığında çıplaklığını Likos Deresi'nin miskin suyuna daldırmıştı. Hasan'ındı. Herhal Horoz Dedesi'ne imrenmişti.

Horoz Dede, Likos Deresi'nin su sineklerine yataklık eden miskinleşmesine dalıveren Hasan'ın tazecik ayaklarına geleceğin aydınlığı olarak baktı; bakarken hissetti bunu. Suyun miskinliği değişmemiş, yine o eski miskinliğinde kokmaktaydı ama Hasan'ın tazecik ayaklarına sarılışı, miskinliğini silkeleyen, silkelemek isteyen bir sarılıştaydı. Gönlü küse yana: "Tavanı taşıyan taban" diye mırıldandı; "Tavanı taban götürüyor. Taban yanmasını bilmiyorsa tavan tutuşmuyor.."

Hasan ayaklarını suda cıpıldatıyordu. Horoz Dede'nin mırıltısından bir şey anlamamıştı, sormak isteyerek baktı, sormadı... Su, ılık ve durgun, yumuşak, özlenilen okşamalarda serinleticiydi; Horoz Dede'nin de sık sık mırıldandığını, anlamlı anlamsız sözlerde söylendiğini duya duya alışıktı; böyle bir durumda sormayı canı istememişti.

Fakat Horoz Dede: "Bu su buradan böylece akar gider" dedi; "Bizans'a akar gider. Şimdi senin ayakların da Bizans'a gidiyor demektir, suya karışarak."

Hasan, elinde olmadan ayaklarına baktı, su yüzüne doğru çekti. Horoz Dede'nin ayakları ise doğru dürüst görünmüyordu; bir diz boyu derinlikte suyun yeşil kararmasındaydılar: "Seninkiler gitmiyor mu? Su, senin ayaklarını bıra-

kıp benimkileri niye götürüyor?"

Anlatmak istediğini Hasan'ın kolayca, apaçık söylemesi Horoz Dede'yi güldürdü. Hasan, henüz kolay gönüllerdeydi Horoz Dede'ye göre; gördüğünü göründüğü gibi görüyor, görünenin ötesine bakmıyordu. Bakmadığı için de yorgun olmayan gönlü söylediğini kolay söylüyordu. "Benim ayaklarım eski" deyip fazla derinine gitmedi; "Bizans'a yeni ayaklar gider."

"Ama biz gitmiyormuşuz ki? Dediğine göre su götürüyormuş. Su ne bilsin eskiyi yeniyi? Su sudur."

"Ben bu suyu Bizans'a akan gönüllere benzettim de hay oğul... yani böyle akan Müslüman gönlü, her bir yandan Bizans'a akmanın niyetindedir. Niyet dediğin, gönül dediğin nedir? Olsa olsa böyle bir su akışı. Niyeti de gönülü de ayaklar taşır. Bizim ayaklar eskidi anlaşılan, niyetimizi gönlümüzü taşıyamıyor, seninkiler gibi değil."

Hasan anlamak anlamamak arası bir durgunlukta ayaklarını seyretti bir vakit. Görebilse Horoz Dede'ninkilerle karşılaştıracak, eski ayaklarla yeni ayaklar arasındaki farkı görebilirse görmeğe çalışacaktı. Horoz Dede ise dizlerini de suya sokmuştu, ayaklarını büsbütün göstermez olmuştu su. "Ya suyun dibinde yılan varsa? Horoz Dede akrep makrep, hani onun gibiler, sokmaz mı ayaklarını? Korkmaz mısın?"

Bir yararı dokunmadı Hasan'a; Horoz Dede; "Yoktur" dedi. "Yüzüne bakma sen suyun dibi akıntılıdır. Akıntıda da, o dediklerin bulunmaz. Bulunsa bile Tanrı'nın yarattıklarından ziyan gelmez. Korkutmazsan, üstlerine üstlerine gitmezsen hiçbir hayvan gelip sana vurmaz "

"İnsanları da Tanrı yaratmadı mı? Neden insanlar sebepsiz yere vuruyorlar birbirini? Mustafa Beğ ağamın ne günahı vardı ki Burçak denilen uğursuz vurup öldürdü? Burçak denilen uğursuzu yaratan da Tanrı!"

"Unut o işi sen Hasan. Tanrı bazan bahtsız bir kader için bir uğursuz yaratır."

"Niye?"

"Onu ben bilemem ki oğul. Bilseydim, bilebilseydim..."

"Ama her şeyi biliyorsun? Mustafa Beğ ağam senin için bilinmeyenleri de bilir, demişti. Mustafa Beğ ağam yalan söylemez."

"Sen ne kadarcık tanıdın ki Mustafa Beğ'i yavru? Bir aycık mı, iki mi? Bu kısa zamanda nasıl anladın?"

"Mustafa Beğ ağam yiğitti, yiğitler de yalansız olur, bunu bilmek için zamana ne gerek var? Sen beni eğleme de cevabını ver, niye Tanrı uğursuz yaratır?"

"Bilemem Hasan."

"Söylememek için bilemem diyorsun. Ama nasıl olsa büyüyeceğim ben; Burçak olacak uğursuz nasıl olsa karşıma çıkacak. Ona soracağım o vakit."

Hızlıca vurmuştu suya ayağını; su, vuruştan sekiz on parçada sıçradı, yarısı gelip Horoz Dede'nin yüzünü ıslattı. Kirpiklerindeki ıslaklığın gün ışımasında baktı Hasan'a: "Şimdi sen suyu döğdün, he mi?" dedi. "Ne oldu? Su yine o su, yine o akışında, yine bıraktığın yerde kendinden sonra gelenle dolup akmakta. Burçak'ı bulduğunda, vurup canını aldığında, uğursuz bedenini toprağa verdiğinde ne değişecek? Mustafa Beğ ağan kalkıp türbesinden senin alnından mı öpecek, yoksa canı çoktan Tanrı'ya varmış elleriyle alkış mı tutacak? Bir Burçak'ı yok etmekle öteki uğursuzlara yer açmış olmayacak mısın? Ondan sonra gelenler onun bıraktığı uğursuzluk boşluğunu doldurmayacak mı? Unut. Unutmak, unutanı büyütür oğul, unutulanı ayak altında süründürür. Burçak nasıl olsa uğursuzluğunda kavrula kavrula toz olacak. Nerde olduğunu kim biliyor? Adam arasına karışmağa yüzü mü kaldı? Kaçmış... Nereye? Kime? Sefil Ali emmin, Bahadır Yüzbaşı, Çerçi emmin... bak, adam arasındalar. Sen söyledin Murad Beğ'in çağırdığını. Bu yücelmektir. Burçak'ın kaçışı ne? Sürünmeğe... ölünceye kadar uğursuzluğunun acısını çekecek, ne demektir bu bilir misin oğul!"

Hasan "bilmem!" dedi inatla, iki ayağının arasına aldığını sandığı suyu sıkıyor, ayaklarını birbiri üstüne cendereleştirerek suyun canını çıkarıyordu Dişlerini sıka sıka ''Burçak yaşamamalı!" dedi: "Burçak denilen uğursuz, it ağusunda öldürülmeli! Ben öldüreceğim hemi de."

"Sen Tanrı mısın?"

Hışımla dönmüş, hışımla bakmış, hışımla sormuştu Horoz Dede. Birdenbire unufak oldu, döküldü, hiç düşünmeden ayaklarını çekti sudan: "Tövbe tövbe! Tövbe tövbe! Kalk git yanımdan beni günaha soktun. Hele az uzaklaş biraz gözüme gözükme. Şeytan kılığındasın."

Gözlerini yummuştu. Saç sakal fışkırmasında alabora olmuş yüzü, gözlerini de yumunca çengel bir burunla yamru yumru bir alın olup kalmıştı. Görünmez iplerde çekiliyor, görünmez rüzgârlara dayanamayıp sallanıyordu; omuzları sarsılıyordu; sallanış, bedene vuruyordu.

Hasan, Horoz Dede'nin sudan aldığı ayaklarına baktı; alabora olmuş yüzden çekinmişti. Ayağın parmakları, suda soyulmuş pürçekli kökleri kazınmışlığında battı gözlerine. Kendi ayakları, kendi ayaklarının parmakları, onlar da suda kalmışlardı hâlbuki Horoz Dede'ninkilere göre adamakıllı ayaktı, adamakıllı parmak idi. Likos Deresi'nin neden o ayakları alıp Bizans'a götürmediğini, neden kendisininkileri götürdüğünü anlar gibi oldu, anladığını sandı. Su da korkardı bu parmaklardan tabii.

Kalktı.

Horoz Dede'nin kabuklaşmasına çekine çekine «ben gidiyorum" dedi.

Atına doğru yürürken Horoz Dede'nin: "Dur!" dediğini işitti. "Gel buraya. Diyeceğimi deyim de öyle git. Diyeceğimi demeden gidersen ben Tanrı'ya hesap veremem. Gel. Otur şuraya. Gidiyorum dedin, çediklerini giymemişsin, çıplak ayakla mı gidecektin? Ayağın çıplak, yüreğin kinli, gönlün öç alma sevdasında yanarken mi? Sen böyle ancak cehenneme

gidersin. Cehenneme gitmek için didinenler de o kadar çok ki; onların arasında bile kim olduğun bilinmez. Hâlbuki senin bir adın var; adın kim olduğun bilinsin, belli olasın diye konulmuş. Adını unutturmağa ne hakkın var?"

Az önce alabora olmuş yüz, fırtına sonrasının denizine dönmüştü; Hasan'ın hiç kimsede görmemiş olduğu gözler, bütün acayipliklerinde sevmeğe can atıyordu, can attığı için de Hasan'ı çekiyordu içlerine; fışkırmış saç sakal rüzgârından kurtulmuş idi... Likos Deresi'nin durgun suyu daha karaydı bu saç sakaldan, daha soğuk. Söğütlerin gümüşlü gümüşsüz yapraklarına dokunsa Hasan, bu saç sakaldan daha yumuşak olmayacağını da sezinledi. Az önce almağı unuttuğu çediklerinin hemen yanına çömelirken Horoz Dede'nin yengecimsi parmakları omzunu tuttu sıkıca, çevirdi: "Bak! Güneşe bak, haziran sonu güneşidir, temmuza dönecektir, ağustosa varacak. Sonra kışa. Kışın soğuğunda güneş ölür, yok!" dedi. Konuştukça Hasan'ı unutan sesi, hırıltısından da kurtuluyordu: "Yok mu? Öldü mü güneş? Kim demiş? Güneş senin içindedir bütün kış, soğuk dışında. Güneşi unuttun mu dışındaki soğuk seni yer, ısırır, çökertir. Say ki soğuk uğursuz Burçak'ın kendisidir, say ki Mustafa Beğ ağan güneştir. Soğuğa aldanıp güneşi öldü bellersen ne sen kalırsın orta yerde ne de güneş kalır. Şimdi şu Likos Deresi'ne gelelim. Bizans'a akıp gidiyor. Ben gidemiyorum, sen gidemiyorsun, o gidiyor. Yıllardır gidiyor, yıllardır Bizans'tan akıyor; yıllardır da orada kalamıyor, denize dökülüp ölüyor orda. Biz de buna benziyoruz bir bakıma; biz de yıllardır geliyoruz, yıllardır geri gidiyoruz. Şimdi geldiğimiz gibi, şimdi gideceğimiz gibi.

Hasan: "Geri mi gideceğiz? Bizans'a giremeyeceğiz mi?" dedi inanmayarak. Ondan önceki sözlerden çok bu geri dönüşe inanmamıştı.

Horoz Dede Hasan'ın inanmazlığına öfkelenmiş bir kesinlikte: "Döneceğiz!" dedi. "Beğensen de sözümü beğenme-

sen de döneceğiz. Çünkü gelenler hep Bizans'ın parasına puluna geldi, Bizans'ı kâfirlerden alan insan olmak için geldi, Bizans'ın şanına şöhretine geldi. Kimi kinli, kimi öç almaların peşinde, kimi talandan yağmadan eline geçecek dünya malının hırsında, kimi de sele kapılanların arasına karışmış olmanın hayhuyunda geldi. İnanan yok muydu içlerinde, yanan yok muydu? Olmaz olur mu? Vardı. Ne var ki inançlarını yayamadılar, yangınlarında yakamadılar. Şurda, ayaklarımı az önce suya salınca aklımdan geçeni deyim sana: 'Taban yanmazsa tavanın tutuşması mümkün olmaz,' dedim. Sen inanacaksın, ben yanacağım ki başımızdakiler alev ısıcağından yerinde duramaya. Sen bir kinin peşinde isen, ben öç almalar sevdasında kendimden geçmiş isem tavandaki neyin aşkına oynar ha? Çocuğum, aklım almaz benim deme sakın, çarparım ağzına."

Hasan, ağzına tokat yemişçesine çekti yüzünü; Horoz Dede'nin gözlerinde acayip fırtınalar kopar olmuştu. Birdenbire: "Sen nerde düştün?" diye sordu. "Atından nerde düştün. Şu burcun oralarda mı?"

"Orda. Gözüm o burca takılmıştı da. İşte ona daldım."

"Bu Likos Deresi o burcun altından girer şehre. Senin düştüğün yere yakın. Burçak uğursuzunu düşüneceğine orayı düşün hep, orayı unutma. Orası senin utancındır. Orada öyle bir iş yapmalısın ki utancın unutula, sen kalasın, adın kala! Seni andılar mı, o burcu andılar mı sadece yaptığını hatırlayalar, anladın mı sadece yaptığını? Hasan'ın attan düştüğü yerdir burası değil, Hasan'ın Hasan olduğu yerdir burası dedirtmelisin. Yüreğinde kin, gönlünde öç alma hastalığı olanlara yazık! Başak verememiş ekin olur onlar. Senin yaşındakiler kinle, öç almalarla büyürse vay yandım! Bizans'a yalnız şu Likos Deresi akıp girer, gerisi yalan. Bizans bir güneştir Hasan; bak, taa ordaki güneş. Oraya yerleştin mi soğuğa hâkim olursun, soğuğun gemi senin elinde olur. Bunu böyle bellemelisin; bir uğursuz kinin ardında büyürsen gü-

neş senin üstüne doğmaz, soğukta titreyen sen olursun. Bunu sana söyledim, artık git istediğin yere; sana söylediğimi herkese söylemeliyim, benim elimden gelen bu olmalı... Huuu!. Bu olmalı, huuu!. Bu olmalı!"

Hasan'ın eli ayağa bağlandı. Ne yerinden kalkabildi ne kımıldadı ne de ağız açtı. Horoz Dede huuu çekişlerinde, huuu çekişlerinin ara yerine sıkıştırdığının bile farkında olmadığı: "Bu olmalı!" deyişlerinde kendinden geçmişti, hırıl hırıl hırıldıyordu. Hasan'ın bilip duymamış olduğu horoz ötüşlerinin zorlamasındaydı, içten içe onu bekliyordu, öterse bir yeniden doğuşun müjdesinde çığıracaktı ki yer gök inleye; öterse eski Horoz Dedeliğinde fırlayıp meydanlara dökülecek, Murad Beğ'inden aşçı yamağına kim gelirse önüne yakıp yandırmacasına ortalığı tutuşturacaktı... fakat, o ötüş, gelmiyordu ciğerinden. Huuular, bu olmalılar hırıl hırıl çıkıyordu da ötüş..? Yoktu.

Olmayınca da Horoz Dede yüreğinden gönlüne, gönlünden ciğerlerine kavruluyor, kavruluşunun dumanında boğuluyordu.

Hasan ilk defa gördüğü Horoz Dede'nin hâlinden korktu. Gözlerini alamıyordu; eli çediğini sıkı sıkıya tutmuştu, oturduğu yerde geri geri sürünüyordu, bir iki adım kadar gitti o durumda; yeterince kurtulduğunu anlar anlamaz fırladı kalktı, çediklerini koynuna soktu, doru kısrağını el yordamında eyerledi, yarı uykularda gem vurdu. Doru kısrak, Hasan'ın uyur gezer hareketlerine uysal uysal bıraktı kendini. Horoz Dede Likos Deresi'nin kıyısında, uğundukça uğunuyordu, sesi geliyordu hâlâ.

Atladığı anda dehledi doru kısrağı. Neden olduğunu bilmeden: "Ben gidiyorum Horoz Dede!" diye haykırdı; belki uyurgezerliğinden kurtulmağa belki Horoz Dede'yi uyandırmağa idi; her neye ise hiçbir etkisi olmadı. Hasan daha dik, gürleşme çabasında sesini o yana çevirdi: "Sefil Ali emmime gidiyorum ben!"

Eğdi doru kısrağın yelesine bedenini; yeleden, boyundan, doru kısrağın doru sıcağından can arandı. Misk gibi bir doru koku geldi burnuna; atın ısınmışlığında kokan doruluk kanına yayıldı, gözlerinden ışıdı. Düştüğü yere geldiğinde kastı dizgini.

Bir ok atımı ötesinde kaynaşan insanlar kendi insanlarıydı; onların bir ok atımı ötesinde de Bizans'ın su dolu hendeği. Hendeğin beri yanında kuleler, mancınıklar, gürlemesi dehşetli toplar malak ölülerinde kararmış yatmakta, sessizdi. Hendeğin öte yanında Bizans'ın surları, surların sırtına dikilmiş burç. Likos Deresi onun altından giriyormuş Bizans'a, he mi?

Horoz Dede'nin sesiydi kulaklarındaki; arada bir Er Sinan'ın: "Ata dizin sahip olmalı" deyişi... hayli uzaklardan tok, güvenilir, yabana atılmaz inandırıcılıkta Mustafa Beğ ağasının: "Seni sırtımda bilirsem geleceğime güvenli giderim" demesindeki tembih Horoz Dede'nin uğultulu sesini bastırıyor, lâkin yanıp sönen şimşekleri andırıyordu, hemen Horoz Dede'nin sesine bırakıyorlardı yerlerini. Tıpkı Likos Deresi'nin soyundaki akış gibi. Horoz Dede'nin sesi Likos Deresi'nin yerini almıştı.

Hasan, doru kısrağın eşinişinde de Horoz Dede'nin sesini duydu. Doru kısrağın eşindiği yer, aşağı yukarı düştüğü yerdi; şu çarpık hendekçiği bu yana atlarken olmuştu olan demek ki. Doru kısrak da utancı olan yeri unutacak mıydı acaba?

"Ben unutmayacağım" diye mırıldandı; "Horoz Dede haklısın sen, unutturacağım."

Gözleri burca takıldı bir daha. Görünen her şeyi görmez oldu. Burç, yalnız burç, surları diş diş yenmiş bir sırıtmada sivrildikçe sivrildi, göğe erdi.

Hasan'ın gözleri de göğe erdi.

Bir terslik vardı, Murad Beğ de farkındaydı; su akışında zaman yüzü yosun perlenmesinde tıkanıp kalmış, ne ileri gider olmuş ne de geriye dönmüştü. Belki de bir geriye dönüştü, dedesi Yıldırım Bayezid Han zamanından kalma bir parçaya; o parça da tıpkı o vakitler olduğu gibi bu Bizans surları önünde, hemen hemen aynı yerde sağda denizden başlayıp solda denize kadar uzanan bu Urumeli kara şeridi boyunca yerleşmiş ordunun üstüne gerilmişti; ne kadar dalgalanırsa dalgalansın, salınması bile kımıldamaz bir ölülükteydi. Zaman, muhakkak ki akıp gidiyordu; yüzü yosun perlenmelerinde tıkanıp kalmış olsa da dip akışında bir görünmezliğe sığınmış, bildiğince geçiyordu. Terslik de bu bildiğince geçişte olmalıydı.

Bizans önlerine geldiğinden beri Murad Beğ'in düşüncelerini dolduran sıkıntıydı bu. Birdenbire sanmıştı ki Bizans, surlarının önüne düşer düşmez Murad Beğ'e diz çökecek! Edirne'den çıkışı, yol boyu köpürüşü, Bizans üstüne yürüyen orduyu görenin eklenmesiyle kalabalıklaşması... tıpkı bir deli çayın sığ topraklarda kabararak gelişi misalinde sağından solundan çekip topladığı dereciklerle ırmaklaşmasındaki dur durak bilmeyişi gibi coşması; hepsi birden sakladığı hızını olanca deliliği ile getirip Bizans'ın nice deliliklere alışık surlarına çarpmıştı. Çarpış o çarpış!

Duran Murad Beğ olmuştu, durduran Bizans'ın kaşarlanmış surları. Öyle bir kaşarlanma ki kimse o kaşarlığı suçlayamazdı, kötüleyemezdi. Kötülenecek biri varsa o da suru hiçe sayan olmalıydı. Terslik de zaten burada.

Geldiğinin haftasında anlamıştı daha. Düzmece Mustafa'nın defterini dürmenin sonucuydu bu başlangıç, kime ne diye! Hiç mi hiç istemediği bir savaşa zorlanmış olmak, hiç mi hiç sevmediği bir savaşın sonunda devlet paylaşmasına çıkmış birinin defterini dürmüş olmak bir şeyler yapması gerektiğine itmişti beğliğini. Zafer miydi o? Onu da kestiremiyordu. Aslı bir sünepenin uğursuzluğunda yok olup gitmiş, düzmecesi bir mayıs ağacının güneşinde asılmış bir Mustafa Beğ, bahtsızlığına zafer diyemiyordu. Ne var ki yenilen kendisi olsaydı mayıs ağaçlarının zil takıp oynamakta olan dallarından birinde, asılmışlığı güneşe karşı sallanan beden kendi bedeni olacaktı, Murad Beğliği; on sekizinde tıknazlığını yırtmış bir gençlik ki sırf Osmanlı'ya beğ olmak için yaratılmış, sırf Osmanlı'ya beğ olmak için büyütülmüş; şehzadeliğinde gençliğini, gençliğinde çocukluğunu bilmeden, bilemeden sırf Osmanlı'ya beğ olabilsin diye cenderelere alınmış körpe ömürler, taze baharlar, bastı mı toprağı delik deşik edebilecek bir pırıl pırıl hayat!

Yenilmiş olsaydı asılacak olan bunlardı; mayıs güneşinde mayıs ağaçlarının bir dalından sarkan bunlar olacaktı. Ve bunların yerine de bir düzmece gelecek, yenmiş olmanın gücünde vuracak, tek kalmış olmanın güvencinde bastığı yeri sarsacak. Edirne'de yahut Bursa'da sesi, bir önceki günün sesinden çok daha destursuz gürleyecekti.

Ya o, öteki? Asıl Mustafa Beğ? Sefil Ali'sinden Bahadır Yüzbaşısına, Çerçisinden Zindan Çavuşuna Karamanoğlu'nun, bir de o çarpılmamış tek yanı galiba yüreği ile gönlü olan o Horoz Dede tek bir ağız olup söylemişlerdi ki o, asıl Mustafa Beğ Buhara'dan buralaraca yalınız ve yalınız Murad Beğ'in hak, Murad Beğ'in gerçek, Murad Beğ'in beğ olduğunu bağırabilmek, bu dinsiz savaşı kansız durdurabilmek niyetiyle koşup gelmişti, hem de parada pulda devlette gözü olmadan. Gel gör ki bir sünepenin bir sümsük düşlü bakışı, cihan değer bir ışığı söndürüvermişti.

Bu sefer de Mustafa Beğ'in yerine koymuştu Murad Beğ kendini; sanki bulutlardan olma bir terazideydi de özünü tartıyordu. Bulutlardan olma bir kefede asıl Mustafa Beğ, ötekinde kendisi, özü. Asıl Mustafa Beğ'in yerinde olsaydı acaba kendisi de taa oralardan, Buharalardan kopup gelir miydi, doğrunun hangi yanda olduğunu göstermek için? Sonunun nereye varacağını bilmeden, hatta yok edileceğini bile bile bir gün, gelir de yangının orta yerine atıverir miydi Muradlığını?

"Atardım!"

Kesindi. Kendini aldatmıyordu. Gece yarısı yalnızlıklarında bir ay, boşalmış bir gökyüzünü doldurmağa çalışırken de düşünse soruların cevabını: "Atardım!" diyordu yüreğinden. "Kanımda bir bozukluk yok benim. Babam belli, anam belli... atardım!"

En çok asıl Mustafa Beğ'in yok yere ölümüne yanmıştı yüreği; unutamamıştı, unutamayacaktı da. Belki de bunun için Edirne'ye girer girmez ötesini düşünmeden Bizans yolu-na sürmüştü ordusunu. Sürmek zorunda mıydı ki? O günlerde düşünmemişti. O günlerde ordunun böyle bir yerlere sürülmesi gerektiğine inanıyordu. On sekiz yaşlarının tıknazlığını yırtmakta olan, her gece yarılanırken o yırtışı biraz daha, biraz daha duyduğu gönlüyle ordusunun bir yerlere konup bir yerleri koparması gerektiğine adından çok inanmıştı. Düzmece Mustafa, Murad Beğliği için şart olmuş bir olayın savaşı idi, ordusu için şart olmamıştı; ordusunun yarısından çoğunun da kendisine güveni tamdı, ordusunun yarısından çoğunun da kendisi güvendiğini biliyordu. Ne var ki günler kötüydü, zaman kötülüklere doluyordu her geçişinde, nice güvenlerin bir gecede fos çıktığı, nice bağlılıkların bir gecede düşmanlığa dönüştüğü duyulmamış işitilmemiş şeyler değildi ki. Zaman, Ankara Savaşı'ndan bu yana insanları da satılık mallara döndürmüştü; parayı saydın mı senden olan sana karşı, çıkarını sağladın mı dünkü düşmanın karşın-

da el pençe divan durmakta. Nasıl seversin böyle kahpe zamanı? Nasıl bel bağlarsın bu dönek cariyeye?

Zaman bir cariye olmuştu ne yazık ki, insanlar soysuz bir odalık! Bre Yıldırım Bayezid Han dedem, sakın dirileyim deme, karşında insan bulamazsın da kahrından bir daha ölürsün. Ne demeli ki Timur denilen akrep seni sokmakla kalmadı, zehirini döküp de gitti Anadolu toprağına! İyi ki öldü; yaşasaydı şu Mustafa Beğ yiğitliğini de göremez olurduk!

Mustafa Beğ'in soyunca yiğit çıkışı, Düzmece Mustafa savaşından tek ganimet idi Murad Beğ'e. Lâkin ordunun doyumluğu nerede? Ganimetlere alışkın ordu, doyumluğu olmayan bir zaferi neylerdi? Murad Beğ genç gönlü hak vermiyor da değildi, değildi de hani ki nimet? Vuruştuğun ordu da Türkmen ki ne onlar ne bunlar, aslına bakarsan vuruşmak da istememişti. Öyleyse yürüyün Bizans üstüne!..

Başka çaresi yoktu Murad Beğ'in, başka türlü bir buyruğu da, Bizans ganimetin cennetiydi, hem de kâfir ehli olarak. Üstelik bu cezayı da hak etmişti. Düzmece Mustafa derdini ortaya salan kim? Bir kolu Konya'nın Karamanoğlu'nda ise bir kolu da Bizans değil mi? Bin kollu da olsa, beyni Bizans'tadır. Konya'nın Karamanoğlu Edirne'ye uzak olduğuna göre yürüyün Bizans'a!

Bizans için en büyük ceza bu olacaktı. Murad Beğ, Düzmece Mustafa vuruşmasında bulamadığı tadı Bizans'ı vurduğunda bulacağını sanıyordu. Düzmece Mustafa'ya karşı hiç mi hiç savaş istemeyen günlü "Bizans'a yürü!" buyruğunu verdiğinde alacalanmıştı. On sekiz yaşın büngüldemesinde taşmış bir yürek buyruğu kaynatmıştı. Uzağını yakınını düşünmüyordu. Zamanın en uzağından en yakınına Bizans surlarına gelip çatmış nice ordunun beceremediği bir kutsallığa şimdiden ermiş olmanın esrüklenmesinde gözü kararıyordu. Cezanın sonu anlı şanlı bir zafer olup tüllendi mi on sekiz yaşının Murad Beği'ni artık gökler de tutamaz olmaz mıydı?

Gel gör ki Bizans'ın kös dinlemiş surları yine katı çıkmıştı. Surların ardında küflendiği sanılan kâfir güçlü. Suru geçip Bizans'ı almak şöyle dursun, görünüş doğru dürüst cezalandırmanın da mümkünü olmadığınaydı. Birbiri üstüne binmiş yılların alışkanlığında karşı koyuyordu küflü Bizans; sayısız kuşatmalara gülüp geçmiş, gülüp geçmesinde karşı koymuş surlar sanki, alay ediyordu.

"Bir terslik vardı ama, neredeydi? Onlarda mı bende mi?"

Bizans önüne gelişinin haftasında aklına çivilenen soru bu olmuştu Murad Beğ'in. Acaba yanılmış mıydı? Cezalandırma niyetine gelmesinde miydi terslik? Ne idi o? Tanrı mıydı ki cezalandıra? Hâşâ! Ne delicesine bir benzetmeydi. Tanrım sen sakla! O ki, on sekiz yaşındaydı, Murad Beğ idi, Düzmece Mustafa vuruşmasında kendine karşı çıkmış olan beğleri cezalandırmamıştı, "Cezalandırmak bana göre değildir, cezalandırmak Tanrı'ya hastır" diyerek. Hâlbuki İbrahim Paşa az mı ısrar etmiş, az mı: "Beğim cezalandırmak gerek" demişti. "Beğ için hak edene hakkını vermek nasıl bir beğlik gereği ise, suçluyu geciktirmeden cezalandırmak da o ölçüde haktır, beğlik gereğidir, düşünme, cezalandır."

"Ama her biri birer yiğit kişidir İbrahim Paşa; babama hizmet etmiş, Osmanlı mülküne emek vermiş birer beğ kişidir. Düzmeceden yana geçtiler diye cezalandırmam haksızlık olur."

"Olmaz beğim. Sana karşı gelmek, devlete karşı gelmektir. Çünkü töremizde sen şu an için devletsin, devlet gücü senin elinde."

"Yanıldıklarını anladılar ya. Anladıkları anda bizden yana geçtiler ya. Yanılmalarını anlamış olmaları, yeterince ceza değil midir bilene."

"Ya yine yanılırlarsa? Ya bir kere daha bir başkasına dönerlerse?"

"Ya'lar ile devlet mi yönetilir Paşa? Sen ki soydan Çan-

darlı'sın? Sen ki devletin ne olduğunu eyi bilen birisin. Kuşkularla kişi cezalandırmak hangi devlet yönetiminde vardır? Ben tek kalayım, ben güçlü olayım deyip cezalandırıp adam ezmeği hangi kitap yazar? Beğ isem yanılanı bağışlamam gerek; beğ isem emeğin değerini bilmem gerek. Onları yanıltan düşünceye, bana karşı olduğu için ceza vermem, hele doğruyu anlayıp doğruya döndükten sonra ceza vermem benim beğliğimi kaç akçelik beğliğe düşürür? Devletin başında olmak, bana kalırsa devlet olmak değildir, devlet yükünü sırtlanmak demektir İbrahim Paşa, bize böyle öğrettiler, babam böyle bildi ömrünce. Devlet yükünü sırtlanan bir kimse de ezilir, terler, iki büklüm olur ama sesini çıkaramaz. Ben gencim henüz, senin yanında çocuğum..."

"Estağfurullah beğim, böyle düşündüğümü sandıysan buyur başım helal olsun..."

"Yok, hayır, başın benim için çok değerlidir bilesin, konuşuyoruz, düşündüklerimizi söylüyoruz. Genç olmam, sana göre çocuk olmam, bunu da söylemiş olmam seni üzmesin. Beğim diye yaşım artmış olmaz ki. Lâkin beğ olmam bana bir hak verir, bu hakka dayanarak derim ki sen yanılmaktasın İbrahim Paşa. Bir kere daha söyledim sanıyorum çünkü inancım budur benim her zaman söylerim, devler bir yüktür, yüklenmeğe heves eden heves ettiğine göre o yükü sızıldamadan çekecektir. Benim gibi o yüke heveslenmeden, doğuşu yüzünden mecbur kalıp sırt verenler ise hiç mi hiç ağız açmak hakkına sahip olamazlar. Ceza yok, ceza en sonra, bıçak kemiğe dayanınca ancak. O vakit de en ağırından ama."

İbrahim Paşa'ya susmak düşmüştü tabii. Susmuştu ama haksız olduğundan mı susmuştu yoksa beğe karşı gelmek istemediğinden, ısrar ederse beğe karşı gelmiş duruma düşmüş olmağı onuruna yedirmediğinden mi susmuştu? Bilemezdi ki; bilinmezdi ki. Bilinen. Murad Beğ'in cezalandırmadığı o beğlerin şimdi şurada, şu Bizans surları önünde kendilerini yok edercesine savaşa vermemiş olduklarıydı.

Gerçekten de öyle mi idiler acaba? Yoksa güçleri mi yetmiyordu? Hazırlıksız mı idiler? Akınlara alışık olduklarından mıydı yoksa? Öyle ya, her biri açık alan savaşının, düşmanla göğüs göğüse çarpışmaların eri kişilerdi. Allah için o savaşlarda da varlarını yoklarını ortaya döküyorlar, üstesinden geliyorlardı. Yenilirlerse bile ellerinden geleni ortaya döktükten, yapacak her şeyi yaptıktan sonra yeniliyorlardı; çoğu da başlarını vererek savaşta, geri dönmeyerek. Denenmiş, bilinmiş, güvenilmiş kişilerdi öyle savaşlarda. Gel gör ki bu savaş bir sur önü savaşı idi; düşman taş taş üstünde yoğurulmuş surların üstünde, gerisindeydi. Beklemeden vurmağa alışmış, vurup ya ölmeği ya öldürmeği bilmiş olan taş duvarların karşısında beklemekten usanmaz da ne yapardı?

Terslik buradaydı herhalde; burada mıydı Murad Beğ?

Ne kadar saklarsa saklasın Murad Beğ'in ciğerlerine gizlenmiş, sadece kendisi için olan soluklar Murad Beğ'e: "Burada beğim" cevabını veriyordu, susuyordu hemen. Onun için de Murad Beğ daha bir kaç ay öncesine Düzmece Mustafa'dan yana savaşmış çoğu beğlerini suçlayamıyordu. O yüzden cezalandırmadığı İbrahim paşasını dinlemediği için de özünü kabahatli saymıyordu, sayamıyordu.

Öyleyse Bizans'ı cezalandırmak da bir hata idi neden olmasın? Üstelik cezalandırmak sadece lafta kalacağa benzemekteyken!

Gelgelelim gelinmişti bir kere, Bizans denilmişti, yürüyün büyütülmüştü, ordu yerinden kaldırılmıştı... bir sonuç, alınmalıydı; alınması için ne gerekiyorsa burada yapılmalıydı.

Ne gerekiyordu?

Orduyu coşturacak, orduyu usandırmayacak, orduya nefes verecek bir şey?

Ne idi?

Ne olursa olsun onu daha önceleri düşünmek gerekmez miydi?

O halde zaman?

Haber salmadığı halde Emir Sultan'ın cümle dervişleriyle birlikte, kırk yıllık savaş erlerini imrendirecek bir bulut çöğmesinde gelip Bizans surlarına "Ya Allah! Ya Muhammedi" naralarında inivermesi hem göklerden inme bir umut olup Murad Beğ'e bir parça soluk aldırmış hem de zamanın aranılan zaman olduğu güvencini verir gibi olmuştu. Emir Sultan, dedesi Yıldırım Bayezid Han vaktinden kalma göğe baş vermiş bir ulu çınar olarak erinden beyine, onbaşısından paşasına bütün orduyu gölgesine alacak erenlerin ereni bilinmekteydi; bir başına bin orduluk gök bulutların yağmurunda yağardı.

Yazık; yağamadı bu sefer. Bizans'ın durmuş oturmuş surları Emir Sultan'ı da umursamadı, hatta hiçe saydı yıkılası. Emir Sultan'ı duyan duymayan sel olup dökülmüşken ardı sıra hem de. Ordu kadar değil ise de orduya benzer dervişi, derviş özentilisi, delisi tepeleği her bir çalı dibinden baş verip surlara karşı yumruk sallamış, beden vurmuş, ciğer çatlatmış iken... onlar da, Emir Sultan da yağıp surların bin yıllık kâfir karanlığını kirinden pasından arındıramamış, karanlıklarını yağmur aydınlanmasında ışıldatamamıştı.

Surun ardında bin yıldan bu yana tortulanmış bir güç kaynıyordu herhal. Gelen haberlere uymayan bir direnme, güvenilir güvenilmez ağızlardan bu yana duyurulan sırların tam tersi bir karşı koyuş surları ordunun da Murad Beğ'in de gözünde büyüttükçe büyütüyordu. Hani insanlar çürümüştü Bizans'ın içinde? Hani surların ötesinde lif lif dökülmekte olan yürekler varlıklarını diriltecek bir yeni soluk beklemekteydiler... nerde? O çürümüş insanlar, o lif lif dökülen yürekler nasıl oluyor da gelip surların üstünde bütün saldırıları durduruyorlardı, Emir Sultan'ı durduruyorlardı, dervişlerin delilerin özünden geçmişlerin selini durduruyorlardı? Nasıl oluyordu? Bin yıldan beri tokluğunu kemire kemire acıkmış Bizans'ı doyuran ne idi Tanrı'm Bizans'ı doyuran ne idi?

"Benim gençliğimin toyluğu mu yoksa? Zamanını seçemeyişim mi? Bizans'ı bilmeyişim, öğrenmek istemeyişim mi? Hiç biri değil de Düzmece Mustafa vuruşmasından iğrenişim yüzünden o iğrenmeden kaçmak için Bizans'a vurmağı bahane edişim mi?"

Herkesten saklasa da özünden saklayamadığı bir doğru da bu sorunun cevabındaydı, Murad Beğ de, yarı gecelerin uykusuzluğunda cevabı çekinmeden verebiliyordu:

"Evet. Bizans'ı bahane ettim ben. Düzmece Mustafa vuruşmasından iğrendim, iğrenişimden kurtulmak istedim."

Şu yahut bu; sebep ne olursa olsun gelmiş idi, bir sonuç almalıydı, alması şart idi. Yahut da bir hayırlı, isterse hayırsızından olsun, sebep çıkmalıydı orta yere şu Bizans sakızından bir süre kurtarmalıydı. Bir süre..? Çok sürmeyecek olan bir süre. Eri geçi gelecek, vuracak, alacaktı!

İbrahim Paşa'nın ağzını aramıştı sormak istemiş görünerekten. İbrahim Paşa'nın cevabı ise bambaşka yerlerden ses getirmişti; bir üzüntü, bir hüzün, bir garip iç burukluğu olmuştu Murad Beğ'e nedense:

"Beğim, Bizans'ı almak isteyen kişi Bizans'ı eyi bilmelidir. Bizans şu görünen sur değildir yalnızca, Bizans bir zamandır. Bizans'ı almak isteyen kişi zamanı almak istiyor demektir ki zamanı bilmeyen ona sahip olamaz."

Bilge sözüydü, Murad Beğ'e öyle gelmişti. Gelgelelim düşünüldü mü aydınlığı olan her söz gibi gerçek idi.

"Bizans bir başına da düşünülmemeli bana kalırsa; Bizans bütün Batı'dır, bizim bütün Batımız. O bizim Batımız Bizans'ı soyar soğana çevirir de bir Müslüman ayağının surlarının önüne geldiğini duydu mu varını yoğunu Bizans için döker. Neden? Çünkü Batı'nın kokmuş gururudur da ondan; çünkü Batının Hıristiyanlığının haçının bir ucu gibi sarkmıştır bu yana da ondan... düşmesi, Batı'nın düşmesi sayılacaktır da ondan. Bunun gibi beğim, buna benzer nice bir düşünüş, Bizans'ı bunlarla düşünmedik mi hep bu surun önüne geliriz

hep bu surun önünden geri gideriz. Bana sorarsan Bizans'ı bırakmalıyız, Bizans'ın çevresini oymalıyız. Bir tepe nasıl çöker, onu düşünelim. Bir ağaç nasıl devrilir yahut ki bir armut nasıl göğnür? Tepenin dibini, çevresini oyarsak yıkılmaz mı? Ağacı dibe yakın göğdesinden baltalaya baltalaya devirirler; armudun içine girmiş bir kurt dışardan ne kadar alımlı çalımlı görünse de kısa zamanda göğnütüp dalından düşürmez mi? Biz de öyle yapalım. Bizans'a gelip Batı'yı ayağa kaldıracağımıza, içine bir kurt düşürüp göğnütmeğe bakalım, dibini çevresini oyalım, göğdeyi köke yakın baltalaya baltalaya keselim. Ondan sonra koy ki devrile."

"Çok zaman alır çok."

"Lâkin beğim en hayırlısıdır, bizi daha çok yormaz, daha çok kazanç getirir ayrıca."

"Bizim Bizans içinde çaşıtlarımız var, adamlarımız var. Senin sözünle dersek Bizans'ı göğnütecek kurtlarımız var. Ne yararı dokundu?"

"Dokunmuştur. Dokunmadı ise yararlı kişileri bulup göndermiş sayılmayız, yenilemeliyiz. Yenilediğimiz de oradaki adamlarımızın durumunu da öğrenmiş oluruz."

İbrahim Paşa'nın sözlerini beğenmiş lâkin kuşatmayı kaldırmak için inandırıcı bir sebep sayamamıştı. Kime anlatabilirdi ki? Düzmece Mustafa vuruşmasından doyumluğuna kavuşamamış ordu, böyle bir sebeple Bizans surlarından geri döndürülürse, eli böğründe kalmış yağmursuz çiftçilere dönmez miydi?

Ama düşünmüştü. İbrahim Paşa'nın sözleri yabana atılacak sözler değildi her zamanki gibi, hem de şu Bizans içine salınan adamların yenilenmesinde büyük fayda olurdu. Ama kim? Ama nasıl? Bizans Kralı'nı kuşkulandırmadan, orada bir tek kendine güvenerek iş görebilecek kim var idi bilebildiği? İbrahim Paşa'nın oğlu, Halil?

İbrahim Paşa başka birinin adını verdi: Bahadır Yüzbaşı'nın.

"Bizanslı'nın konuştuğu dili bilmesi de var beğim" dedi. "Karamanoğlu'nun yanında bu işlerin ustası olarak bilindiğini Sefil Ali söyler ki inanırım, yeri cennet olsun rahmetli babanızın uğrunda canını esirgememiş bir deli gönüldür Sefil Ali. Sanırım yirmisinde iken daha, belki yaşında yanılmış olabilirim fakat genç iken, dedeniz Yıldırım Bayezid Han'ı tutsak çadırından, Timur akrebinden kaçırmak için baş koymuş iki kişiden biridir, yüreğimize inanıyorsak Sefil Ali'ye de inanmalıyız. O der ki Bahadır Yüzbaşı'ya güvenelim."

"Yanına da senin oğlunu, Halil'i katsak..."

Bir istek gibi görünüyordu, gelgelelim Murad Beğ'in buyruklarının böyle olduğunu öğrenmişti İbrahim Paşa, yine de ikincikli göründü. "Buyurursanız katarız" dedi.

Murad Beğ ise kesin bir içtenlikte: "Katalım" buyurdu. "Düşündüğümü de söyleyim. Çandarlı soyu bize büyük hizmetler etti, unutamayacağımız hizmetler; hepsi de Türkmen mülküne bağlı, Türkmen mülkü için düşünür akıllı kişilerdi, Tanrı razı olsun her birinden. Seni biz biliyoruz, aklını biliyoruz, yüreğinize eminiz. Şu senin sözün, Bizans'ın çevresini oymak, Bizans'ı göğnütmek sözün... zaman alır; vakti uzatır. Doğrudur, güvenilir yoldur lâkin zaman yer bir yoldur. Bakarsın bizim ömrümüz yetmez. Bizans nasibi oğlumuza kalabilir, kalırsa da seviriniz, oğlumuzun taçlanması bizim taçlanmamız demektir. Dilerim ki oğlumun padişahlığına senin oğlun vezir ola... Bizans'ı şimdiden görmeli, Bizans'ı tanımalı; senin aklından giderek söylüyorum, Bizans'ı bilen, Bizans'ı tanıyan bir vezir oğlumun kolaylığıdır."

İbrahim Paşa gururlanmaktan başka ne yapabilirdi ki? Severek, sevinerek gelmiş bir gönenmede bedeni uykulara yatar oldu, ama çabuk topladı vezirliğini, etek öptü Murad Beğ'in istemezliğine rağmen. Bir vakitler gençliğini çok, pek çok düşünüp sonuçlara varmak için didindiği Murad Beğ'in bir yüzüne daha gözü açılmıştı. O yüzü daha çok sevdi, daha çok bağlandı. O bir vakitler gözünde düşlenmiş uysal kedi

kıvrılmasında dinlenmekte olan bağlılığı pekişti.

Fakat Murad Beğ'in de bir dikkat çekişi vardı, incitmemeğe gayret ederek vezirinin kulağını büktü:

"Bizans'ı değil kendi içimizi de dinlememiz gerekmez mi İbrahim Paşa?" deyip sorarak başladı. "Emir Sultan gibi bir ulu çınar koşup gelmiş iken yardımımıza, Ankara'dan Hacı Bayram Veli acep neden yerinden kımıldamamıştır... dersin? Bizim padişahlığımızı mı beğenmez, Kostantiniyye'yi almamızı mı istemez gönlü, yoksa..?"

Murad Beğ'in "yoksa?" deyişindeki duraksayan sesten anlamlar çıkarmağa çalıştı İbrahim Paşa; kuşkuların en kötüsünden en ehvenine bir sürü çizgiler aklında oynaşıp durdu. Demek ki dedikoduları duymuştu, söylentiler kulağına gelmişti. Acaba daha önce mi öğrenmişti yoksa şimdi, bu Bizans kuşatması şurasında mı? Ona bakarsan Hacı Bayram Veli, Düzmece Mustafa vuruşmasında da sesini soluğunu çıkarmamış, Düzmece'den yana olduğunu gösterir belirtiler görülmemiş ise de Murad Beğ'li davranışlarını da duyurmamıştı. Bu bile yetebilirdi o vakitler; Hacı Bayram Veli gibi bir ermişin Murad Beğ'den yana çıkışının duyulması nice kara gönüllülerde bir aklanmaya maya çalmaz mıydı?

Çalmaz olur mu, çalardı.

Ama susmuştu, kımıldamamıştı; burçak tarlalarında güneşle boğuşmayı, dervişlerini savaş yerine çifte çubuğa tarlaya tapana sürmeyi yeğ tutmuştu. Arılar gibi artıp oğul vermekte sanki dervişleri; gören öyle anlatır bilen böyle söylerdi. Yarısını göndermiş olsa, kendi gelmese de yarısını göndermiş olsa dervişlerinin şu Bizans kuşatmasına, Murad Beğ'e bin ordu göndermişçesine gönül gücü olacağını İbrahim Paşa bildikten sonra Hacı Bayram Veli bilmez mi? Bile bile göndermeyişine bakılırsa Murad Beğ'in en azından gücenmiş olması haksız sayılmazdı. Üstüne üstlük bir de Hacı Bayram Veli'nin dervişlerini padişahlık sevdasına kalkmak üzere başına topladığı söylentisi ortalıkta çalkanmakta iken..

"İbrahim Paşa bilirsin, şeyh iken derviş iken, hacı hocalıkta anlanmış şanlanmış kişi iken dünya saltanatına kalkışıp ayaklananlar görülmemiş değildir. Bize göre en uzağı Baba İlyas, en yakını Şeyh Bedreddin; neler yaptıkları, ne dertler açtıkları bilinir. Hacı Bayram Veli'nin de böyle bir işe kalkışması..? Kalkışırsa..? Kalkışabilir."

İşte o vakit çifte cenderelerde cibreleşecekti Murad Beğ'in yüreği, bodurgaçlar gönlünü eze eze tüketecekti. Savaşın en sevilmeyeni erenlerin ermişlerin başkaldırmasını susturmak için açılanıydı ki babası Çelebi Sultan Mehmed Beğ zamanından bilirdi; Börklüce Mustafa'yı, Torlak Kemal'i yere batırmak için az mı çekmişlerdi, az mı can dökmüşlerdi dağa taşa? O zaman on iki yaşındaydı; o zaman Bayezid Paşa da sağ idi, yanındaydı. Bayezid Paşa'nın on iki yaşın Murad Beğ'ini pişirdiği savaşlardı gel gör ki babası Çelebi Sultan Mehmed Beğ acı bir gönül erimesinde, kendi zamanında bir ulema asılacak heyvah endişesinden durunu durağını yitirmişti, uykusuz geceleri alıp götürecekti nerdeyse padişah canını da. On iki yaşındaydı ama çok iyi biliyordu.

İster misin Murad Beğliği'nin zamanında da, daha on sekiz yaşının alacasını sevemeden padişah olmuş bir gençliğin acemiliğiyle, gelsin çatsın Hacı Bayram Veli ayaklanması? Bayezid Paşa da yok yanında artık? İbrahim Paşa'yı o kadar az tanıyor ki? Bağlılığından emin idi ama şunun şurasında ne kadarcık bir vakit geçti ki beraberliklerinde? Çok çok bir yıl. Bir yılda soğanın cücüğü çillenir insanın yüreği küllenirdi, küllerden de közü görebilirsen gör. Söylentileri duymamış olması imkânsızdı; imkânsız olduğu halde şimdiyece gerçeğin ne olduğunu araştırıp öğrenmesi gerekmez miydi?

Fakat bunları söylemedi İbrahim Paşa'ya; sadece söylentilerin yüreğinde açtığı kuşku gözlerinden söz etti.

İbrahim Paşa kuşkulara hak verir görünüyordu söylentilere inanmamış olduğunu belli ediyordu. Ona göre Hacı Bayram Veli ne Baba İlyas ne de Şeyh Bedreddin idi. Hacı Bay-

ram Veli ayaklara kalkmış deli gönü bir milletin değil, toprağına köklendikçe köklenmiş ceviz ağaçları misalinde sahiplenmiş bir milletin peşindeydi. Olsa olsa o millete öz olmağa, o milletin içmesi gereken suyu olmağa göğnüyordu gönlü; hani ceviz ağaçlarını kestin mi çizgi çizgi karalıklar görürsünüz çemberlenmiş, içten içe göğdeyi sıkıca sararak göğdenin dağılmasını önleyerek... işte onun gibi bir şey olmak ister Hacı Bayram Veli, çemberleyip sararak gönülleri birbirine bağlayarak. Bunun kime zararı? Aksine Murad Beğ'in milletinin kopmaması için Murad Beğ'e yardım değil mi?

"Eyi, pek hoş, pek güzel İbrahim Paşa. Emir Sultan bunca yaşına bakmayıp geldi kendiliğinden, biz onun torunu sayılırız. Amma Hacı Bayram Veli..? Benim çağımın adamı olaraktan bana koşmalı değil miydi? Madem ki benim milletimi çemberleyip bağlama derdinden deli olmakta, benim Bizans kuşatmama koşmalı değil miydi?"

İbrahim Paşa cevap veremedi; belki de vermek istemedi. Verseydi: "Senin Bizans kuşatmanın sonucundan emin olamamıştır da ondan belki" diyebilirdi; bu yüzden de en uysal kedilerin yürek ısınmasında bir bağlanışla bağlandığı, bu bağlanıştan da hazların hiç bilinmemişini duymakta olduğu Murad Beğ'ini bir daha düzeltemeyeceği bir biçimde gücendirirdi; Allah saklasın!

Gelgelelim cevap vermek de gerekmekteydi. Vermezse Murad Beğ'in kuşkularında haklı olduğunu kabul ettiği anlaşılırdı!

"En eyisi beğim" dedi; "Adam salıp Hacı Bayram Veli'yi katınıza çağırtmaktır. Karşılıklı söyleşirsiniz, sorarsınız cevabını alırsınız. Sanmam ki yalan söyleye."

"Söylemez, hayır, ona imanım var. Lâkin yakışıksız olmaz mı? Görmedim, bilmiyorum nasıldır amma kerametine inanırım, gönlüne bağlanmışım nedense... belki de Bayezid Paşa'nın etkisindendir; severdi, sayardı yeri Cennet olası. Bu yüzden ayağımıza çağırtamayız. Babam Mehmed Beğ'in tür-

besinden kaş çatıp üzerime üzerime gelir gibi olduğunu görürüm her daim; "Sen nasıl olur da bir ermişi ayağına çağırtırsın? Dünya padişahlığını ne sanırsın ki?" diyen sesinden kurtulamaz olurum. En eyisi, bizim ona gitmemiz. Nasıl olsa Karamanoğlu'nu Konya'sında bastırmamız gerekecek... o vakit."

İbrahim Paşa da bunun eri geçi böyle olacağını umuyordu; Karamanoğlu üzerine yürünülmenin düşünüldüğünü duyunca Bizans kuşatmasının da çok sürmeden kalkacağını hissetti. Üzülmedi; aksine sevmediği bir yükten kurtulmuş olmanın yeğnilmesinde ferahladı. Kesinlikle şunu anlamıştı: Murad Beğ, on sekiz yaşının gençliğinde olayların sebeplerini hissedebiliyor henüz, kaynakları seziyordu. Hazırlıksız olduğu için, kim bilir belki de padişahlığı daha geç bir vakitte düşündüğünden, hatta gönlü padişahlığa hiç meyletmediğinden... derinine düşünmemişti zamanında. Gönlünün hiç meyletmediği padişahlık, beklemediği bir vakitte geliverince kötü bir talih Düzmece Mustafa vuruşmasına da mecbur kalınca, o vaktinde düşünmek istemediklerini birbiri üstüne düşünmek zorunda kalmıştı, kalınca da sadece sezişlerince gitmek gereğini duymuştu, duyuyordu. Bundan kurtulması lâzımdı.

Kurtulacağa da benziyordu. Şu sözü bile yeterdi buna; Düzmece Mustafa olayının hem Bizans'tan hem Karamanoğlu'ndan kaynaklandığını sezmiş, buna benzer olayların yenilenmemesi için o kaynakların kurutulmasının zorunlu olduğunu bilmiş, ne var ki öncelikte şaşırıp Bizans'ı seçmekle, yanılmıştı. Vakti boşuna harcadığını, ordusunu boşuna umutlandırmakla yarınlarını tehlikeye soktuğunu görmüştü... daha önce Karamanoğlu'nu vurmalıydı tabii; cezaysa önce onu cezalandırmalıydı, Bizans'a buncacığı da yeterdi gözdağı olması için.

Bayezid Paşa savaşlarda nasıl on iki yaşın Murad Beğ'ini pişirdi ise kendisi de, İbrahim Paşa olarak on sekiz yaşın

Murad Beğ'ini padişahlıkta pişirecekti... yemin etti bir daha. Böyle bir on sekiz yaşın padişahlığına bütün İbrahim Paşalığını ölesiye verir, verirken de Tanrı'ya bin kere şükrederdi. O anda oğlu Halil'i Murad Beğ kadar sevmediğini hissetti. Hissedişi damarlarında tatlı bir kaynama olup aktı ığıl ığıl, Murad Beğ'in, Hacı Bayram da olsa, padişahlığını kimsenin ayaklarına götürmesine razı olamadı. "Beğim, bana kalırsa, bana güvenin varsa bir parça..." dedi demedi; Murad Beğ: "Bir daha söyleme bu sözü İbrahim Paşa diyerek içlendi çekinmeden. "Ben ya güvenirim, onu da saklamam, söylerim; yahut da güvenmem. Güvenmediğimi de saklamam, söylerim."

İbrahim Paşa bir an için sustu ki bu güvenişin zevkini bütün bedenine yayabile beyni. Doydu doymadı: "Beğim" dedi tarifsiz kabarmışlıklarda; "Beğim, izin ver bizim Sefil Ali'yi yola salalım, Ankara'ya yollayalım. Kimseyi gücendirmeden yapacağını yapar. Hacı Bayram Veli'yi alıp getirsin... daha eyi olur. Onun gelip senin çağırışına uyması da duyana söyler söyleyeceğini. Ben söylentilere inanmadım, dedikodulara kanmış değilim. Padişahlığınızın ilk günlerine Düzmece Mustafa derdini çıkaranlar türlü söylemleri de yaymış olabilirler; isterler ki millet tedirgin ola, pekişmeye, padişahına kuşkulu davrana; gevşetilmesi içindir. Milletle padişah arasındaki bağın pekişmemesi içindir. Hacı Bayram Veli'yi bize öyle duyuranlar bizim Ankara'ya gidişimizi de tersinden duyurmağa çabalayacaklardır, o yanı kuşkuya düşüreceklerdir, buna fırsat vermeyelim..."

"Sefil Ali'nin gidip gelmesi zaman almaz mı İbrahim Paşa? Hacı Bayram Veli'nin buraya gelmesi.?"

"Buraya getirilmesi şart mı beğim? Edirne'ye çağırtırız."

"Bizans önlerinde gelmeliydi bize, bu vakitlerde gelip gücümüzü pek tutmalıydı."

"Eyi olurdu ama olmadı nedense. Sanırım bizim de burada kalmağa çok vaktimiz olmayacak. Siz de buyurdunuz ki

Karamanoğlu'nun üstüne gitmemiz gerekiyor, gidilecek."

Murad Beğ, İbrahim Paşa'nın sözünden ipuçları aradı; hem görünüyor, elle tutulur oluyordu ipuçları hem görünmüyordu, elden kayıyordu. Bizans önlerinden geri dönmek.? Padişahlığının ilk adımında davullu zurnalı bir geri dönüş yenikliği ki cihanı güldürse yeridir; sebep de yok iken görünürde? Ne demezler? Karamanoğlu'na bile elindekinden beş kat artan bir güç verir. Gelgelelim İbrahim Paşa da bir sebep yok iken geri dönüşe razı olmazdı herhalde. Lâkin sözünde de görünür bir sebep yok idi. Varsa meydana çıksın düşüncesinde: "Ne sebepten geri döneceğiz Kostantiniyye önünden İbrahim Paşa?" deyip sordu. "Kendimize güldürmenin de bir sebebi olmalı... Olmalı ki gülenin kursağında kalmalı gülmesi. Sebep?"

"Var beğim. Yok görünmekteyse bile yakında görünür olur. Şimdiyece söylemediğim, söyleyemediğim bir Sır Kâtibi vardır orta yerde, dolanır durur. Neden? Nedenine gelmeden önce şimdiyece söyleyemeyişimin sebebini deyim. Şu; sizin Bizans'tan geri dönmenizi ister görünmekten kaçındım. Bizans'ın nasıl olsa, günü geldiğinde bizim elimize düşeceğine inanırım. Daha önceleri de söylemiş idim. Sır Kâtibi meselesini açarsam, inanışıma sebep aradığım sanılır endişesinden sustum. Şöyle ki beğim, Bizans kralının Sır Kâtibi, kralı adına ortak aramalara çıkmıştır."

Yeri gelmiş idi, öğrendiklerini tam öğrenmiş idi, artık söylenmezse beğine hayınlık etmiş de olacaktı. Çerçi'nin İzmit'te Sır Kâtibi'ni nasıl gördüğünden başladı; Bahadır Yüzbaşı'nın Konya'da Karamanoğlu yanında iken gördüklerini, kulağıyla duyduklarını, haber alıp öğrendiklerini sıraladı. Sonra Sır Kâtibi'nin Antalya'dan Ceneviz gemisine nasıl binip de nerelere gittiğini, gittiği ülkelerde kimlerle neyi nasıl niçin görüştüğünü... öğrenebildiği kadarıyla beğine anlattı bir bir.

"Uzattım beğim, başınızı ağrıttım; belki bir iki hafta daha

bekleyip en son durumu kesinlikle öğrenmeli, durumu gün ışığına çıkmışçasına düşünüp varılan sonucu su götürmezliğinde size söylemeliydim. Lâkin buncağızı da bize, gözümüzü açmamız için, yetişir sanırım. Bize bir oyun hazırlanıyor, yeni bir Haçlı oyunu. Batımızda, Papaları başta olmak üzere batımızda bizi vuracak oyunlar düzenlendi. Biz bu Bizans önünde çakılıp kaldığımız sürece düzenlenen oyun daha da katılaşır. O yandan onlar bu yandan Karamanoğlu, öteki Anadolu Beğleri de bu heveste yerini alaraktan bizi dertten derde sokarlar, sokacaklar. Bizim onlardan önce davranmamız boynumuza borç oluyor. Asıl korkum, oyunlarına başlamadan önce, yine Karamanoğlu eliyle, karındaşlarınızdan birini ayağa kaldırırlarsa... dır beğim."

Onu da söylemişti en sonunda; yüzde yüz bildiğinden değil ama yüzde yüz kuşku duyduğundan idi. Murad Beğ sorsaydı kuşkusunu söyleyecekti sadece, o da yetmeyecek, Murad Beğ'in kuşkularda bunalmış bir vezir dinlemesi gibi biçimsiz bir durumda çirkinleşecekti İbrahim Paşa. Çandarlıların kuşkusunun da iyi kötü bir kesinlikten çok işe yarar olduğuna, hiç değilse şimdilik Murad Beğ'i inandıramazdı ki...

Ne var ki Murad Beğ sormadı. Ama sormaktan beter bir susuşta kalkıp otağın aydınlığına yürüdü. Sanki havasız kalmıştı da soluk almağa yürümüştü; sanki karanlıktan bunalmıştı da aydınlığa varmıştı.

Akşam oluyordu.

Otağın çadır içi havası menevşelenmişti. Epeydir solunan otağın havası sola siline yorgun düşmüş bir esmerliği şişiriyor, iç otağın kapı perdesinin hemen önünde sessizliği yoğuran, kendilerini hissettirmemek için sustukça susmuş nöbetçilerle kapı çavuşlarının varlıkları içerdeki esmer şişkinliğe doluyordu. Canlanmasına kendine yer arayan menevşelenme, bir vakit, o şişkinlikle didişti durdu.

Murad Beğ, usta debbağların sevmiş gönüllerinde incel-

tile inceltile saydamlaştırılmış, en ince perdahlarda deriliğini çoktan unutmuş ceylan gönlerinden kesilme otağın penceresinde düşüncelere varmıştı. İbrahim Paşa, Murad Beğ'in görünüşünden, az önceki yürüyüşünde devam edip gittiğini sandı; duruşu kımıl kımıl bir adımlamaydı. Ceylan gönünden saydamlaşmış pencereye akşamın kaykılmış güneşi, kızıllığında morarmış bir pembeliği uçuruyordu. Murad Beğ o morarmış pembeliğe kımıldanmakta ağır ağır. Her kımıldanışı morarmış pembeliğin uçuşunu bir durduruyor, söndürüyor, bir yakıyordu yeniden. Menevşelenme de o kımıltıya uyuyordu, içerde.

Morumsu pembeliklerde uçuşan bir mırıltı halinde duydu Murad Beğ'in sesini de İbrahim Paşa: "Batımız..." demişti; "Bizim Batımız... ah bu bizim Batımız İbrahim Paşa... bize hep vuracak mı? Hiç mi durmayacak; bizi hiç, hiç kabul etmeyecek mi? Kabul etmesi için kulları olmamızı mı ister? Biz kul olmak için gelmedik bu dünyaya!"

"Bir yerlerde durmak için bir yerlere gitmemiz gerek; gideceğimiz yer de Batı'dan başka yer değildir hay Murad Beğ, Batı bundan korkar..." demek istedi İbrahim Paşa fakat penceredeki morumsu pembeliğin uçuşunda Murad Beğ öylesine dalmıştı ki gözünü doyuran o dalgınlığı tedirgin etmekten korktu, ağzını açmadı.

Murad Beğ: "Kim bilir?" dedi mırıltılarında bu sefer de; "Böyle benim gibi, böyle benden önce kim bilir kaç padişah sızlandı böyle bakarak? Yüzde yüz bu benim sızımı dillendirmiştir İbrahim Paşa, Batı'ya böyle içlenmiştir. Selçukoğullarını rahat komadı bu Batı, korkarım bizi de bitirecek. Bitirmeden uyumayacak bir canavar var karşımda sanıyorum. Neden?"

Karmakarışık bir uğultu cevap olarak geldi dışardan; korkuydu, kaçıştı, saç baş yolduran cinsinden bir şaşmışlığın donup kalmasında dirilmiş bir ürpertiydi ki taşa taşa geliyordu, kaçarak dağılıyordu çevreye, toplanarak yükleni-

yordu yükleneceği yere; otağın içindeki yorgun düşmüş havayı diriltmeği başarmış olan menevşelenme birdenbire dışardaki uğultulara kaptırdı kendini, bölük pörçük püsküllendi. Murad Beğ dönüvermiş, gözleri on sekiz yaşın öfkelerinde dehşete dönmüştü:

"Nedir? Bizans saldırıya geçmiş de haberimiz mi yoktur? Bozgun mudur bu İbrahim Paşa tezelim, tez!"

Bir padişah koşusundan çok bir azap erinin uçuşundaydı Murad Beğ, otağın dışına konmuş, konduğu anda da karmakarışık dolanan uğultuya bakmıştı. Gördüğü birbirine girmiş uğultunun dönüp dönüp surlarda bir yerlere bakışıydı, Murad Beğ ne olduğunu anlayamamıştı. Saldırı değildi, belliydi; buyruksuz bir hücumun bozgunu da değildi, olamazdı zaten. Bir büyülenmişlik, bir aptallaşma, bir insan korkusunun baş eğişiydi bir şeylere ama neye idi, nasıldı, niçindi?

"Yürü İbrahim Paşa! At binip o korkuya gideceğiz.. Korku bu evet, saçma bir korku, göreceğiz!"

Görmüşlerdi de.

Murad Beğ ile vezirinin at binip sürüşlerini iki korku arasında seyredip daha bir apdallaşmış derviş bozuntularının arasından da geçerek, Emir Sultan dervişlerinin bile kapıldıkları bir büyülenmenin dalgınlaşmasını yırtarak, çerilerin şaşkın bakışlarının saplanıp kaldığı Likos Deresi yakınlarında bir burca geldiklerinde ne olduğunu görmüşlerdi. Haziran'ın düzenbaz oyunlarda batan güneşinin vurduğu surlar yalım yalım gün batısını süzmekteydi; kızıl bir sarılığı emen bin yılı yemiş Bizans'ın sur taşları, batan güneşin düzenbaz oyunlarına yataklık etmenin zevkine yatmıştı. Likos Deresi'nin az beri yanında bir burç daha bir alevliydi. Haziran güneşinin akşamı burcun üstünde, sanki kadın vücudunda sur burcundan yükselivermiş menevşelerden olma bir yanar güzelliği tutuşturdukça tutuşturuyordu. Menevşelerden ipeklenmiş bir elbise vardı üstünde, daracık bedeni

sarmıştı ki çıplak olsa bunca güzel görünemezdi.. Altın işlemeler menevşe yanarlığında parıl parıl... saçları kadının batan güneşin düzenbazlığında uçuşurken, omuzlardan büsbütün çıplak iki kol, raksın süzülmüşlüğünde ya duaya kalkmıştı ya kendini bırakıverecek bir ikinci vücudu göklerden çağırıyordu. Omuzundan ayak uçlarına inen menevşelenmiş ipek tüllerde dökülmüş bir gençliği, ayak uçlarından altın işlemelerle uçuşan saçlara yükselten bir kadındı; sesi bulutları ezip de şaraba katmamış ise eğer şerbetlere damlıyordu muhakkak:

"Ben Bizans'ın ruhu Panagiyaaa!" diyordu; "Ben Bizans!. Yok olacaksınız, sizi kahredeceğim.."

Bir acayipti ama Türkmenceydi gelen ses; duyuluyordu, anlaşılıyordu, ürpertiyordu.

Murad Beğ elinde olmadan titredi.

Sapsarıydı.

Dizlerinde sinirlendiği bir sarsılış.

Atı huylandı en kötüsünden.

Sur burcunun doruğunda yandıkça yanan kadın, yandıkça yanan sesinde hep aynı şeyi söylüyordu. Ansızın çıktığı, birdenbire gelip konduğu, hatta uçarak, gökten inerek... böyle söylüyordu sağdan soldan gelen şaşkın sesler.

"Bizi cezalandıracak..."

Yanar döner kadının göründüğü burcun çevresinde kimseler yoktu; bir gün batımında sarı kızılı serdikçe seren bir gökyüzünün Bizans maviliği yanar döner kadının arkasındaki boşluğu sarmıştı, kadını gökle yerin arasında yüzdürüyordu sanki. Burcun iki yanında uzanıp duran surların üstünde de kimseler yoktu; hâlbuki dolardı her vakit. Kimsesiz bir Bizans'ın tek sahibi görünen kadın çığlık çığlığa tekrarladı söylediklerini bir daha... ve sanki eridi; herkesin gözünün önünde eridi... aşağılarda bir boşluğa mı düştü yoksa bir buğulu menevşelenmede göğe mi uçtu ne olduysa kimse göremedi... eridi, buharlaştı, uçtu, kaçtı... yok oldu…

Ve derin, derin, derin bir sessizlik; Bizans'ın bin yıllık sessizliği ki insanın içine işler hâle geldi. Kadının çığırışlarından daha da korku vericiydi.

Haziran akşamının batan güneşinde bin yıllık bir sessizlik taşlardan bu yana aktı susmuş uğultularında.

Murad Beğ: "Bu işte, İbrahim Paşa bu işte..." deyip dişlerini gıcırdattı; "Terslik bu. Bizim Türkmen neden delileri sever, neden kaçıkların ardına düşer? Büyüye meraklıdır... diyemem; büyü hastasıdır. Bunu düşünmeliydim, yazık. Bizans'ı çok erken avlamağa kalktım. Neden Hacı Bayram Veli'den medet umdum, anlasana..."

Ne diyordu? Ne demeğe çalışıyordu Murad Beğ? İbrahim Paşa ol görüp çıkaramadı.

Vezir de olsa, Çandarlı soyundan da gelse; okumuş, okumuş, okumuş da olsa İbrahim Paşa da Türkmen'di. Bizans, o burçtaki Panagiya hayalinde yüreğine oturmuştu, aklının pencerelerini sıkı sıkıya kapatarak.

Sefil Ali İbrahim Paşa'dan, bu sefer de Ankara'ya, Hacı Bayram Veli'yi Murad Beğ için çağırmağa gönderilmek istendiğini öğrenmeseydi eğer, bir fırsatını bulup kendisi Konya'ya gitmenin yollarını arayacaktı. Düzmece Mustafa işinde verilen buyruğu tam tamına yerine getirememişti gerçi, ne var ki eline yüzüne de bulaştırmamıştı. Canını dişine taktığını, gönlünden geleni gelmeyeni düşünmeyip buyruğun yerine getirilmesinde var gücünü harcadığını kimse bilmiyorsa Tanrı biliyordu yüzde yüz; bunun için de yüreğinde ikinciklenmiş hiçbir yük yoktu. Başarılı olup olmadığını düşünmek istemiyordu. Yıllar önce Balım Usta ile körsüler gibi yer altını oya oya varıp Timur'un elinden Yıldırım Bayezid Han'ın tutsaklığını çekip almak mümkün olabilmiş miydi ki? Üstelik tam çadırın içine baca açıp girdikleri halde; o ölümsüz Bayezid Beğ'in istekli mi isteksiz mi belli olmayan yüzünü de gördükleri, alıp kaçırmak işi kafesi aralamak kadar parmaklarının ucunaca geldiği halde, başarabilmişler miydi?

Yooo!

Başarı, hep başarı; sonunaca başarı... olmuyordu, insanoğlunun kaderinde başarılar kadar yarım başarılar da yazılıydı, boşuna ter dökmeler de.

Biliyordu.

Yine de istiyordu ki, nasıl bir vakitler Şeyh Bedreddin'i her biri birer adam yeyiciye çıkmış onca dervişinin ortasından kapıp Çelebi Mehmed Beğ'e getirdiyse, asıl Mustafa Beğ'i nerelerdeyse bulup almalıydı, getirmeliydi; Düzmece Musta-

fa'nın karşısına çıkartıp karşılıklı akacak olan Türkmen kanlarını durdurmalıydı. Boynunun büküklüğü bundan, gönlü bağışlasa da yüreğinin bağışlamaz küsüşü bundandı. Düzmece Mustafa'yı yakalayanın kendisi oluşu, hiç değilse düzmecesini Murad Beğ'e getirişi tek tesellisi idi ama onu da Burçak budalasının kötü düşleri yok edip gitmişti. O ne yiğitlenmeydi o! Dünyaları yerinden oynatmıştı da yedi cihanın duymasına naralar atıyor, yeri yerinden oynatıyordu. Öyle ki Sefil Ali kendinden kuşkulanır olmuştu. Ama gerçeği öğrendiğinde..? Burçak'ın körlemesine attığı kör kamanın körü körüne gidip asıl Mustafa Beğ'i vurduğunu öğrendiğinde delilere dönmüştü. Hele Horoz Dede'nin getirip kendini boş bir çuval gibi Mustafa Beğ'in ölü bedenine atışını gördüğünde..? O gün, o anda neyin nesi olduğunu bulup çıkaramadığı küçücük bir oğlancığın, Hasan'ın, çocukluğunu boğan hıçkırıkları yiye yiye inileyip Mustafa Beğ'in yüzünden ayaklarına, ayaklarından yüzüne kaldırıp kendini ata ata çırpınmasını görmemek için gözlerini kaçıracak bir boşluk arandığında..? Attan düşmekten beter olmuştu. Sanki bin batmanlık bir yumruktu sıktığı avucu, nasıl kaldırdıysa öyle indirmişti Burçak'ın suratına, ağzı burnu bir kan deryası halinde yere yıkmıştı. Tekmelemiş, tekmelemiş, tekmelemişti.

Hatırladıkça da iki ayağının ikisi birden o kudurmuşluğun öfkelerinde çatırdıyordu hâlâ, aradan bunca zaman geçmiş iken.

Burçak'ı son görüşüydü o; ağız burun kan içinde, yerde debelenen bir yumuşaklık; soysuz bir yumuşaklık. Onu da tekmelerinden Bahadır Yüzbaşı kurtarmıştı. Sefil Ali'yi çekip ayırmakta nice zorluklar çekerek.

Daha o anda dönmek, bir başına kalmak, herkeslerden ayrılıp Konya'ya, Serencam'a varmak; Serencam'a anlatmak, anlatmak, anlatmak!.

Neyi?

Hiçbir şeyi. Tek bir sözde susmak; söyleyip hemen sus-

mak. Ama o tek sözü, binlercesi birden dilinden akmağa hazır olanların arasından seçip bulamamıştı ki. Zaten aldığı buyruğun hesabını vermemişti daha. Düzmece Mustafa'yı götürmek hiç değilse, Horoz Dede'nin asıl Mustafa Beğ'in nasıl ölümlere neden geldiğini Murad Beğ'e anlatabilme fırsatı vermek... bunun gibi, o ara hatırlayamadıkları bir çok şey, Sefil Ali'yi Konya'ya göndererememiş, Serencam'ı daha sonralara bıraktırmıştı.

Serencam'a gitmek, henüz çözülmemiş bir korku gibiydi de ondan mı yoksa?

Onu da aklına getirmişti getirmemiş değil; Serencam gördüğünden bu yana gönlüne yerleşmiş, orayı ısıtmış orada açmış güllerini, olarak korkuları da yok eden bir güzel haziran bulutuydu, sağım sağım sağılıyordu. Yanına gittiğinde ya o sağılış diniverirse ansızın. Dindiğinde de bomboş bir yoklukta Sefil Ali'nin kararıverirse..?

Şu Bizans kuşatması da durup dururken çıkıverince orta yere, Sefil Ali hiç gidememişti. Kostantiniyye fethi söz konusu edilirse Sefil Ali orada olmaz mıydı?

Sanki sadece bunun için yaşamıştı; bunun için doğmuş, bunun için yoklukları var bilerek büyümüş, yıkıntıları saraylara döndüren gönlünde gençliğini yaşamıştı; sanki bunun için ölmüyordu bir başkasının kolayca ölebileceği yerlerde. Kendini bildi bileli kulağında Kostantiniyye fethi; adam sırasına sayıldı sayılalı, yaydaki okun varacağı hedef gibiydi. Balım Ustası'ndan Minnet Beğ'ine, İne Beğ'inden şu yenilerde tanıdığı Horoz Dede'sine varıncaya kadar akıllısı akılsızı, delisi velisi, yiğidi yiğit olmayanı tesbih çekercesine iki lafın arasına bunu sıkıştırırdı. Sefil Ali'nin, Serencam'ın gelip yerleşmesinden önceki gönlünün gizli menevşesi, herhalde bu yüzden Bizans olmuştu. Sanki o gizli menevşe Bizans için açıyordu Sefil Ali'den saklanarak, kokusunu, rengini Bizans'ın sularına göğüne sarmış da onun için menevşelenmiş gibi Sefil Ali'nin bilemediği fakat arada bir baş döndürücü düşler-

de hayallediği Bizans akşamlarına sarkıyordu. Fethedildiği gün orada ölecekti bu menevşe; menevşenin ölümü de Sefil Ali'nin ölümü olacaktı. Tabii Serencam'ı görmeden önce; Serencam'ı gördükten sonra gönlündeki menevşe gizliliğini de Serencam'a vermiş, bu sefer Serencam o Bizans akşamlarına sarkar olmuştu. Fakat ölmemesine; orada, Bizans'ın akşamlarında sabahlarında Sefil Ali'ye, nur topunda bulutlar dokuyacaktı.

Böyle bir durumda Murad Beğ kalkar da Kostantiniyye fethine sancak açarsa Sefil Ali nasıl: "Hayır ben Konya'ya gideceğim..." diyebilirdi?

Diyememiş; beklenmedik sancağın, beklenmedik çağırışına koşmuştu. Zaten Çerçi de zorlayıp duruyordu, beni Bizans'a götür kardaş, diyerekten.

Gelgelelim şu kuşatma, bu görünüşünde, o surların ardına akamazdı.

Neye geldiğini bilmediğinden mi, nereyi kuşattığının farkında olmadığından mı artık her nedense Sefil Ali, ordu denilen bu ansızın toplanmış kalabalığın Bizans önlerine Sefil Ali'nin gönlündekiler için değil gönlüne dahi getiremeyeceği şeyler için geldiğini hissediyordu, bu da onun üzüntüsü oluyordu; kendi kendini yeyişi, kendi kendinden utanışı oluyordu. Görmeseydi keşki; hissetmemiş olsaydı.

Bu yüzden İbrahim Paşa'nın yanında Murad Beğ'in, hem Düzmece Mustafa'yı tutup getirdiği için öğücü, Sefil Ali gibi bir yoksul kişiyi yüceltici sözler söylemesi hem de Ankara'nın Zülfazıl Köyü'ne gidip oradan Hacı Bayram Veli adlı ereni kendisi için çağırmak üzere çağrıcı yollaması, onun için Sefil Ali'ye bulunmaz bir niğmet gibi göründü. Murad Beğ'i de yakından, hemen hemen diz dize denilecek bir yakınlıktan görmüş olması, ne yalan söyleyim, başını döndürür oldu. Şöyleydi böyleydi, şunu yapmıştı bunu yapmıştı ama altı üstü doğduğu yeri bile unutmuş, doğduğu yere bile sahip olamamış bir yoksul ana babanın bir yoksul Sefil Ali'siydi;

onca ömründe beğlerin paşaların yakınlığında dünyaya kafa tutmanın, hayatta yaşamış bir adam olduğunu bilmenin keyfini sürmüştü, sürmüştü de, Osmanoğlu soyundan bir beğin yüzyüzeliğinin ne olduğunu bilmemişti, bilmeği de düşünde görse umutlanmazdı doğrusu. Kaldırıp gözlerini Murad Beğ'in yüzüne bakamıyordu; gözleri nasıldı, bakışı ne biçim? Çok istediği halde Murad Beğ'in gözlerine gözlerini vermeyi bile geçirmiyordu, haddine düşmemişti zaten; Murad Beğ'in yakınında Sefil Aliliği ancak başı önde dinlerdi ne deniliyorsa. Yine de ne olursa olsununa edepsizlik etti baktı Murad Beğ'in yüzüne de gözlerine de; bakmasıyla birlikte güneş çarpmasında döndü dünya... gördüğü senin benim gibi bir insandı; sokakta görsen yoldaşlığa can kurban bir on sekizinde yiğitlenmiş gençlikti, o kadar, en fazla çevirip bakışını bir daha bakardın gidişine. Gelgelelim bir şey... bir şey vardı ki o şey ne ise işte o, güneş çarpmalarında döndürüyordu dünyayı gördüğünde. Padişahlık dese, değil; beğlik..? hiç değil. Ama onlardan da öte, onları da hiçe sayan bir soyluluktu herhal, bir ana toprağın gece yarılarında doğurduğu kimsenin göremediği can idi ki dünyayı besliyordu... öyle bir şey.

Hemen bu yanında, Murad Beğ'in söylediklerini duyup dinlemekte olan Bahadır Yüzbaşı nasıl düşünmekteydi acaba? Sefil Ali, onun da ne edip edip başını kaldırdığını, Murad Beğ'e baktığını adı gibi biliyordu; Bahadır Yüzbaşı cinsinden olanların gözleri dursa gönüllerinin, gönülleri dursa gözlerinin böyle bir fırsatı kaçırmayacağından emindi. Eğer yanılmıyorsa, Konya'nın Karamanoğlu ile Murad Beğ'i içten içe karşılaştırıyordur da.

Dışarı çıktıklarında soracaktı.

Lâkin sormağı unuttu. Hem Bahadır Yüzbaşı'nın suratındaki tutukluktan belinledi hem de birdenbire içerdeki Murad Beğ'in yerini alıveren Serencam'ın Konya'sına dalmasından. Yolda menzillerin birini iki edecek, gerekirse uyumayıp geceleri yol alacak, Konya'ya da uğrayacaktı; Konya'dan son-

ra Ankara'ya... Serencam'dan sonra Hacı Bayram Veli'ye...

Şimdi oturup Murad Beğ'in katında dolan yürek fırtınalarını dindirmek için hiçbir şey düşünmeden gözlerini yummak, fırtına dininceye kadar Murad Beğ'in sesinden kalma hazza doymaktı.

Bahadır Yüzbaşı'nın da başka türlü davranacağını sanmıyordu.

Çadırlarına geldiklerinde Horoz Dede'nin gelmediğini gördüler. Çerçi, Hasan ile birlikte çadırın önündeki ufacık ateşin çıtırtılarına susmaktaydı. Hemen her çadırın ya önünde ya yanında böyle bir kör ateş; olmayanlarda sekizli onlu bir toplanmışlık, bir halkalanma, bir saz söz... ateşleri de kocamanından, alevli, dumanlı zaman zaman. Haziran gecesinin kıpırtısız sıkıntısında tek tük gelen yel kırıntıları kimi zaman dumanı aleve, alevi dumana karıştırıyor, gelip geçiyordu; ölü nefeslerinde. Her bir halkada, akşam gün batışının Bizanslı hayalet kadını konuşuluyordu; aralarından geçerken kulaklarına gelen mırıltılara bakılırsa, korkuyorlardı.

Sefil Ali de, Bahadır Yüzbaşı da Horoz Dede'yi sormadılar. Çerçi Zindan Çavuşu'nu çağırmak istedi iki çadır ötedeki kalabalıktan. Orada Karamanlı tanıdıkları varmış da yanlarına gitmiş; Sefil Ali istemedi. Hasan'ın bir şeyler anlatmak isteyen yüzüne de sadece gülümsedi. Bu çocuk ne olacaktı pekey? Kendisi Ankara'ya gidiyordu, Çerçi'yi de yanında götürecekti. Bahadır Yüzbaşı Bizans içinde yerleşecekti, ola ki Zindan Çavuşu'nu da yanına ala. Çocuğu Horoz Dede'ye mi bırakacaklardı? Akıl çıvgını bir Burçak olup çıkması için mi?

İşi düşmedikçe, mecburu olmadıkça Sefil Ali oldum bittim dervişlerden uzak durmuştu; hele Horoz Dede gibilerinden. Çarpıklığı, acayip gözleri, hırıltısı dırıltısı Horoz Dede'nin zararsız da görünse deli davranışları Sefil Ali'de ürpertiler uyandırıyor ama olsa olsa Murad Beğ'de bulunabilecek bir padişah yüreğinin o çarpıklığın içinde taşacak yer aradığını sezdiğinden de yanından ayrılmak istemiyordu. Çerçi

gibi yarı bulaşık yarı alacalı da değildi dervişliği; derviş doğmuş derviş ölecek bir bütünlükteydi. Acaba yanına alsa, Ankara'ya götürse işi daha kolay olmaz mıydı Sefil Ali'nin?

Hem olurdu hem olmazdı.

Gelirim derse, götürmem, diyemeyecekti.

En iyisi geldiğinde oturup konuşmalı, nasıl olsa yok şimdi, gelinceye kadar gönlüme dalayım ben; Hasan da ne diyecekse deyiverir o vakit... çocuk işte, kim bilir ne gördü yolda? Belki de burçtaki hayalet kadının ne biçim olduğunu soracaktır. Ne biçim olacak? Kahpe Bizans oyunlarından biridir, altını deşeledin mi; görürsün... sordu mu Hasan ötesini anlatırdı tabii.

Çerçi'yi götürecekti muhakkak yanında, götürmeliydi. Hacı Bayram Veli dervişi olup çıktığına, vakitli vakitsiz laf arasına sokuşturduğuna göre, varsın gelsin. Ayrıca uğuruydu Çerçi; onsuz ters gidiyordu işi...

Ya bu Bahadır Yüzbaşı'nın yüzü neden gülmez? Bu surat neden asık durur? Bre sen Murad Beğ gibi bir beğin yanına çıkabil, sesini dinle, katında yoldaş ilgisi gör... yetme, kalksın bir de Bizans gibi bir yerde çaşıt başı olmak işini versin sana Murad Beğ... ben olsam kalkıp oynarım diz yere vurmacasına hay Bahadır Yüzbaşı..?

Acaba hata mı etmişti? Acaba bu Bahadır Yüzbaşı'yı eyi tanıtmakla, öğmekle İbrahim Paşa'ya yanlışa mı adım atmıştı? Ya kalkar da Bizans'ta iki yüzlü oynarsa? Neden oynamasın ki? Karamanoğlu'ndan kaçıp gelen Murad Beğ'e kapılanma yolu arayan Bizans'a vardığında hem onlara hem bu yana çalışıp küpünü doldurmağı düşlerse?

Hey vah! Hey vah ki hey vah!

Osmanlı'nın hayını olmak buna denirdi işte. Koca ömründe sen çalış çabala, yırtın didin, alkışlar al sonra da gel bir hayını iyidir hastır diyerekten İbrahim Paşa'ya tanıtıp en birinci işlerin başına getirt... ezmeli bu Sefil Ali'nin başını ezmeli havanlarda, sokularda, değirmenlerde tuh!

Allah'tan ki aklına İbrahim Paşa'nın oğlu Halil, sanını Kara Halil olarak duyup öğrendiği delikanlı geldi de rahatladı. Murad Beğ durup dururken İbrahim Paşa'nın oğlunu Bahadır Yüzbaşı'nın yanına katmamıştı herhalde?. Bahadır Yüzbaşı da bunu düşünüyordu; bu, İbrahim Paşa'nın oğlu Halil'i ardına takmalarını.

Aslında Bizans'a çaşıt başı olarak gönderilmeği aklından bile geçirmemişti; belki bu işlerin ustası bilinip verilse verilse Osmanlı'nın iç güvenliğinde, yüzbaşılığı elinden alınmayarak, ona benzer bir rütbe bulunup en azından, çalıştırılırdı. Sefil Ali'ye güven verdiğini biliyordu; Çerçi'nin, Zindan Çavuşu'nun da, sorulduğunda iyi şeyler söyleyeceğine inancı vardı. Düzmece Mustafa'nın yakalanmasında koşturuşu ise yeterince güvenilecek bir adam olduğunu gösterirdi. Bunları düşündükçe de, Murad Beğ'in daha iyi bir görevde bir süre denemesi, başarısını gördüğünde de kapıları ardına kadar açması imkânları umutlar halinde yüreğinde tapılıyordu.

Murad Beğ'in çağırdığını öğrendiğinde, öz yüreğinden de saklayamazdı ya, az kala bir yeniyetme gönlünün kanatlanmasında pırpırlanışını belli edecekti. Böyle bir çağrıyı daha geç, hatta usandıracak kadar sürüklenmiş bir bekleyişten sonra bekliyordu; çağırılıncaya kadar Bahadır Yüzbaşılığında Bahadır Yüzbaşılık bırakmayacaklar, geldiğine bin pişman edecekler, kaçmak buralardan da başka yerlere gitmek düşüncelerindeyken, bunu hissettiklerinde artık vaktidir diye çağırıp yahut çağırtıp iyi kötü bir görev vereceklerdi. Bahadır Yüzbaşı olsa böyle yapardı; Karamanoğlu'nun huyu böyleydi. Bezmiş adam, usanmış kişi daha kolay boyun eğer de ondan; değerinin bilinmediğine inanmış çevresindekilerden bir farkı yok iken, onlardan üstünlüğü söz konusu olduğu halde unutulup kaldığını sanmış bir yiğit o bunalmışlığında verilecek iş ne olursa olsun hatırlanmış olmanın kıvancında ateşlere atılmağı bir niğmet bilir de o yüzden.

Fakat Murad Beğ böyle küçük oyunlara tenezzül eden beğlerden değildi herhal. Eğer adam kıtlığı çekmiyorsa, eğer az buçuk aklı erene hemen el uzatmasına dara düşmüşlerden değil ise kişiye bekletmeden değerini vermesini bilen beğlerden idi ki Bahadır Yüzbaşı, kısa zaman içinde görebildiğince Murad Beğ'in çevresindekilerin, onbaşı, binbaşı cinsinden olanından beyine paşasına kadar çoğunun öyle umursanmayacak kişilerden olmadığını anlamıştı. Aklı eren Karamanoğlu'nda bir ise burada beş idi on idi; bileği bükülmez yiğitler Konya'da sekiz on ise burada yüz idi beş yüz idi. Aklı erer bileği bükülmez kişi kıtlığı çekmeyen bir beğin, Bahadır Yüzbaşı da olsa bir Karamanoğlu kaçağına değer verip çağırtması Bahadır Yüzbaşı'yı daha o anda çağırana bağladı. Çağıran da kim? Murad Beğ'in kendisi. Karamanoğlu olsa önce vezirine çağırttırır, kendisi konuşmaz veziriyle konuşturur; dener, dener, dener... köpeklenmiş bir bağlılık görmeden yanına yanaştırmazdı.

Murad Beğ'in, doğrudan doğruya Murad Beğ'in katına varılacağını duyduğunda Bahadır Yüzbaşı Konya'dan epeyce farklı bir yere geldiğini hem anladı hem de gelmekle bir kere daha akıllılık ettiğinden, sevindi. Gönlündeki yeniyetme kanatlanmasının pırpırı ondandı.

Murad Beğ'e vardıklarında ise şaştı ki çocuklar misali. Otağ dedikleri sıradan bir çadırın biraz incesiydi. Girişi, bir parça serinlik gösterecek girimliği, sonraki nöbetçilerle kapı çavuşlarının ayaklık yeri, ardından da göze batmaz, pek göz alıcı olmayan bir salma kapının aralanmasıyla iç otağı; salma kapı kesme meşinden işlemeliydi, işlemeleri de hoştu ama altına boğulmuş yaldıza sıvanmış zenginliklerden uzaktı, gözü de gönlü de okşuyordu yormadan.

Ne olursa olsun demiş, utanmazlığı ele alıp yüreğinde dürtüp duran merakın tutsaklığında gözlerini kaldırmış, Murad Beğ'e bakmıştı. Karamanoğlu'nun çarpıklığına masalardan çekmecelerden medet arayışını hatırlamıştı birden; o

dönek yüzü, o pır pır görünüp kaçan gözleri; açıldığında her sözün arkasında bir başka sözü saklayan sesi düşünmüştü. Murad Beğ'in oturuşu akıl almayacak kadar gençti, ayağa kalkarsa bu oturan gençliğin toyluğu ile birlikte hem yerinde duramayacağı hem de kırk yıllık katılaşmış düşüncelerde adımlarını ağır ağır atacağı aynı anda sanılabilirdi. Hiç düşünmemiş gibi kolayına bir ses iki dudak arasında düşüncelere ısınıyordu ve hangi sözü söylemişse o sözün ikincisi yoktu. Konya'daki görevi Bahadır Yüzbaşı'ya nice bin insan tanıtmış, nice bin sesin sözleri nice bin türde dolaştırıp duyurmağa çırpındığını göstermişti; denemelerin pişirdiği bir sezgi, Bahadır Yüzbaşı'ya göz olmuştu kulak olmuştu; baktı mı görür, duydu mu bilirdi.

Murad Beğ'in sesine güvendi kulakları, sonuna kadar; gözleri ise Murad Beğ'in yüzünün dönekliği sevmediğini gördü, kaçmağı kendine yediremeyen bir yüz idi.

Ve Murad Beğ ile göz göze geldiler; olan olmuştu. Utanmazlığının bağışlanmayacak utanmazlıklardan olduğunu, sadece bu edepsizliğinin güvensizlik vermeğe yeteceğini bilmenin tedirginliğinde kaçıramadı da gözlerini. Ne var ki Murad Beğ'in bakışları hiç de gördüğünü beğenmez bakışlardan değildi; ne garip! Baktığı yeri büyültüyor, gördüğünü seviyordu, hor görmüyordu. "Bir derviş gözü bu Bahadır!.." demek üzereyken yanıldığını sandı. Fakat yanılmamıştı, dervişlerin gözünden bakan bir gençlikte padişahlanmış gözlerin emniyetiyle kendini unutur gibi oldu.

Karamanoğlu'nun karşısında, her girişinde her çıkışında, üstünü başını soyup soğana çeviren, eksiğini gediğini arayıp işe yarayanını çekip almacasına talancı gözlerin hiçbir zaman güven duyurmayan bakışlarında çıldıracak gibi olurdu. "Unutma! Varın yoğun benden gelme. Sırtına yeni bir kaftan almışsın; eyi eyi, şişmanlamaktasın demek ki yağlı geçer boğazından... ben olmasam ne edecektin? Şükrediyor musun baari, kıymetimi biliyor musun?" dediğini Karama-

noğlu gözlerinin; "Seni adam eden benim, unutmayasın ha! Yeni giyinmişsin yine, çekip aldım mı cıscıblaksın!" bağıraraktan adamı ezip ezip köpeklenmelere ittiğini görmenin iç acısında boyun bükerdi yaltaklanmalara kalkışarak. Keşke daha önce kalabilseydi; keşke daha önce arayıp bulaydı Murad Beğ'i, Murad Beğ'in gözleri teşekkür ediyordu gördüğüne; "Varlığın varlığımın sebebi; var olduğun için varlığımı anlıyorum, teşekkür ederim" diyordu.

Böyle bir beğ Bahadır Yüzbaşı'ya kim bilir ne görevler verecekti şimdi? Nasıl bir görev verildiğini öğrenir öğrenmez, Karamanoğlu'nun hoşlandığı bir biçimde doksan temennah bin teşekkür gösterisinde abartılmış minnetlerini mi sunmalıydı yoksa ağırbaşlı saygılarda temiz bir etek öpüş yeterli mi olurdu? Yanılmıyorsa bu sonuncusunu beklerdi Murad Beğ. Bahadır Yüzbaşı da öylesine hazırladı kendini.

Gelgelelim Bizans'a yollanacağının düşünüldüğünü, görevinin orada zor olmasına rağmen beceremeyeceği işlerden olmadığının söylendiğini duyması Bahadır Yüzbaşı'yı beklemediği bir sersemliğe sürükledi; az sürdü ama o süre de onu kımıldatmaz oldu yerinden. Hele bir de yardımcı olarak yanına İbrahim Paşa'nın oğlu Halil denilen bir gencin katılacağını duyunca..?

Nelerden hoşlanır nelerden hoşlanmaz bir genç oluşu bir yana Halil'in Murad Beğ'e en yakın birinin oğlu olması yeterdi pipiriklenmek için. Bir görev veriliyordu; yabancı bir ülkede, Osmanlı'ya can düşman bir ülkede, belki de Murad Beğ'in çevresinden uzaklaştırılmış olmak için bir görev veriliyordu; onda da açıkça güvensizlik vardı. Olmasa Halil'in yanına katılmasındaki sebep ne?

Üstelik Sefil Ali de yoktu yanında, başka bir yere gönderiliyordu o. Hâlbuki Bahadır Yüzbaşı, yerine bütünlüğüyle oturuncaya kadar Sefil Ali'ye ihtiyacı olacağını düşünmüş, hesaplarını ona göre ayarlamıştı. Sefil Ali'yi basamak yapıp merdivenin çıktığı yerece çıkmak için.

Murad Beğ göründüğünce değil miydi yoksa? İçinde şeytanların cirit attığı dışında meleklerin gülümsediği bir beden miydi?

Artık kaşını kaldırıp bakamayacaktı da beğ yüzüne, o kadarını denemeğe cesareti kalmamıştı. Yine de ne abartılmış ne gönülsüzlenmiş, ikisi arasında ölçülmüş bir saygıyla etek öpüp teşekkür etmesini bildi. Dışarı çıktığında ise daha saygılı olması gerektiğini düşündü.

Yüzü asıktı, iyisini düşünmeğe çalıştığından. Biraz daha aydınlıktı gözleri. İlk sersemlemesi yavaş yavaş sıyrılıyordu. Bizans'taki yeni görevinin, başarabildiği takdirde, aradığı üne tüne bir anda kavuşması, merdivenin en üst basamağındaki sırada yerini alması demek olamaz mıydı?

Olurdu da...

Kelleyi vermek de vardı işin içinde a Bahadır!

"Olsun!" dedi gönlü. "Dünyalığı da tutarsın ki sayısız. Öyle bir dünyalığın bir avucu otuz kelle kurtarır." İğrenç bir şeytan sırıtışı sarmıştı gönlünü o anda, iğrenç şeytan sırıtışları da bir yanda Murad Beğ'i eğlerken olur olmaz haberlerle öte yanda Bizans kralını sağmasına yollar gösteriyordu.

Suratı büsbütün karardı Bahadır Yüzbaşı'nın; böyle bir durum Karamanoğlu'nun yanındayken bile ortaya çıkmış olsa iğrenirdi. Ekmek yediği kapıyı satmak? Görevi gereği olsun, o gereğin içine girdiğini sansın sanmasın her türlü melaneti işlerdi, düşünmezdi bir an, gözünü kırpmazdı; lakin ekmek yediği kapıyı satmak? Lâkin Murad Beği satmak..? İğrendirirdi.

Eğer Halil olur olmaz karışmalarda paşa oğlu olmanın üstünlüğünü ikide bir gözüne sokmağa kalkışmazsa. Kalkışırsa..?

Otağdan çıktı çıkalı aklından gönlüne, gönlünden aklına depreşen birtakım iğrenişler yahut iğrenişleri hoş görmeğe çalışmalar yüzünde ya yağmur bulutlarında ya hastalıklı güneş açmalarında açılıp kapanıyordu, Sefil Ali de işte bunları

ol görüp anlayamıyordu. Ona göre Bizans'a çaşıt başı olmak Bahadır Yüzbaşı için sofralar büyüklüğünde dünya niğmetiydi.

Çadırlarına geldiklerinde Bahadır Yüzbaşı da aşağı yukarı bu karara yaklaştı. Bir de Çerçiyi görünce, arayıp da bulamadığının karşısına çıkmış olmasından uğurlu işaretler bekledi. Çerçi'nin Bizans'ın Sır Kâtibi ile bir aldısı verdisi vardı, onun derdindeydi. Çerçi'nin derdi de Bahadır Yüzbaşı'yı, sarılmış yumak ipinin çözülüşü gibi götürüp Sır Kâtibi'ne erdirirdi.

Ya Sefil Ali yanına almak isterse Çerçi'yi?

İsterdi. En iyisi bir kıyıya çekip Çerçi'yi kandırmanın yolunu aramalıydı. Bu da, şu ara olmazdı. Belki Horoz Dede geldiğinde, Zindan Çavuşu döndüğünde üç beş kişi olunca Çerçi'yle iki ikiye konuşması göze batmazdı.

Gel gör ki Horoz Dede ne geldi ne göründü. Vakit de uzadı. Zindan Çavuşu dönüp geldi, sağda solda yanan irili ufaklı ateşler söndü, yakın çadırlarda horultular dışarı taştı.

Sefil Ali'nin canı sıkılmıştı. Hasan'a birkaç defa gidip gitmediğini, çağırıp çağırmadığını sordu can sıkıntılarında. Hasan da, o soruların birinde fırsatını bulup attan düşüşünü anlattı. İlgilenen Bahadır Yüzbaşı oldu; Çerçi yarası beresi olup olmadığını sordu. Sefil Ali, daha çok Horoz Dede'nin görünmeyişine kızmış: "O at adamı düşürmez kolay kolay" dedi; "Binmesini öğrenmemişsin demek."

Hasan buruştu.

Yatmasını istediler Hasan'ın, yatmadı. Daha da ileri vardı: "Gidip bakayım" dedi. "Neden gelmemiş öğreneyim."

"Gece attan düşmesi daha kötüdür" diye söylendi Sefil Ali; "Gündüz düştüğün yeri görürsün hiç değilse, gece neyi göreceksin?"

Hasan dişlerini sıka sıka bağırdı: "Bir daha attan düşeceğimi sanıyorsan boşuna umuttur! Bir kere olur o!"

Bahadır Yüzbaşı, sisli düşüncelerde, yüzünü pek seçe-

mediği Hasan'a baktı bir hayli. İşine yarar birini daha bulmuş gibiydi ama nasıl yarayacağını kestiremiyordu.

Sefil Ali: "Eyi" dedi. "Duyduğuma sevindim. Benim Hasan'ım böyle konuşur."

Hasan, "Benim Hasan'ım" benimsenmesinde yatıştı. Üsteleyerek: "Gideyim istersen" dedi; "Yüzünü ağartırım, korkma!"

Sefil Ali'den ses soluk çıkmadı. Az sonra da Hasan'ın beklediği cevaba oralı olmayan sesi Çerçi'ye: "Benimle Konya'ya gelmen gerekiyor Çerçi ağa yoldaşım" diyerek nabız yoklamalarına yattı. "Bu sefer ayrılmaca yok.

Bahadır Yüzbaşı şaştı daha çok. "Ne Konya'sı?" diye sordu; "Konya da nereden çıktı? Ben sanıyordum ki.."

Sefil Ali o vakit ne dediğinin farkına vardı. Ankara'yı, Zülfazıl Köyünü, Hacı Bayram Veli'yi düşündüğünü sanıyordu; Konya'yı konuşuyordu. İyi ki dalıp da Serencam adını almamıştı ağzına. Ya bir de alsaydı? Aman Tanrı'm, hey koca Yaradan adamı irezil etmenin tam da yeriydi ha, yeriydi."

Çabuk topladı kendini: "Ha Konya ha Ankara bre kardaş" deyip lafı döndürdü; "Çerçi yoldaşımıza birden Ankara sözünü edip, Hacı Bayram Veli'den dem vurarak aklını başından almak istemedik. Madem açtın, sen açtın, biz de söyleyelim. Çerçi yoldaşım benim, gözün aydın, şeyhine gidiyoruz... Hacı Bayram Veli'ye."

Çerçi yutkundu.

Sefil Alileri Murad Beğ'in çağırtısından Çerçi de kendine göre umutlara düşmüştü. Bizans kuşatmasının sürüp giden keyifsizliği sürüp gideceğe de benzediğinden neredeyse bir yıla yaklaşan kesesindeki haram para yükünden kurtulamayış acısı Çerçi'yi her geçen gün biraz daha küskünlüklere iter olmaktaydı. Sanmıştı ki Düzmece Mustafa işini bitirir bitirmez Sefil Ali yoldaşına: "Hadi!" diyecek; "Beni şu haramdan kurtar, Bizans'a götür."

O da, Sefil Ali yoldaşı da, Çerçi kardaşının kesesindeki

haram paranın nereden gelme olduğunu bildiğinden gönül bulantılarına son verecek olan cevabı geciktirmeyecekti. Bir iki günlük işi varsa belki o kadar ayağını sürüyecek, ondan sonra da Bizans'a girmenin yollarını arayacaktı. Böyle sanması zamanla bir inanç halini bile almıştı. Gel gör ki Düzmece Mustafa'nın sonu hızlı bir baş dönmesinde sevinmeyi yerinmeyi birbirine katınca Çerçi de Sefil Ali'yi sıkıştırma imkânı bulamadı.

Bulamadığına da kısa bir süre sonra memnun oldu. Anlaşılan kader Çerçi'nin iyiliğineydi. Murad Beğ, kimsenin beklemediği bir sırada ordusunun yönünü Bizans'a çevirmişti. Bu durumda Çerçi kimselere minnet etmeden varacak, çok sürmeyeceği belli kuşatmanın ardından Bizans'a, Bizans'ı almış ordunun içinden biri olarak girecek, başı dik, alnı açık bir başına Sır Kâtibi'ni bulup haram yangınlarında el süremediği, çaputlara durup büküp kesesinin bir kıyısında sakladığı akçelerini elin gâvuruna geri verecekti, kurtulacaktı, ohhh bre! deyip..?

Diyemiyordu.

Kuşatmanın rengi sönük güneşi Bizans'ı yakmıyordu, yakamıyordu.

Nerdeyse haziran bitecek, temmuza atlayacak vakit, kim bilir ağustosu yakalayacaktı belki de, daha ötesini de. Daha ötesinin de Bizans'ın içine girmek olamayacağından korkuyordu.

Murad Beğ, Sefil Alileri çağırtınca Çerçi, onlar dönünceye kadar yine düşlere yattı. Hiçbir gün düşe yattığını hatırlamıyor; çerçi kısmının ne düşü olur? Aldığı belli verdiği belli bir kişinin düşlerinin de aldığıyla verdiği kadar olduğunu bilir, çerçi kısmının düşe dalmasının eşeğinin yükünü artırmak gibi olacağından kafasını boşuna yormaktan sakınırdı. Gelgelelim Bizans kuşatmasının hiç ummadığı bir sırada ortaya çıkması huyunu değiştirdi. Sır Kâtibi ile dolu düşler, Sır Kâtibi'nin haram akçelerini verdiği gün sağlığına kavuşa-

cak olan gönlünün yeryüzüne nasıl sığacağının düşleri Çerçi'yi diriliğe değil ölülüğe, umutsuzluğa götürmekten başka bir işe yaramamıştı. Sefil Ali'nin Murad Beğ'e gidişi umutlarının dirilmesi oldu, düşlerin oynaması alelacele...

Düşleri Çerçi'ye, Murad Beğ'in de Bizans önündeki bu bekleyişten bıktığını söylüyordu; sonuçsuz saldırılardan, surları kopartamayan mancınıklarla toplardan, öte yana geçemeden akıp giden kanlardan Murad Beğ'in de hoşlanmadığını anlatmaktaydı. Bu durumda sonuca varmak isteyen bir beğ ne yapardı? Çerçi, kendini Murad Beğ'in yerine koyuyor, Sefil Ali'yi Bahadır Yüzbaşı'yı çağırtıyor ayağına, onları Bizans'ın içine salıyordu ki ortalığı karıştıralar, Bizans Kralı'nın sarayını basalar... bunun gibi işler yaparak bu dışardakilere yardımcı olalar...

Murad Beğ, Sefil Ali'ye böyle bir görev verirse, Sefil Ali Çerçi yoldaşını yanına almadan Bizans'a gider mi?

Gitmez!

Umutları kabarıyordu Çerçi'nin, gözlerini buğulandırıyordu; yüreğini evdiriyordu. Sır Kâtibinin haram parası kesesinden hoplayıp düşüyordu Bizans'a doğru yuvarlanaraktan.

Gelgeldim Sefil Ali Konya'dan söz açıyordu döndüğünde, hem de bir zaman somurtup durduktan, Ulubadlı öksüz yetim Hasan'ın öksüzlüğünü, yetimliğini düşünmeden yoksulu paylamalara kalkıştıktan nice sonra, Bizans'tan söz etmiyordu. Bahadır Yüzbaşı sorunca da lafı değiştiriyor, Ankara'dan Hacı Bayram'dan dem vuruyordu. Böylesine dense dense..?

Çerçi, denecek lafı biliyor gelgelelim kendi kendine söylemeğe bile utanıyordu. Bu Sefil Ali yalnız özünü düşünen ötesinden umursamaz bir kişiydi işte; bir kere daha tıynetini gösteriyordu. Dostlukta, yoldaşlıkta adam koyup gitmek mi vardı?

Bahadır Yüzbaşı da kulak kabartıp dinlemekte; Çerçi görmüyor ama hissediyordu. Bir sezişi de Bahadır Yüzba-

şı'nın kulak kabartısının Sefil Ali'den ayrıca olmasınaydı. Bahadır Yüzbaşı, sanki, Çerçi'nin Sefil Ali'ye "Hayır, gelemem" demesine kulak kabartmaktaydı.

Yanılmış mı yanılmamış mı düşünecek halde değildi. Sefil Ali'nin bir kerre bile: "Kardaşım senin şu Sır Kâtibi işini bitirme zamanı geldi" demeyişi, aklına getirmeyişi Bahadır Yüzbaşı'nın kulak kabartısına vakit ayırttırmıyordu.

Ölüm yoktu ya ucunda, zaten olsa kimin umurunda? Bıçak kesmesinde kesip atacak, Sefil Ali yoldaşlığına son verecek, alıp başını Bizans'ın içine girecekti bir başına. Nasıl girilecekse girdiğinde düşünecekti; kelle koltuktaysa kelle koltukta, yok akçe döküp adam satmalaraktan rüşvetle müşvetle öyle yaparak... isterse elindekini avucundakini sağsınlar olduğu gibi, anasının ak sütü niyetine vererek, içeri girecekti.

İçeri? Surun öte yanı?

Ne biçim bir yer olmalıydı? Her biri bir Sır Kâtibi azametinde, her biri bir Sır Kâtibi zenginliğinde miydi? Alış verişlerinde akçe miktarın bilmez bir bolluğun esrüklüğünde gözleri dönmüş mü yoksa surların ötesinde bir tükenmez altın madeni bulmuşlar da onun savurganlığında mıydılar? Öyleyseler eğer birkaç akçesini götürüp geri verirse Sır Kâtibinin eğlenceliği olmaz mıydı?

Çerçi: "Ben haramdan kurtulayım da ne olursa olsun!" dedi yüreğinden.

Sefil Ali o vakit ayıktı; Çerçi'nin yürek söylenişinde geçtiğini sandığı sözün mırıltılarda dökülüşünden, epeydir unuttuğu Çerçi'nin derdini duymuştu. Börkünü çıkarıp uzun uzadıya kaşıdı saçlarını. "Yaaa, o da var" dedi; "O da vardı sahi..."

Çerçi, Sefil Ali'nin bir tür yazıklanmada kıvranışına aldanmadı da şaştı; içinden geçenleri anlamasının mümkünü olamazdı, demek sesli düşünmüştü düşünürken. Düşündüğüne sevindi, başka türlü derdini anlatmak istemeyecekti. O

sevinişte de Bahadır Yüzbaşı'nın kulak kabartısının, duyduğundan hoşlandığını sezinledi. Acayip bir durumda kaynadığının farkındaydı; Sefil Ali'yi dinlerken Bahadır Yüzbaşı'yı seziyordu, gönlü Bahadır Yüzbaşı'dan yana akıyordu.

Sefil Ali yazıklanmalarını baş kaşımalarında uzattıkça uzattı, içinden çıkamadığı bir örümcek ağına lâf anlatamamanın bunalışı, kaşıdıkça başında bir yeni kaşıntı oluyordu.

"Ne yapsak ki?" dedi. "Şu Konya'ya... hay adı batası Konya'da takıldı kaldı dilimize... Çerçi kardaş buyruk Murad Beğ buyruğudur. Olmasa seni alır Bizans'a götürür, derdini dindirirdim. Ondan sonra da ver elini Ankara der yola baş koyardık. Gelgelelim, gecikmeye gelmez bir buyruk aldık. Sensiz de gidemem açıkçası. Sen Hacı Bayram Veli dervişi oldun bir kere. Son o Ak Hoca mı idi ne idi, o da var ya... işte bunlar için, bunlar yüzünden seni götürmeliyim derim..."

Daha bir soğudu Çerçi. Sefil Ali'nin, çıkarlarını da saklamadan söylemesi gönlünde soğuk soğuk esti. İnsan hiç değilse bu kadarcığını saklardı a kendini beğenmiş herif!.. Hiç değilse, yoldaşlığına ihtiyacım var falan gibilerden konuşurdu!

"Bensiz gideceksin Sefil Ali Ağa!" dedi kupkuru.

Sefil Ali'nin börkü elinde taş oldu da başını yardı. Ne diyeceğini bilemedi o saatte. Ocağın söyünük yanan alevi pek göstermiyordu ama yüzde yüz suratı ala mora çalmıştı bir çırpıda. "Bre olur mu?" dedi ama güvensizdi; "Bre olmaz!" deyip kesin konuşmağa yeltendi; "Sensiz, olmaz. Hacı Bayram Veli şeyhini özlememiş olmaz... Ak Hoca Şemseddin'i görmelisin, görmeden olur mu?"

Çerçi, sadece, Ak Şemseddin Hoca ile bir gecenin seherinde, yazının uyanışına karşı sessizleşmiş bir tabiatın kucağında namaz kılışını, nerelerden çıkıp geldiği bilinmez kişilerin cemaatine uymuş bir kendinden geçişin yaşanmışlığını, daha sonra da tadını hâlâ unutamadığı bir sabah sofrasında karın doyuruşunu aklından geçirmişti. Sefil Ali'nin, gönlünde

soğuk soğuk esen çıkarcı yüreğinin üşütmesini bunlarla ısıtmıştı, ısınırken de o saati yaşar gibi olmuştu, bir daha.

Ak Şemseddin Hoca'yı görmek, Hacı Bayram Veli'nin burçak tarlalarını dolduran gülümsemesinin terleyişini içmecesine susuzluğunu gidermek şurada, şu Bizans kuşatmasının samansı yanışının dumanından kurtulmak için cana minnet idi. İdi de..? Bu haram akçelerden kurtarmayacaktı hiçbir zaman. Bu haram akçeler, orada, o kesenin dibinde kara akreplerin ağusunu koyulaştıra koyulaştıra büyüyecek, ağusunu Çerçi'nin can damarına damla damla akıtacaktı. Ne Ak Şemseddin Hoca'nın köpeklerle yal yiyecek kadar kendinden geçmiş yüceliği, ne Hacı Bayram Veli'nin burçakları olgunlaştıran gülümsemelerinin bereketi; hiç biri o ağuyu yok edemeyecekti.

"Ben Bizans'a gideceğim Sefil Ali Ağa. Bizans'tan başka yere gitmeyeceğim!"

Sefil Ali bir kuru ağaç çatırdamasında ağız açamadıysa bu lafın üstüne Bahadır Yüzbaşı öyle bir dallanıp budaklandı ki gölgesinden adama bunluk gelir.

"Bre kardaş o vakit birlikte gideriz. Bizim yolumuz da Bizans'tır" dedi, ardını da bırakmadan: "Senin şu derdin benim de yüreğimin ağusudur, bilesin. Murad Beğimizin buyruğunca gidersek hem buyruğun yerine gelmesinde kolaylık buluruz hem de senin derdini kökünden kazımış oluruz. Hesabımı buna göre yapmalı mıyım?"

Çerçi zerre miktar düşünmeden: "Yap Yüzbaşı, hiç düşünme yap!" dedi. "Ben bu haramdan kurtulmadan ölemem."

Sefil Ali'ye bir daha ağız açmamak düştü.

Bahadır Yüzbaşı'ya da geniş bir nefes almak. İbrahim Paşa'nın oğlu Halil'in, yanına ne şekil düşünülerek verilmiş olursa olsun varlığı artık, ilk anlardaki kadar ağır gelmedi. Çerçi'nin Sır Kâtibi'ne keneleşmiş derdi, Bizans sarayında bir atlama taşı olurdu sıkıntı vermeden, bunda iğne ucu kadar olsun kuşkusu yoktu. Sır Kâtibi'ni, Konya'dan tanıdığı kada-

rıyla, elde edebileceğine güveni vardı. Ötesi Bahadır Yüzbaşılığı için kolay bir çorap söküğü... buna da kuşkusu yoktu.

Sefil Ali'nin burukluğuna aldırmadı; Çerçi'nin Bizans'ı seçişinden Sefil Ali'nin buruttuğunu çok iyi biliyordu, varsın burutsun. Önemli olan buyrukların yerine gelmesidir, gönüllenmeler işin içine karıştı mı buyruklar tökezlerdi.

"Sefil Ali kardaşım, Zindan Çavuşu'nu da yanıma almağı düşünürüm, ne dersin?"

"A al, horoz Dede'yi de al, ha bu Hasan'ı da… ben eskiden de yalnız bir adamdım, şimdi tek başıma kalmış değilim."

Açıkça acındırma havasındaydı; gerçekten de yalnızlaşmış bir kişinin içlenmesine kapılmış olabilirdi. Fakat Bahadır Yüzbaşı için ikisi de önemsenecek duygular arasında yer etmiyordu. "Alabilirim" dedi; Sanırım gerekecek. Yardımın olursa bana gereken adamların seçilmesinde zorluk çekmem. Sen benden eyisini bilirsin... Güvenilir, aklı erer kişiler gerekli bu iş için, az da olmamalı."

O kişilerin arasında Horoz Dede'yi düşünmüş değildi. Sefil Ali'nin tersine hatırlatması olabilirine gözünü açtı. Horoz Dede'nin şimdi bulunduğu yeri düşünmüştü... Likos Deresi'nin akış yönü aklına gelmişti. Sefil Ali'ye cevap vermeden önce Hasan'a: "Sen yüzme bilir misin?" diye sordu; "Hiç yüzmüşlüğün oldu muydu?"

"Yüzmek..? Bilmem!" dedi Hasan. Adam yerine konulup soru sorulması, soru sorulurken de bir yerlerde bir işlere yarayacağının belli edilir gibi olması bir çocuk gönenmesinde göğsünü doldurmuştu. Gel gör ki Sefil Ali'nin önce burulması, ardından içlenmiş görünüşünü dile getiren sesi yiğitliğini kabarttığından: "Ben Sefil Ali emmimin yanında kalacağım!" dedirtti; sanki Bahadır Yüzbaşı: "Benimle gelir misin?" deyip de sormuş gibi.

Sefil Ali ters ters: "Git git" dedi; "Onunla git. Benim işim çolukla çocukla görülecek işlerden değildir!"; oynayıp durduğu börkünden aldı hırsını, sıkıca geçirdi kafasına tas edip

oturttu. "O, Bizans'a gidecek. Bizans keyifli yerdir, bizim gideceğimiz yerde yesen yesen burçak çorbası yersin."

Bir yandan da kendine kızıyordu. Ne idi yaptıkları? Davranışları ne biçim bir hal almıştı? Çocuklaşmak mı bu yaşlanmak mı?

Davranış biçimini kendi de beğenmedi gelgelelim geriye dönemiyordu. Aksine daldıkça dalıyordu yalnızlaşmasına. Çerçi'nin he demeyişi ilk başta, asıl o, Sefil Ali'yi alıp götüren o idi. Bir haram tutturmuş gidiyordu budala ne olacaktı yani, elin gâvuruna üç kuruşluk akçesini haksız yere aldım diyerekten götürüp geri vermekle başı göğe mi erecekti? Cümle günahları bağışlanacak mıydı bre? Günahsız bir herif miydi ki bir bu haramdan çekiniyordu? Ya biz ne yapalım? Yaşlanıyoruz işte, yalnız adım atamaz durumlara düşüyoruz... yarın öldüğümüzde koca Tanrı'ya biz ne cevap vereceğiz, nasıl cevap vereceğiz? Boyumuzca günaha batmışız. Bir de haram akçe hesabının günahı eklenmiş üstüne ne çıkar?

Diyor diyor da, aslını sorarsan Çerçi'ye hak vermemezlik edemiyordu. Yaşlanmak idi onunkisi. Biraz daha vakit geçti mi yaşlanışı Serencam'ı da uzaklara itecekti, Sefil Aliliğini Serencam'sız bırakacaktı. Şu işi bitirirse hayırlısıyla bir daha mı? Beğ yakınında dolanmalara el sallayacaktı artık, bir daha mı? Bin tövbe! Serencam'ın yanında, Serencam'la diz dize., ne derlerse desinler; isterse: "Sefil Ali de bu yaştan sonra kadınının tutsağı oldu vay vay" deyip kengele alsınlar uğrun uğrun, baş çevirip bakmayacaktı dahi.

Fakat şu vartayı atlatmalıydı önce; düştüğü şu çirkin durumdan kurtulmalıydı. Nasıl da boş bulunup içlenişini belli etmişti? Daha bir derinine bakınca Bahadır Yüzbaşı'yı kıskanır gibi olduğunu fark etti. Bir tuhaf çocuk günülemesiydi bu. Daha dün Murad Beğ'e karşı bir adam bugün Bizans gibi bir yerde göz kulak olmacasına bir görevde baş tacı ediliyordu... hem de, can yoldaşını elinden alarak, kolayca.

Bana adam kalmadı mı şimdi?" diye sordu birdenbire. Az öncekilerin unutulmasını da isteyen bir sesi vardı. Sorar sormaz da rahatladı.

Hasan, Er Sinan'ı, Cebe Ali'yi, Barak adındaki yoldaşlarını sıralayıverdi bir solukta ve herkesten önce. "Seninle tanışmak istediler Sefil Ali Emmi istersen hemen çağırıp gelirim… nerde olduklarını bulurum!" dedi.

Sefil Ali emmisinin istemezliğine küsmüştü küsmesine ama dertlenmesine gönlü razı gelmemişti. He dese hemen koşacaktı.

Sefil Ali'ye merhem oldu.

Yine de kolay geçemedi düşkünlüğünden. Bahadır Yüzbaşı'ya taş atmacasına: "Aman sus oğul dedi; Sakla da iki ikiye kaldığımızda konuşalım yoksa Bahadır Yüzbaşı kimseyi bize bırakmayacak, elimizden kapacak duyduğunu..."

Bahadır Yüzbaşı Bizans'ın hesaplarındaydı. Çekinmeden: "İçlerinde iş ehli, eli zeneata yatkın olanlar var ise işime yarar" dedi. "Bizim işimizde, Bizans'taki işimizde vurdu kırdıdan çok debbağı, nakısı, mıhçısı, fırıncısı hele, bunlar gibiler yararlı olur. Varsa zaten sen kendin verirsin bana Sefil Ali, bilmez miyim?"

Bu da ayrı bir merhem olarak geldi. Sefil Ali düşkünlüğünü çatlatan, başlangıcı derme çatma bir kahkahada doğrulup kalktı yerinden. "Hasan var git Zindan Çavuşu emmini çağır, Bahadır Yüzbaşı'dan başka türlü kurtulamayacağız!" dedi. "Ben gidip Horoz Dede'ye bakacağım. Başı derde düştü herhal yoksa gelmemezlik etmezdi. Gelen varsa bir bakalım."

Hasan fırlayıp yan çadıra varmıştı bile.

Bahadır Yüzbaşı yalnız kalıp Bizans'ın hesaplarını düşünmek istiyordu ama Horoz Dede'den çok bulunduğu yeri bir de gece haliyle görmenin çekişinden kendini alamadı. "Ben geliyorum" dedi. Çerçi yerinden kımıldamadı. Sefil Ali de üstüne varmadı. Çok istemesine rağmen Hasan'ı Çerçi ile bıraktılar.

Yarım bir ay bulutlarda oynuyordu. Yarım bir ayışığı, çoğu uykuya varmış çadırlarda uyumağa çalışıyordu. Bizans'ın ağır düşüncelere oturmuş surları kahpe göz kırpmalarında, "Sen benim bu oturuşuma bakma!" dercesine. Surların üstünde isleri burdan belli ışıldaklar burçlarda yalabıyordu; isleri, perişanlamış saçların tütüşündeydi.

Horoz Dede'yi yerinde bulamadılar.

Likos Deresi, söğütlerde pullanmış yarım ayın durgunluğundayken Sefil Alilerin gelişine uyanmış bir iki kurbağanın telaşına kapıldı. O telaşı da uzakça kurbağalar dürtükledi. Likos Deresi'ni uyandırdı, yarım ayı dağıttı.

Sefil Ali Serencam'ı da düşlüğünden sıyırdı ki uykusu haram olmaya kadının.

Horoz Dede'nin yerinde bulunmayışına verdi kendini: "Nereye gider bre bu derviş? Bize gelmediğine göre nereye gider?"

Bahadır Yüzbaşı: "Derviş aklını oldum olası bilemedim" dedi; "Aklına geldiğince gitmiş olabilir, kim ne kötülük eder ki bir dervişe?"

"Herkes" deyip düşündü Sefil Ali; sonra: "Hiç kimse" dedi. Daha sonra da: "Ben burda kalıp bekleyeceğim arkadaş" dedi; "Sen..?"

Bahadır Yüzbaşı: "Zindan Çavuşu'nu gönderelim bu sefer de bizi merak etmesinler" deyip söğütlerden birinin dibine doğru yürüdü; "Ne zamandır göğün altında uyumağa hasretim, sayende buna da kavuşmuş olduk demektir. Horoz Dede gelse de ben burda uyuyacağım bu gece. Bakarsın bir daha fırsatını bulamam."

Sefil Ali ses etmedi; o da bir başka söğüt dibini doğruladı.

Horoz Dede ise sabahaca görünmedi.

Horoz dede. Hasan gittikten sonra bir takım kıpırtılar duydu.

Kafasının içinde pek bir boş nokta bulunmazdı çoğunlukla; ne biçim bir şeyse o saçların altındaki gerilim; derinin içi, belki arı petekleri gibi göz göz idi, her bir gözünde bir ayrı düşünce tohumu depreşir dururdu. Hasan gidince, her nasılsa kafasının içindeki petek gözlerin boşaldığını, içleri bembeyaz noktaların tembel tembel gezindiğini fark etti. Ya Hasan'a söyleyeceklerini söylediği içindi yahut da Bizans önüne geldi geleli bir türlü kurtulamadığı isteksizliğin en sonunda yorulmuş olmasındandı.

Neden olursa olsun, ilk defa, ağrılarından kurtulmuş bir başka sahip olmanın keyfini sürmek istedi. Hatta, kimsenin görmediği zamanlar kendisinin de pek çok sevdiği bir tebessüme sonuna kadar bıraktı yüzünü; "Kafasının içi boşalmış insanların neden rahat olduğunu, neden umursamaz bir ömür yaşadıklarını düşünüp durmanın gereği var mı?" diye söylendi; "Boşalt kafanı, anlarsın, işte böyle."

İnsanı var eden de yok eden de düşüncelerdi, öldüren de; genci ihtiyarlatıyordu vaktinden önce, ihtiyarı gencelmenin derdine düşürüyordu. Öyleyse düşünceleri yok etmenin yolları aranmalıydı ki insan dediğin budala, yaşamının tadını çıkara. Bomboş bir kafada, bomboş bir gönül; kandan öte hiçbir nesnenin kaynamadığı bir yürek insan dediğin budalanın mutlu olmasına yeter de artardı bile. Tabii mutluluğun okkası on paraya inmediyse... derken yine düşüncelere varıp

gittiğini, az önce petek gözleri boşaldığı için rahatladığını sandığı kafasının içinde karıncalanmaların başladığını hissetti.

Nasıl yaratıldıysa o kafa Tanrı'm, bir dem durmuyordu; ya bir ot, ya bir damla su, ya bir tek söz, ya da hiç olmayacak bir hatırlama ucundan göründü mü şöyle, al sana bir upuzun ip halinde büklüm büklüm düşünceler, yumaklanıyor da yumaklanıyordu.

Kıpırtıları o sırada duydu.

Adam dese adam değil, hayvan dese hayvan değil bir sıyırtı; Likos Deresi'nin karşı kıyısındaki kabarık otların arasında, hem de Horoz Dede'nin pek yakınındaydı, say ki tam karşısında.

Gözlerini dikip oraya baktı.

Haziran güneşinin gölgesi, söğüt ağaçlarının Allah'ın verdiği bir sürü yapraklarından gümüşlü yeşillerde nemlenerek oraya, kabarık otların yayıldığı yere dökülüyordu. Bir yandan derenin nemi, öte yandan güneşin gölgelerde nemlenerek dökülmesi otları alabildiğine arsızlaştırmıştı. İki kaba el, sonra iki kaba el daha, derken üçüncüsü kabarık otları ayırarak suratlarını gösterdi bu yana; Horoz Dede'ye baktılar. Bakışları sarhoştu, belliydi; otları ayıran kaba elleri sarhoştu, belliydi; üçünün de birbirinden beter ablak suratları sarhoştu, o da belliydi.

Horoz Dede sarhoş dendi mi çıldırır; üçünü bir arada görünce deli divane oldu. Derenin karşı yanındaydılar ama, annacındaydılar. Yapışık yapışık bakıyorlardı, yapışık yapışık sırıtıyorlardı. Türkmen oldukları muhakkak; Türkmen oldukları muhakkak da er mi idiler eren mi? Erenlerden olması ne mümkün..? diyemiyordu. Dervişin abdal cinsi, kafasını kazıtmış, bıyığını sakalını yoldurmuşu vardı eren geçinenlerden, bir nicesi "Bizans fethidir buuu!" deyip yollara dökülmüş, ordunun ardına takılmıştı, gelmişti. İğrenç şaraptan da içiyorlardı, her bir naneden de yiyorlardı. Def çalıp

oynamak bunlarda; ayıya uyup dönelenmek bunlarda, göğse kabak bağlayıp esrarından afyonuna dem çekmek bunlarda.

Fakat Horoz Dede gördüklerinin bunlardan olmadığını çabuk anladı; kaşları yerinde, saçları belli, bir de bıyıkları vardı utanmadan er niyetine.

Öyleyse er idiler, ordudan.

Daha bir kötülendi yüreği o vakit. Böyle ise eğer, nerde kaldı Murad Beğ'in ordusunda öğe öğe bitirilemeyen o sıkı düzen, hani? Bu sarhoş haytalarla, bu sırıtık adam bozmalarıyla, mı kurulmuştu? Bunlar mı vurup alacaktı Bizans'ı, vay ki vay!.

Gördüğü kişilerin erden, ordudan olmaması için yalvardı yüreği çığırışlarla. Er değilse, ordunun ardına takılan ötekilerden, işsiz güçsüz ayak takımı cinsinden ki yağmada talanda birinciye gelip karın doyurma peşine düşmüşlerden olabilirlerdi, eh bir parça hoş görürdü bunları da Horoz Dede. İşe yarasın yaramasın, talan için yağma için koşup saldırırlardı. Ama şarap içip sarhoş olmak? Bizans'ın fethine gelinilen bir cenk vaktinde şarap içip sarhoş olmak..?

Bunlara kim şarap vermişti pekey, nerden bulmuşlardı? Orduyla birlikte bir yürür gelir şarapçı çadırı mı vardı bre?

Bir de fısır fısır konuşurlar aralarında; Horoz Dede'ye bakıp bakıp, sarhoş fısırtılarında... ne diyorlarsa?

Ne dediklerini az sonra duydu; dördüncü ablak yüzden.

Beşincisi, altıncısı da görünmüştü; Allah bilir daha başkaları da vardı otların arasında, onlar daha gerilerde yahut yanlarda olmalıydılar. Dördüncüleri başını iyice kaldırmış otlardan, arkadaşlarına yayık yayık: "Bu sallabaş derviş bizden heyy bizden biri" demişti. Sırıtmıştı ki en cıvığından. Söğüt dallarının arasından çarpılan güneşten değilse eğer şarabın sarhoşluğundan kapaklı gözlerini kolayına açamıyordu.

Adamın Horoz Dede'yi bizden deyip benimsemesi Horoz Dede'nin hiç de hoşuna gitmedi.

Yüreği: 'Allah esirgesin, Allah esirgesin!' dedi yine çığrışarak.

Sarhoş döküntüleri, arkadaşlarının Horoz Dede'yi benimsemesi üzerine birer ikişer otların arasından boylarını gösterdiler. Hepsi de yağlıca, yağlıcalıkları çarpık, ayak takımından yoksul kişilerdi. Acımak bile geldi Horoz Dede'nin içinden ama sarhoş olmasalardı; sarhoşa acınmayacağı, sarhoşa ancak..?

Sarhoşa da acınırdı ama herhal böylelerine değil, buralarda değil; hani Bizans'a girilse de, çanlar dursa da, çan sesleri yerine ezanlar okunsa da; Bizans yer yerinden oynarken belki göz yumulurdu, "Ne yapalım kimi kişiler de sevincini bu zıkkımla körüklüyor" deyip görmezlikten gelmeğe çalışılırdı.

Ya o kendini vermemek için elinden geleni geri komayacak olan Bizans'a bu sarhoşlarla mı girilecekti? Vah ki vah bir daha!

Adamlar, otların arasında belirmiş dev analeri biçiminde gulyabanileşerek görünürken yılışık sarhoş gülücüklerinde, benimsedikleri kendilerinden saydıkları yetmiyormuşçasına bir de selam vermelere kalkmışlardı. Selam, Tanrı selamıydı almamak kimsenin haddine düşmemiş; sarhoştan da gelse Horoz Dede Tanrı'nın selamını almamazlık, selama selam vermemezlik edemezdi. Gel gör ki yüreği iğreniyordu.

İğrenmiş selamlarını da adamlar beğenmediler.

Biri: "Bizden olsa böyle mi durur?" dedi; beğenmediğini açığa vurdu; bir başkası: "Bizden bir derviş olsa böyle çarpık mı bakar?" dedi, kahkahayı bastı.

Bir öteki: "Ben delilerden korkarım, çarparlar adamı yürüyün, eğlenmeyin fukarayla!" dedi, korkularını saklamadı. En sonunda: "Taşlayalım, görelim nasıl çarpıyormuş bakalım!" da demezler mi? Hem de içlerinden en çelimsiz olanı!

Horoz Dede, adamın eğilip taş almasına sendeleyişini de gördü ama deliliği yerinden kıpırdamadı, sarhoşları çarpıp

eğri büğrü kuru odunlara döndürmek istemedi; o ara öyle bir güç vehmetmiş kendi çarpıklığında fakat vehmettiği gücüne gönlünden gülmüştü.

Çelimsiz sarhoşu da yoldaşlar, tutmuş, biri: "Taşlayacaksak yukardaki gâvur dervişlerini taşlayalım, onların büyüsü bizi tutmaz hiç değilse. Ben de korkarım deli dervişlerden, yürüyün!" deyip horoz Dede'yi taşlanmaktan kurtarmıştı. Çelimsizin aklına uyup olanca sarhoş Horoz Dede'yi taşa tutsaydı ne yapardı acaba? Kaçmağı da onuruna yedirmeyeceğinden, artık neresine gelirse gelecek taşların acısına sancısına boyun eğecek... içinden lânetleye lânetleye... Lanetlerinin de sarhoşları durdurmayacağını, ellerini kollarını bağlayamayacağını bilerek hem de. Öyle derin evliyalardan olmadığını biliyordu, kötüyü o saatte zararsız hâle getirecek, cin çarpmışa döndürecek erenler gücüyle güçlenmediğini de biliyordu. Kaldı ki güçlenmiş olsa dahi yapmazdı öz nefsi için, kimseye zarar vermeği aklından geçirmezdi.

Likos Deresi'nin karşı kıyısında kabarık otları sarhoş yalpalarında yaya dağıta giden sarhoşları süzüyor, düşünüyordu. O âna kadar belli bir hedefleri de olmadığı için dağınık, uyur gezer dalgalarda yüzen sarhoşlukları derlenip toplanmışa benziyor, hedeflerini seçmiş olmanın sarhoş güçlenmesinde otları çiğniyorlardı. Otların arasında yuvarlanan bir yaban hayvanı topluluğu; itişe kakışa, sağa vura sola vura doğrulanmış, dere boyunda koşuşuyordu. Derenin iki kıyısında kabarmış söğüt ağaçlarının göğdeleri daha insan göründü Horoz Dede'nin gözlerine.

Sarhoşların yukarıda dedikleri yerde bir küçük manastır vardı, Horoz Dede oraya daha önce girmişti. Beyaz taşları, açık bahçesinin çiçekleri, seğirtip göğe tırmanmış selvileri hoşuna da gitmişti. Bizans'ın keşişleri, rahipleri, içlerinden gencinden yaşlısına kadınları da ara sıra Likos Deresi'nin bu kıyısından da o kıyısından da geçmekteydiler. Kadınlar, herhal manastırın ayrı bir yanında olmalıydı; yaşlı bir rahibe bir

geçişinde Horoz Dede'nin kimliğini düşünmeden selam bile vermişti.

Sarhoşlar oraya gidiyorlardı; taşlamağa, gâvur diye; büyülerinden korkmadıkları, çarpıp bir yanlarını çolak bir yanlarını topal bırakma güçlerinin Müslümanlıkları karşısında işe yaramayacağını bildikleri için güvenle gidiyorlardı.

Horoz Dede bir iki nefes boyunca hiçbir şey düşünmedi. O düşünmeyişin sonu da bir kabarmış öfke oldu, geldi burun deliklerinde hortumlandı. Bunlara, bu imansız sarhoşlara birinin haddini bildirmesi gerekirdi. Ola ki yukarı manastırın keşişi rahibi rahibesi, çevrelerini sarmış olan Murad Beğ ordusunun korkusundan ses edemez, sarhoşlara da dert anlatamayacaklarından siner kalırlardı.

Görmüş, gözünün önünde olmuş gibi gücüne gitti Horoz Dede'nin. Hiç değilse inançları vardı manastırdakilerin; ya bunların? Bu zibidilerin, bu sarhoş uyuşmasında beyinleri boşalmış heriflerin neyi vardı?

O sıra epeyce ilerlemiş olan sarhoşların ilerilerde bir yerde toplandıklarını, her birinin bir dağ keçisi gülüşünde homur homur bir şeylerin peşine düştüklerini seçer gibi oldu. Kalkıp ne yaptıklarını görmeğe gitmeği de istemedi. Az sonra ne yaptıkları kendiliğinden meydana çıktı zaten. Kuru otları tutuşturmuşlardı. Haziran güneşinde gevremiş otların duman kokularını getirdi bir avuçluk bir yel. Uzaklarda yanan kurumuş otların kokusu, hele sonbaharın üşümüşlüğünde Horoz Dede'yi bir garip sarardı, yine öyle oldu. Fakat aklını da başına getirdi. Gördüğü, anladığı kadarıyla sarhoşların ne yaptıklarını bilmez halde oldukları, manastır taşlama derken çevrenin ateşe verilmesi gibi bir deli niyetlere kapılıp gidecekleri bunun da eninde sonunda kötü bir baş ağrısına sebep olacağı idi. Çevresi yakılıp yıkılmış, keşişleri tedirgin edilmiş bir manastır Murad Beğ'in kulağına vardı mı ondan sonrasını Tanrı korusun! Orduda şarap içmeler meydana çıkacak, bunlara göz yuman varsa onlar ortaya çıkacak;

içenler içirenler, getirenler getirtenler, manastır gibi bir din yapısına el uzatanlar, uzatanlara engel olamayanlar ki altını karıştırdın mı bir dinmez fırtınanın başlamasıdır. Bizans kuşatmasına gelmiş bir ordunun derdi yok imiş gibi bir de bunun ortaya çıkması Murad Beğ'e gönül ağrıları olmaz mıydı hiç?

Gerçi birkaç gün önce surun bu yanında; dışında kalan, Bizanslının keyf sürüp eğlenmesine yapılmış bağlar, bahçeler, köşkler, nice safa yerleri, zevk yerleri hem de Murad Beğ'in buyruğuyla yangına verilmiş talan ettirilmişti; Bizanslının canı yansın, mal derdinden feryadı ayyuka çıksın düşünülerek ama ne din yapısına ne de din adamına el sürülsün istenilmemişti de, düşünülmemişti de. Şimdi bu sarhoşların saldırısı, surun içinde kuşatılan Bizanslının, varsa bile dağınıklığını toplamaz mıydı? "İşte bu kâfir Türkmen'de ne din ne iman; Tanrı tanımaz oldukları surdan belli ki manastır demiyor, keşiş demiyor yakıyor, döğüyor..." diyerekten, şunun şurasında kötülüğe gelmemiş Murad Beğ'in kuşatmasına karşı ağız açıp bir sürü kara sürmeğe kalkışmayacaklar mıydı? Din adamlarına yapılan kötülükleri duyan Bizanslı da bir yerine beş hınçlanıp, oradaki Müslümanlara eziyete başlamayacak mıydı?

Daha bir sürü soru ki Horoz Dede'nin yerinde duramayışına bir teki bile yetişir idi. Yine de birden karara varamadı. Oturduğu yerden sarhoşları gözledi. Ola ki kuru otları tutuşturmanın eğlencesi sarhoş kafalarının durulmasına yetmiştir, kalkar geri dönerler umudunda bekledi.

Gelgelelim sarhoşların eğlencesi bir başlangıç olmalıydı, yahut bir deneme. Belki de daha büyüğünü yukarıdaki manastırda başlatmak için bir alışma idi. Her ne ise kuru otlar orada yana dursun, sonunu da beklemediler. Demediler ki, bre bunlar ottur, kurudur, tutuşmuştur; söndürmeyip böyle bırakırsak yana göğnüye gider, yelin esmesi de artarsa varacağı yeri bilmez bakarsın çadırları hedef alır... demediler;

yanar otları orada bırakıp daha bir şevklenmiş olarak manastırın bulunduğu yeri doğruladılar, yürüdüler.

O vakit fırladı yerinden Horoz Dede; çarpıla sarsıla Likos Deresi'ni bu yan kıyıdan arşınladı, yanar otların hizasına geldi. Düşünmeden attı kendini suya; çırpındı mırpındı karşı kıyıya geçti. Hırıltılarda mırıltılarda, deli söylenmelerinde hiç durmadan yanar otların yanışını durdurdu, engeller buldu, önledi. Söndürdü de. Ondan sonra, üstündekiler dumana toza toprağa bulanmış ıslaklığını yarı kurutmuş yarı kurutmamış, boynundan aşağı da terler akarak vardı çaptı sarhoşların artları sıra.

Manastırı gördüğünde, sarhoşların yayılmış taş topladıklarını da gördü. Görünüşleri iri maymunlara benzerdi, bağını koparmış gulyabanilerin homur homur eğilip kalkışlarına.

Gözünü kırpmadan geçti aralarından; manastırın bahçesine girdi.

Bir iki yaşlı rahibe manastırın arkasındaki bir kapıya yürüyordu; kaçmak isteyen kaçtığını belli etmeyen kaygılı bir yürüyüştü. Manastırın bahçesinde toprakla uğraşan birkaç keşiş, bir gözleri sarhoşları gözleyerek işlerine dalmış görünüyorlardı ama onların da rahibelerin kaygısında beklediklerini hissetmemek mümkün değildi. Sarhoşların uyumsuz bir hareketi keşişlerin hemen kaçmasına, manastıra sığınmasına sebep olacaktı.

Horoz Dede, aralarından geçerken sarhoşların bir an şaşkınlaşmış bakışlarının üstüne yapıştığını da sezmişti. Sanki taş toplayan elleri durmuş, melunluklara düşünen kafaları işlemez olmuştu. Birbirlerine bakınıp susmuşlar, sonra deliler gibi gülmüşler, sonra her biri bir ayrı telden çalıp konuşmuşlardı:

"Yardıma geldi."

"imansıza bak hele gâvurcuklara kanat açmağa çaptı."

"Vurduk mu onu da uğundururuz."

"Daha iri taş toplayın, daha iri taş! Bu imansıza kaya gibi taş olmalı."

Horoz Dede bunları da düyunca elinde olmadan bahçede bekleşen keşişlere bağırdı, anlayıp anlamayacaklarını düşünmeden:

"Geçin içeri!"

Bir yandan da gelenlerin iyiliğe gelmediğini anlatmağa çalışan kolları, acayip kıvrılmalarla keşişlere içeri girmeleri için işaretlerde çırpınıyordu. Rahibeler manastırın arkasında gözden kaybolmuşlardı; Horoz Dede'nin sesini duyan, gelişine bakışan, hareketlerini de gören keşişler, görünürde telaşsız, içeri girmeğe yürüdüler.

Horoz Dede vardı yürüdü Manastırın baş kapısının merdiven basamağının ilkine oturdu. Ne yapacağını bilmiyor, nasıl karşı koyacağını hesaplamıyordu ama ne yaparlarsa yapmağa niyetlensinler sarhoşların niyetlerini önlemeği aklına koymuştu.

Bu da sarhoşları büsbütün coşturdu. Bir Müslüman dervişi sandıkları çarpuk çurpuk delinin gelip gâvurlara duvar olmağa kalkışması ayranlarını iyice kabartmıştı. Bir yerine on vurmak, üç yerine beş atmak için sıralanmışlardı. Buna rağmen ilk taşı nereye, nasıl, kimin atacağını bir süre bilemediler.

Altı kişiydiler, sıralandıklarında daha iyi görmüştü Horoz Dede; altı adam azmışı, altı şarap küpü en iğrencinden. Ellerinde kimi kuzu başı iriliğinde taşlar vardı, atılmağa hazırdı, biri yüreklenip fırlattı mı altısı birden ne vakit dineceği bellisiz bir taş yağmurunu başlatmağa hazırdılar. Fakat ilk atan olmaktan çekinen bir ikinciklenmede bekliyorlardı.

Horoz Dede bu çekinen ikinciklenmeden yararlanmak istedi. Ondan sonrasına kendi de şaştı. O günece hiç bilmemiş olduğu bir gücün bütün oynak yerlerinde yaylandığını hissetmişti, o yaylanma da itip ayağa kaldırmıştı sanki Horoz Dedeliğini. Sandukasından ayağa kalkan bir yatırın görün-

mez gücünde, korkutucu ürperişlerinde olduğunu sanıyordu, elini uzattı mı hareketleri donduracaktı, devleri karıncalaştıracaktı.

"Geri dönün!" diye bağırdı; "Çekilin gidin burası size göre değil!"

Sesi, sandığından da korkutucuydu; daha fazla korkutucu olmasını istememiş bir yüreğin şefkatini de esirgememeğe çalışıyordu.

Sarhoşlar dinlemediler, gelgelelim taşlarını da atamadılar. Az önceki ikinciklenmeleri daha belirli bir hal aldı. Belki de içlerinden bir ikisi Horoz Dede'nin korkutan sesinden etkilenmiş, daha da ikincikli olmuştu. Horoz Dede fark edemese de sesinin gücünü bir kere daha denemeği uygun buldu:

"Burası bir din evidir imansızlar!" deyip bağırdı. "Tanrı'nın lanetinden korkun! Gidin yerinize! Yoksa çarpılırsınız!"

Sarhoşlardan en baştakinin yanındaki daha oduncanaydı, ötekilerden de daha uğursuz, hırlı. Horoz Dede'nin sesini alaya alıverdi; yoldaşlarının dağılıp gitmesinden çekinmişti.

"Siz taşları bana bırakın ben taşlarım, varın odun toplayın, çalı çırpı toplayın, manastırı yakacağız" dedi, arkasından da Horoz Dede'ye: "Hele Rafızi papaz seni bir de Müslüman kılığına bürünürsün haa, al sana, çarpsın bakalım!"

Taş, Horoz Dede'nin de beklemediği bir anda fırlayıp uçmuştu elinden; dönüp dolanan vınıltılarda geldi Horoz Dede'nin tam sağ omuzuna tak! deyip vurdu. Kemikti zaten bütün bedeni Horoz Dede'nin, et yerine de kemik takır tukurluğu yer etmişti. Taşın çarpışıyla çıtlayan bir kuru kemik gevrekliği ansızın Horoz Dede'nin gözlerinde şimşeklendi; beyni uyuştu bir anda, yandı, acı macı duymaz oldu. Fakat o an geçer geçmez ağır bir baş dönmesi halinde sağ omuzu sızım sızım sızladı, gözlerindeki şimşekleşme uğundu.

Horoz Dede deliye döndü.

Attığı taşın sonuna bakan sarhoş da yoldaşları da gökten yağacak görünmez kanatların evliya gücünde her birini çarpıp boynu kesik kazlar misali dönelenmeğe hazır beklediler. Ne öyle bir kanat yağışı geldi göklerden, ne kaz dönelenmelerinde çırpındılar ne de Horoz Dede gürledi. Aksine, taşın sersemlettiği bir acının elinde bunaldığını, ne yapacağını bilmez bir durumda kuru kemiklerin sallanışı biçimi bir sağa bir sola gidip geldiğini gördüler. Sallanışın arttığını.

Horoz Dede, sızılarına kolay dayanılmaz sağ omuzunun acısını tutmak istiyor, eli varmıyordu. Bir ara sağ omuzunun yerinde olmadığını bile sandı. O arada sağa sola sallanmağa başlamıştı. Derken sallantısı aynı ölçülerinde ileri geri gidip gelir oldu. Anlaşılmaz bir yaylanmaydı Horoz Dede engel olamıyordu.

Hızlandı.

Hızlandığı anda da Horoz Dede kendini tutamaz oldu. Bir fırlayış fırladı, bir ok sıyrılmasında atıldı ki karşı durana Allah yardımcı ola. Ne var ki kaşla göz arasında olmuştu olan, fırlayışın çabukluğu göreni yerinden kıpırdatmaz durumlara düşürmüştü. Sarhoşlar, ellerinde olmayarak, oldukları yere kakılıp kaldılar, Horoz Dede'nin oklamasına gelişini beklediler. Bir ikisi gözlerini yumdu.

O geliş Horoz Dede'yi sarhoşlardan en baştakinin yanında olup da taş atan oduncanasının önüne kadar sürükledi. Sol kolu kemiklerden olma bir balyozdu Tanrı korusun, upuzun, vurdu mu öldürecek, vurdu mu tutulmaz balyozlardan. Taşı atan sarhoşun önüne geldiğinde oralarda bir yerde, Horoz Dede gözlerini de yummuştu, ağzı köpükler içindeydi, bakıldığında korkulmaması imkânsız bir öfke kıldan görünmez olmuş yüzünü fırtınaların kabardığı denizlere benzetmişti. Birdenbire dönmeğe başladı. Hem dönüyor hem taşı atan sarhoşa yaklaşıyordu. Taşı atan sarhoşun gözleri Horoz Dede'nin dönüşüne takılmış, kopmaz bağlarla bağlanıp kal-

dığı dönüşten kendini alamaz olmuştu. Her dönüş fırtınaların kendi içindeki dönüşü gibi taşı atan sarhoşa bir adım daha yaklaşıyordu; her dönüşle birlikte balyoz biçimi vuracak yer arayan sol kolu da. Taa omuzundan taşlaşmıştı, taa dirsekten balyozlaşmıştı.

Döne döne geldi sarhoşun tam sağ kulağının altına indirdi balyozluğunu; bir karanlık gülle inişinde gözlerini kararttı. Bitmeden ikincisi dönüşünde geldi, üçüncüsü geldi.

Taşı atan sarhoş, üst üste inen balyozlaşmış saf kemikten kolun üçüncü inişinde düşmüştü. Fakat Horoz Dede dönüyordu hâlâ. Dönüşü, bilerek mi bilmeyerek mi artık onun orasını anlamak mümkün olmadı, öteki sarhoşları doğruladı. Hepsi çil yavrusu, çığırışında kaçıştılar.

Manastırın baş kapısında iki üç keşiş, tam kapatmadıkları kapı aralığından olanları gözlüyordu.

Taşı atan sarhoş, sağ kulaktozuna üst üste inen üç balyoz kolun iniltisinde, düştüğü yerde debeleniyordu, ağzından kan sızıyordu.

Horoz Dede dönüp durması bitmemiş, kaçan sarhoşların kaçış yönüne uçuyordu, manastırın bahçesinden çıkmıştı.

Sekiz on dönüşten sonra, bahçe sınırının yüz adım kadar ötesinde birden durdu. Bir düşte miydi, olmaz hayallerin oynatmasında mı yoksa uyurgezerlerin kendini bilmezliklerinde karanlık gezilere mi çıkmıştı? Duruşuyla birlikte açılan gözleri ne yaptığını bilmezliğine şaşmış, yoksul bir bakmışta bulunduğu yeri gözden geçiriyordu, ya binlercesi birden üşüşmüş düşüncelerin ezilmişliğinde yahut da bir teki bile gelip ne olduğunu anlatmayan düşüncelerin umursamazlığında. Arkalarına dahi dönüp bakmadan tabana kuvvet kaçmakta olan sarhoşları düşümsü bulutların ardından seyretti bir süre, ağır ağır dönüp manastırdan yana çevirdi boynunu; debelenmesi durmuş, sadece yerde leş benzeri yatmakta olan sarhoşa baktı anlamsızca. Manastırın baş kapısında, hâlâ ne tam açmış ne tam kapamış oldukları ka-

pının aralığından baş uzatıp olanları gözleyen keşişleri gördü. Onlara bir şeyler söylemesi gerekti.

Ve o zaman farkına varabildi ancak sol kolunun omuzundan aşağı taşlaşmış bir katılıkta uzanmış, öylece durduğunu. Sıkılmış avucu acıyordu, sanki parmakları birbirine girmişti. Açmağa çalıştı; uyuşmuşlardı. Zorladı. Tanrı'ya sığındı gönlü, hiç bilmediği bir günahın bağışlanmasını diledi sessizce; hiç işlemediği ama çok işlediğini sandığı bir suçun cezasına hazır yüreği o sessizlikte teslim oldu. Kolu, omuzundan aşağı, eriyen kar sularının buğulanmasında indi yavaş yavaş; uyuşmuş parmakları çözüldü. Ondan sonra sağ omuzunda kanayan acıya verdi kendini. Ondan sonra da epeyce ötesinde yatan leşin yanına doğru gitti.

Keşişler, kaçan sarhoşların dönmediklerini, dönecek güçte olmadıklarını görünce kapının dışına çıktılar, Horoz Dede'nin yerde yatan sarhoş leşine doğru gelişine göz attılar bir süre, gerektiğinde yardıma gitmeli mi değil mi aralarında tartıştılar usulca. O ara, manastırın arkasından, orta yaşlarda bir rahibe de görünmüştü. Keşişlerin yanına doğru gitti.

Horoz Dede yerde yatan sarhoşun yanına gelinceye kadar o hiçbir şey bilmezliğinde sürüklenmişti. Yatan sarhoşun, herhalde yere düşerken neye uğradığından ha ağızdan sızan kan ile çene de baştan sona kızıla kestiğinden kabadayılanmasına doyamamış bir acının allak bullaklığındaydı. Şaşmış, anlayamamış, çöp gibi bir adamın yumruklamasında düşmenin onur kırıcılığını sindirememişti ve bütün bunlar olduğu gibi donup yüzünde yer etmişti. Ardınaca açık kalan gözleri hem cam mavisindeydi hem mosmor.

"Ben..? Öldürdüm..?" diye mırıldandı korkulara Horoz Dede. Durgun, hissiz: "Öldürdüm..?" diye tekrarladı; "Ben..?"

O az önce bilemediği suçun, her zaman veya hiçbir zaman işlemiş işlememiş olduğu günahın su yüzüne çıktığını

O az önce sessizce Tanrı'nın bağışlamasına sığınan gönlü, Tanrı katında utanmanın sızılarıyla doluverdi.

Yüreği, işlemediği suçların cezalarına teslim olmuş iken işlemiş olduğu suçun utancına dayanamaz hâle geldi:

"Ben öldürdüm! Tanrı'm öldüren benim!"

Eli ayağı buza kesmişti. Ne eğiliyor ne doğruluyordu. Bir küçücük umut arandı ama o buz kesmesinde umutlar da donuyordu. Bin güçlükle bulabildiği tırnak ucunda bir umuda sarınarak sarhoşun ölülüğüne eğildi: "Ölmemiştir, inşaallah ölmemiştir inşaallah!" mırıltılarında yokladı sarhoşu. İğrenmiyordu artık, ölünün sarhoşluğunu, sağlığında yaptıklarını da yapmak istediklerini de unutmuştu.

"Tanrı'm senin verdiğin canı mı aldım ben?"

Ne yazık ki ölmüştü. Az önce, daha ne kadar oldu ki, şuralarda bir yerlerde canlıydı; kötü yahut iyi, ancak hesabını kimsenin erişemeyeceği bir yere verecek olan bir kötü yahut iyi dünyası vardı, o dünyada at koşturuyordu. O at koşturuşu durdurmuştu Horoz Dede heyvaaah!

Diz çöktü öldürdüğü sarhoşun yanı başına. Okumak istiyordu ama Kur'an'ı Kerim'den tek bir ayet bile gelmiyordu aklına. Ölülüğünde susmuş bir koca dünya, ölülüğüne kapanmış bir sessiz tabiat, unutulmuştu var olan ve olmayan, unutulmuşluktaydı.

Neden sonra yanı başında pek sessiz adımların yaklaşmak istediğini fakat çekindiğini hissetti. Unutulmuşta kaybolmuş bir dünya sessizliğinin içinde o çekiniş kocaman gürültüler halini alıyordu, kulaklarından çok damarlarındaki kana varlığını duyuruyordu. Önünde, yerde yatan ölü ile çevresinde durduğunu sandığı diriliğin de ara yerindeydi Horoz Dede; ne sarhoşa el uzatabiliyor ne yanı başındaki diriliğe bakabiliyordu. O vakit omuzuna bir el dokundu en sessizinden. Horoz Dede, sızıltılarını dillendiren bir omuz acısına çevirdi gözlerini. Sarhoşun attığı taş, vurduğu yeri acıtırken kanatmış da olmalıydı. Omuzunu örten eskimiş derviş kılığının orasında el kadar bir kan, yanıklaşmıştı; kan yanıklaşmasının beri yanında ise bir kadın eli... dokunup do-

kunmamak arasında ikincikli ama yapmacıktan değildi.

Horoz Dede ömür boyu bir kerecik olsun fark etmediği kadın elinin sessizliğinde büyütmekte olduğu merhemlerin özüne benzer bir yeşil şefkat filizinin boy atışını fark edince korktu. Tanrı, kadın elini yaratırken muhakkak ki o özü ayrı bir hamurda yoğurmuş idi; Tanrı'nın ayrı bir hamurda yoğurduğu o özden bir damlanın gelip sağ omuzuna konmuş olmasıydı korkusu herhalde; şu yerde ölü yatan sarhoşun attığı taşın yarasına gelmiş bir merhem özü, ak idi görünüşü.

Bir süreden beri aklına gelmeyen Kur'an'ı Kerim'den ayetler ardı ardına yağarcasına indi aklına. Bu sefer de Tanrı'nın sözlerini, vuruşuyla öldürdüğü bir kimse için okumağa hakkı olmadığını düşündü.

O anda da omuzuna değen elin kadını çetrefil, o yanı bu yanı kırık bir Türkmence ile: "Yara vardır" dedi; "Omuz yara. Gel, manastırda sarmak gerek, sarıla."

"Şu" dedi horoz Dede, burnunun ucuyla yerde yatan sarhoşun ölüsünü gösteriyordu:

"Günah yok, sende yoktur. O istedi, ölüm istedi."

"Ben olmamalıydım, istediyse ölümüne beni çağırmamalıydı. Gitmemeliydim."

"Tanrı'nın bildiği Tanrı'yadır. Tanrı dediyse ki..."

Yüzüne de baktı kadının Horoz Dede. Orta yaşların herhangi bir rahibe yüzü, beyaz bir örtünün çerçevesine sarınmış, temiz bir güneş yanmasında esmere kaçmıştı; gözlerinde buğdaylar... nedense buğdayları düşündürttü Horoz Dede'ye rahibenin gözleri; yeni yıkanmış buğdayların güneş kurumasına serilmişliği, buğdaylar orada ısınıyordu, çıtır çıtır. "Her şeyi Tanrı'ya yüklemeyelim" dedi rahatlıkla. Buğdayların ısınışı Horoz Dede'nin gönlüne yayılmıştı. "Tanrı kimseyi öldürsün diye yaratmaz."

Rahibe gülümsedi cevap yerine: "O geldi öldürmeğe" dedi. "Öldürdü, kendini. Şimdi bu omuz, senin, sarılmalıdır. Manastırda."

Kapı aralığından olanları görüp de Rahibeden önce gelemeyen keşişlerden ikisi de geldi. Horoz Dede ile Rahibenin Türkmence konuşmalarına anlamadan baktılar. Bir üçüncüsü, yaşlıcaydı, yanaşırken kendi dilinde, güneş altında beklememelerini, içeri gelmelerini söyledi. Ölenle pek ilgilenmek istemiyor olmalıydılar, hepsi de Horoz Dede'yle meşguldü.

Horoz Dede hem bir an önce kalkmak sarhoşun ölüsünü kendi yalnızlığına bırakıp gitmek istiyor hem de ayrılamıyordu. Kendi elinden gelme bir ölüme yatmış, gözü açık kalmış bakışında Horoz Dede'ye hep öldürüşünü hatırlatan gözlerini kapamak istiyor, eli varmıyordu. Rahibenin çetrefil Türkmencesindeki çağırışa ise, yüreğine ters gelen bir gönül akışında kendini bırakmağa can atıyordu. Omuzun sancıması da o ara arttı.

Rahibe sözün yerine davranışı seçti, Horoz Dede'yi yaralı olmayan omuzundan kaldırmağı denedi. Keşişler de yardım edince Horoz Dede direnmedi. Öldürdüğü sarhoşun gözlerini kapadı sadece kalkarken.

Fakat manastırın içine girmek istemedi. Girmekten korkmuyordu. Rahibe katı bir Müslümanın manastır çekinişi, kâfir evinden korkuşu sandığından: "Çekinme" demişti; "Ayrıcalık var mı? Bu da bir din evidir. İçeri güven verir."

"İnananlardan korkmak yersiz'" dedi Horoz Dede karşılık olarak. "Tanrı'nın olduğu her yer güven verici? buna inanmışım ben. Kapının önünde durmakta yarar var."

Rahibe Horoz Dede'nin inadından yahut katı Müslümanlığından değil bir başka sebepten içeri girmediğini anlamakta epeyce güçlük çekmişti ama anlayınca endişelendi. Sarhoşun yattığı yere bakıyordu, sonra ölünün yoldaşlarının kaçtığı yönü gözledi bir zaman. "Gelmezler artık" dedi. "Bizi koruduğunu gördüler."

Yine de girmedi içeri Horoz Dede. Rahibenin, içeri girmek istemeyiş sebebini bilmiş olmasından utanır gibi önüne

eğdi gözlerini: "Ne olur ne olmaz" dedi. "Burada durmakta yarar var. Bizimkiler belli olmaz, delisi de belli olmaz velisi de. Hele sarhoşu hiç."

Rahibe başka çare bulamayınca keşişlerden birini içerden yara sarmak üzere gerekeni getirmeğe yolladı. Ötekilere de işlerine bakmasını söyledi. Horoz Dede ile kendisi ilgilenecekti. "Yine de ne olur ne olmaz, derviş de kuşkulanıyor, ortalıkta fazla görünmesek iyi olur" deyip sarhoşlardan çekindiğini saklamadı.

Keşişler ortalıkta görünmez olunca da Horoz Dede'nin yaralı omuzunu, acıtmamağa gayret ederek yokladı, gömleği çıkarmak istedi. Horoz Dede öyle bir utandı ki tarif etsen edemezsin. Sakalı bıyığı saçı göstermiyordu ama çarpık yüzü kıpkızıl bir utanca bulanmıştı. Omuzunu çekti, olmadı, acıyordu; bedenini sakındı, olmadı, daha kötü çarpılıyordu; ayağa da kalkıp kaçamayacağından Rahibenin, bu işlere yad düşmez ellerine bıraktı omuzunu, gözlerini yumarak.

Yaşlıca keşişin içerden getirdiği merhemler, temiz sargı bezleri, incesinden; bir de iksirli su... Horoz Dede o iksirli sudan sürdürmek istemedi yalvarırcasına. Rahibe üstelemedi. "Kötü taş" dedi; "Çok, çok kötü taş. Burasını kırık etmiş gibi... yok öyle değil, ona benzer." Sardı, sarmaladı; Horoz Dede'nin eski derviş gömleğinin yerine bir iyicesini getirtip giydirmek istedi, Horoz Dede eski derviş gömleğini giymekte ısrar etti. Onca yıldır alışmıştı, eti teri olmuştu gömlek, kendisiydi.

Rahibe hiç değilse gömleğin yıkanması gerektiğini söyledi, ona izin verilmesi için dil döktü; bunu kabul etti Horoz Dede. Gömleği yunup kuruyuncaya değin de getirilen kepeneğe benzer nesnenin altına sığındı da Rahibenin ne de olsa kadın gözlerinden utanmasını kaçırmış oldu.

Yaranın sarıp sarmalanmasından bir süre sonra manastırın başpapazı da geçmiş olsun demeğe geldi; hem geçmiş olsun demeğe hem teşekküre. Manastırı kötü yüreklilerden

koruduğu için. İçeriye buyur etti, konuklanması manastır için şeref bilinecekti.

Konuşmalarına aracılık eden Rahibe de bunu istiyordu; kaşı gözü ricalarda, yüzü minnetlerdeydi, hele o buğdayları kavurmadan ısıtmasını bilen gözlerinde dinlenmekte olan buğdaylar yok mu, işte onlar her şeyden çok bir de memnunluklardaydı. Doğrusu Horoz Dede için hayır demek çok güç oldu. Burada kalmalıydı o, beklemeliydi.

Başpapaz: "Neyi?" diye sorduğunda kaçamak cevap verdi. Kendi soyundan, kendi dininden kimselerin sarhoş da olsalar gelip manastırlara saldırması, saldırmağa devam edeceği kuşkusu, söylenirse giderilmesi zor bir utanç olacaktı sanki; dili varmıyordu.

Gün batımına yakın bir de akıl almaz gürültüler kopuverince neredeyse yüreği ağzına gelecekti. Surların bulunduğu yerden, buradan görünmediği için bilinmezliğinden korkutuculuğu artmış bir uğultu yeri yerinden koparıyordu. Horoz Dede korktuğunun başına gelmek üzere olduğunu sandı. Aklına gelen, sarhoşların kaçıp yoldaşlarına yalan yanlış haber verdikleriydi; üçe beş katarak, kendileri gibi ipsiz sapsızları ayaklandırmış, artlarına takıp sürüklemiş olabilirlerdi. Bizans kuşatmasının keyifsizliğinde vur kır arayan birkaç yüz kişiyi her zaman hazırda bulmak işten bile değildi; eh, o birkaç yüz kişi de bağıra çağıra bir o kadarını sürüklerdi.

Duyduğu uğultuları ona yordu Horoz Dede. Rahibenin yüzü sararır gibi olmuştu. Manastırın içinden de duyulmuş olmalı ki koşup gelenler oldu; gencinden yaşlısına bir hayli rahibe de merdivenlerin önünde toplanıvermişti. Bunlar Horoz Dede'ye pek ağır geldi. Kendi derdini, kendi kuşkusunu bir yana koyup Rahibeye içlerinin rahat olmasını söyledi. Buraya Bizans'ı almak üzere geldiklerini, manastırlarla işlerinin olmadığını anlatmağa çalıştı, inandırmak, çok inandırmak istiyordu fakat inandırabileceğinden emin değildi.

Olanlar, altı sarhoşun densizlikleri kendi söylediklerini yalanlamaktaydı. "Söyleyin de dışarda kimse kalmasın" dedi. "Siz de içeri girin. Ben burada kalacağım. Ben burada kaldıkça da size dokunan olmaz."

Rahibe, belki de istemeyerek, en olmayacak soruyu sordu: "Murad Beğ de mi dokunamaz?"

"Murad Beğ de!" dedi kesinlikle Horoz Dede. Hele Murad Beğ'in manastırlara hiç mi hiç dokunmayacağını anlatmağa çalışmağı yorucu buldu. "Murad Beğ buraya yakıp yıkmağa gelmedi."

"Bizans'ı almak istiyor. Ondan öncekiler de istedi. Neden? Biz de insanız. Burada doğmuşuz, burada inanmışız. Siz yerinizde biz yerimizde olmak, iyidir."

"Eyidir" dedi Horoz Dede gönülsüzce; "Eyidir. Bizim de Bizans'ı almamız eyidir." Uzun uzadıya tartışması neye yarardı? Uğultu arttıkça artıyordu. Bu yanlara taşacakmış gibi de yayılıyor, bu yanlardan uzaklaşacakmış gibi de yayılıyordu. "Dışarda görünen olmasın. Ben kalacağım. Sonra, sırası gelince konuşuruz o dediğini."

Rahibe Horoz Dede'ye inanmış baktı; yakın, dost baktı. Dediklerini de yerine getirdi, getirilmesine yardımcı oldu. Fakat Horoz Dede'yi yalnız bırakmadı. "Ben de kalayım" dedi. "Omuz yarası kötü gördüm. Kanarsa, burda olayım."

Gün batımından sonra uğultu durunca içi rahat etti Horoz Dede'nin ama bir türlü söküp atamadığı kuşkular onu oradan ayırmadı. Rahibenin kendi eliyle getirdiği yemeğin de sadece ekmeğini yedi, suyunu içti.

"Bu kadarı yetişir bize" dedi. "Kursağımız dardır, fazlasını haram bilir, alınmayasın. Ekmeğini yedim suyunu içtim bacı... artık istesen de buradan ayrılamam, seni korumam da boynuma borç oldu."

O gece, kimi vakit hiç konuşmadan kimi vakit, Rahibenin sorularına, garip ama ömründe ilk defa haz duyuyordu, kadının gönlü kırılmasın sakın endişelerinde yumuşamış

cevaplar arayarak yarım ay görünene kadar konuştular. Murad Beğ'in ordusunun konakladığı surun bu yanından, çadır önü ocaklarının dumanı geliyordu, tek başına güçsüz iken bir çoğunun bir araya gelmesinden güçlenmiş bir kızıllaşmanın göğe vuruşundan bir acayip ısınma geliyordu. Haziran gecesi de, gündüzün fırınladığı sıcağın kapağını açmıştı.

Rahibe bir ara, yarım ay bulutundan sıyrılırken idi herhalde: "Sana soracağım" dedi. "Sen Tanrı yarattığı canı aldın, üzüldün, hak bulmadın kendinde. Kostantinop'la, geldiniz. Almak istersiniz. Alırken can öldüreceksiniz. Sen de, öldüreceksin. Korkmayacak mısın? O canı yaratan kim?"

"Ben öldürmeden alınsın isterim."

"Sen olsan, senin olanı, ölmeden mi verirsin."

Horoz Dede bunalıyordu. Şimdiyece hiçbir kadını saçı uzun aklı kısa diyenlere uyup önemsememezlik etmemişti. Erkeği yaratan Tanrı, kadını yaratan Tanrı; biri ötekine neden üstün olsun, biri ötekinden neden geri kalsın? Ama erkeğin yeri vardı, ayrıydı; kadının yeri vardı o da ayrıydı. Bu ayrılıklar ne üstünlük ne küçülmelikti aksine birbirini tamamlar bir bütünlüktü, tıpkı merdivenler gibi. Merdivenin hangi basamağını ötekinden üstün bilirsiniz? Üç basamak, beş basamak, on beş basamak, iki basamaklı da olsa biri olmadı mı merdiven yine vardır, yine basamaklıdır. Varılacak yüksekliğe göre artırılan basamaklar merdiven bütününü meydana getirdiğine göre her basamak yerli yerinde işe yarıyor o yerli yerinde işe yaramasıyla da bütünlüğü sağlıyordu. Kadın bir basamak, erkek bir başka basamak; iki basamaklı merdivenin en hoş bütünlüğüydü bu. Bu benzetmeyi nereye dilersen götür, nereye istiyorsan oraya uydur, değişmezdi çünkü her merdivenin bir ilk basamağı bir de son basamağı var. Birileri bir merdivene ilk basamaklık edecek, birileri son basamak. Diyelim ki çobansın sen bu milletin içinde, beğenmiyorsun, kendine yakıştıramıyorsun,

kurtulmak için didiniyorsun. Belki kurtulursun gelgelelim çobanlık denilen iş kalır, senin kurtulduğun işi bir başkası yapacaktır, bir başkasına yaptıracaklar...

Düşündü mü kendini alamıyordu Horoz Dede fakat düşündükleri de Rahibenin sorusuna bir cevap olmuyordu.

"Bizde zorlama yoktur" dedi; "Verirken de alırken de zorlama yoktur. Soruna cevap olduysa sevinirim."

Olmamıştı. Bunu Horoz Dede de biliyordu Rahibe de. Rahibe üstelemedi. Hüzünlenmiş bir gülüş geldi gözlerine. Beyaz bir örtünün çerçevesinde canlanmış esmer yüzünü yarım ayın ışımasında soldurdu.

"Arada bir, biz kişiler" dedi; "Biz insanlar, Tanrı sanıyoruz kendimizi; Tanrı'nın yerine koduğumuz oluyor."

Horoz Dede, o günün ikindisinde Likos Deresi'nin kıyısında Hasan'a: "Sen Tanrı mısın?" diye bağırışını hatırladı. Hasan'ın öç alma duygusunda kinlenişini beğenmemiş, öç cezaları vermeğe kalkışmasına öfkelenmişti. Rahibe o bağırışı hüzünlü yüzüyle tekrarlıyor gibiydi.

"Dinle beni bacı" dedi Horoz Dede, üzgünce; "Bizim Peygamberimizin bir sözü vardır, bu sizin Kostantiniyye'niz üstünedir, bizim için buyruktur o. Buyruk yerine gelmelidir. Siz nasıl peygamberinizin sözlerinden ayrılmak istemezseniz biz de ayrılamayız, ayrılmak istemeyiz. Mümkün olsa da öldürmeden, cana kıymadan buyruğu yerine getirebilsek. Sanırım Murad Beğ'in derdi de bu."

"Biliyorum" dedi Rahibe. "Ben çocuk idim. Anam var baba yok. Baba gitmiş, başka karı bulmuş. Benim ana hasta, çok hasta, ince hastalık derler sizde, kan gelir. Komşu bizim dinden komşu el uzatmadı, evimize girmedi. Evimiz çok kötü. Sokağın ötesinde bir de Müslüman komşu vardı. Onun karı geldi, benim anaya baktı, bana baktı. İyi baktı. Bizim ilen ilgilenilmemesine akıl erdiremezdi. Zenginlerimiz bizi görmez, bize ırak idi. Varsıllarımız bizi görmez, bize ırak idi. Müslüman komşu karı akıl erdiremez idi. Biz yoksul, biz

yoksullar çok, biz yoksullardan hasta çok, hep ince hastalık çok. Hekim gelmez, bizi unutur. Komşu Müslüman karı aklı almaz. Anam öldü. Ortada kaldım. Komşu Müslüman beni aldı, baktı, besledi. Bana der idi ki bir gün bitecek, düzelecek, Kostantinopl bir gün bizim olunca her şey iyi olacak, der idi. Peygamber böyle ister, der idi."

Horoz Dede, Rahibenin sözlerine: "Belki de bu adaletsizliği ortadan kaldırmak için gelmek istiyoruz" dedi. Rahibeden çok kendini inandırmak için söylemişti. "Adaletin bulunmadığı yerlerde zindan vardır. Zindan karanlıktır, havasız. İnsanların da aydınlığa ihtiyacı var, soluklanmağa. Öldürmek, böyle amaç için olursa..."

Rahibe, görünüşüyle Dede'ye bakmakta ise de epeyce uzaklardaydı, belli belirsiz bulutların birbirine girdiği bir girdabın sürüklediklerine bakar gibi:

"Beni Müslüman komşunun yanından kopardılar" dedi. "Hep unutmuşlardı bizi, o vakit hatırladılar. Bir Hristiyan kız bir Müslüman karıda olmaz yetişmez, dediler. Bir manastıra yolladılar. Müslüman komşu bana İslam ol demedi ki."

Horoz Dede: "Dese, olur muydun?" diye sormak istedi ama Rahibenin o vakitler çocuk olduğunu düşününce caydı, zaten içerde de zamansız bir ayin başlamıştı. Birdenbire üşümüştü. Yıllardır hatırlamadığı çocukluğuna dalmış iken, çarpuk çurpuk bir çöpten farksız bir Müslüman dervişinin görünüşüyle yaptıkları arasında inandırıcı olmayan fakat o nispette de gerçek varlığında ummadığı bir dinlenişi tadıyorken zamansız başlamış bir şükür ayini soğuk bir yel olup esmişti bedeninde. İstemeyerek de olsa kalktı: "Bir bakayım" dedi.

Horoz Dede yalnızlığın acayipleşmesine verdi kendini. Buhara'dan gele gele gelip bir manastırın kapısında manastırı bekleyeceğini dünya dingilinden kopsa düşünmezdi, yeni gördüğü bir rahibeye, bir bakıma hesap verme olan sözleri söylemekte zorluk çekeceğini de. Ne var düş değildi, ger-

çekteydi; Rahibe yanından gidince de manastırın kapısının önünde dımdızlak kalan yalnızlığı artmış lâkin bekçiliği sipsivri ortaya çıkmıştı. Hem de kendinden olan kimselere karşı koruyordu manastırı? "Bakalım daha nerelerde nelerin bekçiliğini yapacağız?" diye düşünürken Rahibe de geri döndü.

"Bu da bizimkilerin inancıdır" dedi. "Bizans'ın koruyucu meleğidir Panagiya. Gün batarken surda görünmüş. Bizimkilere, sizi kurtaracağım, demiş; size, yok edeceğim, demiş. Şükür Ayini onun içindir."

Horoz Dede gülmek istedi, Rahibeden utandı. İnanıyordu öyle şeylere. Tanrının koruyuculuğunu kurtarıcılığını şu bu oyunlarla değil, kendi kutsal gücüyle göstereceğine emin idi. Fakat bunu Rahibeye söylemedi. Onun yerine:

"Tanrı bildiğinden şaşmaz bacı" dedi. "Tanrı dener. Verdiği niğmeti hak edeni seçer."

Rahibe de aksini düşünmüyordu. Biliyordu ki ne bu çarpuk çurpuk derviş asıl düşündüğünü söyleyecek açıkça ne de kendisi, kendisine sakladığı gerçeği dillendirecekti. Gece yolunu tutmuş gidiyor, içerdeki ayin alabildiğine şevkleniyordu. Surlardan haberi getiren keşiş, belki de birin yanına bin katarak anlattıysa gördüğünü, ayin sadece Tanrı'ya teşekkür olarak kalmayacak., kutsal bir kurtarıcının koruyuculuğunda dünyanın sonunaca yaşanılacak bir zamana güvenmenin taşkınlıklarına da yol açabilecekti. Gerçi o kadarına varacağını ummuyordu Rahibe ama, keşişlerin içinde, inandığına saplanıp kalmış gençlerin bulunduğunu, bunların da manastırlarının kapısında bir dervişin bekçilik yapmalarına razı olmayacaklarını biliyordu. Onları önlemek mümkün olmazsa..? diyen gönlü, üzülüyordu. Horoz Dede'yi yerine göndermesi şart idi. Kırmamak da gerekti tabii. Panagiya görünmesinin üstünde durmamağa çalıştı:

"O duyduğumuz uğultu bundan ötürüdür" dedi. "Bizim manastıra değil imiş. Omuzun nasıl? Herhal iyiyedir. Var dinlen yerinde, yahut ki içeri alıp seni gözetelim, dinlenesin.

Yani ki sen burada gece vakti..”

Horoz Dede Rahibenin niyetini seziyordu. Bir uydurma efsanenin surlarda canlanmasından Murad Beğ’in düşlere hevesli büyülere meyilli erlerinin korktuğunu, kaçtığını hatta anlamıştı. Orada olmalıydı da sura doğru yürümeliydi ki? Bağıra çağıra gördüklerinin hayal olduğunu söylemeliydi ki. Sarhoşlara daha bir kızdı o vakit, bunu önledikleri için.

“Gidemem” dedi kesinlikle. “Omuzum eyi bacı, eline sağlık, sayende eyi. Ama gidemem. Gelecekler.”

“Gelmezler, gittiler. Uğultu onlardan değil imiş ki. Onlar da korktuklarından gelemezler.

“Gelirler. Sarhoşun ölüsü orda değil mi? Almağa gelirler. Gelirlerse kötü gelirler.”

“Sabaha varınca gece, sen de sabaha varacak mısın burda?”

“Varacağım, varmalıyım.”

“Anlamadığım var. Manastır bizim dinden. Sen Müslüman, sarhoşlar Müslüman? Ne içindir ki onlardan korursun, onları korumazsın?”

“Onlar inançsız, onların inancı yok. Siz inanıyorsunuz, inanmışlardan. Ben inancı olmayanlardan iğrenirim bacı, inançsızlardan nefret ederim. İnananlardan korkmam da. Tanrı’ya giden bir çok yol vardır. Müslüman en kısa, en doğru yoldan gider Tanrı’ya; sen uzununu, dolambaçlısını seçmişsin ama seçmişsin, Tanrı’ya gidiyorsun. Onlar neye? İnancı olmayanlar getirir dünyanın altını üstüne, inançsızlar yıkar. Ben de yıkanlara karşıyım. Bekleyeceğim. Sen git, beni düşünme. Benim için her yer Tanrı’nındır, Tanrı’nın olan da benimdir, korumalıyım.”

Rahibe Horoz Dede’nin kesinliğine karşı sustu bir süre. Başpapazından en kıytırık keşişine kadar, hiç biri böyle bir çarpuk çurpuklukta olmadıkları halde, manastırdakileri düşündü.

Horoz Dede de, Rahibenin içeri gittiğinde aklına gelen:

Benim burda ne işim var?" gibilerden düşünüşüne daldı. Konuşması o aklına gelen sorulara cevap gibiydi, gönlü vermişti hem de cevabı. "Çok şükür" dedi yüreğinden.

Rahibe bu sefer de bu çöp gibi dervişin iri yarı sarhoşu öldüren gücünü düşünüyordu; delicesine dönüşünü, dönüşünden aldığı gücü, balyoz misali kalkmış kemikten kolunu. İmreniyordu farkında olmadan; inancın güce dönüşmesi gibi görüyordu. İçerdekilerin hiç birinde, inancın bu biçimde bir güce dönüşmesini beklemiyordu. "İnanç yok ki güce dönüşsün" diye geçirdi içinden, geçirirken de utandı, ama gerçekti. İçerdekiler, manastırdakiler, bir alışılmışlığı yaşıyorlardı sanki; eskimiş bir elbise gibi çıkartıp atamadıkları bir alışılmışlığı. Bu çöp gibi eğri büğrü derviş alışılmışlığın dışında olmalıydı.

"Sanki benim için geldin" dedi; "Beni, çocuk iken, bir Müslüman korudu idi; manastırı bir Müslüman korudu. Bir şey anlatmak istiyor bana bu, anlayamıyorum. Senin için dua edeceğim. Demeter Baba ile görüşmeni isterim."

İç çeke çeke gitti Rahibe.

Horoz Dede, Demeter Baba'nın kimliğini öğrenmek istedi fakat fırsat bulamadı. Rahibenin iç çeke çeke gidişi pek birdenbire olmuştu. Ya içerde bir şeylere yetişmek ya dışarda fazla kaldığını anlamanın telaşında. Belki de Demeter Baba'yı alıp gelecekti.

Gelmedi.

Bütün gece, Horoz Dede manastırın kapısının açılmasını bekledi. En hafifinden esmiş bir çıtırtı bekleyişini kamçıladı. Gökyüzünde yarım ay döne dolana yokluğa gitti. Arkasında manastır, önünde hayli uzaklarda Murad Beğ'in ordusunun konaklanması. Gece nöbetçilerinin vardalamasına surlardan kopup gelen kısa, boğuk haydalamalar; yakınlarda bir ağacın dallarına sığınmış bir yoksul İshak Kuşu: "İshak! İshak! İshak!" çığırışında.

Elli altmış adım ötesinde de ölülüğüne yatmış sarhoş; kolu, şu sol kolu kemikleşen balyozunda öldürmüştü. Ölüyle öldürenin yalnızlığına sığınmış bir koca tabiat, sabaha kadar gizliliklerine sarındıkça sarındı. Ölüyle dirinin hesaplarına dalmış çıkmış bir zamandı gece sabaha eriştikçe de içinden çıkılmaz oluyordu. İshak kuşunun çığırışları olmasa Horoz Dede kalkıp öldürdüğü sarhoşun yanına uzanacak, çocukluğundan beri şu fırlak gırtlağının hemen altına tıkılıp kalmış olan ağıdı salıverecekti Belki de rahatlayacak, çarpıklığından kurtulacak ağlayabildiği için belki de yirmisinde bir tüvana yiğit olup yeni baştan er meydanına doğacaktı. Sanki bütün tılısım öldürdüğü sarhoştaydı, sarhoşun ölü yatışında.

Haziranın gecesi bütün gökyüzünü maviye boyanmış bir hasır örgüsünde sermişti üstüne. Ayaklarının altındaki haziran toprağı ise sarhoş ölüsünde hesap soruyordu. Onun için sabaha kadar gökyüzüne baktı.

Gün ışırken de çıktı domuzlar ortaya; geceyi geçirdikleri sarhoşlukları yeni uyanmış, dün ölü bıraktıkları yoldaşlarının acısı sarhoşluklarında şiştikçe şişmişti. Likos Deresi'nin kıyısı boyu da gelmemişler, beri yandan sökün etmişlerdi. Daha yaklaştıklarında dünkü seslerden biri:

"Şurda, şuralarda bir yerde olmalı" demiş, bir ötekisi: "Heyvaah deli derviş de orda, manastırda bre, bizi bekler" deyip donmuştu.

Aralarına katılan üç beş yeni zibididen biri iyice yaklaşıp baktı Horoz Dede'ye; inanamaya inanamaya baktı. Sonra dönüp yoldaşlarına, ölüsü yerde yatan iri kıyım sarhoşa... hiç inanamadı.

"Heyy, sen bizimle eğleniyor musun arkadaş?" deyip bağırdı. "Bu kim adam öldürmek kim bre? Canı çıkmış bir herif delirse ne yapar?"

Elinde çoban değneklerini andıran ucu topuzlu bir sopa vardı, ona dayanıyordu. Kaldırıp Horoz Dede'ye doğru uzattı, dürttü hafifçe:

"Heyy... sen misin o?" dedi eğlenerek; "Hangi kolun imiş bakalım hele."

Horoz Dede de ses yok, iyice kapandı gönlüne; kulaklarını da kapadı. Adam azıttı. Dürtüşleri rahatsız edici oldu. Belâ arayan kötü kabadayıların kubarışındaydı.

Arkadaşları, dünküler olmalı, bulundukları yerden fazla ileri gitmemesini dervişi bırakıp gelmesini istediler.

Adam isteklere gerdan kırdı, sopasını Horoz Dede'nin yaralı omuzunun koltuk altına soktu bastırarak:

"Ölü bre bu. Siz ordakine bakın o sağ bu ölü olmasın sakın, düş görmüşsünüz."

Horoz Dede sağır.

Horoz Dede dilsiz.

Yüreğinde bir kaynayış vardı ama, adama değildi her hal.

Adam bu sefer de sopasını Horoz Dede'nin döşüne dokundurdu, ağır ağır gezdirdi. Horoz Dede'nin kaynayan yüreği: "Belâ arıyor, belâ arıyor," dedi; "Sakın uyma!

Adam, geceden kalma şarap kusmuğunu döktü bu sefer:

"Heyy! Bu herif manastırı beklemiyor içerdeki rahibeleri gözetlemeğe gelmiş, onların bekçiliğindedir, para verip geçin içeri, derviş merviş değil bu pe..."

Ağzında kaldı lafı.

Horoz Dede'nin kaynayan yüreğiydi yerinden uçan; zaptedemedi. Kaptığı gibi adamın sopasını bir çekiş çekti ki adam elinin koptuğunu sandı. Elinden kaptırdığı sopanın sırtına inişi de gözlerinde cingilendi aynı anda. Bir an, kaptırdığı kendi sopasının kendi başına inmek üzere olduğunu görebildi, bir de kulağını toza çeviren bir patlamış sesin: "Allah! Huuu!" dediğini işitti. Attı kendini yere hiç düşünmeden, atar atmaz toplanıp sıyrıldı, kalktı, kaçtı.

Horoz Dede bir gece öncesinin fırtınasındaydı, eline geçirdiği sopayı çember gibi çeviriyordu başının üstünde, gözü sarhoşlardan başkasını görmüyordu, onlar da kaçıyorlardı, çemberlenen sopanın bir yerlerini gelip bulmasından

kaçıyorlardı.

Likos Deresi boyunca sürdü gitti.

Horoz Dede'nin "huuu"ları ile kaçanların birbirini arayan canı derdine düşmüş bağırışları Likos Deresi'nin sularında aktı gitti; kıyı boyu iki sıralı söğütlerin birbirine girmiş yapraklarında uzadı.

Bir yerlerde birileri durdurdu Horoz Dede'yi kıskıvrak. Büsbütün çığırından çıkmış gözleri, elinden sopayı alana takıldı kaldı, kırık dökük bakışlarda eski Horoz Dede gözlerine dönerken belinden kıskıvrak yakalayanda utanıverdi. Boğuk boğuk. Siz nereden çıktınız?" diye sordu. "Sefil Ali, hay can, bak, neye döndüm."

Bahadır Yüzbaşı'yla Sefil Ali, Horoz Dede'nin tir tir titrediğini gördüler, ikisi de hiç bir şey sormadı; kollarından tutup oturttular. Sefil Ali o vakit Horoz Dede'nin omuzundaki, düzgün sarılmış bakımlı yarayı gördü.

"Yaralısın? Kim sardı?" dedi.

Horoz Dede kulübesine gidinceye kadar ağzını açmadı. Orada konuştu, bir parça kendine gelmişti. Olanı biteni anlattı, olduğu gibi.

"Çağırdın, gelecektim, gelemedim bunlar oldu" dedi. "Eyi oldu. Gözüm açıldı. Bizans'ı alacak ordunun içinde neyin olması neyin olmaması gerektiğini gördüm, Tanrı gösterdi bana. Burada kalacağım, burada düşüneceğim. Bizans'ı alacak yiğit gelinceye kadar..."

Sefil Ali çadıra gidip sıcak bir çorba içmelerini istedi:

"Sonra gelip düşünürsün, biz de gidiyoruz zaten" dedi. İstersen benimle gel..." Nereye gideceğini, ne yapacağını anlattı kısaca. "Hacı Bayram Veli'ye gidelim, senin için de eyi olur" dedi.

"Burada kalacağım Sefil Ali, burada düşüneceğim."

"Çorba..?"

"Hasan getirir."

Bahadır Yüzbaşı Horoz Dede'yle ilgilenmemiş Horoz Dede'nin anlattıklarıyla ilgilenmişti daha çok. Bütün gece Bizans'ı düşündüğünden Horoz Dede'nin sözünü ettiği manastır ile Rahibe'nin Bizans'ta kuracağı ağda yerini aradı; işine yarayacaktı. Eğer dediği gibi Horoz Dede de burada kalıp bekleyecekse, ağın bir ucunu buraya, Horoz Dede'ye bağlayabilirdi. Fakat açığa vurmadı düşüncelerini. Vururşa Sefil Ali'nin aksilik edip Horoz Dede'yi beraberinde götürmeğe, muhakkak götürmeğe çalışacağını düşündü.

Pek az sonra da Hasan geldi. Çorbayı getirmişti. Çerçi yanındaydı, Zindan Çavuşu yanındaydı, Bahadır Yüzbaşı'nın tanımadığı üç yiğit vardı ayrıca.

Hasan elini öpüp Horoz Dede'ye çorbasını verirken Sefil Ali'ye de:

"Emmi işte bu yiğitler" dedi; "Seninle tanışmak isteyen yiğitler bunlar. Biri, şu yiğit, Er Sinan, şu beriki Cebe Ali, adaşındır; şu da Barak Ağa. Sefil Ali emmim de bu işte..."

Sefil Ali Hasan'ın, sabah sabah bulup getirdiği yiğitleri alıcı gözle süzdü. Hasan'ın: "Sefil Ali emmim de bu işte" deyişi pek hoşuna gitmişti. Kalktı, gelenlerle kucaklaştı, ötekilerin birbirini tanıyıp kucaklaşmasını seyretti. Hasan'ın gözleri alevlenmişti mavice; sabaha yeni açılmış bir haziran göğünün silinmişliğinde bir güneş tutuşması... Sefil Ali'ye aradığı gücü verdi.

Gizli sevincini Bahadır Yüzbaşı'nın ansızın kalkışı, Hasan'a: "Dün yüzme bilmediğini söylemiştin, bakalım sabah sabah suya ne diyeceksin Hasan?" deyip çocuğu kaldırdığı gibi Likos Deresi'ne atışı bozdu.

Kimsenin beklemediği bir kötü şaka olmalıydı ki görenler bir tuhaf baktılar Bahadır Yüzbaşı'ya.

Sefil Ali'nin ciğeri sökülür gibi oldu, Horoz Dede bile yerinden seğirtti: "Boğulur... çocuk boğulur nasıl bir densizliktir koca herif sana yakışır mı?" çığırışlarında suya el attı.

Hasan çırpınıyordu.

Bahadır Yüzbaşı sımsıkı yüzünü germiş, katılaşmış gözlerini Hasan'dan ayırmadan: "Dokunmayın!" buyurdu. Sesi bir yüzbaşı sesinde, buyruğu yüzbaşı buyruğundaydı, eski günlerinin.

Kimse el vermedi Hasan'a. Hasan çırpınışlarında suya dalmamanın eziyetini çekiyordu. Bir çırpındı iki çırpındı; bir battı iki battı... üçüncüsünde suyun yüzünde durmasını bildi; dahası, çırpınmaları yüzme kulacında biçimlenir gibi bile oldu.

O vakit Bahadır Yüzbaşı: "Suya attığın ya batar ya çıkar" dedi; "Batarsa işe yaramıyor demektir, çıkarsa onu bırakmayacaksın. Sefil Ali Ağa ben bu Hasan'ı da alıyorum. Bir diyeceğin var mı? Benim işime yarayacak."

Sefil Ali geceki sıkıntılarının başlamasından endişelendi. Fakat Hasan'ı zaten yanına alamayacaktı.

"Nasıl istersen" dedi. "Sen de ben de aynı buyruğun kuluyuz. Geceki keyifsizliğime bakma sen.. Horoz Dede de burda kalacağına göre, herhal bir şeyler düşündün."

Bahadır Yüzbaşı düşündüklerini yine söylemedi. Onun yerine Hasan'ın yanına gitti. Bu sefer elleri seven okşamalardaydı, öyle soydu Hasan'ın üstündekileri. Koynundan çıkardığı yağlığı ile boynunu boğazını yüzünü kuruladı, kendi gömleğini de çıkarıp verdi:

"Geç kulübeye gir oğul" dedi; "Şuna sarın şimdilik. İlerde giyeceklerini de düşünürüz. Benim en has adamım olarak çalışmağa var mısın? Sefil Ali emmin he, dedi. Tamam mı?"

Cevabı beklemedi dahi. Er Sinan'la arkadaşlarına döndü, rahatça:

"İçinizde fırın işlerinden anlayan varsa sevineceğim" dedi. "Ne iş yapacağını sormadan yanıma gelmeli ki yiğitliğini anlayayım."

Cebe Ali anlıyordu; Er Sinan da: "Sen bilirsin" gibilerden bakınca öne çıktı sessizce.

Bahadır Yüzbaşı Barak'ı da, Er Sinan'ı da istiyordu aslında, Sefil Ali'yi gücendirmekten çekiniyordu.

Sefil Ali güldü, gücenmemiş gülüşlerde:

"Al, al" dedi; "Ben yalnız gideceğim, eyi düşündüm çekinme... Sen belki de kalabalık olmalısın. Ben bizim topraktayım, sıkıntı çekmem, inan ki doğruyum."

Ama Horoz Dede terslendi ona da: "Bak hele şuna" dedi. Hasan suya atıldı atılalı iyice kendine gelmişti; çevresindeki dost kalabalık ise Horoz Dedeliğinin güvencine döndürmüştü özünü, öyle konuşuyordu:

"Bre Sefil, tek adam tek kola benzer. Tek kol ile ne birini alkışlayabilirsin ne de kendini alkışlatabilirsin, senin gibi bir alkış budalası için çift kol gerek çift kol. Şu Er Sinan'ı al yanına, seçmesi benden götürmesi senden olsun, alkışını da Allah verir elbette."

Sefil Ali ile Er Sinan'ın yoldaşlığı böyle başladı işte; Horoz Dede'nin fırtınalı geçmiş gecesinin bir sabah vakti dürülüşünün seçişi ile.

Sefil Ali'ye susmak düştü.

Bütün korkusu, Er Sinan'a, önce Konya'ya uğraması gerektiğini söyleyebilmekte idi; nasıl edip de Konya'ya gidişine bir sebep uyduracaktı?

Serencam'dan hiç söz etmek istemiyordu.

Ne Er Sinan'a ne de bir başkasına...

Sefil Ali ile Er Sinan'ın yola çıkışlarından aşağı yukarı bir saat sonraydı; Murad Beğ'in otağına iki kadın kişi geldi. Onca askerin arasından gelmişlerdi; sormuşlar soruşturmuşlar, sorulana cevap vermemişler, bir Azap Eri'nin yol göstermesinde gelip buldukları otağın önüne geldiklerinde de apışıp kalmışlardı. Yol yorgunlukları bir yana, belli etmiyorlardı ama, sersemlemişlerdi de. Kum kaynamasında çeri, uzağından yakınından top patlamaları kös kös, atı devesi kılıcı oku öylesine bir kaynamış uğultuda ki sersemlememek için insanın taştan yapılması gerekti en azından. Öyleyken kadınlar, biri yaşlıydı epeyce, öteki gençten sayılır görünüşüyle, çevrenin cenk uğultusuna kulak asmazlıklarını koruyabilmişler, lâkin otağın önünde çözülmüşlerdi. Kolay değildi sandıkları kadar, kolay olmadığını otağı görür görmez anlamışlardı; Murad Beğ'in otağıydı. Bunca hengâmenin orta yerinde, savaşa sancak asmış bir orduyu bir sözüyle oturtup bir sözüyle kaldırma gücünde, duyulan o ki yedi evliya gücünde bir bıyığı yeni terlemiş civan yiğit bu otağın içinde oturmaktadır. Gel de gir girebilirsen; adım atacak mecal mi kalmış?

Hâlbuki burayaca gelmekte zorluk da çekmemişlerdi; daha ilk adımlarında önlerinin kesileceğini, "geçilmez!" sözünün engellerine takılıp kalacaklarını sandıkları halde, bir iki sorgu sual, üç dört korkutucu bakış, eh bir o kadar da daha öteye salmama çabalaması engelleme sayılırsa zorluk bu kadar olmuştu. Onlara da tek bir söz yetmişti:

"Murad Beğ'e gönderildik, görmeliyiz; biz, Hacı Bayram Veli gönüllüsüyüz!"

Akan sular durmamış ise de durmuş gibi olmuş, bir önceki bir sonrakinin dertlenmesine atıp kuşkularını, salmıştı. Nasıl olsa otağın önü kolayına aldatılmaz, cin bakışlı yiğitlerin bekçiliğindeydi, birinin gözünden kaçılsa yüzde yüz ötekinin gözü adamın ensesine biniverirdi. Onlardan da kurtulunsa nöbetçiler, kapı çavuşları, dış otağın gözcüleri, iç otağın has odacıları; her biri vurduğu yerden ses getirir Murad Beğ'in yoluna can baş koymuş erlerden örülme bir canlı duvarın geçilmesi mümkün olmazdı. İnce eleyip sık dokunmadan bir sonrakilere aktarılmaları bu yüzden idi; bir de yaşlısının da gençten görüneninin de güvenli Türkmen yüzleri, utanmış da olsa inandıran gözleri güven vermişti.

Velâkin bu otağ?

Yaşlı olanı da gençten görüneni de otağı gördüklerinde yutkunmalarını önleyemediler. Düzlüğü biraz yokuşlamış bir tepenin düzlenmiş yamacındaydılar. Harman yeri açıklığında düzlenmiş bir çemberin ortasındaki iki yandan gerilere yeni doğmuş ay biçimi kurulmuş biri gösterişli ötekiler er çadırlarından büyücek çadırlarla ya korunmaya alınmış yahut otağın buyruklarına hazır bir beklemeye göre düzenlenmişti. Otağ öksürse iki yanda ve gerilerde yeni doğmuş ay biçimi kurulmuş çadırlar hemen ayağa kalkacak, koşacak ya ki uçacak gibi görünüyordu. Önden aşağılara bakan otağ ise, ne kadar gösterişsiz olursa olsun otağlığını biliyordu.

Aşağılarda yine çadırlar düzlüğe iniyor, düzlük boydan boya uzanan hayli ilerilerde bir geniş hendeğe ulaşıyordu. Hendek su doluydu, vuran güneşin pırıltısında sanki kömürleşmiş; hemen arkasında da surlar, surlar, surlar... diş diş idi.

Otağın sağında solunda, arkasında, tepeden inerek konu konuvermiş, sayısını Allah bilir çadırlar, sayısını Allah bilir mantarlara benziyordu; sayıları unutturacak kadar insanlar, saymağa kalksan delirirsin, uzun süre baktın mı başını

döndürür. Hani şu otağın içine giremeseler de geri dönmeğe kalksalar, yarıp geçinceye, çadırların öte yanına varıncaya kadar baş dönmelerinden helak olurlardı. Yer yer toz dumana gömülmüşlük bu yana, yer yer kıpırdanmayan bir ölülük de bir yana, insanın bakarken bakarken: "Ya birden ayağa kalkıp şu surlara yükleniverirse bunca çadır ne olur?" deyip düşünmesi akla zarardı.

Bu görünüşte yaşlı kadının soluğu kesilir gibi oldu daha çok. Gençten görüneni ise kendini zor tutuyordu. Hemen hemen orta yerde kalmışa benziyorlardı. Otağın açıklığında ne geri dönebiliyorlar ne ileri gidip otağ kapısına yakın duran kişilerin, belli olmuyordu ama muhakkak ki nice bin kuşkularda kadınlara dikili gözlerine ağız açıp soru sorma yürekliliğini kendilerinde bulabiliyorlardı.

Yaşlı kadın, elindeki bohçamsı çıkını yere bırakıp üstüne oturacak gibi oldu bir ara, dizlerinde derman kalmamış olmalıydı, kaldıysa da titrek bir dermandı kadını ayakta tutmağa yaramıyordu.

Gençten kadın engel oldu. "Ana!" dedi ıçkınarak; "Ana gözünü seveyim kendini tutmasını bil. Oturmanın yeri değil. Geldik geldik, burada irezil olmayalım."

"Onlar bize bakıyor biz onlara bakıyoruz a yavrum böyle de bekleyecek değiliz ya... ben gidip de ağız açamam, korkarım."

"Korkacak bir şey yok. Burası Murad Beğ otağıdır. Hiç değilse peşimizden ayrılmayan deliden kurtulduk sayılır."

Yaşlı Kadın, yere bırakmak üzere olduğu bohçamsı çıkınına sıkıca sarılıp doğruldu. Geldikleri yana doğru dönüp baktı. "Zararsız bir deliye benziyordu" dedi. "Yok. Başını alıp gitti herhal."

"Gitmedi. Durdurdular."

"Eyi o vakit söyleseydin ya. Bizi, bu deli Konya'dan bu yana takip edip geliyor, deseydin ya. Madem kuşkulandın söylemeliydin. Senin de aklın başından gitti besbelli."

"Bize bir zararı dokunmadı ki. Uğrun uğrun geldi, uğrun uğrun göründü. Elin delisinin başını derde sokmanın ne yararı var ana; aklım başımda benim, endişelenme. Otağa gelince şaştım, o kadar. Azıcık durursam toplarım kendimi. Bakarsın nöbetçilerden biri gelir sorar ne aradığımızı. Biz sormalarını bekliyor gibi duralım da..."

"Murad Beğ deyip geldik. Koca bir Murad Beğ'e çıkılmağı kolay sandık. Bakalım alırlar mı içeri? Bakalım Sefil Ali'nin dediği doğru çıkar mı, Sefil Ali'yi bilir mi koskoca Murad Beğ? Surdan birini çevirip sorsaydık daha eyi olmaz mıydı yavrum?"

"Olmazdı ana. Sefil Ali beni Murad Beğ'den ararsın, dediyse Murad Beğ'den aramalıyım. Bir bildiği olmasa söylemezdi."

Biraz da bilerek, aklınca bir yararı olur düşüncesiyle anasıyla konuşmayı uzatmağa çalışıyordu. İstiyordu ki nöbetçileri iyice kuşkulandırsın; istiyordu ki orada bekleyip konuşmalarına biri ilgilensin; yahut nasıl olsa ya otağdan ya şu yarım ay biçimi çevrelenmiş çadırlardan biri çıkıp gelirdi, onu durdurur anlatırdı anlatacağını.

Fakat nöbetçilerden hiç biri gelip sormuyor, çadırlardan bir kimse çıkmıyor; aksiliğe bak ki sen aşağılardan biri de gelip ne otağa ne çadırlardan birine girmeğe niyetleniyordu. Bu böyle giderse burada akşamaca bekleyeceklerdi.

Ona da razıydı. Konya'dan buraya bunun için gelmişlerdi nasıl olsa. Gelip Murad Beğ'in otağını bulmuşlardı, işte şurda, karşıdaydı. En kötüsü burda beklemenin hesabını sorardı gelip birisi, o da olmazsa Murad Beğ'in kendisi dışarı çıkardı. Savaştayken bir koca beğ, karılar gibi otağının içine kapanıp oturacak değildi ya!

Anası kolunu dürttü bir ara. Tam da yorgunluğunu düşünüp gözlerini şöyle bir demliğine yummak üzereyken:

"Serencam bak hele kızım, otağın az bu yanındaki şu irice çadırdan sivri sakallı biri mi çıkıyor nedir? Benzettim

mi? Gölge midir?"

Serencam'ın anasının gösterdiği irice otağ, arkasını güneşe verdiği için girişinden gölgedeydi. Giren belli olsa da çıkanı gölgesinde saklıyordu. Herhalde inceliğinden de belli, girişi çıkışı doğrudan bir çadır giriş çıkışında değil az biraz dolambaçlı olmalıydı. Anasının gölge sandığı sivri sakallı kişi o gölgelerde eğilip büğülüyor, birilerine ya bir şeyler veriyor ya bir şeyler alıyordu.

Serencam, umutlanacak bir belirti görmenin ilgisinde gözlerini gördüğünden alamadı. Sivri sakallı, giyimi pek yeni, uzunca boylu sırımından bir adamdı, sırtı da az biraz davlumbaz gerilmesindeydi.

Gölgelerde ne yapıyorsa işini bitirmiş olmalı ki sivri sakal gülücüklerinde ışımış yüzünü bu yana döndürdü, irice çadırdan çıktı, geldi. Birkaç adım sonra Serencam'ın anasını gördü. Serencam adamın kendilerini gördüğünde saklanmış bir alıcı gözde süzüp düşündüğünü fark eder gibi olmuştu. Ama derdi Murad Beğ'in otağına gitmek olduğu için üst yanını düşünmeden adama doğru bir adım attı, İkincisinde duraladı. Adamın geliş yönündeydiler nasıl olsa, gelmesini beklemek daha iyi olacaktı.

Kadın kişilere bakmaması gerektiğini ya bilmiyordu bu sivri sakallı adam yahut da Murad Beğ'e pek yakın biri idi ki bakmakta bir sakınca görmüyordu. Gözlerini ayırmadan gelmişti, Serencam'la anasının ara yerinde durmuştu, şöyle Konya'nın, Tokat'ın Müslüman olmayan ahalisinin Türkmence konuşmasında, sıkıntı çekmeden:

"Bana bir şey soracaksınız siz, sorun hadi" demişti.

Anası: "Şükür, ayağa gelen kısmet buna derler" düşünmesinde sevinmeğe hazırlanırken Serencam sivri sakallı adamın, Konya'nın Avratlar Çarşısında arada bir rast geldiği çıfıt Yahudi eskiciyi andırdığını hissetti; eski bakırlar, işe yaramaz demir artıkları, çapa bel kırıkları toplardı. Zararsız bir kişi bilinir biri. Nedense o çıfıt Yahudi'nin adam kandır-

mada birinci olduğunu söylerlerdi, boş bulunmağa gelmeyeceğini.

Konya'daki çıfıt Yahudi'yi hatırlaması Serencam'ın işine yaramadı.

Anası ondan önce davrandı:

"Kardaş biz Murad Beğ'i görmeğe geldik" deyiverdi.

"Murad Beğ'i? Nedendir o?"

Kasılarak sormuştu; önemli birinin önemliliğinde hem de. Gözleri cin dönmelerinde bir tutup anasını silkelemiş varını yoğunu dökmüştü yoksulun, bir Serencam'ı alıp evire çevire aramıştı.

"Murad Beğ yok; Edirne'ye gitti."

Serencam da inanmıştı, bütün yorgunluğu bir tutam saçın dökülüşünde dökülerek. Ama yine anası önce davranmıştı:

"Vah, vah ki vah. Ya şimdi biz ne yapacağız? Kimseleri de bildiğimiz yok ki..."

Serencam, hiç değilse anasını durdurmak istedi ama sivri sakallı adam bırakmadı:

"Biz de varız bacı kardaş; biz de Murad Beğliyiz. Murad Beğ deyip geleni darda koyanların işi ne burda."

Kısık konuşuyordu, sesinin ancak buradan duyulmasını istiyordu sanki. Serencam gittikçe Konya'nın çıfıt Yahudisi'ni hatırlıyordu, gittikçe çıfıt Yahudi'nin çıfıt sesine dalıyordu:

"Yeskiler alayiiim! Yeski bakırlar, yeski demirler, bre yeski adamlar yeskiciii!"

Boş bulunmayın, diyorlardı bu adam için, aldatır diyorlardı.

Bu sefer anasından önce akıl etti:

"Hele bir gidip otağın çavuşuna sorayım" dedi ama sadece demiş oldu.

Sivri sakallı: "Aman haaa!" deyip gözlerini açmıştı korkulara; "Kuzum burası neredir? Murad Beğ'in otağı ki Osmanlı'nın yüreğidir. El kol sallayarak gezilen Edirne çarşısı

mı sanırsın? Koy ki orda bile gezdirmezler adamı. Buraya kadar nasıl sokuldunuz, en azından onu sorarlar bre! Size yardım edenlerin başına dert mi açmak istersiniz?"

Anası bırakıverdi bohçamsı çıkınını elinden:

"O da mı var?"

"Olmaz olur mu bacı?" demez mi sivri sakal? Sesini kısa kısa: "En eyisi durmak burda, yavaşça geri dönüp gitmek" deyip sağına soluna bin türlü endişelerde bakmaz mı? Serencam'ı bile etkiledi doğrusu.

Anası çığırından çıktı:

"Eyi biz şimdi Sefil Ali'yi kime soracağız öyleyse kardaş, kimden arayacağız?" deyiverdi.

Sefil Ali adını duymak sivri sakalı şaşırttı, fakat bir garip şaşırmaydı bu. Serencam'a öyle geldi ki sivri sakalın şaşırışı, bal peteği bulmuş yaban hayvanlarının şaşırışıydı. Acayibine gitti ama Sefil Ali adının sivri sakalı şaşırtısından ancak kadınların duyabileceği bir his duyup memnun oldu.

"Sen Sefil Ali'yi tanır mısın kardaş?" diye sordu. Nasıl olsa olan olmuş, anası ağzını açmıştı bir kere.

Sivri sakal: "Yavaş konuş" dedi. "Burada yüksek sesten konuşmağa gelmez, burası Edirne'nin çarşısı değil demiş miydim? Demiştim. Sefil Ali'yi aradığınızı duyarlarsa başınız derde girer?"

Korktular. İkisi birden: "Niye?" diye sordular. "Neden?"

"Şundan ki Sefil Ali Murad Beğ'in yakın adamıdır. Murad Beğ'in yakın adamını da Beğ Otağı'nda iki kadının araması kuşku uyandırır, kötülük düşündürür. Sefil Ali bir yalnız adam bilinirken böyle iki kadının çıkagelmesi..? He mi bacılar? Murad Beğ Otağı'ndan araması..?"

Doğruydu. Hak verdiler. Hak verirken bile Serencam aygın baygın memnunluklardaydı. Böyle bir Sefil Ali aradığını bilse temkinli davranmaz mıydı hiç?

Sivri sakal, birilerini arıyormuş gibi çevresine bakınıyordu. Aslında baktığı otağın nöbetçileri idi, o saatlerde içer-

den birinin çıkıp çıkmayacağına idi, öyle bir şeylere işte. Nöbetçilerin bir adım öteleri ile ilgisi olmadığını gördü; bu ilgisizliğin hareketsizliğe olduğunu biliyordu, yoksa o yana doğru atılacak bir iki adıma arslan kesileceklerinden emindi. Kısık sesini arama sıkıntısına sokarak:

"Bahadır Yüzbaşı'yı da bilirsiniz öyleyse?" diye sordu. "Şimdi buralardaydı. Demek gitmiş. Gitmeseydi, ona giderdiniz. Sefil Ali'nin can yoldaşıdır. Bildiniz mi Bahadır Yüzbaşı kim?"

Anası: "Kim?" diye cevapladı bön bön.

Serencam Konya'yı hatırladı yine. Anasına dönüp:

"Konya'daki olmasın?" dedi; "Konya'da da bir Bahadır Yüzbaşı vardı, çocuklar bile bilirdi."

"O mu ki?" dedi Anası. "Oysa Allah esirgesin a kızım Sefil Ali'yi soluksuz bırakan o değil mi idi? Ne vakit can yoldaşı olmuşlardır? Karamanoğlu'nu bırakıp Osmanlı'ya uşaklık etmeğe başlamış olmasın sakın?"

Sivri sakal oralı olmadan dinler gözükürken saklayamadığı bir telaşla:

"O, o!" dedi. "Tamdır, odur. Benimle gelin şimdi. Rastlarsak sizi Bahadır'a götüreyim rastlamazsak Sefil Ali'nin evine bırakırım. Bana rastlamanız Tanrı'nın eyi kulları olduğunuzu gösterir. Gelin, hadi gelin durmayın artık, başınızı derde sokmayın..."

Serencam yeri değilken az önce kurtuldukları deliyi düşündü; sivri sakal ile bir ilgisi yoktu ama Serencam'ın aklına gelivermişti. Bir benzetme bulamayınca Konya'daki eskici çıfıt Yahudi'yi hatırladı bir daha:

"Adın ne kardaş senin?" diye sordu dalgınlığında; "Sefil Ali'yi tanıyorsun? Bahadır Yüzbaşı'yı tanıyorsun? Kimsin sen?"

Sivri sakal Serencam'ı utandıran bir bakışta süzdü, ikisini de, çarçabuk:

"Akıllıya benzersin ama aklın tez işlemez anlaşılan." de-

di; "Yabancı olsam koca Murad Beğ'in otağının önünde ne işim var benim? Şu çıktığım irice çadır vezir İbrahim Paşa çadırıdır, güvenilir kişi olmasam oraya sokarlar mı? Sizinle şurda durmuş konuşuyorsam herkesin beni tanıması yüzündendir. Adımı da deyim. Çakmak, derler bana; Çakmak deyip bilinirim. Şimdi ben gidiyorum. İster gelin ister gelmeyin. Ama aklınızdan çıkarmayın sakın. Gidip Murad Beğ'i sormayın, Sefil Ali'yi aradığınızı söylemeyin. Kadın kişilerin beğ otağlarında adam araması eyi gözle görülmez. Hem arayan için hem aranan için... Sefil Ali'yi görmek isterseniz gelin benimle evine götüreyim."

Bu kadar konuşma Serencam'a değilse bile anasına yetti. Aklınca bir kuşkusu vardı, onun da cevabını alırsa, ardına takılacaktı bu sivri sakal Çakmak'ın. Onu sordu:

"Niye çadırda oturmaz da evde oturur Sefil Ali? Evi mi var?"

Sivri sakal Çakmak ikinciklenmedi bile:

"Sefil Ali gibiler çadırda oturmaz bacı. Murad Beğ'in en has adamıdır dedik, gizli işlerinin peşindedir bilmez gibi konuşmasanıza. Öyle bir evde oturur ki bahçe içi köşktür, hem de zengin köşküdür, bir başınadır. Bahadır'ı görürsek Bahadır'a bırakırım sizi o götürür, göremezsek ben götürür elimle bırakırım... geliyorsanız gelin, inanmıyorsanız benim işim var, bunca çene yetişir."

Sivri sakal Çakmak'ın ballandırışına Serencam da inandı. Anası, çoktan hazırdı. Sefil Ali'yi bulsalar bile götürüle götürüle bir çadıra götürüleceklerini düşündüğünden hep, göz kararmalarına dönüşen yorgunluk baş dönmelerinin, çadırlarda büsbütün artacağı, dinleneyim derken hasta yataklarına düşeceği korkularında helak olmaktaydı. Sivri sakal Çakmak'tan Sefil Ali'nin evi olduğunu, evin de köşkler misali dayalı döşeli bir küçük Beğ Konağı havasında, bahçeli bağlı, say ki Çakmak'ın ağzından Meram Bağları'ndan gel gel etmektedir meret, öyle bir ev oluşu Serencam'ın anasında der-

man bırakmıyordu. Kızının nedense bir türlü he demeyip ikinciklenmesine, az daha sürerse, huysuzlanacaktı. Koca bir Murad Beğ'in otağından da gidip adam aranmazdı canım; sivri sakal doğru doğru dosdoğru söylüyordu işte.

Serencam, buna rağmen bir gözünü otağın kapısından alamıyordu. Otağın önünde, yanında yöresinde gördüğü her kişi gözüne, yardımcı olacaklarmış gibi görünüyorlarsa da, kolayına laf anlatılacak türden yaratılmamışlar gibi de görünüyorlardı. Açıkçası, içeri girebilse bile, Karamanoğlu'nun dahi çekindiği bir Beğ'e ağız açıp söz söyleme gücünü bulamayacağını hissediyordu. Bir de şu sivri sakalın canı sıkılır bırakır giderse Serencam ne yapar? Onu kestiremiyordu. Gayrı anasının dilinden kurtulamazdı bir; yorgun, uzun yolun dermansızlığında, üstelik umudu da kırık bir yaşlı kadın, ne kadar iyi yürekli olursa olsun söylenmekte haklıydı iki... üçüncüsü de otağın içinde Murad Beğ'in olmamasıydı gerçekten, ne zaman döneceğinin bilinmemesiydi. Böyle bir yerde gece yarısına kadar da beklemezlerdi kimseyi; beklerseler bile bakalım Murad Beğ döner miydi? Savaştı, savaş yeriydi; böyle bir yerde böyle bir vakitte bir beğe de Sefil Ali sorulmazdı ki? "Bula bula beni mi buldunuz Sefil Ali'yi soracak? Bana gelinceye kadar adam mı kalmadı bre?" deyip can sıkıntısında: "Alın götürün bu densiz kadınları, defedin!" buyurursa haksız mı olurdu?

O vakit Sefil Ali de utançlı düşerdi.

Sivri sakal Çakmak, artık beklemeyeceğini, ne haliniz varsa görün dercesine yoluna gitmeğe hazırlandığını da gösterince Serencam: "Pekey kardaş" dedi. "Seni sana, seni Allah'a. Gidelim..."

Sözünü bitirir bitirmez Serencam sivri sakal Çakmak'ın yüzüne değil de son bir umutla otağın kapısına baktı. Sonradan, hep o umut bakışını düşündükçe sonradan bin kere pişman oldu, saçını başını yolmacasına döğünecek hallere düştü ama o umut, o kör olası umut elini ayağını bağlamıştı.

Sivri sakal Çakmak'ın da kârı o an oldu zaten. Pipirikliydi; otağ önüne yakın bir yerlerde iki kadınla konuşması, konuşmanın bir parçacık uzaması, nöbetçilerin şunların bunların kuşkulanmasalar bile konuşmayı görmüş olmaları zaman zaman, yüreğine bıçak uçlarında saplanıyordu. Sefil Ali'nin adını duymasıyla birlikte depreşiveren damarları balık ağlarına dönmüştü, biliyordu. Serencam'la anasını iki büyük balık olmuş ağlara ağlara gelir görmüştü, biliyordu. Yakaladı mı, kaçırmadı mı bu iki balığın neleri getireceğini de biliyordu. Bilmeleri bulutlarla örtülüydü ilk başlarda, balıkları saran ağların ne yaptığını bilmezliğindeydi ama ağı atıp çektikten sonraki balıkçının kazancında koşturacaktı. Sefil Ali adı, Bahadır Yüzbaşı'yı da yanına takınca sivri sakal Çakmak'ı Serencam'la anasından bir türlü kopartamıyordu.

Serencam'ın direnmeyi bırakıp he demesi üzerine Çakmak bir anda her şeyi unuttu, hatta Çakmaklığını unuttu. Kafasının içinde binlercesi birden yanıveren kıpkırmızı mumların ısıcağında otağa döndü, otağın önündekilere baktı pipiriklenmeleriyle. Birden korkmuştu. Dahası, böyle bir cesareti nerden nasıl bulduğuna şaşmış, sanki o vakte kadar başka hesapların tadında koşmuş olan aklının başına geliverdiğini hissetmişti. Yaptığı delilik sipsivri ortaya çıkmıştı, sivri sakal Çakmak da o sipsivri delilikle yüz yüze kalmıştı. Sanki arkasındaki otağ her şeyi görmüş, her şeyi bilmiş, her şeyin hesabını sormak üzere ayağa kalkmıştı. Dönüp bakışı bu korkuya idi.

Serencam da bunu görmedi işte; sonraları buna pişman oldu.

Gelgelelim sivri sakal Çakmak duruculardan değildi, korkularının üzerinde uzun uzadıya durmuyordu. İki değerli balığın kapıldığı ağı çekiverdi, Serencam'ın he demesinden caymasına fırsat vermeden:

"Gelin" dedi; "Çok konuştuk zaten, nöbetçiler beni de dinlemeyi verirler bakarsınız; İbrahim Paşa'nın yakını olma-

mı da hiçe sayabilirler. Padişahın otağı önünde çok durmak eyiye sayılmaz, gidelim. Aşağıda sizi bir arabaya bindireyim."

Serencam'ın anası, uzak mı yakın mı bilmediği bir yerde, arabaya da bineceğini duyunca Serencam'dan önce davrandı, sivri sakal Çakmak'ın ardına düştü. Serencam'a da onlara uymak kaldı.

Aklı hep gerideydi, Otağda; içeri girmekte, olsa da olmasa da Murad Beğ'i görmekte, Sefil Ali'yi Murad Beğ'den sormakta. Sanki büyük bir suç işlemişti, sanki Sefil Ali'ye karşı gelmişti; sözünü dinlememiş, "Beni Murad Beğ'den sorarsın" demesine inanmamıştı. Erine karşı gelmiş, erinin sözünü dinlememiş bir kadının utancındaydı, bundan büyük bir suç olabileceğini de düşünmüyordu; yüreği yanıyordu, gönlü ateşlerden ateşlere atılıyordu. Geri dönmek, Sefil Ali'nin sözünden dışarı çıkmamak, sonu kötülenmeler pahasına da olsa... istiyordu.

Geri dönmeye dönecekti de sivri sakal Çakmak'tan önce gitme çabasına düşmüş anasına söz geçireceğini aklı kesmedi. Farkında olmadan da, mantarlardan beter serpilmiş çadırların arasından geçerken gözleri deliler gibi arandı. Deliyi aranıyordu; Konya'dan bu yana bir kötü gölge yerine saydığı, gizliden gizliye korktuğu hatta gölge yapışmışlığından bezer olduğu deliyi görürse, görebilirse bir parça ferahlayacağını sanıyordu. İs benzeri bir duman sarıvermişti ciğerini; hem Sefil Ali'nin sözünü dinlemez hallere düştüğü için hem de neyin nesi olduğunu bilmediği bir çıfıt Yahudi'yi anıştıran şu sivri sakalın peşine düştüğü için. Gölgeliğinden bezdiği deliyi gördüğünde ciğerini sarıveren islerin bir parçasından kurtulacaktı en azından; tanımadığı binlerce yüzün arasında bir tanıdık çehre görmenin gülücüklerine esintisinden de olsa yürek yangınlarını soyundurmuş sayacaktı. Lâkin deliyi de göremedi. Gördüyse de ciğerlerini sarıveren is benzeri duman gözlerini de almıştı herhal ki tanıyamadı. Sanki bütün

yüzler birbirine benziyordu, sanki bütün yüzler bir anda tek bir çarka girmiş tek bir çarktan çıkmıştı: donuk, uzakça, yabancı... kaçıyorlardı. Hiç biri erinin sözünü dinlemeyen bir kadına yakınlığını vermiyordu, tanıdık söylemiyordu, bildik bakmıyordu.

Başını önüne eğdi Serencam, gözlerini gönlüne döktü, hiçbir şey yapamadı da anasına küstü. Hele anası arabayı görünce, hele binince arabaya; binip de: "Oh bre kızım dünya varmış meğer, kemiklerimin sızısı durdu" deyince küsmüşlüğü katılaştı. Hacı Bayram gönüllüsü olmuş bir kadının Serencam'ın derdini unutması, Sefil Ali'nin sözünden çıkması, öz yorgunluğundan ötesini düşünmemesi iyice acayibine gittiği için de katılaşan küslüğüne destek oldu.

Araba süslüydü. Çift at koşulmuştu. İkisi de doru, ikisi de kısrak olan atlar dolgundu, koşumları da kısraklara yakışmıştı Allah için. Arabacı gencecik bir oğlan. Sarı sarı oturuyordu, sarı sarı bakıyordu, sarı sarı susuyordu. Sanırsın ki göz bulandıran bir sarılık arabayı da atları da alıp bir cehennem sarılığına götürecek. Artık o sarılıkta soluk mu alırsın yorgunluk mu giderirsin yoksa solup sen de mi sararırsın Tanrı bilir? Arabacı oğlanın gömleğinden cepkenine, şalvarından çediğine pençe pençe yağmış allar karışık sarıları da eklenince Serencam'ın sarı soluklarını hesaplayabilirsiniz. Bir Allah'ın kulu gelmeli, Serencam'ın elinden tutmalı, alıp arabadan indirmeli ki kendine gele; Konya'dan bu yana peşlerinden ayrılmayan deliye de razı, gel gör ki öyle bir Allah'ın kulu o ara sökün edip gelmedi.

Sivri sakal Çakmak ise arabacı oğlanın sarılığına gözlerini dike dike: "Sefil Ali ağanın öz konuklarıdır, gözünü açasın Sarı" dedi. "Durmayıp köşke gidesin... anladın mı? Bir dedikleri iki edilmeyecek. Yorgundurlar. Yorgunlukları alına; halayıkların her biri el pençe divan dura, bir densizlik yapan oldu mu gözünü çıkarırım bilesin; halayıklara böyle söyle. Sür artık."

Serencam'ın anası ancak: "Sen yok musun? Yalnız mı gideceğiz?" diye sorabildi. Arabacı oğlan kamçısını şaklatmıştı.

Sivri sakal Çakmak dişlerinin arasından:

"Yetişirim, arkanızdan yetişirim" dedi, duyulsun duyulmasın düşünmedi. Serencam'ın ciğerleri is benzeri dumanlardan çitime kavunların yüzüne dönmüştü, gözleri arabacı oğlanın sarılığından kopup şaklayan kamçının ucuna takılmıştı.

Süslü arabanın son çadırların ara yerinden sıyrılıp çıkmasıyla daracık tozlu bir yola girmesi bir oldu. Dolgun doru kısrakların tozuttuğu daracık yol, haziran güneşi ile ordunun bozluğunu çiğneyip ezdiği tarlaların arasından sağa vura sola vura uzanıyordu.

Şöyleydi böyleydi ama yine de Serencam'ın anası akıl edip arkasına baktı iki taş arasında. Kısraklarla arabanın tozuttuğu daracık yolun büklümünde, artları sıra bakınan sivri sakal Çakmak'ın döndüğünü, hemen yakınında bir çadıra girdiğini gördü. "Bizimle niye gelmedi ki bu herif" diye söylendi. Serencam'dan cevap çıkmayınca da: "İşi mi vardı ne idi, bizim yüzümüzden geciktirdiyse kim bilir o yüzdendir" deyip avuttu kendini. Sonra da yasladı sırtını arabanın arkalığına: "Yine de Tanrı gönlüne göre versin, şu arabayı çekti altımıza hiç değilse, katır sırtına da bindirebilirdi" dedi.

Serencam seyriyen gözlerini anasına çevirdi, bomboş baktı.

Araba haziran güneşiyle ordunun ezip çiğnediği bombozluğu daracık yolun tozlarına bırakmıştı, yeşillere at koşturuyordu. Gittikçe serilen yeşiller ağaç ağaç kabarıyordu, serinliyordu. Yol biraz daha genişlemişti, kısrakların doruluğu hem genişlikte hem yeşilliklerde; terlerini de saldıklarından herhalde daha bir dolgunlaşmıştı. Gel gör ki arabacı oğlanın sarı suskunluğu eksileceğine artıyordu.

Köşke geldiklerinde Serencam'ın gönlü kuş olup uçmak

çabalarına düştü, fakat uçamayacağını bilmiş korkular uçmağa çırpınan kanatların üstüne binmişti, ol görüp kanat açtırmıyordu.

Kısraklar doru terlerini doru soluklara bindirmiş tıksırdıkça Serencam'ın kanat açamayan gönlü de tıksırır oldu. Arabadan inişleri Serencam'daki çırpıntıyı artırırken anasında belli bir seviniş yer etti. Köşk, gerçekten de görkemliydi, göz alıyordu. İnceden sarıya çalmış bir yeşilliğe yatmış bağın asmaları üzüme titreşiyor bu yanda çimeni bol bir bahçe meyve ağaçlarında düşünüyordu. Su serinliği, salkımsöğütlerdeydi; hüzünlü bir ağıdı döküyordu toprağa. Arabacı oğlanın susmuş sarılığı ise inat mı inat, ağız açmıyordu hiç.

Köşke girdikten nice sonra anladılar gördükleri kadınların da erkeklerin de sağır olduğunu, dilsiz olduğunu.

İki üç uşak, üç dört halayık; başka türlü görünmüyorlardı ancak uşak halayık olurlardı olsa olsa... hepsi sağır, hepsi dilsiz. Ne Serencam'ın sorularına ne anasının... cevap vermediler.

Sefil Ali'yi bilip tanıdıklarını gösterir bir işarette bile bulunmadılar.

Sivri sakal Çakmak ise üç gün görünmedi.

Hemen hemen bir hafta kadar Çerçi'nin yanına kimseler varamadı. Surat asık, kaşlar inmiş göz üstüne, kırçıl sakal diken tohumlarında uçuşacak yel arardı; burun dersen çeneye abanmış, çene ise tir tir titremekte. Selam versen küfür etmişsin gibi bakıyor, hal hatır sorsan kaçıyor; apaçık kaçıyor.

Bahadır Yüzbaşı Çerçi'nin bu hâlini Sefil Ali'nin gidişine verdi. Ne de olsa bunca zamanın yoldaşlığı kök salmıştı aralarında; biri he dedi mi ötekinin hayır demesi herkes için olağan sayılsa da Çerçi ile Sefil Ali için olağanlığın dışına çıkardı. Çerçi, Sefil Ali'nin kendini ne kadar götürmek istediğini bildiği halde "Seninle gelemem" deyişinin üzüntüsünü çekiyordu; Bizans'a da hemen gidemediklerinden, beklemek, üzüntüsünün dağılmasına engel oluyordu. Yoksa başka ne derdi olacaktı? Bu yüzden üstüne varmıyor, kendi gönlüne bırakıyordu. Nasıl olsa Bizans'a gitmelerine daha bir hayli vakit vardı. Çerçi'nin üstüne varacak olsa durmayıp Bizans'a ne vakit gideceklerini soracağından varmak, işine de gelmiyordu zaten.

O suratsızlığı fırsat bile bildi, dokunmadı. Başka bir vakit olsa kendi sormasa Horoz Dede'ye sordurur, derdini üzüntüsünü gidermeğe çare arardı.

Bir ara aralarından Çerçiyi çıkarmak, Sefil Ali'nin ardı sıra göndermek dahi istemiş gelgelelim Bizans'taki Sır Kâtibi aklına gelince, düşündüğünü bile unutmuştu. Çerçi, Sır Kâtibi'nin anahtarıydı, vazgeçemezdi Çerçi'den.

Horoz Dede'ye biraz göz kulak olmasını söyledi, o kadar. Uğraşacak çok işleri vardı. Cebe Ali'nin "fırın işlerinden anlarım" demesine kulak asmamış, Murad Beğ Otağı'nın Ekmekçibaşısının yanına yollamıştı, en has ekmeğin yapılışını öğrensin diye; Bizans içinde konuşulan dili öğrenmesi için de sıkılıyordu.

Sadece Cebe Ali'yi değil, bu dil işinde Barak'ı, Zindan Çavuşu'nu, Hasan'ı da sıkılıyordu, çoğu vakit kendisi de ders vererek, günde iki saat, bazı gün üçü de buluyordu dersin uzaması.

Daha gidip İbrahim Paşa'nın oğlu Çandarlı Halil'i görmemişti; görmeğe fırsat bulamadığından mı? Yooo, istese bin kerre bulurdu, gönlü bulanıktı nedense bu meselede. Ya Çandarlı Halil çağırtsın istiyor ya ayağıyla gelsin Bahadır Yüzbaşılığını arasın. Babası İbrahim Paşa: "Hazır olduğunda gel beni bul" demişti; hazır olduğunda gidip İbrahim Paşa'yı bulacaktı, o zaman Halil'i de bulurdu elbet; görürdü görüştürülürdü nasıl olsa. Bu yüzden Çerçi'nin asık surat gezmesi, kimi vakit ortalıkta hiç görünmemesi ekmeğine yağ bile sürdü. Bizanslının konuştuğu dili öğrenme işini aksatmasaydı eğer hiç mi hiç umursamayacaktı. Horoz Dede'ye göz kulak olmasını söylemesinin sebebi de bu idi.

Gel gör ki Horoz Dede de göz kulak olacak imkân bulamadı. Anlayabildiği kadarı ile Çerçi'nin derdi Sefil Ali derdi değildi; kendi sıkıntısındaydı o. En kötüsü de o kendi sıkıntısının üstüne kapandıkça kapanıyordu, açmıyordu, ucunu olsun göstermiyordu. Horoz Dede bir defa daha evliya gücünde görebilme gözünü aradı ama Horoz Dedeliğinin yeterliliğine alışmış, şükretmiş bir insandı, istemeyle kavuşmanın arasındaki umutsuzluğun ne demek olduğunu biliyordu.

"Varsın öz sıkıntısını özünde taşısın" diye düşündü; "Merhemine koşmayan hastaya hekim ne gerek? Gelirse, merhem olmağa can atarız, gelmezse ya derdini çürütmenin yolunu bulacaktır ya da derdine alışacaktır. Beden kendi

kendini onarmasını bilir elbet. Onaramazsa kös kös bize gelir."

Hâlbuki Çerçi bedeninde bedeninin onarabileceği yara bere olmasına çoktan razı idi; başka türlü iç sıkıntılarına da, ağrılara sızılara da hatta görünmez ağrı sızılardan olsa dahi razıydı. Ölümün dışında hiçbir nesne onu böylesine bir derde salmaz, salmağa gücü yetmezdi; bir ölüm, o da, bu dünyadan bir kul hem de bir kâfir kul hakkı ile götüreceği için Tanrı katına ondan, bu günece ödünü patlatırcasına korkutmuştu. Bu mesele olmasa ölümü bile güle oynaya karşılamağa hazırdı.

Heyvaaah ki artık ölüm gelmesin, gelmesin, gelmesin çabasına düşer olmuştu. Başlangıçta: "Daha gitmiyor muyuz? Daha mı buralardayız bre Bahadır Yüzbaşı? Bizans şurda, burnumuzun ucunda, bir yolunu bulup atlayıp geçmenin kolayı yok mu ki?" diye diye Bahadır Yüzbaşı'yı tedirgin eden sanki kendisi değildi. Susmuş ağız açmaz olmuş; "Hadi yürü Bizans'a gidiyoruz" deseler kaçacak yer arayacak hâle gelmişti. Bizans'a gitmek, ölüme gitmek ile bir idi şimdi. Gitmemek için elinden gelen her çareye baş vuracak, bugüne kadar Bahadır Yüzbaşı'yı tedirgin eden sanki kendisi değildi. Susmuş, "arkadaş sebep sormaca yok!" diyesiye dayatacaktı.

Yeter ki sebebini sormasınlar!

Sorarlarsa..?

Söyleyemeyecekti. Söylemekten utanacaktı, belki korkacaktı.

Para kesesini yitirmişti gözü kör olsun! İçindeki üç beş akçelik sermayesine zerre miktar acımıyordu, kim bulduysa helali hoş olsun dahi diye geçiriyordu gönlünden. Lâkin o kesenin dibinde, sıkı sıkıya sarıp sıkı sıkıya gizlediği o para da vardı. Taaa İzmit'te bir yanlışlık eseri Sır Kâtibinden aldığı o zıkkım, o almaz olası, elleri kırılası da almaz olası o haram akçeler, yitirdiği para kesesiyle birlikte yok olup gitmişti.

Nerde olduğunu bilse..? Bilmiyordu ki araya. O gün, o Bahadır Yüzbaşı'nın Hasan'ı kaldırıp Likos Deresi'ne attığı sırada mı, yoksa Sefil Ali ile Er Sinan'ı yolcu ettiklerinde mi, kim bilir nerede, nasıl..?

Geçenlerde kalabalık arasında dolanırken kaşı gözü kazınmış başı cascavlak bir derviş bozuntusunun sine bağır açaraktan koşup geldiğini: "Huuu dost!" deyip sarıldığını; "Tanrı'nın yarattığı bir âdemi koklamak hoştur bizim inancımızda" diyecekten Çerçi'yi sağından solundan, omuzlarından tutup kokladığı, kucakladığı ekşi ekşi... bunu hatırlıyor, cascavlak derviş bozuntusunun tekelerden beter kokusundan baygınlıklar geçirmelere tırnak ucu kalmış iken o gulyabani herifin sallayıp şöyle bir kursağını allak bullak ettiğini de, hatırlıyor; hatırlıyor hatırlamasına da Tanrı'nın teke var iken neden yarattığı bilinmez o gulyabani derviş bozuntusuna yine de: "Para kesemi çalan heriftir" damgasını vurmaktan çekiniyordu. Ya o değilse? Kuşkunun günahını nerde, nasıl ödeyecekti?

Akçeyi gerektirir bir ihtiyacı olmadığı için günler geçer para kesesine el atmaz idi. Çerçiliği de bıraktığından akçeyle pulla bir ilişiği kalmamıştı ki iki de bir para kesesini yoklaya. Nasıl olsa kuşağının arasında sıkıca sarılıydı, o yaşınaca da başına böyle bir iş gelmemişti. Düşürenlerin düşürdüklerini bulmuş, aramış sahibine ulaştırmış, ulaştıramadığında tellallar bağırtıp aratmıştı; bir kendisi değil idi böyle yapan. Gece vakti gündüz vakti, sahibi bilinmeyen buluntular için hangi Müslüman aynı şeyi yapmazdı ki?

İki kulağının ikisini de tellallara verdi bekledi Çerçi; "Duyduk duymadık demeyin ey Müslümanlar!." bağırtısına başlayan tellalların hiçbiri Çerçi'nin yitik para kesesinden bir haber vermedi lâkin. O vakit Çerçi, para kesesini, belki de buralarda değil, çok daha önce, başka yerlerde düşürmüş olabileceğini düşünmeğe başladı. Öyle olduğu halde gözleri hep yerdeydi. Arıyor, aranıyor; gelip geçtiği yerlere tekrar

tekrar gidiyor, bakıyordu. O ara kendisinin tellal çağırtması fikri geldi aklına, ama daha geldiği anda korktu. Budalalığını açığa mı vuracaktı yani? Duyup bilmeyene de mi duyuracaktı para kesesine göz kulak olamayacak kadar akıl fukarası olduğunu?

Tellallardan kaçtı bu sefer de.

Birkaç gün sonra da alıştı derdine, Horoz Dede'nin düşündüğü gibi. Gelgelelim alıştım sandığı derdi suratında bin parçaya bölünmüş bir cam ayna gibi sallandı da sallandı. Bir defasında varıp o cascavlak gulyabani derviş bozuntusunu aramağı düşündü. Bulduğunda akçeler de, para kesesi de anamın ak sütü gibi helaldir sana, diyecekti; lâkin para kesesinin dibinde çaputa sarılı bir miktar akçe olacak onu bana ver, o benim değil sahibine vermeliyim...

Yüreğinde bir yanardağ olup yanan ateş bu ateş idi, bu Sır Kâtibi'nin haram akçesi. Gerekirse yemeyecek içmeyecek, aç susuz kalacaktı parasızlığından, razıydı budalaca davranışının cezasını çekecekti. Ama o kendinin olmayan sahibine de veremediği akçeleri nerden bulup da götürecekti. Elinde üç beş kuruşu olmuş olaydı ona da yanmayacaktı. O üç beş kuruşu anapara yapıp öteberi alacak, çerçiliğine dönecek bir kere daha, kazandığı pula ekleyip haram akçeleri denkleştirecekti. Anapara olmadan neyi kazanacaktı pekey? Kim borcuna veresiyeden mal verirdi şu kör olası Bizans önlerinde?

Öyle bir hâle geldi ki tek çareyi buralardan gitmekte buldu. Edirne'ye dönmek, elinden gelebilecek bir iş bulmak orada, çalışıp üç beş kuruş biriktirmek, onu anapara yapıp çerçiliğine dönmek bir süre. Götürüp Sır Kâtibine vermesi gereken miktarı kazandığı an durmayıp geri dönmek... tek çıkar yol bu idi. Bu idi de, ya Bahadır Yüzbaşı ne diyecekti buna?

Bahadır Yüzbaşı gibi aklında doksan tilkiyi dize getirmiş bir kişinin kendisini Bizans'a giderken neden yanına almak

istediğini, neden Sefil Ali'ye bırakmadığını bilmez değildi; bilmese de seziyordu o kadarcığını gayri. Öyle bir adam Çerçi'yi Edirnelere salmaz idi. Doğrusunu söylese gülerdi hatta. Adı gibi biliyordu ki: "Bre Çerçi sen çocuksun" diyecekti. "Kaç kuruş ise al, istersen daha da fazlasını. Götür, götürelim, ver gâvura kurtul!"

Avuç doluşunca para verirdi hem de ki Sır Kâtibi'ni satın alayım diye... Derdi bu değildi ki Çerçi'nin, böylece kul hakkı ödenmiş olmuyordu ki. Gâvurun hakkı üstünde katmerleniyordu üstelik. Bu hak, ancak alın teri ile kazanılmış bir para ile ödenebilirdi, öyle ödenmeliydi.

Yemeden içmeden kesilmişti Çerçi. Yoldaşlarının da kendi yüzünden tedirgin olduğunu görüyor, kendi derdi yetmemiş gibi onları da üzmüş olmanın verdiği sıkıntı ile için için eriyordu. Böyle giderse çürüyecekti, ölümlere doğru.

Korktu.

Silkinmek istedi. Beceremedi. Silkinmek istedikçe korkuları ağır basıyordu. Doğdu doğalı eskimiş ölüm korkusuzluğu, geldiğinde güle oynaya gitmek şöyle dursun, gelişini hissettirdiği an terletici ecel korkuları hâline gelmişti. Sanıyordu ki ölüm denilen gölge her an ardındadır; zıplayıp önüne düşecek, zıplayıp omuzuna konacak; gölge beden olacak beden gölgeye dönecek. Bu değişmede de olan olacaktı birden. Ondan sonra Tanrının soracağı hesaba var ki cevap ver!..

Öyle bir gecenin terlemesindeydi; bin güçlükle yakalayabildiği uyku, göz kapaklarına çöğer çöğmez ölüm denilen gölge yüreğine binivermişti; fırlayıp kalktığında su kesmiş ter bedeni üşümüş, zangır zangır titremişti. Doğruladı Horoz Dede'ye vardı. Vaktin gecikmiş olduğunu, yolda önüne çıkacak devriyenin, sağdan soldan görünecek kolcunun, subaşının, falanın filanın sorgusunu sualini düşünmeden, üşümüşlüğünü zangır zangır titreterek yolları arşınladı. Gece de karanlıktı, kafasının içi de; gecede de iğne ucu kadar olsun bir

aydınlanma yoktu, kafasının içinde de. Adımları kendiliğinden yürüyordu yolları, yahut da yollar adımlarına yatıyordu.

Horoz Dede'yi söğüt ağaçlarının birinin dibinde buldu. Koyu karanlığın bir köşesine sığınmış, söğüdün göğdesinde soluk alan bir avuçluk bir dirilme sığınışında dizlerini göğsüne çekmiş, çarpık kolları diz altlarında elleri kenetlemiş, yana eğik başı söğütlerin yapraklarıyla görünmez ettiği karanlığı eleyen bakışlardaydı. Görmediği halde Çerçi bunun böyle olduğundan emin oldu. Likos Deresi'nin suyu en ağır uykusunda soluk alıyordu. Yüzlercesi birden çığrışmakta olan kurbağalar, bir tek onlar galiba, uyanıktılar, canlıydılar, var idiler.

Selam verdiği halde epeyce bir müddet ne diyeceğini bilemedi Çerçi. Derdinin çaresinin bu çöp gibi çarpık adamda olduğunu hissediyordu sadece.

Horoz Dede de uyanıklığını gösterir bir harekette bulunmadı. Çerçi'nin gelişinin durulmasını beklemişti. Gelişin bir dert çürümesinde can çekişen bir geliş olduğunu sezmiş, sorarsa korkutmaktan çekinmişti. Dert, ne kadar çürümüş olursa olsun, kendiliğinden akmazsa derman kâr etmez idi; bekledi ki aksın Çerçi'nin derdi kendiliğinden, zorlanmasın.

Buraya kadar geldikten sonra geri dönmeyi göze alamayacaktı Çerçi; alamadı da. Horoz Dede'nin dinleyip dinlemediğine aldırmadan başladı, sonunu da getirdi; böyle, böyle, böyle... dedi:

"Aman Horoz Dede bunun çaresi? Bulursan sen bulursun bulamazsan ben ölürüm, ölümüm it ölüsüne sürüklenir gider bilmiş olasın. Ben bu kul hakkıyla öte yana gidemem, Tanrı'nın gül cemaline çıkamam, vereceği cezayı çekmeğe dahi kendimde bir hak bulamam. Ne yapayım? Nasıl edeyim? "Bilemem" deme sakın; gelmişim, kapını çalmışım, derman dilenmişim... boş çevirme, geri döndürme beni. Kimselere de söyleme sakın, söyleme ki yayılmaya. Şimdiyece bir benim bir de Tanrı'nın, ikimizin arasındaydı hiç değilse, öylece

kalsın. Şimdi sen de girdin araya, seninle üç olduk, gayrıya duyurup taşırma, bu üçlemede kalsın! Yüzüm kara, alnımda aklık kalmadı sayarım, gözlerim gördüğüne bakamaz oldu... medet senden Horoz Dede, medetini esirgeme..."

Günlerdir gönlünü kurutan ateşin soyunduğunu sezinledi Çerçi, sözlerini bitirdiğinde; uzun, hayli uzun dertlenmişti; uzun, hayli uzun savurmuştu dumanını. Bitirdiğinde yüreğinde bir boşluğun derinleştiğini fark etti. Batmanlarca yük yüreğinden akmıştı, yerinde dinlendirici bir boşluk bırakmıştı. Günlerdir köşe bucak kaçtığına, gelip Horoz Dede'ye derdini yanmadığına yandı bu sefer de; gel gör ki yanışı Çerçi'ye hiçbir ağırlık vermedi.

Horoz Dede Çerçi'nin susuşu üzerine de birdenbire konuşmadı. O selin de akıp gitmesini bekledi; durulmasını, çerini çöpünü dağıtmasını, bulanıklığından arınmasını gözledi. Vakti geldiğine inandığında da fırlak gırtlağında tıkırdayan sesini ayarlayabildiğince ayarladı, gecenin karanlığında yitmiş bir sesin okşamasını buldu, o seslerde:

"Kolayı var da zora koşuyorsun sen" dedi; "Giden gitmiş yiten yitmiş, zaten senin derdin de ona değil. Sır Kâtibinin hakkı kadar akçeyi birinden ödünç alırız."

Daha ödünç lafını duyduğunda ayağa kalktı Çerçi;

''Olmaz!" bastırdı; "Duyurmam kimseye, ödünç alıp kul hakkı ödemek istemem!

"Dur kardaş esip savurmanın ne yeri ne zamanıdır. Derman istedin; ilacın acısı tatlısı aranılmaz. Hangi ilaç bıçak gibi kesip atmıştır derdi? Biri eyiye gelmedi mi ötekini denersin. Lâkin 'derdimi kimseye duyurmam' demek de yiğitlik değildir. Dert ise bilinmelidir, ayıp sayılmaz; dert dediğin utanılacak bir suç mudur? Yooo... herkesin derdi var, dünyanın kendisi derttir bre kardaşım Çerçi, sen derdin küpüne doğmuşsun insan olarak doğarken derdin küpüne doğmuşsun... derdi sevmek gerek; kaçmak, gizlemek değil. Kaçtığın dert seni koğalar, gizlediğin dert seni boğar..."

"Ya ödünç aldığım akçeyi alacaklıya ödeme fırsatı bulamadan ölürsem ne olur? El parasıyla ödeyeceğim kul hakkıyla kendimi bile kandıramazken Tanrı'ya ne derim?"

Horoz Dede, helâllik vardır şu vardır bu vardır demeği lüzumsuz saydı; Çerçi takmıştı aklına taktığını, ötesini gözü görmüyordu. "Pekey" dedi onun için; "Yeter ki sen yeyip bitirme kendini, düşünelim. Sabaha daha çok var. Biz de sabahaca düşünürüz. Hemen ölecek değiliz ya canım."

Horoz Dede oldu olalı da onca derinine düşündüğü bir geceyi hatırlamadı. Aklına takılır gibi olan çareler, takıldığında ipliğe dönüyor, kopuyordu. Hiç birinin Çerçi'ye he dedirtemeyeceğini anlıyor, he dedirteceğini kolayına bulamayacağını sanmanın sıkıntısına dalıyordu. Armudun sapı var üzümün çöpü var demesi tam da Çerçi'ye göre söylenmiş bir söz olmalıydı.

Armudun sapı...?

Üzümün çöpü değil de armudun sapı alı alına moru moruna dönüp durdu Horoz Dede'nin akılcığında.

Yukarıda, manastıra çıkarken, Likos Deresi'nin sol yan kıyısında, belki de manastırın bahçesinin uzantısıydı, işlenmiş mi işlenmemiş mi pek belli olmayan bir tarlada Horoz Dede birçok armut ağacı görmüştü, onları hatırladı. Geçenlerde dere boyu inip gelen Rahibe sekiz on armut getirmişti; sarıca, olmuş gibi, tadı da kıvamındaydı. Az daha bekledin mi dişsizlerin arayıp da bulamayacağı bir göğnümede lezzet dolacağa benzer orak armutlarıydı. Rahibe onları eğer o ağaçlardan kopardıysa..?

Manastırın bahçesinde ayrı bir yerde armut ağaçları yoksa Horoz Dede'nin gördüğü armutlar idi bunlar. Canım varsa bile ne çıkar? Sahibi bulunurdu elbet...

Canlanıverdi düşünceleri, yiğit terlerinde döküldü:

"Dinle bak Çerçi kardaş, buna olmaz diyemeyeceksin.." deyip armutları anlattı. "Sabah ilk işimiz gidip araştırmak olsun. Hemen gidelim diyeceğim ama manastırdakilere ayıp

olur, bekleyelim. Şu sıra Bizans'ı kuşatan ordu nohut mercimek yemekten, bulgur aşına kaşık çalmaktan toprağa döndü; et yesen de kaç para? İnsanın kursağına meyve de girmeli değil mi? Alıç bulsa kapışacak haldeler. Sen bu armutları derer de getirir dökersen önlerine kapış kapışa gider. Gitmez mi? Al sana dünyanın akçesi işte."

Horoz Dede sözlerine pek inanmıştı, düşü değil gerçeği ballandırıyordu.

Çerçi yine buruk:

"Neyinen alacağız elin armutlarını hay Horoz Dede, sakalına kurban olduğum?" deyince Horoz Dede hemen hemen aynı seste, ömründe belki de ilk defa bir Tanrı kulunu eğlenmeliğe aldı:

"Onun orasını da bize bırak artık hay gözünü sevdiğimin Çerçisi" deyip sustu.

Gece de karara karara sabaha döndü en sonunda; kurbağalar yoruldu, nefessiz kaldı. Sabaha uyanan serçeler gevezeliğe çıktı.

Çerçi bir ara dalar gibi olmuştu. Sabah namazı için Horoz Dede'nin dürtüşüne zıpladı. Ordunun konduğu çadırlardan ezan sesleri geliyordu. Birinin bırakıp ötekinin aldığı uzun zincirleme bir ezan, geceyi koğalayan bir aydınlık ses olmuş dünyayı dolduruyordu. O yandan Bizans'ın surlarına yaslanıyor, aşıyor surları, ötelere siniyordu, bir görünmez tülün ilmiklerini perçinliyordu; bu yana sağılışı baştan sona bir güvenişin enginliğinde akıyordu.

Çerçi, epeydir uyuyamadığı günlerinin dalgınlığından dinlenmiş uyanışında ezanları duyunca hayli zaman önce böyle bir sabah vakti Ak Şemseddin Hoca ile kıldığı sabah namazını anıverdi yine. O vakit nasıl bir yeğnilmeye dirildi ise o vakti her anışında da öyle bir dirilişe sarınıyordu. Yine öyle oldu. Fakat Horoz Dede'nin imamlığında kıldığı bu sabah namazı ile o sabah namazı arasında, bir yerlerde aynı; bir yerlerde ayrı, ayrı, çok ayrı ayrıcalıklar olduğunu zanne-

der gibi oldu. O bir kocaman kubbeydi, altında bin kere yüz bin can bir araya gelmişti.. bu el ayası kubbeleşmesinde, iki canı zor sığdırmış fakat gökyüzünün ötelerine taşmıştı her nasıl taşmış ise. Çerçi, zannedişinin tersinin de olabileceğini sanıyordu, içinden çıkamıyordu. Kendi doluluğuna yahut kendi boşluğuna veriyordu, boynunu büküyordu, duasına sarınıyordu Horoz Dede'nin... diriliyordu; bir daha, bir daha, bir daha diriliyordu.

O durumda takılıp Horoz Dede'nin ardına manastıra yukarı yürüdü. Doğrusu güvenemiyordu; derdine derman bulmağa geldiği için de artık Horoz Dede'ye hayır diyemiyordu.

Manastıra geldiklerinde büsbütün umutsuzdu.

Horoz Dede şunu bunu aramaktansa doğrudan Rahibeyi sormağı, onu görmeği uygun buldu. İçinde Rahibeye bir yakınlık buluyordu; güneşe, aya, yıldızlara, buluta... kısacası gökyüzüne de insan uzak kalırdı tabii ama çok yakınında bildik tanıdık olarak sahiplenirdi. Rahibe de Horoz Dede için öyle bir şey idi. Kendisinin de Rahibe için öyle olduğuna, tanığa hacet duyurmayan bir inancı vardı; gökyüzünün insanlara sahiplenişi gibi... varsa eğer.

Nitekim yanılmıyordu, yanılmadığını her görüşünde seziyordu. Bu sefer de öyle oldu. Sabahın köründe aranmasını yadırgamadığı gibi Horoz Dede'nin arayışını da acayip bulmadı. Fakat sorduğuna, sanırım, Horoz Dede'nin aradığı cevabı vermedi. Armutlar manastırın değildi; o bir kişinin malı olan tarladaydı, o kişi şimdi Bizans'ın içindeydi, kuşatılmışların arasındaydı. Tabii dışarı çıkıp da ne armutlarını derebiliyor ne de malına sahiplenebiliyordu. Rahibe bunları yüreğinde hiçbir kötülük bulunmadan söylemişti, sordukları için.

Umduğu cevabı alamayınca yılmış görünmedi Horoz Dede, kaşını dahi eğmedi. Ummasa da buna benzer bir cevap alabileceğini beklemiş olmalıydı, o cevaba göre de hesabı vardı tabii. Mırın kırın etmeden:

"Pekey" dedi; "Bacı pekey. Armutların sahibi kuşatılmış-

ların arasında olursa olsun, malı burda ya. Malına sahip çıkan olmazsa çürüyecek mi dalında? Çürüyecek. Çürümesin diyorum ben."

"Nasıl olacak ki?"

"Benim bu yoldaşım, bacı, bu yoldaşım çerçidir, senin anlayacağın alır satar. Bu armutları alsa, değeri ne ise verip alsa..."

"Sahibi yok... alamaz herhal."

"Sahibinin adına siz sahip olsanız... parasını size verse yoldaşım, siz sahibine ulaştırsanız."

"Biz de girip çıkamıyoruz ya.."

"Girip çıkılsa..?"

Rahibe Horoz Dede'yi geri çevirmek istemiyordu; "Bir sorayım" dedi. "Türkmence derler ki... baş bağa bağlıdır.."

Sorup geldiğinde de yüzü gülmüyordu. Horoz Dede olmaz cevabını aldığını gördü, üzüldü lâkin belli etmedi. Çerçi zaten olmazlığına geldiklerini biliyordu.

Rahibe: "Yokmuş çaresi" dedi.

"Ararız."

Horoz Dede'nin kesinliği Rahibeyi gayrete getirecek bir basamak oldu:

"Arayalım."

"Ondalıkçılık yapsın benim yoldaşım."

"Ben Türkmence'yi unutmuş... nasıl ondalıktır?"

"Ondalıkçı dediğin... hele ondan önce bir şey daha deneyelim, sonra ondalıkçılığı düşünürüz. Ben şurdan iki ümmeti Muhammed alsam, sizden de bir iki papaz gelse, üç ağaç armudun meyvesine değer biçsek toptan, dalında..?"

Buna da aklı ermedi Rahibe'nin, sormağa gitti. Geldiğinde hem umutlu hem umutsuz görünüyordu.

"Olmaz, başkasının malına biz karışamayız, dediler. Lâkin derler ki, neden yoruluyormuşsunuz siz. Ordu sizin ordu, gelip konmuşsunuz, güç sizde; kendi malları bilip toplasınlar kim ne der? diyorlar.."

Böylece Horoz Dede'ye bir kolaylık sağlanmış olduğunu sanıyor, bunun için de Rahibe memnun görünüyordu. Horoz Dede'nin gözleri açıldı, eriğimsi bademsi içiçelikler öfkeye çaldı birden, irileşti:

"Bizi ne sanıyorlar bacı, soyguncu muyuz, talancı mıyız? Murad Beğ'in ordusunu elin malını soymağa geldi sanan aldanır, bizde başkasının malına el sürmek yoktur!"

Öfkelendi, gözlerini evirip devirdi ama Çerçi'nin derdini giderici bir derman olmadığını bildiğinden de tez geldi kendine. Öfkeli sesinden Rahibeyi de üzmüş olabileceğini düşünmüştü. Sözü değiştirdi, sesini kıstı:

"Çare yok ondalıkçılık yapacak yoldaşım" dedi. "Gördüm, biliyorum; manastırın birkaç katırı var, iki çift de küfe, küfeye benzer sandık mandık verirseniz, para iledir karşılıksız olmayacak haklarını ödeyeceğiz. Biz de armutları derer, götürür satarız. Ne tuttu ise, masrafları çıkarırız, kalanının onda biri Çerçi'nin satıcılık hakkı olur, alır cebine koyar. Ondan sonrasını da bir keseye sarar, armut ağaçlarından birine asarız. Ya sahibi gelir alır ya da..?"

"Biz Bizans'ı aldığımızda..." diyecekti, tuttu dilini. "Kimse dokunmaz keseye sanırım" dedi. "Yazık, günah olacak armutlara; akacak çürüyecek boş yere, bir insanın kursağına girsin diye yaratıldılar, çürüsün diye değil ki."

Rahibenin elinde olsa çoktan he deyip gitmişti; fakat katırlar, küfeler gibi isteklere Rahibe de he diyemezdi kolayca. Bu sefer onu sormağa gitti. Belki de içerde Horoz Dede'den yana laflar etti, çünkü öncekilerden daha uzun kalmıştı. Döndüğünde yüzü gülüyordu iyice. Horoz Dede, ondalıkçılığın tuttuğunu Rahibeyi görür görmez anladı. İçerden: "İsterlerse armut dermesine yardımcı olsun diye bir iki keşiş de verelim" demişler. Horoz Dede'nin manastır için yaptıklarını kolay kolay ödeyemezler imiş.

Çerçi, meselenin çözülmüş olmasına seviniyordu da biçimini yadırgıyordu; fakat başka bir çıkar yolu da yoktu.

Rahibe ile Horoz Dede konuşadursunlar Çerçi, neden olduğunu bilmeden armut ağaçlarının dibine doğru gitti. Alıcı gözle görmek istemişti bir de. Yan yana üç ağaç idi. Yedi sekiz adım ötede başka armut ağaçları da vardı ama aynı türden değildi. Yapalak, Kış Armudu, Göksulu cinsi daha geç olgunlaşan, henüz yemyeşil sert armutlardı. Bu üç ağaç, orak armudu; sarı sarı soldurmuştu yeşilini; soldurmayanlar yeşilinden sıyrılma çabasındaydı. Sulu, tatlı armutlar; ağzına aldı mı eriyecek, elini vurdun mu zarından üzülecekti sanki. Şıkırdım gibiydi, Tanrı vermiş de vermiş. Kaça satardı ki bunun okkasını? El malıydı. Az satsa sahibinin hakkı kalır, çoğa satsa alanın hakkı. Kolay değildi Çerçilik bre. Hak... deyip düşünde mü yaşamak da kolay değildi. Kimsenin hakkını kimseye geçirmeden, kimsenin hakkını alıp, bilerek alıp bilmeden alıp çoluğunun çocuğunun yiyeceğine katmak düşünüldü mü yaşamayı bir yana bırak ölümü gülerek karşılayamazdın ölümü! Ölümü gülerek karşılayamayanlar da ancak Allah korkusunu bilmeyenler arasından çıkardı. Yaşamak bu ise eğer, Allah korkusunu bilmemek ise çekiver kuyruğunu; ha batakta debelenmişsin ha hayatta yaşayarak...

Omuzuna konan elin dokunmasından tüyleri diken diken oldu Çerçi'nin. Diken diken olmuş tüylerinin ürpermesinde döndüğünde Horoz Dede'nin çarpık yüzünü gördü. Armutlardan daha sarıydı gözlerinin içi ama armutlardan daha yoğun bir tadın lezzetinde bakıyordu. Onca ömrün güneşini yiye yiye olgunlaşmış bir sarılık Horoz Dede'ye ölümsüz bir gülümseme olup gelmişti, saç sakala karışmış yüzünde dostluğa eğilmişti.

"Hadi bakalım Çerçi kardaş" dedi. "İşte, satılacak mal. Dök emeğini eteğine, kazan, yitirdiğin haram parayı götür öde... ne düşünüyorsun?"

Sağlığını..." deyiverdi Çerçi düşünmeden. Hâlbuki emekleri, hakları, hukukları söyleyecekti.

Horoz Dede: "Sağlığımı Tanrı düşünür sen merak etme dedi; Sen, senin düşünmen gerekeni düşün. Bak ne diyeceğim kardaş; Hasan çorbamı ya getirmiştir ya getirmek üzeredir, aşağı inelim, çocuğu bekletmeyelim, Tanrı ne gönderdiyse yiyelim. Hasan gitsin, uşakları çağırsın. Hep birlikte toplayalım armutları. Keşiş istemedim, emeklerini ne kadar ödersek ödeyelim yine de noksan gelir, bilemeyiz, inançları başka çünkü, düşünceleri başka. Almak istemezler, bizim işimize gelmez; alsalar, az mı çok mu derdine düşeriz."

"Eyi etmişsin. Ben, bizimkilerden de kimseyi yormayalım diyorum. Kendim derer kendim taşırım, satarım. Daha eyi olmaz mı?"

"Olmaz. Bu seninkisi artık kendini beğenmişlik olur, hakkın yok. Peygamberin ihtiyacı mı vardı? Ama yardım istedi, yardım edenlerden memnun oldu. Yardım istemek de haktır, yardım etmek de. Neden insanların yardım etme zevkini tatmalarına engel olursun?"

Çerçi işin bu yanını düşünmemişti; tek gözle bakmıştı sanki dünyaya, tek pencereden. Bunun için de gördüğü alan daralmış, güzellikler eksik kalmıştı. Horoz Dede'nin ne biçim baktığı hiçbir zaman belli olmayan değişik gözleri, birkaç yüz pencere olmuş da bir kaç bin gözü birden gördürür gibiydi.

Rahatladı.

Keşke daha önce gelseydi Horoz Dede'ye; bir haftadan fazla sürmüş bir sıkıntıyı neden boşuna taşımıştı?

"Bir hafta önce gelseydim armutlar olgunlaşmamış olmaz mıydı?"

"Ne dedin?"

Güldü Çerçi rahatlamasında. "Hiç" dedi. "Ben arada bir düşünüyorum sanıyorum ama düşündüğümü konuşuyorum herhal. Armutları düşündüydüm de."

Likos Deresi, Likos Deresi'nin söğütleri kuşluk güneşine eğiliyorlardı. Söğütlerin binlerce yaprağını birden özlem

yüklerinde Likos Deresi'ne eğmesi, suyu, güneşin süzülmüşlüğüyle güzelleştiriyordu. Bu suyu şu saatlerde Sır Kâtibi'nin de seyredip seyretmediğini düşünürken Çerçi, Horoz Dede:

"Hasan gelmiş" dedi. "Duyunca bakalım ne diyecek?"

Çerçi: "Sevinir" dedi. "Ulubad'ın oralar meyve ağaçlarıyla doludur. Çocuk doğru dürüst bir hayat yaşamadı ki yanımızda. Düzmece Mustafa uğraşması bitmeden buraya düştü. Meyve yüzü de gördüğü yok. Fukara bütün ömrünün böyle geçeceğini sandıysa..."

Duruverdi Horoz Dede. Kulübeye yüz adım kadar yaklaşmışlardı. Hasan'ın sırtı görünüyordu, atıyla uğraşıyordu. Horoz Dede'nin donuklaşan sesi, Likos Deresi'nin akıntısından gelme bir alışkın gizliliğe bürünerek soludu:

"O bütün ömrünün nasıl geçeceğini bilse Çerçi kardaş, bilebilse..." Nedense derme çatma bir ses haline döndü hemen, bilinenleri söyleyen seslerin soğukluğunda: "Herkes gördüğünce yaşar, gördüğünün ötesini bilmediğinden yaşadığını hayat sanır gider işte..." deyip; "Hasan!" diye bağırdı.

Hasan, Horoz Dede'nin sesine döndü. Çerçi'yi görünce sevinmeyle şaşırma arası bir duraklama geçirdi: "Bilseydim senin çorbanı da getirirdim Çerçi emmi, bilemedim" deyip geldi. Çerçi'nin yüzünün güldüğünü de görmenin sevinişine kapılmıştı. Sabah sabah Çerçi'yi görmek, Horoz Dede'nin yanında görmek, yüzü gülerken görmek Hasan'ın yüreğini yağa döndürmüştü. Epeydir can sıkıntılarında boğulduğunu gördüğünden, sorup derdini de öğrenemediğinden üzgündü. Sefil Ali emmisinin gidişiyle yarım kalan yüreği, Çerçi'nin sıkıntılarına surat asmış yüzünü gördükçe yamruluyordu yarılığında. "Ben yemem, karnım tok, yedim derim, payımı Çerçi emmime bırakırım" diye düşündü. Çerçi emmisinin bir haftadır lokmayı ağzında gevelediğini de biliyordu.

Gel gör ki Horoz Dedesi de Çerçi Emmisi de Hasan'ın çorba payına ortak çıkmak istemediler. Horoz Dede: "Bizde bir kaşıkla kırk abdal idare eder demişler" deyip kendi kaşı-

ğını Çerçi ile ortaklaşa kullandı Hasan'ın kaşığını Hasan'a bıraktılar. O da kurnazlık yaptı bunun üzerine, iki kaşık yerine bir yeyip yemediğini aklı sıra Çerçi Emmisinin yemesine bıraktı. Sabah çorbası böylece birinin ötekine ikramı ile göstermemeğe çalışılarak, kuşluğa yakın, daha önceki sabah çorbalarının hepsinden lezzetli yenildi. O lezzette de Horoz Dede armut işini anlattı Hasan'a. "Hele bir düşün bakalım Hasan oğul, senin Ulubad'ında armut ağaçları olur muydu?" diye söze girerekten.

Hasan Ulubad'ı düşündü ayrıldı ayrılalı ilk defa. Horoz Dede sorduğuna göre düşünmesi, cevabını da ona göre vermesi gerektiğini sanmıştı. Şeftalisinden hatta kestanesine, Hasan'ın yediği yemediği, birçoğunun sadece adını duyduğu meyveleri aklından geçirdi. O arada armut ağaçlarını hayalledi.

"Çördüğü!" diye bağırdı birden; "Davar güderdim ben Horoz Dede" dedi. Duruldu, utandı belki de davar güdüsünden, seyreldi sesinde: "Arada bir" dedi. "Her zaman gütmezdim, arada bir güderdim. Davar gütmek kolay sanma ha!. Davar gütmenin de ustalığı vardır bilene. Neyse, işte o davar güttüğüm vakitler, yiyecek içecek çoktur ama hepsi de sahipli mallardır, elin malına el uzatmak ne hakkımız? Haram lokma boğazımıza dizilir sonra, boğulur ölürüz, he mi? Gören duyan olsa köy içinde nasıl gezeriz? Herkesin irezili olur, köylük yerde gezecek bir kıyı bulamayız. O yüzden el malına el uzatmak aklımızdan geçmez. Hani dalında göğnüseler, yere düşseler, yola, önümüze düşseler, biz de oradan geçsek, ezilmesin diye toplar ağacın dibine bırakırız, bırakmadık mı bize düşeni yapmamış olmanın günahını ödeyemeyiz. Gelgelelim Horoz Dede çördüğüler kimsenin malı değildir, herkesin; senin benimdir. Şurda burda Tanrı'nın yazısında yabanında yetişmiştir, orda meyve vermiştir. Bir dut ağacı, o da Fadime Anamız'ın çeyizinde var imiş de onun için meyvesi haram değildir, bir de bu çördüğüler, sahipli de olsalar bizim

orda haram sayılmazlar. Topla topladığın kadar ye yediğince. Lâkin onu da kursağını bozuncaya kadar yedin mi haramdır, derler."

Hasan, herhal nerde olduğunu da unutmuş, dilinden bal döke döke anlatıyordu. Horoz Dede de Çerçi de, Hasan'ın bal döküşüne bırakmışlar kendilerini, tek kaşığı bir Horoz Dede Çerçi'ye verip çorbayı içmesini sağlayarak, bir Çerçi Horoz Dede'ye uzatarak karın doyuruyorlardı.

Hasan: "Armut diye ben bu çördüğüleri bildim Horoz Dede, lezzetliydiler. Sizin bu orak armutlarınız da onca lezzetli mıdır?" diye sorunca o bal dökülmeleri de sona erer oldu.

Horoz Dede dudak büktü: Bilemem ki oğulcuk!" dedi. "Bizim Buhara'da da orak armudu derler adına bir armut vardır. Zaten burada ne gördünüz ne bildiniz ise adlarını değiştirmeden atalarımız olan kişiler bizim o yanlardan getirmiştir. Sanırım tatları da öyledir, öyleyse orak armudunun tadına doyamayacaksın oğulcuk..."

Dalıverdi düşüncelere sözlerini bitirince de; Çerçi'ye uzatmak üzere olduğu kaşık yarı uzatılmışlığındayken Horoz Dede kalktı, kaşığı bıraktı, Hasan'a el uzattı: "Gel" dedi. "Çerçi kardaş sen de gel, size göstermeliyim artık, siz de bilin, bilmeniz gerek, şart..."

Likos Deresi'nin bu kıyısında, insan ayağı değmeyecek bir yerde hesaplanmış, hem güneş görür hem yeterince gölge alır çimenlikte bir toprak unufak edilmiş karartılmıştı. El toplamasında getirilmiş at gübresiyle yoğurulduğu görülüyordu. At gübresinde beslenip sarartılmış, oyuluğu atılmış, nemi de kurumamış bir bakımlı toprak; topu topu bir iki adımlık genişlemede bağrını kuşluk güneşine vermişti. Horoz Dede bakıp doyasıya güldü.

"Benim bahçem bu oğulcuk, benim bahçem bu" dedi. Hasan'ın Çerçi'nin de ağzını açmalarına fırsat vermeden: "Sakın ha küçücüktür demeyin, bir koca dünya var bu top-

rakta. Buhara var, Semerkand var, daha ötesi var. Ben getirdim!"

Hasan gördüğünden çok Horoz Dede'nin sesinden, yüzünden, gözlerinden bir şeyler anladı; gel gör ki anladığını açıkla dendi mi açıklayamayacak bir anlamaydı, baktı sadece. Çerçi de ondan aşağı kalır halde değildi.

Horoz Dede: "O dünyayı kuşağımda getirdim ben!" deyip gerçekten öğündü. Hiçbir vakit hiçbir yerde övündüğü ne görülmüş ne işitilmişti; Hasan'ı da Çerçi'yi şaşırttı ama Horoz Dede aldırmadı: "Burada Buhara'nın üzümü salkımlanacak oğulcuk, inşaallah" dedi. "And içtim yemin ettiydim. Bizans önlerine varırsam, varabilirsem buraları oralara yeşerteceğim dediydim Buhara'da iken. Çok şükür, şeyhim izin verdi, yeri Cennet olası Mustafa Beğ'im yolumu kesmedi, geldim. Mustafa Beğ'imi uçurdum ama geldim, ulaştım buraya oğulcuk. Ben ölürsem sen..." Hasan'a dönüp bakmıştı. Gözleri bulanır gibi oldu, Çerçiye döndü: "Yok sen Çerçi kardaş..." Başı döner gibi oldu; "Hayır ikiniz de, hanginiz sağ iseniz, gelin. Burada salkımlanan üzümlerden yeyin, bana rahmet okuyun. Burada salkımlanan üzümlerin çubuğunu Bizans'a yayın, eyi mi? Burada Buhara'dan gelme elma çiğitleri de vardır."

Çocuk heveslerini göstermiş bir kocaman adamın utancıyla kıpkırmızıya kesti yanakları, başını eğdi, bakamadı: "Çocukluk mu ettim ki..." deyip hırıldadı. Eli ayağına dolanıyordu. "Hadi gelin" dedi kulübeye doğrularak; "Çorbamıza dönelim. İsterseniz beni duymamış olun, isterseniz..."

Hasan tutamadı kendini, kaldırdığı gibi Horoz Dede'nin çarpılmış kucağına attı. On, on beş gün önce, attan düştüğünde, Likos Deresi'nin suyuna soktuğu ayaklarının hemen yanı başında ot köklerinin birbirine girmişliğinde örümceklenmiş bir çift ayağı parmaklarına baka baka yüreğinde düğümlenmiş bir kilimin kötü kıllarından kurtuluyordu. Horoz Dede'nin eğri büğrü kolları, hiçbir kimsede duyama-

yacağı bir ısınmada Hasan'ı sırtına doğru kucaklayınca doygunluğunu taşırdı artık, hıçkırdı Horoz Dede:

"Oğulcuk, Hasan, Hasan'ım... ne olursun hay yavru?" dediyse de durduramadı hıçkırışı. "Bak hele; biz şimdi ne yaptık? Seni ağlatmayı düşünmedik oğulcuk..." dedi ama Hasan'ın hıçkırığının kendi eğri büğrülüğünü çarpıklığından kurtardığını, bir yeni yetme delikanlı bedeninde süğlünleştirdiğini de hissetti. Daha fazlasına dayanamazdı, onca süğlünleşmek aklını alabilirdi: "Yeter!" dedi Hasan'dan beter doygunluklar da: "Var git atla atına sür yetiş!" dedi; "Bahadır Yüzbaşı'yı bul, Zindancı'yı bul, Barak'ı bul, topla getir. Armut dereceğiz armut!. Böyle söyle. Durmasınlar, gelmezlerse çarparım!"

Hasan'ı kim tuta gayrı? Hem ağıtların uğranmasından kurtulma hem Horoz Dede buyruğunun yerine getirilip çarpılma tehlikesinden sıyrılma, hangisini doğru sayarsan say, Hasan'ın çapışına sebep olmazdı. Atını uçurdu bir atlayışta; Horoz Dede'nin de Çerçi'nin de yüreğini ağzına getirdi. Amma ikisini de az sonra: "Bre maşaallah, maşaaallah!" dedirtmesine hayran bıraktı. "Yirmi gün önce attan düşen oğlancık mı bu? Aşkolsun Bahadır'a!"

Likos Deresi'nin suyuna kaldırdığı gibi nasıl attıysa Hasan'ı öylesine de ata sarmasını bilmişti Bahadır Yüzbaşı, hem bilmiş hem bildirmiş herkese, mal meydandaydı, Hasan'ın binişi de sürüşü de uçuşu da meydanda.

"Tanrı kem gözlerden saklaya!."

Ama ikisi de kem gözlerin, hiç değilse şimdilik Hasan'dan çok, pek çok uzak olduğunu hissetmeden öte bilmenin güvenindeydiler.

Beklediler.

Canları sıkılmadı çünkü Çerçi gördüklerinin gönenmesinde kabına sığamıyordu bir yandan öte yandan da derilecek onca armudun nasıl, ne ile, kime satılacağının kaygısına düşmüştü. Horoz Dede'ye usul usul onları anlattı. Sordu.

Horoz Dede tasalanmıyordu bile. Satılacak kimseler belliydi. Murad Beğ'in ordusunda meyve özlemine sararmış en az on bin yiğit vardı, yok muydu? Sen gel beş bin say... birer okkadan beş bin okka hay Çerçi beş bin okkayı nerden bulacaksın sen?

Çerçi'nin gözleri açıldı beş bin okkayı duyunca, korktu. Beş bin okka armudun altında kalmış da çürümüş bir çerçi cesedi geldi gözlerinin önüne. Armutsu armutsu kokuyordu; armut çürümelerinde yatıyordu fukara.

Alıcıyı bulmanın kolaylığında, satıcı da hazırdı nasıl olsa mal da hazırdı, öyleyse tartı mı kalıyordu geriye, buldu Horoz Dede. Başındaki, börkten gayri her şeye benzer nesneyi çıkartıp attı ortaya. "Al sana ölçü, budur arkadaş!" deyip güldü. ''Armutlarla birlikte Horoz Dede kokusu da satacaksın, nerde bulur millet bu malı haaa?"

Çerçi tuhaf tuhaf bakıyordu; Horoz Dede'nin eğlenip eğlenmediğinden emin değildi. Gerçi olmayacak şey değildi teklifi, ölçü sayıldı mı onun gibi nice ölçü bulmak, yeni bir börk alıp, bakır tas bulup ölçü tutmak zor olmazdı. Daha da iyi bir ölçü bulunurdu elbet. Lâkin Horoz Dede'nin yarım yırtık börküne dalan Çerçi'nin gözleri ölçülerin en iyisi, en doğrusu olarak sadece bu börkü gördü, ondan ötesini beğenmedi. Ne varsa bu börkte var gibi geldi; armut işini bulan kafanın börküydü, bereketi de kerameti de bundaydı. Seve sevine aldı yerdeki börkü, incinmesinden korkulmuş bir mücevher kesesiydi sanki, öyle tutuyordu. Utanmasa alıp yüzüne gözüne sürecek, çekinmese öpecekti. Yüzüne gözüne sürmüş, öpmüş gibi:

"Ne kadar alır acaba?" diye sordu.

Horoz Dede: "Yarım okka" dedi kesin bir seste.

"Alır mı? Kimsenin hakkını yemeyelim?"

"Alır alır. Kuşkun olmasın alır."

"Ölçmek imkânımız olsa da ölçebilsek."

"Kuşkulanma dedim sana Çerçi kardaş, yarım okka de-

diysem yarım okkadır, ben kafamı bilmez mıyım? Hiçbir vakit tam okkalık olmadı soyha, kendimi bildim bileli yarım okkalıktır. Bütün olabilseydi ah bütün olabilseydi..."

Acınma mı yerinme mi, şaka mı eğlenme mi bilemedi Çerçi. Horoz Dede'nin börkünü yarım okkaya tutacaktı.

"Kaç paradan satalım dersin?"

"Gel değer biçme Çerçi kardaş. Ne verirlerse al, gönlünden kopanı verene doldur boşalt..."

"Mal benim olsa dediğini hiç düşünmem yerine getiririm...

"Senin say. Senin say korkma, bereketini Tanrı verir. Göreceksin."

Gördü de.

Çerçi'nin aklını durduracak bir bereketti, ilk iki katır yükü armut, Öğle namazından az sonra, ordunun konduğu çadırların biraz gerisine getirilip döküldüğünde daha bereket yağmıştı sanki. Gören ummamış, uman beklememiş, bekleyen aldanmamıştı. Çerçi armut yetiştiremiyordu, Horoz Dede'nin çoktan börklükten çıkmış börkünün bölük börçük dökülmesinden korkuyor ama dökülmediğini de görüyordu. Doldurup boşaltıyor, doldurup boşaltıyor; börk her doldurup boşaltışta elinde kalacak sanırken bir öncekinden daha sağlam yeni dolduruşlara eğiliyordu, mübarek sanki kendiliğinden eğiliyordu armutlara, kendiliğinden doluyordu, kendiliğinden boşalıyordu. Çıldırsa yeridir Çerçi'nin ama çıldıracak vakit bulamıyordu.

Hasan da tutturmaz mı o sıra!

Nerden ne zaman öğrendiyse, kimden ne vakit gördüyse bir çığırış ki adamın aklını alırdı çıngırdağı:

"Emmiler hey emmiler gelin, dolun, taşın emmiler! Orak armududur buu, ah orak armududur, dişim olmasa da ben de yesem, dişim olmasa da ben de yesem ya da param olsa da alsam emmiler!."

Çerçi'nin vakti olmuyordu ki: "Hasan nerden öğrendin bu çığırışı?" diye sora...

Öte yan ise başka âlemdi. Zindan Çavuşu uzun kavruk boyuyla, Barak bütün tüvanalığıyla, Horoz Dede akıl almaz çarpıklığında... ya o Bahadır Yüzbaşı? Fırsat buldu mu yüzbaşılığıyla çıkmış armut ağacına. Rahibe inmiş manastırdan bu hengâmeye bir anlam vermeğe çalışıyordu.

Barak da bir sabah serinliğinde döktürmez mi bozlağın en hasını? Aman Allah!. Manastır yerinden uçtu sanki, onca rahibe nerden çıktıysa, bir o kadar keşiş, rahip, papaz artık hangi mertebeden oldukları bilinmez bir karışmada dizi dizi dizildiler dinlemeğe. Bozlak bir yanık, Barak delikanlının sesi bir yanık armutlar bir yanık! Temmuz güneşi de dalına binmiş ki adamın bu sabah serinlemesini sürüp çıkaracak meydandan. Gel de aklın başından gitmesin; gel de Barak'ın yanık bozlağında çır çır çığırmasın yüreğin!. Adam isen tabii...

Barak da ya sesinin yanıklığını bildiğinden ya delikanlılığına güveninden, rahibelerin uzak sıralanışını da görünce belki de tutup kâfirliği gençliğinin salıverdikçe salıvermez mi sesini... Horoz Dede samah tutup bir dolandı armut dermesini bırakıp, bir kendinden geçip nasıl olduysa günlerdir yitirdiğini sanıp da korkularına düştüğü horoz ötüşünü çıngırdattı ki duyan kendinden geçti, duymayan duyandan dinlemenin şaşmışlığına verdi kendini.

Hasan o yanda satışa dayanmayan armuda armut yetiştirmenin çabasında katırın birini yıkıyor ötekine atlayıp koşturuyordu. Bu yanda Barak ile Horoz Dede ile seyrine doyulmaz armut derilmesi, o yanda Horoz Dede'nin börküne dolup boşalan satışın alaalaheyi yüreğini kartal kanatlarında uçuruyor, terlerini su yerine salıyordu da öldüm bittim yoruldum Çerçi emmi, dedirtmiyordu yine de.

Üç gün sürdü.

Üç armut ağacı, Rahibenin kendi dilinde kendi dininde

rahibe yeminlerine bakılırsa bunca yıldır bunca armut vermemişti. Ya Hızır uğramış armutların dibine ya Tanrı'nın bereketi yağmıştı; ikisi de bir. Herkesin tadı damağında denilse mübalağa laf edilmiş olmaz, kimse de bana abartıyorsun diyemez. Olan böyleydi, görülen, duyulan, ortalığa yayılan böyleydi yalan mı yazayım?

Olan, görülen, duyulan böyleydi de duyulan biraz çapraşık bir sonuç verdi, verir gibi oldu daha doğrusu.

Çerçi'nin armut satışını herkes gibi Murad Beğ de duydu. Duymaması mümkün mü? Çerçi'nin aklına her şey gelmiş, her şeyi de ince eleklerde eleyip sık dokumalarda dokumuştu. Gelgelelim Murad Beğ'in kulağına gideceği, Murad Beğ'in kulağına gidince de biraz burukça, biraz çapraşık bir sonuç getireceğini doğrusu akıl etmemişti. Akıl etseydi yer yerinden oynasa bu işe sığanmazdı muhakkak.

Murad Beğ, olayı duyduğunda küplere binmedi tabii, öfkesi birden kabarmayan bir beğ idi. Çok düşünür az öfkelenir bir beğin yapacağını yaptı, İbrahim Paşa'yı çağırttı, sordu. Aldığı cevaptan doymuş görünmedi. İbrahim Paşa da, işin içinde Sefil Ali ile Bahadır Yüzbaşı'nın yoldaşları olduğu için fazla konuşamıyordu. Nasıl olsa ordu ile birlikte gelmiş çerçiler, ayak satıcıları vardı; kimseye zararları olmadan işlerinde idiler. Öteden beri de görülen, bilinen olağanlıklardı bunlar. Gerçi böylesine velveleli bir satış yapılmamıştı şimdiyece, yapılmamıştı ama, yapanlar da sıradan satıcılar değildi. Horoz Dede'nin de işe karıştığını duymuştu İbrahim Paşa, derinine gitmemişti. Nasıl olsa yine, ordu, Bizans önünde, kuşatmanın uzamasından, coşkunluğunu yitirmiş gözükmesinden keyifsiz idi; bu velveleli armut satışı iki gün de olsa, bir canlanma getirmişti... bunları böyle diyemedi Murad Beğ'e İbrahim Paşa, her düşündüğünü diyemezdi zaten, yeri gelmeyince...

Murad Beğ İbrahim Paşa ile konuştuğu akşamın gecesin-

de, kimselere haber vermeden kalkıp atına bindi. Yanına da kimseyi almadı. Ne koruyucu ne danışıcı ne at bakıcısı. Yalnız başınaydı. Beğliğini padişahlığını bile yatağında bırakmış, bir başına, Muratlığı ile gece yarısı dışarı çıkmıştı. Horoz Dede'ye gidiyordu. Niyeti onun ağzından dinlemekti olanları. Horoz Dede'nin yerini biliyordu.

Daha önceleri de Likos Deresi boyunca at sürmüş, Likos Deresi'nin Bizans'a kolayca akışına imrenmiş, o akışın kolaylığında Bizans'a girememenin üzüntülerine dalmıştı, yoluna çıkan Horoz Dede ile söyleşip gönül rahatlamasına ermişti.

Horoz Dede'nin kulübesini eliyle koymuşçasına kolay buldu.

Horoz Dede, meyveleri derilmiş armut ağaçlarının birdenbire kelleşmiş olduğunu görmüştü o gün. Sarı sarı sallanan her bir armut, dalma burcuna ağacına bir ayrı süs oluyor, bir ayrı güzelliği ekliyordu. Tanrı'nın özenerek yaratmış olduğu her ağaç gibi armut ağacı da meyveleri yeşilden sarıya geçerken, ondan önce çiçeklerini yapraklarını sererken olanca güzelliğine güzellikler katıyordu. Gel gör ki meyveleri bir bir alınınca elinden söyünmüşlerdi, kel kel bakıyorlardı sanki.

Armut ağaçlarıyla insanlar arasında nasıl bir ilgi var, düşünüp onu arıyordu o vakitlerde Horoz Dede. Çerçi'yi derdinden kurtulduğu için, kurtaran Tanrı'ya da bin teşekkür ederken içten içe... Murad Beğ'in geldiğini görünce dünyayla yüz yüze gelmenin huzursuzluğunda depreşti bir an.

Murad Beğ Horoz Dede'nin, bu dünyanın dışında bir sereserpeliğe, gece vakti kendini bırakışını görmüştü; böyle bir sereserpeliğe gölge düşürdüğü için üzülürken az sonra soracaklarının da deli dervişi incitebileceği geldi aklına, daha bir üzüldü. Fakat gelmişti, aklına koymuştu, soracaktı.

Horoz Dede'yi benimseyen bir yakınlıkta selam verdi:

"İzin verirsen yanına ilişeceğim dervişim" dedi. "Say ki gelmedim ben yanına. Benden önce nasılsan benimle de öyle

ol, inayet eyle."

Horoz Dede, sıradan bir adam gibi yanına ilişen, ilişmesi de kalıcı görünmeyen Murad Beğ'e karşı nasıl davranması gerekeceğini düşünmedi bile. Kendinden çok onun rahat etmesi için didindi. Ortada bir tuhaflık hissetmişti; sanki gelen beğ değil idi de kendisiydi, gelen, beğe gelmişçesine ezilip büzülüyordu. Onun için:

"Beğ'im biz ancak Murad Beğ var ise varızdır, Murad Beğ yok ise biz de yokuz" dedi. "Varlığın sahibi Tanrı'dır gerçi, lâkın varlığın sahibi de var olanın kendisiyle var olduğunu bilir. Tanrı, seni bizim var olmamız için yaratmıştır."

Yaranmak yaltaklanmak, hoş görünmek, beğin gelişinden pay kapmak şu karanlıkça gökyüzü yerden ne denli uzak ise bunlar da Horoz Dede'den o denli uzak idi, aklına dahi getirmediği şeylerdi. Bu yüzden de çekinmeden konuşuyordu.

"Senin gelişin benim için niğmettir, bilesin. Ben böyle niğmetlerin her vakit kölesi olmuşumdur. Ne mutlu o köleye ki köleliği hürlüğü ola."

Murad Beğ, Bizans kuşatmasından bu yana hiç durmadan sıkıntılara dolup boşalan yüreğinin Horoz Dede'nin lıkırtılı sesinde bir hoş olduğunu sezdi, ipeklere sarınmış gibiydi yüreği; ipekler sıkıntıları unutturuyordu. Utanmasa ayağındakileri çıkarıp Likos Deresi'nin suyuna çıplak ayak dalacaktı. "Ben gidemiyorum ayağımın ısınması gider hiç değilse, su ayağımı Bizans'a ulaştırır" düşünmesinden, ayakları suya ermiş gibi oldu, Likos Deresi'nin serinliğini duymuş gibi oldu.

"Çok oturmak isterdim yanında derviş babam" dedi. "Oturacak zaman da buluruz elbet. Şimdi kısasına geldim, aklımı çelene cevap aramağa geldim. Nedir bu armut aksuvatası, neyin nesidir? Savaş vaktindeyiz, Bizans kuşatması demiş gelmişiz. Aklı başında kişilerdir deyip bildiklerimiz savaş sırasında çerçiliğe mi soyunmalıydı?"

"O da bir savaştır beğim" dedi Horoz Dede kaçamağından.

"Nasıl savaştır? Savaş düşmanla olur, atıp vurmak vurup almakla olur."

"Çerçi de öyle yaptı... sayılır beğim."

"Açık konuşmak gerektir. Açık cevap gerektir."

Anlatıp anlatmamakta ikincikleniyordu Horoz Dede. Kendinin olmayan, bir başkasının duyulmamasını istediği, ona göre gizlilik sayılan bir sırrı anlatmağa hakkı olup olmadığını düşünüyordu. Ama beğ devlet idi, devlete gizli saklı olmamalıydı; devlet devlet ise, devlet devlet olduğunu bile bile gelmiş de soruyorsa senin gizlin olmazdı artık. Murad Beğ de devlet idi seksiz şüphesiz, devletliğini bile bile gelmişti.

Horoz Dede düşünmedi artık, Çerçi'nin, bilebildiğince sır saydığı olayı başından sonuna anlattı. Bitirince de:

"Murad Beğ, Murad Beğ" dedi güvene güvene; "Benim dünyayı dolduran bir ordum olsa da böyle Çerçi gibi bir kulum bulunmasa ordum beş paralıktır der döğünürüm. Ben devlet olsam da ordum olmasa, onun yerine böyle Çerçi gibi kullarımdan milletim olsa Bizans ne ki, dünyanın öte ucuna giderim hiç korkmadan. Çerçi o armutları sattı ya, ben de karışmadım sonuna. Armutlar ne para etmiş ise hepsini şu benim börküme doldurdu; saydı, saydı, içinden manastırın katırları ile küfelerinin karşılığı olan parayı ayırdı, ben götürüp verdim. Kalan paranın içinden armutları derenlerin yevmiyelerini ayırdı, ama kimse almadı, almak istemedi. Onları da ayırdık bir kıyıya. Bizans'a girebilirsek girdiğimizde Bizans'ın fakirine fukarasına giremezsek bizim yoğumuza yoksulumuza dağıtacağız, karar budur, buna karar verdik. Geriye kalan paranın içinden ondalığını ayırdı Çerçi. Saydı. Gözleri nal gibi açıldı. 'Horoz Dede bu fazla. Bu benim yitik paramdan da Sır Kâtibi'nin haram parasından da fazla şimdi ben ne yapacağım?' diye çığırdı. Anan yahşi baban yahşi ne

dediysem dinletemedim bre Murad Beğim. Bir para fazlasını haram bildi o beğenmediğin Çerçi. Yitiği kadarını aldı, gerisini bir temiz beze sardık, götürüp armut ağacının bir dalına astık. Bizans'a girersek girdiğimizde sahibini bulur gidip almasını söyleriz, giremezsek biz döndüğümüzde nasıl olsa sahibi gelip ağaçlarına bakacaktır. Manastırdakiler de durumu gözleriyle gördüler. Söylerler. Alır. Hepsi bu kadardır bu hikâyenin Beğim."

Murad Beğ duyacağını duymuş, öğreneceğini öğrenmişti. Yüreği hem göneniyordu hem yanıyordu.. Yapılanlar göğüs kabartıcıydı; değil bir beğ için, Osmanlı Ülkesinde kim duysa duyan herkes için göğüs kabartıcıydı. Gelgelelim Horoz Dede'nin ikidir dediği şu, Bizans'a girersek girdiğimizde girmezsek döndüğümüzde, lafı yok mu işte o, yüreğini yakan o idi. Öyle ki gönenmesine, göğsünün kabarmasına bile set çekiyordu. Horoz Dede Bizans'a girilebileceğini sanmıyordu, buna aklı kesmiyordu herhal; herhal değil apaçık inanmıyordu bu kuşatmanın sonunun Bizans'ı almağa olacağına. Yazık. Bir heves olarak kalacaktı kuşatma; bir hevesin körüne gelinmiş, bir hevesin körüne geri dönülecekti. Aslında kendi görüşü de bunaydı, bunaydı da kişi kemini başkasının ağzından duydu mu yürek yangununa düşüyordu işte.

Horoz Dede'ye bunu sordu:

"Neden ikidir dersin Horoz Dede? Bizans'a girersek girdiğimizde, girmezsek döndüğümüzde, dersin, ikidir, neden? Bizans'a gireceğimizden kuşkun mu var?"

Belki bekledi belki beklemedi bu soruyu Horoz Dede; belki sorulsun isteyerek ikidir tekrar etti ama sorulunca kolayına cevabını veremedi. Bir an o da umutlara düşmüştü. Armutları dererken, Barak yiğidinin bozlağı en yanığından veryansın etmesiyle başlayan şıkırdıma kaptırmış kendini samaha kalkmış, dönmüş, dönmüş, dönmüştü; o dönmede de çoktandır gırtlağında kuruyup kalan horoz ötüşlerinin bir-

biri ardınca âvâzelendiğini duyunca delilere dönmüştü. Beklediği bu idi, özlediği, hasret kaldığı, yokluğundan kurumuş dallara döndüğü bu idi. Öterse Bizans alınacaktı, öterse dünya bir başka türlü aydınlanacaktı, öyle sanıyordu. Öttüğünde de umutların en irisi hem de salkım saçak gözlerinde kandillenmişti. Lâkin o kadar, orada, o an içinmiş o şıkırdım. Sanki Barak'ın bozlağından almış rüzgârını Barak'ın bozlağında dinivermişti. Bizans yok artık, dünyanın aydınlanması yok. Horoz ötüşleri de yok Horoz Dede'nin gırtlağında, yok.

Umut salkım saçaklığından kör kandillere dönüp cibreleşivermişti.

Fakat burasını anlatmadı Murad Beğ'e, anlatsa da anlamayacağını biliyordu; çoğunun, muhakkak ki Murad Beğ'in de gözünde bir deli dervişti; çarpık, çöpleşmiş, eğri büğrü bir deli derviş. Ne kadar saygıda kusur etmeseler de, ne kadar keramet bekleseler de bekledikleri kimse bir deli dervişti. Horoz ötüşlerini anlatırsa..?

Anlatmadı.

Onun yerine: "Beğim" dedi bin türlü göğnümelerde taa içinden: "Beğim şunu bilmeni isterim. Sen Bizans'a girsen de girmesen de Bizans senin oldu demektir, korkmayasın. O armut ağacına astığımız para çıkını var ya para çıkını, o orda durdukça Bizans senindir, istersen ölünceye kadar girmiş olma şehire, o şehir senin oldu senin! Biz o ağaca senin Bizans tapunu astık, bilmeden astık. Şimdi düşünüyorum da, böyle diyorum, Bizans senin artık, senin oğlun girse de senin, torunun girse de. Armut ağacındaki para çıkınını kimse unutmayacak."

Murad Beğ'in başı döndü; başının içinde sonu görünmez bir gökyüzü çarşaflandı seriliverdi. Binlerce yıldızın her biri elmaslardan yakutlardan örülmüş yüzükler halindeydi.

"Bu konuşmamız duyulmasın" dedi usulca.

Horoz Dede aynı seslerde: "Duyulmadı" dedi. "Duyan zaten biliyordu."

Murad Beğ'in başı bir daha döndü.

Başının içinde çarşaflanmış sonu görünmez gökyüzünün yıldızları soyunmuştu birden. Bir tek yıldız pırıl pırıldı.

Kalktı, Horoz Dede'nin ne halde olduğunu düşünmeden yürüdü, atına bindi; Murad Beğ taa surların önüne gelinceye değin başının içinde, atına bindiğinde silinmiş olan gökyüzünden kurtulamadı. Surlara yaklaşırken bir devriye takımı yolunu kesti. Bizans, karşısındaydı, surlar. Likos Deresi daha bu yandan içeri giriyordu. Murad Beğ burada duruyordu. Devriye takımı bir adım önünde. Bizans ne kendisinindi ne bir başkasının. Horoz Dede: "Senindir!" diyordu. Devriye takımı kimliğini soruyordu. Likos Deresi Bizans'a akıyordu. Başının içindeki gökyüzü silinmişti. Bizans'ın surları yalpa yalpaydı. Horoz Dede'nin Likos Deresi'nin o başında söğütlere dayak sırtı kanburlaşmış yahut söğüdün göğdesine yapışıp göğdeleşmişti. Devriye takımı cevap bekliyordu. Derenin suyu karanlık. Gökyüzü pençe pençe. Surlar, yıkılası surlar taş! İbrahim Paşa'nın hiçbir şeyden haberi yoktu. Bir an Murad Beğ atının üstünden uçtuğunu, surları geçtiğini, Bizans'ın havasına kanatlandığını sandı. Bu surlardan öte yana, denize kadar, denizi de gölgesine alarak Bizans'ın üstüne kanat germişti.

"Bizans benim!"

Atının dizginlerini kastı aniden:

"Ardım sıra gelin!", buyurdu; "Atımı gözden kaçırmayın!"

Tepikledi atını, dizlerini ön butların az berisine yapıştırdı: "Ya Allah!"

Devriye takımı darmadağın oldu. Atlı, buyurarak hem de, aralarından kuş olup kanat açmıştı. Bir göz açımı içinde üç at boyu ötelerinde gördüler. Ardına düştüler ama otağın yakınlarına geldiklerinde izini bile göremediler. Kimi "Hızır idi" dedi aptallaştı, kimi: "Yok Hızır değil Cebrail idi" deyip şaşmışlığında büzüldü; kimi de: "Ne o ne bu; durağı Cennet

olası Çelebi Mehmed Beğ'imiz idi oğlunun yardımına at sürdü" deyip boyun büktü. Ama hepsi de buyuran sesin insan sesi olmadığına, Tanrı katından inme bir nida olduğuna kolayca yemin ettiler.

Ertesi gün, ordunun içinde bir söylenti yayıldı. Dediler ki, geçenlerde Bizans'ın yardımına gelen Panagiya denilir bir kadın var idi ya hani, ona karşı Tanrı'mız gece vakti bir atlı yolladı, kanatlar on kulaçtı, atının her bir adımı yirmi arşın. Yürüdü vardı Murad Beğ'in otağında gözden yitti...

Horoz Dede'nin de kulağına vardı söylenti. Horoz Dede kıs kıs güldü. Bahadır Yüzbaşı'ya söz arasında:

"Bundan yararlan" dedi; "Yararlan bundan. Savaş sadece okla mızrakla topla yapılmaz yüzbaşı oğul. Ne ise... günü gelince yararlanırsın herhal. Çerçi ne yaptı acep? Armutları bitirmiş midir dersin?"

Bitirmek üzereydi. Başı hayli kalabalık, armutların sonu da gelmek üzere olduğundan Hasan bir daha bağırıp çağırmak fırsatı bulamam düşüncesinde çıngırağını astıkça asıp: "Emmiler, emmiler, hay yiğit asker emmiler orak armududur buuu! Dişi olana da olmayana da orak armududur buuu!" bağırmasıyla kalabalığı çöğdürürken bir delibozuk görünmüş hemen yancağızında Çerçi'nin. Görünmüş değil göründü, şöyle bir çala gördü Çerçi. Hem tanış birinin yüzünde hem yaban görünüşteydi. Gelsem mi gelmesem mi, alsam mı almasam mı ikinciklenmesinde, bir de deliliğin verdiği sallantı üstünden aktığı için yavşaklanıp duruyordu. Çerçi dersen ter içinde. Horoz Dede'nin börküne doldurup boşalttığı armutlar börkü bunca zamandır neden yırtmadı acep, börk de ne sağlam börkmüş, diye düşünüyor bir yandan da. Yani aklı fikri karışık anlayacağınız.

Derken çöküyor olduğu yere delibozuk kişi, çömelmiş oturuyor, gözleri bir Çerçi'de, bir Hasan'da, bir armut alma sırasına girmiş erlerde. Üç bilemedin beş kişiye verdin mi

armudun da sonu. "Gerisi var mı?" diye sorana cevap veremiyorlar.

Bir ara yine delibozuk kişinin çömelmiş oturuşuna gözü ilişti Çerçi'nin; delibozuk kişi acayip korkularda yüzünü kaçırıyordu. Baari üç beş tane alıp ayırıp şu deliye vereyim, belli ki alacak parası yok yoksulun... diye düşündü Çerçi. Tam ayıracak iken aklına armutların sahibi olan Bizanslı kâfir geldi, armutlardan delibozuk kişiye vermeğe hakkı olmadığını da düşündü. Sonra da Hasan'a: "Hasan unutma oğul, ben kendi hesabımdan bir börk armut alıyorum, parasını sonra verelim payımızdan e mi?" diyerek Horoz Dede'nin börkünü doldurup götürdü, delibozuk kişiye verdi, döktü önüne daha doğrusu. Ne dediğini, ne diyeceğini beklemeden de geri dönüp kalanları sattı.

Buraya kadar her şey tamam, bir noksanlık yok, olağandışılık da yok. Gelgelelim bundan sonra tersi döndü Çerçi'nin. Ortalığı toplayıp, sağı solu süpürerek çevrede artık süprüntü bırakmayıp dönecekleri sırada, hatta Çerçi boş küfeleri katırlara yükleyip Hasan'ı manastıra salmak üzereyken delibozuk kişi Çerçi'nin yanına yanaştı; kalkmış yerinden demek ki.

Çerçi baktı ki delibozuk kişi verdiği armutları yememiş, avuçlarında tutuyor.

"Bunlar senin arkadaş, yiyesin diye getirdim, korkma helaldir" dedi. Hasan'la meşgul oldu.

Delibozuk kişi ise daha yanaştı. Dudakları titriyordu, çenesi titriyordu, nerdeyse gözleri de titriyordu.. Hasan'ın da duymasını istememiş bir seste, fısıl fısıl:

"Serencam'ı kaçırdılar!" dedi.

"Ne Serencam'ı?"

"Sus! Yavaş! Duymasınlar!"

"Kim duymasın? Niye?"

"Çerçi!. Ağam... yavaş. Serencam diyorum... Serencam'ı... kaçırdılar."

"Bana ne?"

Dememesi gerekti, terslenmemesi, bağırmaması böyle; ama Çerçi'nin de ter burnundan akıyordu, beli tarifsiz ağrılardaydı, gözü kararıyordu. Çoktan satıp bitirdiği halde hâlâ elleri kolları gözleri Horoz Dede'nin börküne armutlar dolduruyor, armutlar boşaltıyordu; hâlâ gözlerinin önünde dizi dizi asker vardı, armut alanlar; beli eğilip doğruluyordu. Böyle bir durumdayken bir de delinin keyfine ağız açacak mecali kalmamıştı. Gel gör ki delibozuk kişi mır mırmırlanıyor, aynı sözleri tekrarlıyordu, üstelik Çerçi'ye bağırmaması kimseye duyurmaması gerektiğini söyleyerek.

"Sen git Hasan, sen yolundan kalma baari" deyip Hasan'ı yola saldı. "Horoz Dedende bekle beni, oradan alırım, orada buluşuruz. Al börkünü de Horoz Dedene ver, düşürme gözünü seveyim oğul, bereketliydi."

Hasan da gidince Çerçi hem biraz ferahlamak, terini kurulamak hem de sırtını bir ağaca dayayıp dinlenmek için en yakın ağacı doğrularken delibozuk kişiye de, hiç değilse gönlü kalmasın gibilerden:

"Gel kardaş gel bakalım" dedi; "Şimdi anlat ne anlatacaksan, şurda anlat. Soluklanırken senin de derdini dinleyim."

Delibozuk kişi Çerçi'nin dinlenmesine anlattı anlatacaklarını. "Serencam Sefil Ali'nin bir tanıdığıdır, onu aramağa geldi buraya, kaçırdılar" dedi, dediği anda da Çerçi aklı bir karış yukarda ayağa fırladı: "Demeee!"

Delibozuk kişi de ötesini dememişti zaten; ne adını sanını, ne Sefil Ali'yi nerden tanıdığını, ne de Serencam adlı kadının Sefil Ali'yi arayış sebebini... söylemedi. Çerçi soracak oldu, Delibozuk kişi sustu; belki fazlasını bilmiyordu belki bilip saklıyordu.

Çerçi'nin de ya yorgunluğu ya derinlemesine düşünecekleri arasında delibozuk kişinin anlattıklarının fazla bir yer tutmaması yüzünden uzun uzadıya sorular sormağa ni-

yeti yoktu; ilk sorularıyla yetindi. Aklına takılan sadece Sefil Ali'nin bir kadınla ilişkisi olmasıydı. Hiç sözünü etmemişti nedense. Zaman zaman bastıran hırçınlıkları bu kadın yüzündendi demek ki. Evli olmasına evli değildi olsaydı o kadarını saklamazdı Sefil Ali, en azından Çerçi'den saklamazdı. Konya'dan kalkıp, Sefil Ali'nin ardına düşüp geldiğine, savaşın çatağındadır demeyip böyle bir yerde Sefil Ali'yi aradığına göre kadının da Sefil Ali'ye karşı boş olmadığı belliydi. Gelgelelim ne denli dolu olursan ol bunca savaş erinin arasında Sefil Ali aramak bir kadın için, bu devirde, biraz..? Aklına gelen sözü düşünmekten korkuyordu Çerçi; Sefil Ali'yle ilgili bir kadın için kötüce düşünülecek bir sözü yakıştıramıyordu. "Kaçırıldığını ne bildin?" diye sordu düşüncesindeki sözü defetmek için.

Delibozuk kişi: "Bildim" dedi; "Götüren bizden değildi. Sivri sakal bir çıfıtın Yahudisiydi."

"Hemi de Yahudiler kaçırdılar diyorsun?"

"Öyle; öyle diyorum."

"Nerden kaçırdılar? Serencam nerdeydi ki? Kuş gibi ortada mı duruyordu onca milletin içinde?"

"Otağdan. Murad Beğimizin otağından... ordaydı."

Çerçi Delibozuk kişiye terslenmesine baktı, "benden başka eğlenecek kimse bulamadın mı?" diyesiye. Delibozuk kişi en olmayacağı söylemişti. Bir kadının, böyle bir yerde, Murad Beğ'in otağına gelmesi oradan da Sefil Ali'yi araması olsa olsa bir deli düşü olurdu. Yetmemiş, Murad Beğ gibi bir padişahın otağından kadın kaçırılmıştı. O da yetmemiş, sivri sakal bir Yahudi kaçırmıştı. Delilerin de aklına gelmez düşlerdi bunlar, Çerçi de böyle düşlere kulak açtığı için akılsızlığına öfkelenmeğe başlamıştı. İki üç gündür durup dinlenme bilmeyen bedeni, hâlâ armutlara eğilip doğrulan sırtı ile elleri kolları armutlardan kurtulamamıştı daha. O yorgunluğun boş bulunuşunda, bir delibozuk gönül incinmesin diye oturup dinlediyse hata mı etmişti yani?

Delibozuk kişinin gözleri bombozdu, kaçıyordu hep. Bazan derinlere, bazan çok ilerlere, gözevlerinin dışına; bazan da sağa sola kaçıyordu. Güneşin ortasına düşmüş de oradaki yangından yana yana bozarmış gözlerdi bunlar, kaçarlarken yangın küllerinin arasında küçük bir cingilenme gösteriyor, sonra büsbütün soyunuyorlardı. Kaşların hemen üstüne düşmüş bir pırtık börk; Horoz Dede'nin börkü bunun yanında sultan kavuğu sanılsa aldanılmazdı. Herhalde bu börk, bir vakitler bu başın idi, bu başa tıpatıp uyuyordu da gözler güneşin ortasındaki yangına düşünce baş da erim erim erimişti, börkü kaşa düşürmüştü.

Tanıdığını sandı Çerçi; simsiyah, kirpi derisinde bir sakalın kıvrıla büküle birbirine girdiği kirli bir yüz çeneyi de burnu da yok etmişti ama Çerçi o yüzün bir yerlerde birkaç defa gözlerine batmış olduğunu sandı. Bir defa görüp geçtiği bir alıcı yüzü de olabilirdi belki ama, bu yüz ömründe hemen hemen hiç almamıştı aldıysa bile almağı unutalı hayli olmuştu.

Zaten Çerçi yüzün tanış gelişi üzerinde de çok durmadı. Alışık olmadığı halde Delibozuk kişiye bir beş para çıkarıp uzattı. Gönlü kalmasın diye de: "Bana geldiğin eyi oldu, sağ olasın, çaresine bakarız canım" deyip kalktı.

Ama eli boşlukta kalmıştı. Delibozuk kişi uzanıp parayı almamıştı. Taş susmuşluğunda bir batıcılık bomboz gözlerinde yağar olmuştu. Çerçi belinledi. Parayı uzatan eli ne yapacağını bilemedi, çok utandı. Ne söylediği anlaşılmayan bir iki mırıltının ardından da: "Kusura bakma, işim var benim, eyvallah" deyip uzaklaştı.

Horoz Dede'ye gidiyordu. Horoz Dede'ye gidiyordu ama Delibozuk kişiyi de unutamıyordu. Sözlerinin gel geç bir akılda esmiş gel geç bir deli düşü olduğunu sanıyor, kaçırılma olayının otağından yapılmasına ise hiç inanamıyordu. Söylediklerinden çok Delibozuk kişinin o en son para uzatışına taş donukluğunda batıcı bakışı aklını oyuyordu.

Sadaka vermeği sevmezdi; vermek gerektiğinde de öyle yüz yüze, göz göze vermemek için ne gerekiyorsa yapar, kime verecekse vereceğini gece yarıları kalkıp evinin kapısına penceresine bırakırdı, yolunun üstüne düşürürdü, buna benzer görünmezlikleri arardı. Sadaka vermeği sevmediğinden değil sadaka vermekten utanışındandı bu. Öyleyken boş bulunmuş, Delibozuk kişinin uyduruk düşlerine öfkesini belli etmemek için belki de, alışık olmadığını yapmıştı. O da yaptığı hamlığı şamarlardan beter vurmuştu yüzüne, "Küçük düşürdüm, adamı küçük düşürdüm, elim kırılaydı keşke" diye söylene her şeyi unuttu; yalınız Delibozuk kişiyi küçük düşürmüş olmanın acısına çakıldı kaldı. İncitmişti, kırmıştı, aşağılamıştı; kendisinden bir ayrıcalığı olmayan bir insana karşı, sadaka vermiş olma görünüşünde üstünlük taslamıştı; bilmeden de olsa, boş bulunaraktan da yapsa neyi değiştirirdi ki?

Horoz Dede'nin yanına gelince bu ayıbını açığa vurmamak için Delibozuk kişiden hiç söz açmadı. Paraları saydı durmadan, kimsenin hakkını kimseye geçirmemek üzere bir daha saydı, ayırdı, ölçtü biçti. Armut ağaçlarının sahibi olan Bizanslı kâfirin hakkını temiz bir beze sardı Horoz Dede'ye verdi, o da götürüp ağaçlardan birinin dalına bağladı, içi ondan sonra rahat etti bir parça. Hasan'ın hakkını Hasan'a, hatta Horoz Dede'nin hakkını da ayırarak, manastırınkileri ihmal etmeden, hesabını bitirince umduğu gibi elinde, yitirdiğinin çok daha fazlasının kaldığını gördü.

O fazlayı da armutların sahibinin hakkına ekledi.

Artık Bizans'a gidebilirdi. Bahadır Yüzbaşı'yı hemen ayağa kaldırmak istiyordu ama o kadarına yüreklenemiyordu. Bir daha yitiririm korkusuyla, ayırdığı birkaç akçenin dışında kalanları sardığı bir başka bezi kuşağının içine sıkı sıkıya dikti. Bir tek derdi vardı, o da, Bizans'taki Sır Kâtibi için ayırdığı paranın herifin verdiği paraların aynı olmayışı idi. Onu da Horoz Dede: "Gereksiz bir çabadır" diyerek gider-

di. Gül gülistan sayılırdı dünya artık, iş, bu gül gülistanda beklemeğe kalmıştı. Bahadır Yüzbaşı: "Haydi bre!" dedi mi en önce koşacak kişi Çerçi olacaktı.

Bahadır Yüzbaşı'nın yüzünde ise öyle bir keyif görünmedi, ne ertesi günü ne de ondan sonra. Sakalsız bir katı yüz, burma bıyıkta yürek karartan bir sökülmez çene çatık kaşlarda gülerken bile gülmez gözler... Bahadır Yüzbaşı bütün gün bu idi. Bütün günlerde de bu oldu. Çerçi ister istemez Bizans'ın dilini öğrenmeğe verdi çabasını. Bahadır Yüzbaşı aralarında Türkmence konuşmayı yasak etmişti zaten, pek uyan olmuyordu ama, yine de yuta çiğneye yasağa uymağa çalışıyorlardı; Çerçi o günden sonra yasağa uyanların başında gelen oldu.

Gelgelelim Çerçi'nin Delibozuk kişiyi gördüğü günün dördüncü günü müydü beşinci günü mü yoksa daha mı sonra, öyle bir gün, bu sefer de Horoz Dede suratını astı. Akşam ekmeklerini birlikte yiyorlardı. Sefil Ali ile Er Sinan gitti gideli Horoz Dede istemişti bunun böyle olmasını. Bahadır Yüzbaşı da herkesi bir arada gördüğü, Bizans dili konuşulmasının hangi kertelere vardığını kolayca çıkarmak imkânı bulduğu için iki eli kanda olsa birlikte yenen akşam ekmeklerine katılıyordu, katılmanın yolunu buluyordu.

Pek konuşmazlardı; konuştukları da ya Hasan'ın üzerine olurdu ya Cebe Ali'nin. Cebe Ali, Murad Beğ Otağı'na ekmek pişirenlerin arasında sivrilivermişti birden. Kırk yıllık pişiricilerin parmak ısırdığı bir somuncu olmuş çıkmıştı. Yedikçe tatlanır bir somun ekmek ki el bereketinden mi gönül sevmesinden mi marifet, Cebe Ali de bilmez. Murad Beğ'in de merakını kabartmış, sordurmuştu.

Horoz Dede: "Erenler himmetidir" diyordu. "Has somunu has yürekler yoğurur, has yürekler erenler himmetidir."

Fakat o akşam Hasan'ı da Cebe Ali'yi de dillerine dolayamadılar. Horoz Dede'nin suratı asıktı; çarpıklığı olanca acı-

sını asıklığa sıvamıştı. Hasan bile cesaret edip yanına sokulamadı. Akşam ekmeği tatsız tuzsuz bir yavanlıkta başladı. Bahadır Yüzbaşı'nın düşünecek bin türlü girdisi çıktısı vardı, sessizlik işine geldi. Zindan Çavuşu dersen hep kendi halindeydi, sorana cevap verir sormayana ağız açmaz. Cebe Ali'nin derdi somunlarda; bir tek Barak, arada bir Horoz Dede'ye bakarak çorbasını kaşıklıyor, arada bir de Çerçi'yi üzüntülerde süzüyordu. Horoz Dede'nin asık suratının Çerçi'ye dökülürken ne şekil alacağını merak etmişçesine.

Başladığı biçimde tatsız tuzsuz yavanlığını sofra duasına vardıran akşam ekmeği, dua ile bir parça canlanır gibi olduğunda Horoz Dede de asık suratını katlamıştı. Duayı bitirirken takır tukur bir istemezliği dile döktü: "Tanrım, eline üç kuruş geçmişleri her önüne gelene sadaka verme hevesinden sen koru!" der demez Çerçi oturduğu yerin dikenlik olduğunu yeni fark etmişçesine depreşti. Bir çuval diken dökülüvermişti kaba etlerine sanki. Unutur gibi olduğu ayıbının yüzüne vurulmuş olmasından kızardı bozardı yerin dibine geçecek gibi oldu. Ötekiler pek bir şey anlamamışlardı gel gör ki Çerçi herkesin her şeyi bilip anladığını sandı. Üstelik Horoz Dede'ye kızamıyordu da, kızmak aklından geçmiyordu.

Horoz Dede duasına sakalını sıvazlarken hırıl hırıl:

"Kimi deli, kimi veli" dedi ortalık yere; "Deli de olsa veli de olsa bize benzemez kişilerdir deyip yabana atılmamalı, her söze kulak verilmelidir. Verilmezse böyle olur işte."

Çerçi utandığı ayıbının bir yerlerde bir işler yaptığını anladı; kötü işler, acı verici, belki de önlenmesi zor işler. Büsbütün utandı, başını kaldıramıyordu yerden.

Bahadır Yüzbaşı, Horoz Dede'nin sözlerinden kokular aldı, durup dururken söylenecek sözler değildi Horoz Dede'nin ağzından çıkanlar.

"Biz neyiz?" demişti ardından. "Bizler kimleriz? Ben..? Görüyorsunuz işte Tanrı'nın bir çarpık kuluyum. Elimden

ayağıma, gözlerimden dizlerime bakanı korkutan bir acayip kişiyim. Buhara'dan kalkmışım, aklımı fikrimi bir Bizans'tır almış, gelmiş Osmanlı'nın Murad Beğ'ine kapılanmışım, öyle görünürüm. Şu Bahadır Yüzbaşı Konya'daki günahlarını bırakıp gelmiş; niye gelmiş? Osmanlı'nın Murad Beğ'ine, Bizans'ın önlerine. Cebe Ali öyle, Barak öyle, Konya'nın Zindancısı öyle. Şu Hasan..? Ulubad'dan çıkıp neye gelmiş acaba? Aramıza katan kader ne için geçirip aramıza katmıştır dersiniz? Sen Çerçi? Sefil Ali'ye yoldaş olduğunda, Sefil Ali seni yoldaş bildiğinde neyin ağları örülüyordu dersin?. Kader bizim yüreğimizdir eğer kader diyeceksen; kader, yüreğimize bir köz ateş olarak düşer, yanar, yakar, gözlerimizi kör kafamızın içini duman eder, yangınından başkasını ne gördürür ne düşündürür. Kader hepimizin sonunu şu Bizans denilen sur ardına bağladı, daha bir nicesininkiyle birlikte bağladı, çeke çeke getirdi, getirecek. Kaderleri bir olanlar kardaştır. Buhara'dan da olsa, Konya'dan da olsa, Cehennem'in dibinden de olsa kardaştır. Kardaş kardaşın sıkıntısına kulağını sağır mı etmeli, dilini tat mı?"

Yeterince dökmüştü suratındaki âşıklığı. Hırıldayan sesi epeyce arındı; söngüt bağlamış bir arkın kireçlerini yarıp çıkmış düz toprağa ermişti:

"Bu ikindi üstü bana biri geldi" dedi; "Deliye benzer, şu Barak yaşlarında herhal, ondan kabaca biri.."

Çerçi öldü öldü dirildi denilse az gelir; ömründe ilk defa yerin yarılmasını, etini kemiğini yutmasını ve sonra kapanıp bütün Çerçiliğini görünmez etmesini istedi. Öyle bir şey olsaydı eğer Çerçi Tanrı'ya ne yapsa minnetini ödeyemezdi. Lâkin dileği olmadı, olmadığı için de büsbütün kötülendi. Horoz Dede'nin her sözü bir ayrı kızgın şiş idi, ciğerini dağlıyordu. Eğer bir de soru sorarsa, açıkça sorarsa..?

Sordu da Horoz Dede.

"Çerçi bu delibozuk sana da gelmiş Sefil Ali'yi arayan Serencam adlı hatunun kaçırıldığını söylemiş, öyle mi?" de-

yince boynu düştü Çerçi'nin. "Evet..." diyebildi ama ondan önce Bahadır Yüzbaşı: "Serencam mı?" deyip atılmıştı; "Konya'dan mı?"

Zindan Çavuşu ise yanındaki Barak'ın hissedebileceği bir ilgilenmede oturuşunu değiştirmişti.

Horoz Dede: "Konya'dan evet" dedi.

Bahadır Yüzbaşı ile Zindan Çavuşu aynı anda aynı düşüncelerin ardına takıldılar. Bahadır Yüzbaşı, Zindan Çavuşu'nun bilmediği bir evi, Serencamların evini de içine alan bir düşünce genişliğinden darala darala gelip Sefil Ali ile Serencam'ın düğümüne ilmik artı. Çerçi'nin düşmüş boynuyla eriyip gidişinden hiçbir anlam çıkaramadığı için soran gözlerini Horoz Dede'ye döndürdü. Ne var ki akşamın esmerliği söğütleri de Likos Deresi'ni de karaya kesmeğe başlamıştı, Horoz Dede'nin yüzü de ötekiler gibi gölgeye dönüyordu.

Horoz Dede: "Öte yanını Barak anlatsın" dedi. "Araştırması kısa sürdü ne de olsa. Vakit yoktu, bir ara bana uğradığından hazırlıksız sayılırdı..."

Çerçi, Barak'ın ağzından aldı sözü, kem küm ederek: "Bilmiyordum" dedi. "Murad Beğ'in otağından kadın kaçırılmasına inanamadım. Delidir dedim..." gibilerden sözlerde ayıbına sebepler sıraladı, dinleyen olmadığını bile bile.

Nitekim Bahadır Yüzbaşı: "Dur hele, Çerçi dur hele, olan olmuş onun davacısı değil kimse, Barak'ı dinlesek daha eyi" deyip uzatmasını istemediğini belli etti.

Barak da öğrenebildiklerini saydı. "Doğrudur" dedi. "Fakat doğruluğundan başka bir şey öğrenilmesi zor. Biri yaşlı biri onun kızı yerinde, Serencam'la anası imiş, Murad Beğ'in otağının önünden alınıp götürülmüş. Çakmak denilir bir Yahudi götürmüş, ama kaçırılma mı götürülme mi Tanrı bilir. Çakmak, Bursa'da da Edirne'de de tanınıp bilinen, ipekliler şallar mücevherler satan, beğlere paşalara satan bir cingöz Yahudi'dir, tanıyan bilen var. O gün o saatlerde İbrahim

Paşamızın çadırına kutnu kadife kumaş götürmüş, çıkarken de kadınları almış yanına."

Olayın doğru olduğunu, Delibozuk kişinin anlattığının düş çıkmadığını duyunca Çerçi'nin gönlünde yangınlar delirir oldu. Sefil Ali'nin emanetine hıyanet etmiş olmasını mı düşünsün, yoldaşlarının yanında yüzü yerde biri durumuna düştüğüne mi yansın? Sanki bunlardan sıyrılıp kalktı: "Ben bu işin sonunu almadan gelmem aranıza" deyip boğuldu sesi; "Gelemem, aranızda yer bulamam!"

Durduramadılar, söküp çıktı.

Bahadır Yüzbaşı da Horoz Dede de üstüne üstüne gitmediler, gidilmesini istemediler.

Bahadır Yüzbaşı Barak'a: "Kaçırılma mı?" diye sordu; "Senin sözün ne? İbrahim Paşa çadırına girebilen, tanınan bilinen biri Sefil Ali'yi arayan bir kadını, otağ önünden kaçırmağa cesaret eder mı? Neden etsin?"

Barak: "O kadarını ben de bilemiyorum" dedi.

Bahadır Yüzbaşı düşündü, düşündü, düşündü; "Ben İbrahim Paşa'ya gidiyorum" dedi. "Oğlu Halil'i görmem şart oldu artık."

Likos Deresi'nin suyunda söğütler karardıkça karardı.

Uzakça ışıklar, uzakça sesler; Murad Beğ'in ordusunun uzakça uğultusu... daha uzakta da Bizans. Surların üstünde islenen ışıldaklar göründü.

Sefil Ali'nin derdi bir idi, Konya'dan sonra iki oldu. Konya'ya girmekten çekinmişti doğrusu. Zaten Murad Beğ'in buyruğundan dışa çıkmanın bunalmışılığındaydı, aklına hep terslikler geliyordu; Konya'da Serencam'dan haber alayım derken Karamanoğlu kolcularının eline düşmek, oradan zindanlara kapatılmak, bir daha da çıkamamak endişesi elini ayağını bağlıyor, fakat Ankaralara kadar gelmişken Konya'ya uğrayıp Serencam'ı görmeden geçip gitmeği de yiğitliğine yediremiyordu. Bile bile geldi, bile bile Er Sinan'ı kandırıp Konya'ya uğraması gerektiğini söyledi, bile bile de Murad Beğ'in buyruğundan dışa çıktı.

Konya'da aklı başına geldi. Bir yekinse kapıdan geçip şehre girmek işten bile değil iken yerinden kımıldayamadı. Daha bir yıl geçmemişti, Mustafa Beğ izini süreyim derken başına gelenlerin nelere mal olduğunu düşünmüş, o düşünce de ayaklarına bağ olmuştu. İkinci bir zindanı göze alamıyordu; Hacı Bayram Veli'yi Murad Beğ'e götüremezse, bu buyruğu da yarım bırakırsa budalalaşması yüzünden, ondan sonra yaşaması kaç paralık olurdu, yaşasa bile en azından Serencam'ın yüzüne nasıl bakardı? Er er olmalıydı ki, erim deyip bel bağladığı karısının yüzüne utanmadan bakmasını bilebile.

Böyle düşünüyor, artık Serencam'ı da karısı olarak hayalleyebiliyordu; benimsemişti, başka türlüsünü aklı almaz olmuştu. Konya'nın kapısında Konya'ya gelişinin sadece Serencam'ı görmek, ondan haber almak isteğinden olma-

dığını, Avratlar Çarşısı'nın Kâhyası'nı aracı koyarak Serencam'ı anasından evdeşliğe istemek olduğunu yüreğinden de saklayamazdı ya!

Er Sinan'a hiçbir şey saklamadan anlattı. Bir aya yakın yan yana idiler. Allah'ın gecesinde gündüzünde, kırında bayırında uçan kuş yalnız kalmıştı da Er Sinan'la Sefil Ali yalnız kalmamışlardı. Bu iki ikiyelikte Sefil Ali, Er Sinan'ın gençliğini ölçüp biçmiş, görünen gençliğin toyluktan çok uzak bir olgunluğa piştiğini görmüştü. İçin için saygı duymağa başlamıştı, sevmekten öte bir saygıydı bu. Bir zamanlar Balım Usta'ya nasıl gönül kökünden gelme saygılarını durmadan büyüttüyse; İne Beğ'e, Minnet Beğ'e nasıl bir beğ saygısını gösterecek yer aradıysa bu Er Sinan da aynen öyle, o duyguların bir eşini duymağa başlamıştı. Er Sinan kimin nesi olduğunu söylememişti, az konuşuyordu; nerelerden geldiğini, nerelerde aş yeyip su içtiğini anlatmıyordu, çoğuncası ağız açmazdı zaten. Nice gecelerinin dam altında, açıkta yorgunluk alma zamanları sessiz geçerdi, konuşmazlar, konuşacak bir şey bulamazlardı; yahut sessizde konuşurlardı çok şeyleri anlara anlata, hissederlerdi. Sefil Ali, Er Sinan'ın genç ömründe İne Beğ'e, Minnet Beğ'e benzer bir beğlik yeşermesini fark ederdi. Onu düşünürdü daha çok. Er Sinan, İne Beğ gibi, Minnet Beğ gibi beğliğe gelmişti bu dünyaya, günü geldiğinde beğliğine dolacaktı, muhakkak.

Yol, insanı insana bağlıyor; yollar, insanı insana açıyordu.

Sefil Ali, bunca zamanın denemelerinde Er Sinan'ın hamurunu, mayasını, ununu tuzunu çoktan ayırıp seçmiş, çoktan görmüştü. Bunun için derdini, Konya'ya geliş sebebini anlatmakta hiç bir sakınca görmedi. Dünyaya beğlik için gelmiş bir kişinin yüreğine her şey, ama her şey söylenebilirdi, söylenen de orada kalırdı.

Nitekim Er Sinan Sefil Ali'nin anlatışını bitirdiğinde tavrını kıl inceliğinde de olsa değiştirmedi bile. Bizans'tan ay-

rıldıklarında nasıl ise, Ankara'ya gelinceye dek Konya önünde duruncayaca nasıl ise... anlatmadan önce nasıl baktıysa Sefil Ali'ye yine öyleydi. Bir gizliliği öğrenmiş olmanın sulanmasından çok o gizliliğe ortak olmuş olmanın yüküne ağırlaşmıştı gözleri:

"Hay hay Sefil Ali ağam" dedi; yola çıktı çıkalı Sefil Ali ağam, demiş öyle gelmişti, yine öyle diyordu; "Buyurdun, giderim. Senin gözün olabilsem keşke olamam hiçbir vakit ama senin gözünden daha eyi görüp aramağa çalışırım. Gelgelelim ben Konya'yı bilmem hiç. İlkin geliyorum. Seninle geldiğim için de sevinirim sadece."

Gel de ciğerine sokma şu delikanlıyı! Gel de böyle konuşana canını kurban etme! Sefil Ali canını verecek olmuştu.

"Kolay..." demişti canü gönülden; "Er Sinan yoldaşım zararı yok oncağızın. Avratlar Çarşısı'nı kime sorsan bilirler Konya'da; Avratlar Çarşısının Kâhyası'nı da bilmeyen yoktur orada. Şurda az bekleyelim. Ardımız sıra bir kervan geliyordu, yolda geçtiydik, onu bekleyelim. Onlara katılırsın. Konya'ya ilk gelişin olması senin yararınadır, tanıyanın olmaz, kapılardan kolay geçersin. Kendi halinde göründüğünden de yolunu kesen olmaz. Avratlar Çarşısı Kâhyası'na benden selam söylersin, Serencam'ı sorarsın, benim burda beklediğimi anlatırsın. O ne derse ona göre davranırız, akıllı adamdır Kâhya, yüreklidir, Hacı Bayram gönüllüsüdür."

Ondan sonrası da beklemek... ölüm beklemesi bundan eziyetli değildir herhalde. Uzayan zaman ölüm uzamasında; kıvranan güneş ölüm kıvranmasında, gelmeyen kervan ölüm gelmemesindeydi.

Geldi sonunda.

Bu sefer de Er Sinan'ın Konya'ya girişini düşlemek, Konya'dan dönüşünü beklemek ayrı bir eziyet oldu Sefil Ali'ye. Huyu değildi ama tırnağını kemirmekten tırnaklarında tırnaklık kalmadı. Sevdiceğinden söz bekleyen yeni yetme yavukluların durmaz oturmazlığındaydı. Kendi kendinden uta-

nıyordu ama hoşuna da gitmiyor değildi. Adım adım yaklaşışı bir canın, cihan cihan beklemeğe gelişi...

"Tuh bre!. Deli ozanlara döndük neyimiş bu gönül ağrısı meğer neyimiş Sefil Ali? Sana göre mi imiş? Hele kırkından sonra? Ne demişler? Kırkından sonra azanı teneşir paklar... mı? Varsın paklasın. Hiç değilse salacamın ardından gözü yaşta bakanım olur.."

Diyor, düşünüyor; kopuyor koparıyor... bekliyordu.

Gelgelelim Er Sinan'ın dönmesi de geciktikçe gecikiyordu.

Ya başına bir hal geldiyse?

Ya Karamanoğlu'nun kolcuları Er Sinan'ın duruşundan, adım atışından kuşkulanıp yolundan çevirdiler ise? Konya'da, Karamanoğlu toprağında bir Er Sinan daha yoktu ki öylesine adım vura toprağa, öylesine durabile ayakta. Er Sinan yiğidini gören unutmazdı bre.. onun yerine kendi gitse daha az tanınırdı herhal...

Bir vakit de bu kuşkular burdu, burktu, bocurgatlara verdi yüreğini. İyiye düşüneyim derken daha da kötüye vardırmıştı. Serencam'ı arayım derken Er Sinan peşine düşecekti ki Allah sonunu hayreyleye. İster misin bu yüzden işler arap saçına dönsün de Hacı Bayram Veli'ye hiç mi hiç gidilmesin? Murad Beğ'in yüzünü görür gibi oluyordu. Tükürse bin kere iyi, sille tokat vurup devirse yüz bin kere iyiydi. Bunlardan beter bakışı tek bir söz söylemeden Murad Beğ'in; bunlardan beter susan yüzü... Sefil Ali ölümlere koşabilirdi o vakit kendiliğinden.

Bu kuşkuların, korkuların, işkillerle endişelerin de bir yararı oldu bir bakıma; vaktin geçtiğini, uzaya uzaya bir kötü sonu gelmezliğe bürünmüş de olsa vaktin geçtiğini unutturdu en azından.

Bizans önlerinden ayrıldıklarında aylardan Haziran idi, şimdi temmuz ağustosa varan sıcağını Konya ovasına tozlarla rüzgârlarla yayıyordu. Akşam önü kızarması, sonu görün-

mez ovanın tozuna toprağına bulaşmış bir gün batışına yanıyordu. Sanki ova, bir yerde bitip bir başka yerde başlayan yangınlarla orduların gelip konduğu çadır önü ateşlerinin alevlerine yanmaktaydı. Batıda, ortasından yarılmış Buhara karpuzları gibi çekirdeklenmiş bir kızıl güneş sallanıyordu, ha düştü ha düşecek; düşerse yeryüzü birden alevlenecekti söndürülmemecesine; düşerse dünyanın sonunu getirecek bir yangın hemen dumanlarını salacaktı. Önü sıra serilmiş bulutlar, putperest dervişlerin üzerinde yalınayak yürüdükleri bir ateş deniziydi, dalgalana dalgalana ateşlerini Konya'nın üstüne doğru üfürüyorlardı. Bu üfürükler de akşamın büsbütün incelmiş yelinde Konya fırınının üstüne yağıyordu, kızararak, ateş damlaları olup.

Ve hepsi birden bir körüğe doluyor, körük, içine dolan yedi cihan yangınının kızıllaşmasını Sefil Ali'nin ciğerlerine pofuluyordu:

Pof!. Pof!. Pofff!

Güneş düştü. Saat tiktaklarının ucunda bir titreşmeyi bulutlara vere vere düştü. Sefil Ali, az önce düşlediği dünya yangınını görmemek için gözlerini kapadı.

Açtığında da Er Sinan gelmişti, yanı başındaydı. Düşen güneş mi getirmişti yoksa eriyen bulutlar mı? Onun orasını bir an anlayamadı, bulup çıkaramadı Sefil Ali. Er Sinan'a yoksul yoksul baktı. Er Sinan'ın dudak uçlarına, ağzından çıkacak sözlere baktı.

Er Sinan oturmadan: "Gitmiş..." dedi.

"Kim!?"

"Sefil Ali Ağam, Serencam bacım gitmiş. Anasını yanına almış. Sefil Ali'ye gitmemiz gerek bizim, baba vasiyetimiz böyledir, deyip gitmiş. Avratlar Çarşısının Kâhyası da vasiyet deyince durdurmak istememiş, yardımcı olmuş."

Er Sinan baba vasiyetinden söz etmemiş olsaydı Sefil Ali inanmayacaktı; haberi getiren Er Sinan olmasına rağmen

inanmayacaktı. Gelgelelim Er Sinan söylüyordu, bilmediği baba vasiyetinden söz ederek söylüyordu.

"Sefil Ali'yi aramağa mı gitmişler? Beni mi? Heyvaaaah!"

Er Sinan Sefil Ali'nin heyvahını ne doluya koyabildi ne boşa. Bir korku gibiydi ama neyin korkusuydu bu? Sefil Ali gibi birinin korkabileceğini düşünmemişti hiç.

"Murad Beğ..?" deyince irkildi.

Er Sinan: "Murad Beğ'in ne ilgisi var?" diye sordu.

"Var. Er Sinan var. Ah bu benim eşşek başım, bu benim kafasızlığım... Murad Beğ'i de soktu işin içine canım. Vay bre? Serencam şimdi doğruca gidip beni Murad Beğimizden soracak mı yani? Heyvaaah ki hey vah Sefil Ali, irezil olmanın tam yeri."

Baktı ki Er Sinan döğünmelerine acayip acayip bakıyor:

"Otur" dedi... "Yanıma otur Er Sinan kardaşım. Benim bu eşşek kafam nelere heveslendi deyim de duy birer birer" diyerek Serencam'dan ayrıldığında neler oldu neler bitti, nasıl bir öğünmeye kapılıp da: "Beni Murad Beğ'den arayıp sor, başkasından sorma!" deyişini, Er Sinan'ı artık kendinden bilerek anlattı da anlattı. Bitirdiğinde Er Sinan'ın kendisine kınayıcı bakışlarda bakacağını sanmıştı. Akşamüstü kararmasındaydı ortalık, yakınca da olsa yüz yüzü seçmekte zorluk çekiyordu ama Er Sinan'ın bakışlarının hiç de kınayıcı olmadığını gördü, buna da şaştı, abuk sabuk sözlere dalıp çıkmış bir kişinin sırıtmasında:

"Eee?" dedi; "Neden kınamadın beni? Yaptığımı beğenmişsin gibi..."

"Ben de olsam öyle yapardım" dedi Er Sinan. "Bir yiğit sevdiğinin gözünde büyümeli ki tadı çıka..."

"Yani şimdi ben?. Benim bu yaptığım? Canım benim bu yaptığım olağan mıdır?"

Er Sinan tatlı tatlı güldü, genç gülüşünde daha bir sevimliydi.

"Ben onu da yapmazdım hay Sefil Ali Ağam" dedi; "Kap-

tığım gibi kızı alır giderdim. Niye zaman sokayım araya, neden Murad Beğ'e kadar yorayım kızı. Çektin mi almalıydın..."

Sonra da ileriye gitmiş olduğunu anlayarak kızardı bozardı:

"Bağışlayasın" dedi. "Sana akıl vermek haddime düşmemiştir, gönlündekine kapıldım, coşkunluğuna..."

"Kapıl kapıl" dedi... "Beni kınama da ne yaparsan yap. Pekey... Serencam gider de Murad Beğ'den beni sorarsa şimdi ne olacak? Murad Beğ bre!. Murad Beğ padişahtır..."

Er Sinan, bir önceki kadar kendini kaptırmış olmasa da, ona yakın ama biraz daha usturuplu Sefil Ali'yi yatıştırmağa çalıştı. İnanarak konuşuyordu, yalansızdı, inandırdı.

Fakat bir başka telaşa düşürdü Sefil Ali'yi, onu önleyemedi.

Yerinden kalktığı gibi atına ulaştı Sefil Ali.

"Er Sinan yoldaşım vakit geçirmece yok artık" dedi. "Buyruğu yerine getirmeliyiz. Hacı Bayram Veli'yi Zülfazıl Köyü'nden almalıyız vakitlice, yola düşürmek Murad Beğ'imize götürmeliyiz. Serencam'dan önce gideceğimizi sanmam ama... gidelim işte..."

Artık tek düşüncesi Murad Beğ buyruğunun yerine getirilmesine çökelekleniyordu. Buyruğu yerine getirdi mi de Serencam; anlı şanlı bir işin sonunda, boyun eğikliği olmadan, yüzü yerde kalınmadan rahatça Serencam!

Serencam Sefil Ali'nin suyu billurlarında arınmış bir pınarı oldu, ağustos sıcaklarında serinliğini eksiltmedi gönlünden. Her adımı biraz daha serinliğe varıyordu, biraz daha pınarın özüne yaklaşıyordu.

Öyle bildi.

Çerçi ise terledikçe terledi; Serencam ağustos güneşinin yuvasına kapanmıştı sanki, varmak için açılan her adım ter olup akıyordu bedeninde. İzi bile görünmüyordu, terler boşuna akıyordu, yorgunluklar boşunaydı, Çerçi de bir ay önceki abdallığına koşuyordu durmadan. Yolundan yoldaşından ayrı olmanın, onların yüzüne bakacak gözü olmadığını sanmanın acısı bir yana Sefil Ali yoldaşının emanetine hıyanet etmiş duruma düşmenin cezasını bir an önce, hayırlısıyla bitirmek için gerçekten de gücünün ötesinde yırtınıyordu. Gel gör ki iz yok, umut ölüydü.

Nelere baş vurmamış, nelerden medet ummamış idi ki? İlk adımında o Delibozuk kişinin yolunu gözlemiş, aramadık yer bırakmamıştı. Anladığına göre vara sora Horoz Dede'yi bulan Delibozuk kişi, Horoz Dede'den sonra sırra kadem basmıştı, yok. Ne tanıyan, ne bilen, ne eden. Yüzlerce delibozuk kişi vardı şu ordunun içinde, tarif etse tarifine uygun binlerce yaratık çıkardı. Öyle ki araya araya, bir vakitler yitirdiği para kesesini yankesicilikten götürdüğünü sandığı o cascavlak gulyabani dervişe bile rastlamıştı da Delibozuk kişiye, hayır, rasgelmemişti. Unutup eski kuşkusunu cascavlak derviş bozuntusunun gulyabaniliğine dahi Delibozuk kişiyi sormuş, herifin yüzünü ekşitmesine, ekşi ekşi bakıp homurdanmasına aldırmamıştı. Eğer Delibozuk kişiyi tanısaydı, yerini söyleseydi yitik para kesesini de, o yüzden geçen uykusuz gecelerini de, onca sıkıntıyı da olmamış sayacak, unutacak, varsa eğer hakkını helal edecekti bir daha.

Lâkın herif homurdanmakla yetinmiş, az daha üstelerse ezip geçeceğini belli eden davranışlarda itmişti Çerçi'yi.

Nice günlerden sonra bir gün, son çadırların oralarda bir yerde bir ayak satıcısı Allah'tan bir şeyler gördüğünü bildiğini saklamadı. Görüp bildiği de ne? Başka vakit olsa bir paraya almazsın; gel gör ki uçan kuştan medet uman Çerçi'nin aramasına bir damlacık su serpici olmuştu. Demişti ki:

"Biri anası olacak yaşlıca, öteki kızı yerinde gençten iki Türkmen kadını, bir sivri sakal beyoğlunun ardı sıra şu yana gidiyorlardı, sanırım bir arabaya bindiler. Sanırım diyorum emmi, gördüm demiyorum haa... günahına girmem kimsenin."

"Keşke günaha girseydin a oğul, bir kere de günaha girseydin ne olurdu be!" dememek için zor tutmuştu kendini Çerçi. Şu sıra günaha münaha aldırdığı yoktu; üç beş gün öncesinin Çerçisi gitmiş yerini günahı münahı düşünmeyen biri almıştı.

Adamın o yan dediği taşra çıkıyordu artık; bir daracık yolun götürebildiği yere ama o yer sağda mıdır solda mı? Yoksa doğrudan mı gider, çatal çatal mıdır?

Gittiğinde daracık yolun, birkaç yere saptığını, kimi soldan daha daralıp kıvrıla büküle bir dereye, kimi sağdan yol demeğe bin tanık ister bir cılgalıkta bağa bahçeye, kimi de kıra bayıra vardığını gördü. Her birine bir ayrı gün daldı çıktı, gittikleri yerece gitti, yanı yöreyi aradı taradı... yok.

Ağustosun yanlarına gelmişti ay, o gün, nefes alsan ciğerin tutuşuyordu, göz açsan gözbebeğin. Çerçi körün değneğini bellediği gibi bellediği daracık yolun varacağı yere gitmeği aklına koymuştu. O günece dolandığı sağ sol umudunu boşa çıkarmıştı, vaktini almıştı ama ümüğünü üzmemişti. Yolun vardığı yerece varıp bir de o yanları görmek, ondan sonra buralardan kesmek umudunu; aklına böyle koymuştu.

Öğle ısıcağı demedi yürüdü.

Yol, kat kat tozlanıyordu, biraz daha genişlemişti, kıvrılmasını bükülmesini silkelemişti, düzlükte gidiyordu. Biraz da yeşillenmişti. Daha ilerilerde yeşillikler artıyordu, ağaçlar kabarıyordu. Ağustos öğlesinin sıcağı safran yanmasında sarardıkça dökülen sarı ateşler kabaran ağaçların yeşilini karaya kesiyordu, Çerçi'nin gözlerini de körleştiriyordu.

İki de bir durup şalvarını çekiyordu, düştüğünden. Zayıflamıştı. Yemeyi içmeyi bıraktığından mı, aklını fikrini yaptığı budalalığın onarımına verdiğinden mi nedir yağ erimesindeydi bedeni, duyar gibi oluyordu eriyişi. Her gün kuşağını biraz daha sıkıya sarıyor, her gün de biraz daha sıkıya sardığı kuşağı aşağılara doğru kayıyor, şalvarını topuklarına düşürüyordu. Böyle giderse çok değil bir hafta sonra Çerçi cılızlamış bir kuru keçi olup çıkacaktı, melemesi bile noksan olmayacaktı. Çünkü yol boyu yürüyüp aranırken düşünüyor, düşünüyorum sanırken kendi kendine konuşuyordu. İlk günler bir anlamı vardı konuştuklarının; gide gide anlamsız sözler bir diziye dökülür olmuştu dudaklarından, demek ki anlamsızlıklarda düşünüyordu. Birbiri üstüne eklenince de o anlamsız sözler kıkırdaklı bir melemeyi andırıyordu.

Gözleri de bir içeriye kaçmıştı ki; ağaç budaklarından bakıyordu sanki, karanlık.

Dizlerinin dermanının kesildiği bir sırada, ileride, yolun bir yamaca sardığı yerde bağlı bahçeli bir yeşillenmeyi seçti kütlemesinden. Ağustos öğlesinin güneşi de o yandan vurduğu için, gördüğünün bir hayalleme olmasından korktu; güneşin oyunu olabilirdi.

Dili damağına yapışmıştı. Güneşin oyunu da olsa gördüğü yeşillenmelerin su belirtisine bir yeşillenme olmasından canını dişine taktı, adımlarını açtı. Buralara sanki insan ayağı basmamıştı hiç; bastıysa bile birkaç aydır gelen giden olmamıştı, o görünüşteydi. Gerçi biraz daha bakımlı bir hale gelmiş olan yolun şurasında burasında tozlar kimi araba tekerleğini kimi adam ayağını ölçüye almış da bırakmışa

benzer izleri seçmek zor değildi. Ama ne zamandan kalmıştı? Eski miydi, çok eski miydi yoksa yeni mi, dün mü, öteki gün mü?

Yaklaştıkça gördüklerinin bir güneş oyunu olmadığını, yolun, çok bakımlı bir bağa girdiğini, iki yanı ağaçlıklı bir yeşilliğin, üzüm asmalarının, fidanların uzanıp gittiğini gördü. Onların arasında da, gerilerde bir güzel yaslanışı yeşilliklere sindiren bir köşkü seçti. Ama in cin top oynuyordu; sineklerin, arıların incecik kanatlarında titreyen havanın sesi cız cız buğulanıyordu ağustos güneşinde. Bir öksürük bile yok; bir canlının varlığını bildirecek nefes sesi dahi yoktu. Varsa şayet çok gizlilerde saklanmıştı, o çok gizlilerde saklanma da garip bir korku halinde yalnızlığa dağılıyordu.

Bağa girip yürüdü Çerçi, aldırmadı. Sahibi çıkarsa, çıktığında sevinecekti zaten, derdini anlatır soracağını, sorardı; çıkmazsa, arar tarardı dört bir yanı.

Sağda bir ark, ancak duyulur bir şırıltıda, oluğumsu bir suyu akıtıyordu. İki yanı ayrık otlarıyla göğermiş bir ark idi. önce onun başına oturup bir güzel yudu elini yüzünü, boynunu boğazını sildi, tadına bakarak iki üç yudum içti. Tadı güzeldi suyun, içimlikti. Kana kana içti. Üç beş nefes sonra da içtiği su karnında şişti, ağırlık verdi.

O ağırlığı atıncaya, karnındaki su şişkinliği dininceye kadar oturdu. O arada da ne bir gelen oldu ne görünen. Sessizlik daha bir arttı, ses olup çıktı; bin bir konuşma bir arada birbirine giriyor, örülüyor örülüyor örülüyordu ve sessizlik oluyordu.

Oturmakla bir şey elde edemeyeceğini anladığında yitirdiği gücü de yerine gelmişti Çerçi'nin. Artık sahipsiz olduğuna inandığı bağı bahçeyi bırakıp doğruladı köşke vardı. Sahipsiz olduğuna inanıyordu ama görünüşteki bakımlılığın pek de sahipsiz olmadığını görüyordu. Sanki daha birkaç saat önce birileri vardı burada, bağa bahçeye çeki düzen vermişti. Ya gitmişlerdi, ya içerdeydiler.

Onun için vardı kapıyı yumrukladı çekinmeden. Daha sonra da tokmağını buldu kapının, üst üste yedi sekiz kere çaldı. Duyan yok, bakan yok. Koca bir sessizliğin orta yerine vurduğunu sandığı kapı tokmaklarının dan dunu kilise çanları halinde çanılayıp uzuyordu. Bir o ağaçtan bir bu ağaca, bir o asma yaprağından bir bu asma yaprağına gide gele ayrıca yeşillenerek sanki, kocaman sessizliğin keyfini kaçırıyordu. Usanmadı, bıkmadı, yılmadı da; döğdü de döğdü kapıyı, tekrar tekrar.

Tokmağı bırakmasıyla birlikte koca sessizlik uğultulara dolarak gelip yüklendi kulaklarına, seller gibi boşandı, sonra da susuverdi sessizliğinde.

Köşkün kapısını bıraktı, sağını solunu, önünü ardını dolandı. Pencereler kapalı idi, çok sıkı örtülmüştü. Güneşten de olabilirdi, içeride bir kimsenin bulunmamasından da. Arka tarafta epeyce geniş bir meyve bahçesi vardı. Az önce suyunu içip elini yüzünü yıkadığı arkın suyu, yukarılarda bir yerden geliyor olmalıydı. O yana gitti.

Gözü arkın suyundaydı; sıcağı gözlerindeki suda unutmak isteyen bir kendiliğindenlikte yürüyordu.

İrkiliverdi.

Korkumsu bir irkilmeydi.

Hiç beklemediği bir anda, yalnızlığın orta yerinden birinin çıktığını, yürüdüğünü, kendinden yana geldiğini hissetmişti, başını kaldırınca da hissettiğini görmüştü. Küçümencik bir adam, solmuş mavilerde örtünmüştü. Giyinmiş değil örtünmüşlüktü bu, beli çıplak, açıktaydı. Yaklaştığında çıplak göbeğiyle çevresinin güneş yanmasında tozlanmış bir deriyi gerdiğini gördü, kavrulmuş bir deriydi.

Çölde bir niğmet bulmuş olmanın sevinci korkumsu irkilişini alaşağı etti ve Çerçi koştu hiç düşünmeden. Adam bahçıvandı herhalde, başında gâvurların şapkasına benzer tersine dönmüş bir oturak... o da çarpılmış, yırtıkçaydı. Elinde bir kavramlık çalı çırpı, bir sapı kırık tırmık. Ya ken-

dini unutmuş, ya dünyadan bezmiş, ya da ağaçlarla su ile toprakla uğraşmanın ötesinde başka bir varlık tanımadığından insanı yaban bilmiş bir kişiydi.

Çerçi dertli dertli sordu. Karşısındakinin anladığını anlamadığını bilmeden, birbiri ardınca çıkan sözleri aklında tutup tutamayacağını düşünmeden soruyordu.

Bahçıvana benzettiği adamdan tek bir ses gelmedi. Giydikleri kadar solmuş bir çift mavi gözde baktı, gülümsese gülümsemekten korkmuş, gülümsemese gülümsememekten korkmuş baktı.

Avurtları birbirine girmişti, çenesi sipsivri.

Çerçi Türkmence'sinden anlamadığını, adamın kâfir dilinde konuşulursa cevap vereceğini akıl edebildi. Bahadır Yüzbaşı'nın Bizans dilini öğretmek için çabalamasına da o sırada hak verdi, 'Allah razı olsun,' dedi içinden.

Fakat bahçıvana benzettiği adam Bizans diline de ses vermedi.

Çıldırabilirdi Çerçi. Çoktandır budak deliklerini andırır gözleri çıldırmasına döndü yerlerinde.

Bahçıvan ellerindekini yere bırakıp Çerçi'ye ağzını gösterdi, dilini; sonra kulağını, ikisini birden gösterdi. Daha sonra da ağızsız dilsiz bir kişi olduğunu, kulaklarının da sağırlığını gösterebilme çabalarına düştü.

Çerçi boş bir çuval gibi çöktü yere, oturdu. Elini arka daldırdı çıkardı, daldırdı çıkardı, daldırdı çıkardı.

Çocuk olabilse de ağlayabilseydi bir; bangır bangır, şu koca sessizliği yıkasıya ağlayabilseydi. Belki o vakit, çıldırmakla erişebileceği rahatlığa kavuşurdu. Ağlamak bir kanlı duvar olmuştu da sallanıyordu göğsünde; gözleri güneş yanmasındaydı.

Bahçıvan sandığı adam, öyle, öylece duruyordu yanı başında. Belki bir şeyler anlatmağa çalışıyor bakışlarında, belki anlatmamakta direniyordu. Ha şu kocaman sessizlik ha bu bahçıvan sandığı adam; adam, o sessizliğin canlanmasıydı

sanki, kurumuş bir canlanması.

Adam ayakta adamlığıyla, Çerçi oturmuşluğunda çerçiliğiyle bir hayli vakit durup durdular. Galiba ikindiye yaklaştığında güneş, Çerçi kalktı yerinden. Bahçıvan sandığı adamın yüzüne bile bakmadan döndü. Köşkün yanından geçerken elinde olmadan çevirdi başını.

Kapıya, pencerelere, duvarlara göz attı. Üst katlardan bir pencerenin perdesi oynuyormuş gibi geldi; yüreğini aldı perdenin oynayışı. Dikti gözlerini inatla; köşkün arkasına dolanmış olan ağustos güneşi bu yanı gölgeye almıştı. Pencerenin perdesi oynamıyordu artık, ama ardında birtakım gözler, birtakım eller ayaklar cihan cünbüşüne dalmışlar gibi oynaşıp durmaktaydı; Çerçi gördüklerinin doğru mu yalan mı olduğunu kestirebilmek için gözlerini oğdu bir süre. Açtığında bir karanlık cıngılenme ardından da köşkün penceresi... kapalı, sımsıkı hem de bir teli bile oynamıyordu. Gördüğü yakıştırmaydı.

Öyle bir durumdaydı ki yakıştırması mı doğru, doğrusu mu yakıştırma kestiremiyordu. Dönmekten başka çare bulamadı.

Artık tek bir umudu dahi kalmamıştı. Aklını kullanıp on beş gün öncesinin Delibozuk kişisinin anlattıklarını değerlendirebilse, hiç değilse Horoz Dede'ye getirip aktarsa idi bunlar olmayacaktı. Sefil Ali'nin emanetine hıyanetlik etmenin cezasını çok kötü çekeceğine inandı iyice. Bulamayacaktı Serencam'ını Sefil Ali'nin; Sefil Ali geldiğinde de artık buralarda olmamalıydı.

Kaçmak, adını sanını unutturmak, yok olmak istedi. Lâkin Sır Kâtibi'nin haram parasından kurtulamadığını düşününce onu da yapamayacağını anladı. Ölüm bile bir kurtuluş değildi bundan sonra.

O geceyi de çırpıntılarda geçirdi. Her günkünden daha çok eridi, geçen günlerinin hepsi kadar o gece zayıfladı.

Sabah sabah da vardı çıktı Horoz Dede'nin kulübesine. Yine son çare onu görmüştü, yine tek merhem o olacaktı. On beş gündür kimselere görünmeyişi de kim bilir bakarsın eski öfkelerini azaltmış olabilirdi.

Horoz Dede Hasan ile kerpiç döküyordu. Kulübenin önünde çorba bakracı, herhal Hasan'ın getirdiği gibi duruyordu, el sürülmemişti. Çorba bakracı Çerçi'nin gözünde büyüdü de büyüdü. Karın tokluklarının iştahsızlığında çirkin, el sürülmeyecek bir bakır yamrulmasında sırıttı.

Horoz Dede, Çerçi'nin gelişini kısa bir göz süzmesinde izlemişti. "Bre nerdesin sen?" diye haykırdı, işini bıraktı, geldi. Hasan da ardından.

"Bre Çerçim, bir de senin derdinle dolduk. Ne kaybolmalardır bu ki, Bahadır Yüzbaşı'nın yüzbaşılığını hiçe bıraktın, Barak delikanlısını kör kandil eyledin? Nerdeydin? Hele bırak şimdi cevap vermeyi de gel otur, otur kardaş çorbamız seni beklermiş meğer? Açsındır? Sanırım on günlük açlıktır hemi de ve dahi kendi etini yemişsin gibime gelir. Hadi gel, hadi çök... Hasan, kop bakalım!"

Armut satışının öncesindeki gibi bir sabah ekmeğine çömelince Çerçi'de, az önceki hoş karşılanmanın da etkisiyle. eriye eriye kabuğuna çekilmiş korkular gevşeyip döküldüler. Yüzü ışır gibi oldu.

O vakit de on, on beş gündür nerelerde olduğunu ne yaptığını anlattı. Bir bakıma özür dileyen bir anlatıştı; bağışlanmak isteyen sözlere sarınıyordu.

Pek az yiyordu, Horoz Dede'nin uzattığı kaşığın ucunu çorbaya sokup ağzına götürüyor, kaşığını Horoz Dede'ye geri veriyordu. "Yemeyeceğim, sen ye" diyecekti, diyemiyordu. Bir ara, daha bir yakınlaşmada Horoz Dede'ye kerpiçleri ne yapacağını sordu. Sözü, derdinden öte yana aktarırsa, yeniden başlamak için derman bulacaktı.

Horoz Dede kerpiçleri geçiştirmek için:

"Önemli değil" dedi. "Boş durmayım dedim. Şuracıkta bir

toprak tekke kuracağım. Kurayım dedim. Gün gelir büyür, büyütülür. Aracı gereci yukarı manastırdan tedarik ettik. Manastır aracından gerecinden Müslüman tekkesi, he mi? Bizans toprağından, Likos Deresi suyundan Müslüman tekkesi..."

Hasan girdi araya:

"Ama emek bizim emeğimiz Horoz Dede!" dedi. "Bizim terimiz karışıyor ya... Gâvurun toprağını suyunu böyle Müslüman edeceğiz dediydin ya...

"Dediysem öyledir oğulcuk" deyip kesti, uzatmadı Horoz Dede. "Lafı Çerçi emmine bıraksak, ha? Bizim kerpiçler kaçmaz nasıl olsa..."

Çerçi'nin gözü kerpiçlerdeydi. Birçoğu kurumuş bu yanda öbeklenmişti, o yanda, çayırların üstünde yeni kalıba dökülmüşleri, kalıba konmuşları, çamur halinde yoğrulmuşları.

"Üstünü de söğüt dallarından örteceksin herhal?" dedi dalgınca; "Eyi yaptın? Benim de emeğim geçmeli değil mi?"

"Geçmeli idi... de; Çerçi bre ortalıkta mısın sen ki?"

Bu da ayrı bir suç gibi göründü Çerçi'nin gözüne, haklı buldu Horoz Dede'yi. Bu sefer de bu suçun cezasından kurtulmak için eski lafına döndü. En sonunda da vara vara varıp bulduğu köşkü, bağı bahçeyi, ağızsız dilsiz sağır bahçıvanı anlattı. Dudak büke büke bir hal olup anlaşılmaz düşüncelerde:

"Horoz Dede bir anlamadığım var benim'' dedi. "O bağ o bahçe bir tek sağır dilsiz bahçıvanla dönmez. Çok bakımlıydı. O köşk boş bırakılmak için değildir. Çok gösterişliydi. Bir acayiplik var sanırım. Çözemedim. Sana gelişim de bu yüzden olmalı. Neden daldın ki? Düşüncedesin?"

"Düşüncedeyim, evet" deyip bağdaş kurdu Horoz Dede, börkünü çıkarıp yanına koydu, ensesini kaşıdı bir vakit. "Düşüncedeyim" diye mırıldandı. "Neden? Şundan. Bu senin söylediğin köşkü, bağı bahçeyi Barak da görmüş..."

"Barak da mı? Görmüş mü? Ne vakit?"

"İki gün önce. Aramış taramış. O da Serencam'ın izinde ya. O da, Bahadır Yüzbaşı da, Zindancı da... ayağım yetse ben de olacağım, yetmez ayaklardayım. Barak, süslü bir arabanın kadınları o yana götürdüğünü öğrenmiş. Sen de öğrenmişsin. Barak o yanları arayıp taramış. Sen de arayıp taramışsın. Barak o köşkü bulmuş, sen de. Sonuç? Onda da sende de sonuç yok. Bir kuşkuysa bu, kuşkular varıp aynı kapıyı çalıyorsa boşuna olmamalı. Olmamalı. Olmamalı... Köşk kimin imiş acaba?"

"Bilemedim ki?"

"İn cin yok diyor Barak."

"İn cin yok."

"Periler bakımlı tutmaz ya bu köşkü canım! Sahibi Bizans'ta kaldıysa kim gelip de... Kimse olmadığına göre sahibi Bizans'tadır."

"Sahibi de tek başına koca bağ bahçeye bakamaz ki Horoz Dede" dedi Hasan, kendisine sorulmuştu soru sanki. "Bir tek kişi, köşk sahibi hem de, çalışır mı toprakta? Bir sürü adam ister. O adamlar nerede pekey?"

"Bilsem oğulcuk, soruna cevap verirdim. Hele siz oturun bakalım ben bir manastıra çıkıp inem..." deyip fırladı kalktı. Börkünü başına geçirdiği gibi açtı adımlarını. Döndü: "Çerçim sakın ayrılma ha!" deyip sıkıladı; "Bekle!"

Yeldir yepelek sıyrıldı kerpiçlerin arasından, söğütlerin orda gözden yitti.

Çerçi'yle Hasan, çorbayı bitirdiler, kabı kaçağı yıkadılar, dürdüler büktüler yerine yerleştirdiler.

Horoz Dede o zamanaca gelmeyince kalkıp kerpiç dökme işine, birlikte giriştiler.

Horoz Dede'nin dönüşü de fazla uzamadı. Yirminci kalıbın çamurunu yayarlarken geldi, göründü. Yüzünden pek bir şey anlaşılmıyordu.

"Rahibeye sordum o köşkü" dedi. "Bilemedi. O yanda Öyle bir köşk yok sanırım, dedi. Ama soruşturacak. Eksik

olmasın elin eksik eteğine yüklemediğimiz yük kalmıyor. Yine de gocunduğu yok. Öğrenir öğrenmez gelir gelir iletirim, dedi."

Rahibenin öğrenmesi bir günü aldı.

Ertesi günü, öğlen sonunda gelip öğrendiğini söyleyince Çerçi de Horoz Dede de belinledirler. Köşk, olsa olsa Venedikli bir tacirin köşkü olabilirmiş, o yanlarda anlatıldığı gibi başka bir köşk yok imiş. Adam da Venedikli imiş ama Yahudi imiş aslında, öyle sanılıyormuş. Sivrice bir sakalı varmış, alışverişi zenginlerle olurmuş. Bizans sarayı ile olurmuş, ordu beğleri ile olurmuş, "İşinize yarar bir haber getirdi isem sevinirim" demişti Rahibe, teşekkür edip gitmişti.

Horoz Dede, Rahibe gider gitmez Hasan'ı Bahadır Yüzbaşı'ya saldı.

"Herkesi alsın gelsin, vakit geçirmece yok, bir kişiyi eksik bırakmasın takımdan gözünü oyarım yoksa bilmeli!" dedi. "Böyle söyle, ne dediysem aynısını, unutmadan haa, tamam mı oğulcuk?"

Hasan: "Tamam"ı bastırdı ve dehledi atını.

Gelişi Bahadır Yüzbaşı ile birlikte oldu; Barak, Cebe Ali, Zindan Çavuşu yanlarındaydı. Bahadır Yüzbaşı'nın gözleri cinlenmiş, yüzünde şeytanlar kol gezmekteydi. Yine eğlenmekten geri kalmadı:

"Buyur beğim buyruğunu aldık da bekletmedik, akın ne yanadır, kimin üstüne?"

Hiç durmadı Horoz Dede, eğlenmeyi aldığı gibi Yüzbaşı'nın üstünden attı:

"Sivri sakal Yahudi'nin köşkünedir Yüzbaşı! Serencam'la anası ordadır ve dahi hapistedir. Başlarına bir hal gelmediyse sür atını. Kadınları diri isterim, ötekileri ister ölü ister diri, sana kalmış!"

Bahadır Yüzbaşı da beklemiyordu bu kadarını. Ama, Horoz Dede'nin öyle bir bakışı, Bahadır Yüzbaşı'dan farksız cinlenme ve şeytan kol gezmelerinde öyle bir yüz kalıplaş-

tırması vardı ki eksiğini gediğini soramadı. Hay hayı biraz zayıf, şaşmışlığından biraz tutuk çıktı.

Horoz Dede de: "Yolda Öğrenin yolda!" dedi. "Barak da Çerçi de biliyor. Köşkü biliyor, yolu biliyor. Yürüyün artık. Her nefes bir hapisliktir bilmez misiniz?"

Hasan dâhil hepsi atlıydı, atsız olan bir tek Çerçi'ydi. Koca bir yiğit küheylanmasında Hasan:

"Çerçi Emmi atla benim atıma bin, sıkıca sarıl bana" dedi. "Atım küheylandır, korkmayasın!"

Başka yolu da yoktu zaten. Hasan'ın dediği oldu. Çerçi Hasan'ın terkesine binerken Horoz Dede gülmemek için kendini zor tutuyordu, ötekiler de tabii. Çerçi'ye de acayip gelmişti durum; acayip gelmişti de bütün aklı Serencam'ın kurtarılması işine daldığından acayipliğin üstünde durmuyordu. Kendi yüzünden kötülüklere uğramış Sefil Ali'nin Serencamı'nın kurtarılmasında emeği teri olacaktı; arayıp bulma işini bu sonuca vardırabilmişti... ötesi vız gelirdi artık. Hasan'ın atı olmuş Hüseyin'in katırına binmiş aldırmadı. Madem ki "sıkı sarıl bana Çerçi emmi," demişti Hasan, sıkı sarılacaktı, sarıldı da.

Bahadır Yüzbaşı'nın öncülüğünde atlılar, ordunun içinden geçmemek için dolambaçlı tenha kırı seçtiler, ordan at sürdüler. Ulaşabildikleri hızı zorluyorlardı. Dolambaçlı yol, insan gözünden uzaktı ama, yanlış çıkışlara da götürüyordu. Bu yüzden ana yola çıkmakta hayli güçlük çektiler.

Çıktıklarında da daha bir sürdüler.

Akşama yakın iken köşkü buldular. Barak'ın anlattığı gibiydi, Çerçi'nin anlattığı gibiydi. Yine kimseler yok, yine in cin top oynamakta.

Kapı tokmaklamalarına yine ses seda gelmeyince Bahadır Yüzbaşı:

"Kırın kapıyı!" buyurdu. "Boş ise içi boşluğunu arayacağız!"

Hiçbir kımıltıyı kaçırmıyordu gözleri. Köşkün bütün du-

varlarını, penceresini, oyuğunu saçağını bin göz olmuş bir bakışta tutuyor bırakmıyordu.

Kapı kırılır kırılmaz haykırdı:

"Herkesin eli kamasında olsun! Hasan sen benim ardımdan ayrılma. Çerçi sen de eline bir sopa geçir, yürüyün içeri!"

Hepsi boşuna çıktı. Ara tara, saklana gizlene odaları dolaş, nafile. Köşk, bomboştu. Köşkte ne Serencam'ın ne anasının, ne de bir başka canlının izini görmek olsa olsa düşde olabilir bir hayaldi... derken Barak'ın sesi geldi iç odalardan birinden:

"Bre bir yemeni bu, bir oyalı yemeni Yüzbaşı... bakın!"

Eflatunda morarmış bir dallı yemeniydi Barak'ın elindeki, incecik, oyaları menevişliydi.

"Serencam'ın olmalı, yırtık da..."

Yırtığı ortasından idi. Ya çekilip alınmış başından, alınırken yırtılmış ya da Serencam bilerek, bir şeyler yapmak niyetiyle yırtmıştı.

Yemeninin sağına soluna bakınırlarken de Hasan alı al moru mor geldi:

"Bahadır Yüzbaşım, Bahadır Yüzbaşım bak ne buldum, tesbih, bir tesbih bu."

Müslüman tesbihiydi, doksan dokuzluktu. İmamiyesi al boncukluydu, püskülü ibrişimden açılma. Serencam'ın anasının olmalıydı.

"Yazık! Gecikmişiz, çok gecikmişiz. Herif kokumuzu almış da bakmış çaresine..." deyip yazıklandı. Yüzü yüzlükten çıkmıştı; gözlerinde az önceki cinlikten eser kalmamıştı. "Çerçi nerde?" diye sıkıntısını boşalttı; "Gören..?"

Tamamlamaya fırsat bulamadan Çerçi'nin sesi aşağılardan, mahzenlerden duyuldu:

"Heyy!. Gelin biri var burda... Işık getirin, karanlıktır, ölüye benzer..."

Koştular, indiler aşağı, mahzene. Işık yakacak zamanları yoktu, arayacak vakitleri de.

Çerçi'nin ölü dediği adamı ayağından bacağından tutup aydınlığa çıkardılar. Yüzüne bakar bakmaz tanıdı Bahadır Yüzbaşı:

"Burçak bu!." dedi; "Burçak bu... ölmüş!"

Hasan, Burçak adını işitir işitmez deli divaneye döndü; gözleri mosmor çıktı yuvalarından: "Mustafa Beğimi öldüren!" deyip atıldı Burçak'ın ölüsünün üstüne fakat Bahadır Yüzbaşı tuttu, çekti. Hasan debelendi kurtulmak için. Bahadır Yüzbaşı bırakmadı. Bıraksa Hasan Burçak'ın ölüsünü muhakkak parçalayacaktı.

Çerçi düşte gibiydi. Düş davranışlarında, düş hantallaşmasında. Eğilse eğilemiyor doğrulsa doğrulamıyor; elini uzatırsa ölü elinden kaçacak uzatmazsa üstüne yıkılacak gibiydi.

Bahadır Yüzbaşı Hasan'ı Barak'a bıraktı. Burçak'ın ölüsüne doğru eğildi: "Eyi ama ne işi var bunun burda, ne işi var?" deyip düşündü.

Çerçi: "Bu idi" diye mırıldandı düşlerin dalmasında; "Bana gelen idi; haberi veren idi, Delibozuk kişi dediğim adam... bu idi."

Bahadır Yüzbaşı'nın aklı aydınlanır gibi oldu. Burçak'ın tam ensesinde pıhtılanmış bir kan yumurcuğu vardı. Yokladı. "Ense köküne vurmuşlar" dedi; "Kolu da iki yerinden kırık. Serencam'ı kaçırmağa gelmiş olmalı... bizden önce... hadi bakalım, evi bir daha arayalım. Gerekirse bütün gece..."

Çerçi, Burçak'ın başından kalkamadı.

Gözlerinin önünde Sefil Ali'nin öfkeden çılgına dönmüş gözleri dönüyor, dönüyordu. Burçak'ın ölüsü Sefil Ali'nin diriliğinde ayağa kalkmış Çerçi'yi ayağının altına almak için dev kılığına bürünmüştü.

Bir gün Sefil Ali'ye deselerdi ki: "Bir kadın için üç menzili bir edip koşacaksın!"

İnanmazdı.

Erkekti; yaşı kırkın üstlerinde seyretse de nice delikanlılara erkeklik yarışında meydanı dar ederdi etmesine; bu yüzden de kadın, Sefil Ali için ardından koşmağa, koşarken yorulmağa değer bir Tanrı'nın güzel kuluydu tabii, koştuğu vakit ne kendini kınardı ne başkasına kınatırdı. Ama yolunca yordamınca, böyle yüreği pır pır ederek değil.

Gel gör ki şimdi, değil üç menzili, beş menzili bir etmek istiyordu; yüreği yeniyetme yüreklerinde, gözleri delikanlıların düşlü düşüncelerindeydi. Kuş olabilse de uçsa Edirnelere; varsa Murad Beğ'in Beğ Damı'nın kiremidine konsa, Murad Beğ'den Serencam'ın haberini sorsa, aldığında da durmayıp havalansa, süzülüp Serencam'ın çatısını bulsa, silkinip Sefil Ali kılığında çıksa ortaya: "Serencam ben geldim!" diyecekten kucak açsaydı, açabilseydi.

Murad Beğ Edirne'deydi, Serencam da Edirne'deydi öyleyse. Üst tarafını düşünmüyordu.

Murad Beğ'in Bizans önlerinden Edirne'ye döndüğünü Zülfazıl Köyü'nden ayrıldıkları gün duymuştu. Acılıydı Sefil Alı, yürek yangınlarındaydı. Serencam'ın kendisini aramak üzere yollara düştüğünü, her geçen gün başına olmayacak işlerin gelebileceğini düşündükçe de acıları, yürek yangınları artıyordu; Taaa bir vakitler düşüncesizlik edip Serencam'ın gözünde büyümek sevdalarıyla: "Beni Murad Beğ'den arayıp

sorarsın aradığında" deyişinin cezasını çekiyordu. Yalnız bir kendisi çekse iyi, ya Serencam da çekmekteyse aynı cezayı, Sefil Ali'ye kanmanın diyetini ödemekteyse?

Aklına geldi mi aklı yırtılıyordu, yırtılışın cayırtısı gözlerinde çatlıyordu Sefil Ali'nin. Hele Bizans önlerinden çekilmekte iken Murad Beğ ordusu, tam o vakit vardıysa Serencam, o hengâmede kim kime dum duma. Serencam'ın yanı sıra giden anasının yaşlanmış, yalnız kalmış bir kadın oluşuyla artmış dırdırını da ekledin mi hatırlaması bile bir adamı öldürmeğe yeterdi, yetiyordu da. Öyle ki, Bizans önlerinden geri dönen Murad Beğ'in dönüşünün Bizans'ı alamamak, Bizans'a baş eğmek gibi bir acıya katlanmak demek olduğunu aklına getiremiyordu.

Serencam'daydı öncelik, Bizans daha sonrayaydı. Belki de bildiğinden bu sonu, Bizans geri çekilmesinden bir umut kırıklığı duymamıştı. Onu daha önceleri düşünmüştü, Bizans'tan ayrılıp Ankara'ya gelirlerken Er Sinan ile epeyce konuşmuşlardı. Murad Beğ gibi biri, çok önem verdiği bir kuşatma sırasında, Hacı Bayram Veli'yi çağırtmağa adam salıyorsa, Edirne'de bekliyorsa konuğunu, muhakkak ki bir bildiği vardı.

Konya'ya uğraması, Serencam'ın durumunu öğrenmesi bu düşünceleri de aldı götürdü.

Ankara'nın Zülfazıl Köyü'nde Hacı Bayram'ı gördüğünde ise afalladı. Bir ara Serencam'ı unutup Bizans'ı düşündü. Hacı Bayram Veli, şimdiyece gördüğü dervişlerin şeyhlerin hiç birine benzemiyordu. Etli canlı bir köylüydü; oraklı tırpanlı bir rençper, yabalı dirgenli bir çiftçi. Sabanın kolunu tuttu, öküzleri dehledi mi Hacı Bayram Veli için başka bir şekil düşünmek imkânsızdı.

Sefil Ali, Hacı Bayram Veli'nin tarlalara sığmadığını görmüştü. Dervişleri ise kumdan çok, karınca kaynamasındaydı. Bir kalkıp gelseydi buralardan, Bizans önlerinde görünseydi çoktan o iş olup bitmişti, bu adam belki de şimdi Bizans'ın

yumuşak topraklarını ekip biçmenin yollarını arayacaktı. Küçültecek, küçültecekti Bizans'ı, elinin ayası kadar daraltacak, burçak tohumlarını o toprağa serpecekti.

Gelmemişti.

Gelmediğine göre de Bizans alınmayacak demekti, onu biliyordu ki gelmemişti.

Sefil Ali'nin afallaması bu; şaşması da Ak Şemseddin'e idi. Hacı Bayram Veli'nin yanında Ak Şemseddin, yazıda yabanda da aklığı kirlenmemiş çakşırıyla kıvır kıvır kıvır dökülen uzun beyaz sakalıyla küçümencik bir can idi. O boyluluğun, o tarlaların dar geldiği enine sığmazlığın yanında bu boysuzluk, bu ufak tefek adımlar yan yana gelmiş güneşle ayın görünmez dönmesinde dolaştıkça Sefil Ali, Serencam'ı da unutarak, hep Bizans'ı düşünmüştü. Bilmediği bir duygu, istek mı özlem mi arzu mu yoksa hüzün mü her neyse, bu iki adamın Bizans önlerine gelmeyişlerine yanıp durmuştu.

Bizans önlerine gelmemişlerdi ya herhal Murad Beğ'in çağırışına da gitmeyeceklerdi. Görünüş ona benzer. Yerlerinden kıpırdanmak istemeyen duruşları, tarlanın bağın bahçenin arada bir köyün, hepsine birden karışan tekkenin dergâhın düğümlerine sarındıkça sarınıyorlardı, çağıran kişinin Murad Beğ olduğunu umursamaz görünüyorlardı. Sefil Ali de evdiremiyordu. İçi tezlense de dışı gülümsemelerde bekliyordu. Boyun büküyor, öfkesini Er Sinan'dan çıkarıyor yerli yersiz, gelgelelim Hacı Bayram Veli'nin yahut Ak Şemseddin'in yanına varacak oldu mu eli ayağı bağlanıyordu sanki, dili tutuluyordu, yüreği susuyordu.

Bir defasında Hacı Bayram Veli, durup dururken: "Sefil Ali oğlum vakti gelmedi mi burçak yolunmaz!" dedi neden dediyse. Sustu, daha da konuşmadığı için sözü Sefil Ali'nin düşlü gözlerinde yandı da yandı.

Bir defasında da Ak Şemseddin boysuzluğuyla ufak tefekliğiyle:

"Arayan aradığını buluyor hay Sefil Ali yiğit" dedi; "Eğer aradığının ne olduğunu biliyorsa çabuk buluyor, bilmiyorsa gecikiyor o kadar... sonunda buluyor, buluyor..."

O da sustu, o da daha konuşmadığı için sözü Sefil Ali'nin düşlü gözlerini çıralara yaktı.

Fakat öfkelendirdi.

Öfkesini yine yerli yersiz Er Sinan'dan aldı. Er Sinan sessiz.

Er Sinan gülüyordu gözlerinde, saklamadan. Baktı ki Sefil Ali'nin öfkelerine cevap vermesi dert doğuracak, o vakit, soluğu ya Hacı Bayram Veli'nin yanında alıyordu ya Ak Şemseddin'in. Sabansa sabana asılıyor, oraksa orağa çöküyor, niyaz vaktiyse niyaza oturuyordu. Sanırsın kırk yıllık Hacı Bayram Veli dervişi.

Murad Beğ eğer: "İncitilmeyecekler, gönülleri hoş tutulacak, yüzlerinde bir çizgi bile eğrilmeyecek, ona göre davranılacak has konuklarımdır" demeseydi Sefil Ali ne yapacağını çok iyi bilirdi. Nasıl bir zamanlar Şeyh Bedreddin'i, hem de her bin âdem ejderhası adam yeyici dervişlerinin elinden kapıp kaçırdıysa bunu da öyle yapıp atardı atının terkesine "ver elini Edirne!" der idi. Kimseler de önleyemez, engel olamazdı. Dev olmuş ne okur Hacı Bayram Veli? Tarlalara sığmamış kime ne? Sefil Ali'ydi o, kaptığı avucunun içinde kalırdı!

Bunu da yapamıyordu, bekliyordu. Hacı Bayram Veli'nin gönlünün olmasını, kendiliğinden pekey deyip yol hazırlığını görmesini, yola çıkmasını bekliyordu.

Sonunda oldu, bu da oldu ama ne pahasına!

Sefil Ali göğnüye göğnüye dalından düşecek armutlara dönmüştü, Kim bilir Serencam ne sıkıntılarda?

Murad Beğ'e varabildi mi acep?

Vardıysa kapısından mı boğuldu daha?

Koğulmadıysa nasıl karşılandı?

Yolda izde başına bir iş geldiyse..?

Daha bit sürü soru ki sadece düşünmeğe yürek ister, cevabını vermeğe ise on bin yürek.

Onun için yol boyu beş menzili bir ediyordu; yüreğinden, Aslında beş menzili bir ettikleri falan yoktu. Beş menzili bir etmekten geçtim, bir menzili bir edebilselerdi doğru dürüst yine eyvallah diyecekti... tangır tungur bir yaylı araba, ha gideceğim ha gidiyorum demesine usuldandı. Arabanın tentesinin altında görünmezliklerine diz çökmüş iki kişi: Hacı Bayram Veli Ak Şemseddin'ini de yanına almıştı. Ne yaparlar? Konuşurlar mı? Dertleşirler mi? Yoksa hiç ağız açmadan diz çökmüş öylece beklerler mi? Tentenin içi görünmez ki göre Sefil Ali. Ancak menzillerde, arabadan inmelerine yardım ettiklerinde yüzlerini görüyorlardı.

Kimi vakit de bir menzil tamamlanmadan, ötekine varılmamış iken daha. Nerden duymuşlardı, kim duyurmuştu, nasıl olmuştu? Şeyhlerinin yolculukta olduğu yayılmış olmalıydı ki yol üstü olsun olmasın köyden kentten köylü kentli akıyor, yollarını kesiyordu. Şeyhlerinin yoluna yatıyorlardı.

Durmak gerekiyordu. Kimileriyle namaz kılmak, kimileriyle söyleşmek, kimileriyle dertleşmek gerekiyordu. Bir menzillik yol iki menzillik oluyordu, üç menzillik oluyordu.

Hep Şeyh Bedreddin'i hatırlıyordu Sefil Ali, Hacı Bayram Veli'nin tarlalara sığmaz görünüşü ile Şeyh Bedreddin'in kavruk ısıtmalı gözlerini bir arada düşünüyordu. Kapıp kaçırdığı, ölüme getirdiği zamanki Şeyh Bedreddin'in suçlu durgunluğunda çöken, iç eriyişi geliyordu gözlerinin önüne, Hacı Bayram Veli'nin kanlı canlı köylülerin arasına kanlı canlı girişini görüyordu. Bir şey vardı ikisinin arasında Sefil Ali pek çıkaramıyordu ama, birinin bir yerlerde bir şeyleri yıktığını, bu berikinin, gözlerinin önünde olanın şimdi, bir yerlerde bir şeyleri yaptığını, görünmez kırıkları onardığını birbirine kaynattığını sanıyordu.

Ve korkuyordu.

O ötekini nasıl alıp getirdiyse darağacının altına, bunu da tıpkı öyle, bir başka darağacının altına mı götürüyordu? Murad Beğ, babasından başka türlü davranıp gülücüklerle hoş tutturarak mı dar ağaçlarının altına adam çağırtma yolunu seçmişti? Öyleyse..?

Şeyh Bedreddin'e pek fazla yanmamıştı, çünkü onun dervişlerini de görmüştü, dervişlerinin adam azmanı olup yakıp yıktıklarını görmüştü. Fakat bu, Hacı Bayram Veli, dervişlerine topraksı bakıyordu, elini uzattığında tarlaların terinden nemlenmiş bir avuç gösteriyordu... buna yanardı.

Yanardı ama çabucak gidebilirlerse. Gidemezlerse, böyle hani neredeyse çocuk adımlarında ilerlerlerse, Edirne'ye ancak iki ayda varabilirlerdi, o vakte kadar da Serencam'ın başına gelmedik kalmayacağından Hacı Bayram Veli'nin darağacında can vermesi Sefil Ali'nin pek umurunda olmazdı.

Sanki içinden geçenlere cevap verdi bir gün Hacı Bayram Veli. Daha Zülfazıl Köyü'nde iken söylediği o sözü tekrarladı bir arabaya binişinde:

"Gönlünü ferah tut Sefil Ali oğlum" diyerek söze girdi bu sefer yalnız; "Vakit gelmedi mi burçak yolunmaz."

Gülmüştü, güzelce, tarlalar gibi.

O gün iyileri düşündü hep Sefil Ali. Hacı Bayram Veli'nin şeyh sözünün durup dururken söylenmiş olmayacağını düşündü. Serencam'ın başının derde girmesi imkânsızdı. Ana kız yalnız bile çıksalar yola, çıkmazlar ya hadi çıktılar diyelim, başlarına bir kötülük getirecek kişinin ya deli ya gözü dönmüş olması gerekirdi. Ülkenin ne yanına gidilirse gidilsin delisi de gözü dönmüşü de kolay kolay bir kadına el uzatmağa yüreklenemezdi. Sonunun ne olacağını bilirdi, sonunun ne olacağının gecikmeden görüneceğini de. O yüzden Serencam da, anası da Bizans önüne bile gitmiş olsalar sağ salim gidebilirlerdi. Bizans önlerinde de kime sorsalar Sefil Ali'yi, yardımsız kalmazlardı.

Hadi diyelim ki Murad Beğ'e çıktılar... çıksınlar. Murad

Beğ gelip kendisinden Sefil Ali'yi soran bir Serencam'a el uzatmaz mıydı, yakışır mı idi Murad Beğliğine?

Yakışmazdı.

Sorunun cevabını kolay veriyordu, verince de Hacı Bayram Veli'nin sözü ile açılmış olan gönlü iyice genişliyordu. Er Sinan'a öfkelenmeği bıraktı ondan sonra, takılmağa bile başladı.

Böyle böyle, üç beş günde bir evecenliği depreşse de Sefil Ali'nin, boyun eğmesini bilerek, o bitmez tükenmez sanılan yolların sonuna gelindi.

Sefil Ali de derin bir oh çekti. Edirne kaçsa artık kuş olup uçsa eni sonu bir menzil ötedeydi. Tanrı sağlık verirse ertesi akşam oradaydılar. Bir saat içinde de işini bitirecekti Sefil Ali, Murad Beğ'in kendisine sormak olmayacağından İbrahim Paşasından sorup öğrenecek Serencam'ın yerini, atladı mı atına... atına atlamağı da nerden çıkarır, yel olup uçacaktan koşacaktı, Serencam'ına kavuşacaktı.

Daha ertesi günü de..?

Evlenmek bre!..

Evlenecekti, bir saat bile gecikmeyecekti...

O gece bitmedi bir türlü, uyku gelmedi. Ömründe öyle bir gece daha yaşamadığı için Tanrı'ya şükürler etti.

Uykusuzluğun, sabah ekmeğine de el süremediği için kursağından başlayan bir acayip halsizliğin, yakınlaştıkça uzaklaşır olan Edirne'nin ol görüp görünmeyişinin yeyip bitirişinde ertesi gün sürüklenip durdu akşamaca.

Göğün akşam ışıkları tozlandığında da göründü zıkkım sonunda, Tanrı'm göründü! Görünmesiyle birlikte uzaması da bitti. Olanı biteni hatırlayamadı artık Sefil Ali. Her şey birbirine girmişti, zaman altüst olmuş, kötü bir hızlanmada başı sonu bellisiz hâle gelmişti. Hatırlayabildiği kadarıyla Hacı Bayram Veli'yi ve Ak Şemseddin'i, kendileri için ayrılmış olan yerlere götürüp teslim ettiği idi, el öpüp helallik dileğinde bulunduğu idi, Hacı Bayram Veli'nin duaları idi.

Ondan sonrası gökyüzünün çatır çutur yıkılmasıdır.

Sefil Ali o çatır çutur yıkılan gökyüzünün altında kaldığını, nefes alamaz olduğunu da hatırlayabildi.

Koşup İbrahim Paşa'ya gelmişti. Yol boyu kurduğu düşü görecekti. Murad Beğ'den soramayacağı için Serencam'ı İbrahim Paşa'dan soracaktı.

Sordu.

Cevap alamadı.

Sordu.

Cevap alamadı.

İbrahim Paşa: "Dinlen!." diyordu. Hep: "Dinlen!." Diyordu. "Yarın çağırtırım seni."

"Ne demek İbrahim Paşam, ne demek dinlenmek? Ben Serencam'ı sorarım. Nerde?"

Er Sinan'ı çağırtmıştı herhalde İbrahim Paşa, koluna giren Er Sinan idi. Serencam'ın kaçırılışının kötüye olmadığını mı anlatıyordu ne?

"Ne diyorsun sen? Er Sinan ne dediğinin farkında mısın? Bir kadın kaçırılmış! Murad Beğ'in otağından kaçırılmış. Dünya yıkılmasın mı daha? Devlet bir benim Serencamımı koruyamadıysa dünya yıkılmasın mı daha ha?" dediği gibi sıyrıldı kolundan Er Sinan'ın, dar sokaklara vurdu gitti.

Murad Beğ'in Hacı Bayram Veli ile görüşmesi kolayına olmadı; beğlik bir vazgeçilmez hastalıktı, sonunun ölüm olduğunu bildiğin halde, yakana yapışmasından kurtulmak elinde olsa dahi kurulamıyordun, o sonu belli hastalığın illetine takılıp gidiyordun. Artık nereye götürecekse..?

Sanıyordun ki yön veren sensin; sanıyordun ki dizginleri senin elinde bir attır o kör olası hastalık; sanıyordun ki dur dediğin yerde duracak yürü dediğin yerde yürüyecektir. Kim demiş?

Murad Beğ'e sorarsan yüzüne susmuş gülümsemelerde bakar, doğrusunu dese bir türlü demese iki türlü diyenin hesabı bir daha gülümser, gönlünü kırmayacak bıkkınlıklarda: "Dene istersen!" derdi muhakkak; "Gel de dene. Beğlik burda, sen burdasın, ben de sana vermeğe çoktan hazırım.."

Dese de demese de anlaması zor değildi. Bazan bir omuz silkiş en olmayacak vakitte, bazan bir baş sallayış ki doğduğuna pişman olmanın acısında, bazan da gözlerim yok belleyip en yakınındakine en uzaktaymışçasına bakmak; bakmak, yine bakmak. Bir oğlu olsaydı, büyüyüp serpilseydi, ordunun başına geçecek yaşa gelseydi... bırakırdı beğliği hiç düşünmeden; günlüğüne giydiklerini çıkarıp geceliğine sarındığı gibi, hiç düşünmeden.

Alaeddin koyacaktı oğlunun adını; dipdedesi Orhan Beğ'in karındaşının adıydı. Osman Beğ'den kalan beğliği eliyle itip karındaşının beğliği uğrunda düşünüp emek teri dökmeği isteyerek seçmişti. Murad Beğ'e göre daha büyümüştü,

daha yücelmişti. "Ben onun yaşayan gönlüyüm herhal" deyip düşündüğünde beğliğinden sıyrılmışçasına rahatlıyordu Murad Beğ.

"İnşaallah. Tanrı o günü göstersin hele, oğlumun adını Alaeddin koyacağım."

Fakat beğlik düşlerde sevinmek değil ki. Beğliğin güneş altında ortaya çıkardığı kavurucu gerçekten bırakıp düşlerin, hele kendi beyninde doğmuş düşlerin dünyasına bırakamıyorsun ki özünü. Bıraktın mı sana bel bağlayanlar ya açtır ya açıktadır; öyle bir günahın hesabını nasıl vereceksin?

Bizans önlerinden geri dönmenin çöküntüsünden değildi, ondan önceleri de, daha babasının ölümüne gelirken de ne düşündüğünü sorsalar bundan başka türlüsünü söylemezdi. Padişahlığa dört nal giden atının dört ayağının da ateşlerin cehennemine koştuğunu biliyor, geriye dönerse ateşlerden kaçan bir kişi olmanın ıstırabında yaşamanın hiç de hoş olmayacağına inanıyordu. O bilişiyle bu inanışı arasında sürüp gelmiş bir cedelleşme...

Ah, kendinden bir yaş büyük bir karındaşı olsaydı, yahut bir yaş küçüğü; dipdedesi Orhan'ı nasıl beğliğe getirdiyse Alâeddin amcası, tıpkı onun gibi Murad Beğ de bir yaş büyük veya bir yaş küçüğünü, eliyle, yakasından tutup çeke çeke beğliğe getirecekti. Yahut da şu Düzmece Mustafa denilen kişinin yerine o bahtsız Mustafa Beğ gelip kimliğini açıklama imkânını bulsaydı... Ne yazık ki Tanrı, bir diledi mi yoğu var etme gücüne sahip o tek koca Tanrı, Murad Beğ'i yalnız, yapayalnız yaratmıştı...

Çok, çok küçüktü erkek karındaşları, çok! Üstelik bunlardan biri, ne garip onun adı da Mustafa'ydı, on yaşındaki çocukluğuna bakmadan beğlik sevdasına düşmüş, Şarapdar İlyas denilen bir densizin aklına uyup ayaklanmıştı; hem de Murad Beğ Bizans kuşatmasında sıkıntı çekmekteyken. Güler misin ağlar mısın? Bre daha Düzmece Mustafa sıkıntısını atlatmış değiliz, o sıkıntının yaraları kapanmadı sayılır hay

bahtsız; beklesen, sana verilen toprakların yönetiminde yetişip pişsen, orada işe yarar işler yapıp Türkmen'in ekmeğine katık bulmağa çalışsan, katığı varsa bal sürmenin yollarını arayan; balı da varsa üst baş giyiminde, ev ocak kurmada düzenlemede kolaylıklar sağlayacak yorgunluklara katlansan!. Yok, yapmaz. Çünkü:

"Bu bizim Osmanlı soyunun bir damarında yırtılmak var; nerden geldiyse geldi işte, var canım. Dipdedemiz Osman Beğ'in Dündar Emmisi'ni unuttun mu Murad?"

Fakat her şeyde bir hayır vardı; kötülerin de işe yarayacağı tutardı arada bir. Şarapdar İlyas'ın kandırmasıyla ayaklanmış küçük karındaşı Mustafa'nın ortaya çıkışını da hayıra yormuştu. Bizans önlerinden geri dönmeğe bir sebeptir, deyip geri dönmenin acısını yeğniltmeğe gayret etmişti. Doğrusu İbrahim Paşa ile oğlu Halil, bir de Bizans'a çaşıtbaşı diye yollanacak Karamanoğlu'ndan gelme Bahadır Yüzbaşı, geri dönüşü Küçük Mustafa'nın ayaklanma sebebi üstüne yüklemekte ustalık göstermişlerdi. Sanki bu ayaklanma olmasaydı Bizans ha düştü ha düşüyordu. Nerdeee? Herkes inansa Murad Beğ inanmazdı.

Gelgelelim herkes inanmıştı.

Şarapdar İlyas'a uyup beğlik sevdasında ayağa kalkan Küçük Mustafa derdi de, yine İbrahim Beğ'in çaşıt haşişinin aklından çıkma düzenlerle, kansız sona erdirilmişti.

Erdirilmiş miydi?

Kansız mı?

Onlara soracak olsan cevapları evet olacaktı, ikinciklenmeden. Murad Beğ'e sorarsan bir yeni dinmez acıydı. On yaşlarında bir karındaşın asıldığını görmek, ne için olursa olsun asıldığını görmek hangi ağabeğe dert olmazdı ki? Yetmemiş, daha küçük öte iki karındaşı da, Mustafa gibi büyüdüklerinde devlete dert açarlar düşüncesinden, gözlerinden olmuşlardı, mil çekilerek gözlerine, ömürlerinin sonuna kadar gözsüz karanlıklara bakıp duracaklardı.

Beğlik?

Bu mu idi?

Bu ise olmaz olsun!.

Demek kolay da, beğliği soyunup atmanın imkânı yoktu. Karındaş yok, bacı yok; hısım akraba..? yok. Eş dost, tanıdık bildik, oğul kız, kaynata baldız..? yok. Damat yok, gelin yok, dünür yok, bacanak yok... ya? Beğlik var. Sadece beğlik, yalnız beğlik, bir tek o!

Cehennem midir bre? Bir ıssız sahra mıdır, çöl müdür, yabanın kel dağı mıdır beğlik... susuz kalmış çorak topraklar mıdır?

"Evet oğul, odur" diyordu Hacı Bayram Veli neden sonra konuşma fırsatı bulduklarında, sorduğunda. "Evet odur oğul, onun için de erişilmesi zor bir yüceliktir, bir doruktur. Onun için iki dünyanın bir olduğu kapıdır, girebilmek mutluluğu elinde olan tek anahtardır."

"Bunca yokluklara karşılık, bunca yoklukların acısındayken mi?"

"Onca yokluklar vardır, onca yoklukların acısı vardır, gelgelelim onca yokluklarla acısının karşılığında da koskoca bir ülke vardır, koskoca bir ümmeti Muhammed'in yüreği vardır, gönlü vardır oğul. Beğlik budur aynı zamanda koskoca bir ülkenin güldüğünü görmek, koskoca bir Ümmet-i Muhammed'in huzur içinde hür nefesler aldığını duymak yetmez mi? O gülümsemeyle bu nefesler için sen yanmışsın bundan daha güzel bir saadet düşünebilir misin?"

Ne güzeldi! Hacı Bayram Veli'yi dinlemek, Hacı Bayram Veliyle söyleşmek nasıl tadılmamış bir bal lezzetiydi de bunca zamandır bilememişti? Gecikmişti, işkillenmişti daha önce, duyduğu söylentilere inanır gibi olmanın kuşkularında vakit geçirmişti? Yarı yoldayken karşılayabilse de, hadi onu yapamadı baari burda, Edirne'de bekletmeden gelir gelmez oturup danışsa konuşsa söyleşse idi...

Fırsat mı bulabilmişti ki?

Beğlik denilen cehennem ateşini bir an olsun söndürmüş müydü ki?

Şarapdar İlyas'ın kışkırtmasına aldanıp başını darağacına astıran Küçük Mustafa'nın ardından Karamanoğlu belâsı ki bir ezelî belâ idi o, görünüşe göre de sonsuza gidecekti... baş göstermişti. "Başı ezilmek gerek!" demişti Murad Beğ'in beğliği, o da yakasını kurtaramamıştı, Karamanoğlu'nun üstüne varmıştı

Ezdim, sanmıştı.

Daha önce olan, dedesi Yıldırım Bayezid'in önüne çıkarılan bacı yalvarmalarına benzer yalvarmalar, gönül dayanmaz aracıların gözyaşları, şunlar bunlar... vurması gereken yumruğu vurduramamıştı Murad Beğ'e. Vurmak gerektiğini bile bile, beğliği bunu istemekteyken şiddetle, gönlü, Murad Beğ'in gönlü... geri çekilmişti. Bir tek yemin, Karamanoğlu'nun çarpık ağzından kamburu çıkmış bedeninden gelme bir tek yemine inanarak bağışlamıştı. Sarsak elini Kur'an'ı Kerîm'in üstüne koymuştu Karamanoğlu; dizlerinden çengelli sanılır ayaklarını büküp diz çökmüştü, dediğine bakılırsa abdestliydi de. Çolağımsı elini, ötekini, yüreğinin üstüne bastıra bastıra köpeklenmişti düzenbaz:

"Bu can bu tende kaldıkça Murad Beğ'im, işte tanığım Tanrı'dır, Kur'an'ı Kerîm'dir; yemin ederim bu can bu tende oldukça ben de, benim soyum da Osmanlı'ya baş kaldırmayacaktır bir daha!" demişti.

Sen olsan inanmaz mısın Hacı Bayram Velim?

Murad Beğ dünden inanmıştı. Tanrı'yı, Tanrı'nın kutsal kitabını böyle bir yemine karıştırdığı, karıştırılmasına sebep olduğu için de kendini suçlu, günahlı sayarak inanmıştı.

Sonu?

Sonu öyle bir düzenbazlıktı ki Tanrı koruya. Daha otağdan çıkar çıkmaz, adamlarıyla yalnız kaldığında Karamanoğlu kıkır kıkır gülmüştü dişlerinden:

"Aldattım!" demiş hoplamıştı; "Osmanlı'yı, yine aldattım.

İşte canım tenimden ayrılıyor, görün, uçuyor!."

Bir beyaz güvercini gömleğinin altından, yüreğinin üstündeki kabarıklıktan çıkarıp uçurmuş: "Uç, canım uç, beyaz güvercinim uç... aklığın benim umudum, Osmanlı'nın kara bahtı olsun, uç!." diyerekten yemininin ne olduğunu göstermişti.

Beyaz güvercin, güneş sarısına gök mavisine aklığını süzerken Karamanoğlu'nun yaltakları alkış tutmuştu tutmasına da Tanrı'ya güvenenler bir tuhaf ürpermişti; karanlıkların ak güvercinin kanatlarında saklandığını görmenin ürpertisiyle Tanrı'ya sığınmışlardı.

Duyduğunda Murad Beğ Kur'an'ı Kerîm okumaktaydı. Furkan Suresi'ndeydi: "Onlara de ki: Bu Kur'an'ı göklerde ve yerdeki sırları bilen Allah indirdi. Yargılayıcı ve bağışlayıcı odur..." ayetini okumuş, bir daha tekrar ediyordu.

Haberi getiren İbrahim Paşa'ya sustu, ayeti bir kere daha tekrar etti cevap olarak.

Gel gör ki ondan sonra düşündü, hep düşündü:

Neden? Neden? Neden?

"Nedeni okuduğun ayeti kerimede değil miydi oğul Murad Beğim? Sen Tanrının has kulusun, ağızdan çıkan sözü söz bilirsin; beğ budur da onun için..."

Keşki bütün gün, bütün gece; ömür boyu her nefes Hacı Bayram Veli'yi dinlemek için yaratılmış olsaydı. Sesi, tarlaların bağrından gelen bir ana toprağın dinlendiriciliğindeydi:

"Oğul Murad Beğ'im, bilesin ki, Tanrı'nın kulları öküze de tapmışlardır, öküzden de bereket beklemişlerdir. Karamanoğlunun beyaz güvercine bel bağlamasını acayip görmek ne için? Bembeyaz güvercinden yüreğinde can bulan kişi beğ olsa, milletin umudu da bir beyaz güvercin olup takla atar hay oğul. Beyazlığına, güvercinliğine kanarsın, canavarlığını görmez olursun; yaratılmışların en canavarıdır güvercin, beyazlığına alık alık bakmakla aldananlara yazık. Gel gör ki kimi beğ vardır, senin gibi, oğul kendini yakar, kimi

beğ de vardır milletini yakar. Onlar için beğlik yalan dolan dünyasıdır; düzen derler düzenbazlık yaparlar, şaklabanlığı beğlik sanırlar. Sizin Osmanlı soyu Türkmen soyu ya, Türkmen'in bir aynısıdır. Bir damarınız tersinedir, kötüyü sever hep, kinli hırsları sever. Türkmen de aynı. Bizim Türkmenimizin de bir damarı vardır yiğit, hoşluğun kurbanı, eyiye deli gözele vurgun, doğrunun ardından ayrılmazdır; yine bizim Türkmenimizin de Osmanlı soyu bir damarı vardır oğul Murad Beğ'im, sanki öteki damardan habersiz, öteki damarın düşmanıdır. Kötüye, kötüye, kötüye gider; yeniyi gördü mü koşar ardı sıra, deliyi gördü mü kendinden geçer... bilmez misin? Benim derdim de bu işte oğul Murad Beğ'im, Türkmenimizin bu kötü damarını kesip yerine eyi olan damardan aşı yapmak. Benden korkma, çekinme, kuşkulanma. Tanrı yardımcın olsun o kadar yükün var ki, ben, Hacı Bayram olarak Türkmen'i çiftine çubuğuna bağlarsam, bağına bahçesine sararsam, gönlünü Tanrı'ya döndürüp bir şeyler üretmek, bir şeyler yapıp... yeme içme, giyim kuşam, araç gereç gibilerinden bir şeyler yaptırıp çoğaltmak derdine düşersem senin yükünü azaltmış, sana yardım etmiş olmam mı? Tanrı bizleri, insanları bunun için yaratmadı mı? Öyleyse görevimizi yapmalıyız. Sen seninkini, ben benimkini. Milleti bir beden bütünlüğünde gözelleştirmeliyiz. En çirkin bedene bak oğul Murad Beğ'im, yine de bütünlüğün güzelliğini görürsün. El başka çalışsa ayak başka, baş yüreğe düşman olsa yürek gönülün kuyusunu kazsa... kopsa birer birer kendi başlarına yaşamak isteseler bedende can mı kalır? Parçalanmada güzellik de yoktur, ölüm vardır sadece."

Murad Beğ, Hacı Bayram Veliyi dinledikçe beğliğinin yorgunluğunu da unutuyordu, sevimsizliğini de. Onca zamanını boşuna geçirdiğini sanıyor, böyle bir erenden, söylentilere kapılır gibi olup kuşkulandığı için kendi kendine kızıyordu. Hele şu konuşmasında, o kuşkuları bilip, o kuşkulara cevap verince kendinden geçer gibi telaş içinde:

"Bağışla beni Şeyhim" diyecek oldu; Hacı Bayram Veli tarlaların canlanmasında:

"Bağışlamak bizim haddimiz değil oğul Murad Beğ'im" dedi; "Beğ sensin. Biz, Tanrı'dan sonra beğliğin kuluyuz. Beğliğini pekiştirmek, milletini bütünlüğünde tutmak boynumuzun borcudur. Boynumuza borç olanı yerine getirebilmemiz için beğ yanında fazla kalıp ona ayak bağı olmak acısından kurtulmalıyız... yerimiz milletin arasındadır, ordan uzak kalırsak Tanrı'ya hesap veremeyiz..."

Yine gece yarılanıyordu; sözlerine bakılırsa Hacı Bayram Veli, bu konuşmanın son konuşma olmasını istiyordu, izin bekliyordu.

Murad Beğ ise, gönlü istemese de, hak veriyordu. Çok zaman geçmişti, beklemiş, bekletilmişti. Hiç değilse bu son konuşmanın biraz daha uzaması için, Hacı Bayram Veli'nin açtığı bütünlük sözünden tuttu:

"Bizim için bütünlük başta geliyor" dedi: "Gel gör ki bir de Batımız var, Batımız bizi bize bırakmıyor..."

"Bırakmayacak" dedi ilk defa üzgün görünerek Hacı Bayram Veli; "Bırakmaz, bırakmak işine gelmez. Bizim Batımız bize her zaman batacaktır oğul Murad Beğ'im, benden eyisini bilirsin. Lâkin yine de, Türkmen'i bütünleştirmek gerek önce, derim. Türkmen'in yerleştiği bizim Anadolumuz, bizim Urumelimiz bir bütün olmalı, ayrıcalığı bulunmamalı. Timur'un parçaladığını bütünleştirmek gerek, Dede'nin vaktindekinden de sağlam bir bütüne gitmek gerek. Öyle bir bütün kurdun mu, bu bizim Anadolumuz'da ve dahi Urumelimiz'de Türkmenimiz'in karnını tok sırtını pek tutacak nesneler üretmenin yolu tutulmalı. Sen barış seven bir padişahsın, barış ancak üretimle sağlanır oğul Murad Beğ'im, Türkmen tükettiğinden çok üretirse barış yolu açılır; hem içte hem dışta. O vakit Batı da sana başka türlü gelir, sivrilerini körelterek gelir. Eh iznin olursa eğer bizim de yola düşme vaktimiz geldi sayılır, yerimiz beğ yanı değil oğul, ye-

rimiz milletin arasındadır, dedik... boş kalmaya."

Sonunda açık açık Zülfazıl Köyü'ne gitmesi gerektiğini söylemiş izin de istemişti. Murad Beğ vermemezlik edemezdi. Bunca vakittir oturmuşlar, bunca vakittir söyleşmişlerdi; Hacı Bayram Veli, eğer beğliğe karşı ayaklanmağı düşünür bir kişi olsa onu da söyleyecek kadar yiğit yürekli bir kişi olduğunu göstermişti Murad Beğ'e. Konuştuğunu eğrisiz büğrüsüz konuşuyor, söyleyeceklerini perdelemiyordu. Söylentiler birkaç südü bozuğun ya kötü düşünüşünden ya da ortalığa kötülük yayılmasını isteyişinden doğmuştu anlaşılan. Fakat işe yaramıştı; Murad Beğ, Hacı Bayram Veli'yi görüp konuşmuş olmanın zenginliğinde nice gönül ağrılarını dindirme fırsatını bulmuştu.

Gel gör ki bir iğne ucu, bir başka acılarda, dinen gönül ağrılarını da aratırcasına, göğsünün bir yerinde sızılarını salıyor, Hacı Bayram Veli'nin gelişi onu önleyemiyordu. Neden gelmemişti Bizans kuşatmasına, neden yardım himmetini esirgemişti? Sormak istiyor, fakat çekiniyordu. Kuşkularını bildiği gibi bu sorusunu da söylenmeden bilsin istiyordu Hacı Bayram Veli, cevap versin istiyordu.

Hacı Bayram Veli ol görüp, Murad Beğ'in sormak isteyip de soramadığının cevabını vermeğe yanaşmayınca, yahut habersiz görününce Murad Beğ tutamadı kendini; şimdi soramazsa başka bir vakit soramazdı artık. Ayıp olup olmayacağını düşünmek Hacı Bayram Veli'den cevap alamamaktan başka işe yaramazdı. Yine de sıkılarak sordu: "Bizans kuşatmasındayken biz, yanımızda sizi de görmek istemiştik, çok istemiştik..." diyerek.

Hacı Bayram Veli, üzerinden yürümüş adımların çiğnenmesinde pekişmiş bir toprağın sesinde: "Sorman, gerekiyor muydu?" deyip cevapladı. Ama kendi tamamladı: "Sorduğuna göre gerekiyor demektir. Öyleyse söyleyim oğul Murad Beğim; Bizans bir yüceliştir, o yüceliş de bize göre değildir, Tanrı onu bana yazmamış ise... küsemem ki."

Cevap mıydı, itiraz mıydı yoksa bir serzeniş miydi, bellisiz. Duyabilse, Murad Beğ, toprak sesinin de bellisiz olabileceğini sanıyordu. Hacı Bayram Veli önce: "Bize" demiş sonra: "Bana" diyerek bitirmişti. Bu bizim içinde kendisi de mi vardı yoksa? Vardı ki ayırmış, sonunda bana demişti.

Bir ezikliktir çöktü yüreğine.

Bu ezikliği anladı Hacı Bayram Veli, belki de kendi yüreğinde hissetti. Daha belirli konuştu:

"Bizans bir yücelmeyse oğul Murad Beğ'im, Bizans'ı alanın babası olmak iki kere yücelmektir. Sen, ona sahipsin hiç değilse, ya biz? Büsbütün yoksuluz, ancak yüceliğin eteğindeyiz. Bir umudumuz şu bizim Kösemenedir, Ak Şemseddin'e... onunla yetineceğiz. Buna da bin şükür."

Dıştan zengin olmasa da içten, nice dış zenginliklerini satın alır bir zenginlikte sandığı Hacı Bayram Veli'nin, konuşurken birdenbire yoksullaşmış hali Murad Beğ'i şaşırttı. Sorusunu da unuttu. Az önce yüreğine çökmüş olan eziklik parçalanmıştı, dağılacağa benzerdi. Hacı Bayram Veli bir şeyler söylemek istemişti ama sonunda yoksullaşıvermesi o söylemek istediklerini gölgeye almıştı. Murad Beğ o ânı kaçırmamak için sordu bu sefer de:

"Velim, Hacı Bayram Velim sen demek istiyorsun ki... yani..?"

Elini kaldırmıştı Hacı Bayram Veli, Murad Beğ'in yüreğinin üstüne koymuştu, susturmuştu:

"Bak oğul Murad Beğ'im, Bizans senin vaktini alıp zehir etmesin, Bizans bize göre değil. Bizans peygamberimizin buyruğudur, alınacaktır, kesindir. Ama, vakti gelmeden burçak yolmasına kalkanın eli yarılır, deneme. Bizans'ın alındığını senin beşiğinde büyümüş bir çocuk görecek, bir de benim gönlümdekini öğrenmiş olan Ak Şemseddin. Tanrı böyle istedi diye, yaradılış sebeplerimizden kaçmayalım, bu yazgı bizim gücümüz olsun."

Kesip atmıştı bir çırpıda.

Murad Beğ'in gönlündeki Bizans sevdasını öldürmüş, beğliğin dikenlerinde tek gül gibi gördüğü, bunun için de o dikenlere katlandığı Bizans'ı alma arzusunu çekip çıkarmıştı yüreğinden. Sanki bomboş bırakmıştı Murad Beğ'in içini Hacı Bayram Veli, boş bıraktığı yerlere de hiçbir umut fidelememişti... yok hayır fidelemişti... incecik, titrek bir fide: Bizans'ı alanın babası olmak... iki kere yücelmek diyordu buna Hacı Bayram Veli.

Acayip?

Daha doğmamış, yüzünü gözünü bilmediği, düşlediği zamanlar adını Alaeddin koymak istediği oğlunu kıskanır gibi olmuştu; sevmek istemiş sevememişti. Kendisinin erişemeyeceği bir yüceliğe yükselecek olan oğlu yüreğinde bir kara ateş olmuş yanmıştı bir anlığına.

Uzasaydı, henüz doğmamış olan oğlunun kaşını gözünü de hayalleyecek, beğenmeyecekti. Allah'tan Hacı Bayram Veli yarı doğrulup kalkmak isteğini gösterir oldu.

"Onu Bizans'ı almağa layık olacak biçimde yetiştir oğul Murad Beğ'im" dedi usulca. "Bizans'ı alacak olan yedi cihanı alacak demektir, yedi cihanı da bilecek demektir. Yedi cihanı bilecek şekilde eğitilmelidir… keşke ömrüm yetebilseydi. Tanrı her şeyin doğrusunu, hayırlısını bilir oğul, vaktinden iğne ucu olsun şaşmaz."

Bu da, bunlar da Murad Beğ için biber acısında sözlerdi düşünüldü mü; ama o kadarını düşünmek istemedi. Yüreğinde parçalanıp dağılmağa hazırlanmış eziklik, şimdi burkuyordu orayı; okşamayı da andırıyordu burkuşu, tırmalamayı da.

Keyifsiz keyifsiz: "Gitmek için hangi vakti düşündünüz?" diye sordu.

"Yarın, Tanrı nasip ettiyse oğul Murad Beğim. Sabah namazından sonra."

"Erken sayılmaz mı?"

"Geç sayılmazsa erken sayılmaz oğul."

"Ak Şemseddin hocamızı bize bırakmağı düşünür müsünüz?"

"Vakti geldiğinde oğul. Vakti geldiğinde kendini bilen görevine koşar gelir. Hele bizim elimizde olmayan hallerde..?"

Bir daha düşünmüştü Murad Beğ; yorgun, keyifsiz yine, damağı acı biberlerde yanarak, arzuları ölmüş.

Hacı Bayram Veli bu sefer elini Murad Beğ'in omuzuna koydu, sonra alnında gezdirdi. Sonra da iki elini bir edip Murad Beğ'in alnı ile ensesi arasını çembere aldı: "Bismillahirrahmanirrahim!" deyip sıktı.

Murad Beğ'in gözünde çiçekler açtı, alnında serinlikler gezindi, kafasının içinde mavimsi sular şırıldadı. Yorgunlukların dincelmesinde bir ilk yaz sabahının şafağındaydı.

Orada kaldı; yıllarca yahut bir nefeslik.

Hacı Bayram Veli'nin el ayaları alnıyla ensesinde bir yeni doğuşun kaynağıydı sanki fakat damla damlaydı. Birden akarsa Murad Beğ sele kapılıp gideceğini sandı; ama istedi.

Hacı Bayram Veli de fazlasını vermedi zaten; verecek gücü varmış da kesilmiş gibi çekti ellerim.

"Vaktin hayırlı olsun oğul Murad Beğ'im" dedi. "Hepimiz biriz. Ayrılık gayrılık yok. Hoşça kalasın."

"Velim... Hacı Bayram Velim... izin verirsen bir dileğim olacak, söyleyim. Dilerim ki bizim ülkemizde senin bütün dervişlerin, sana inananlar her türlü vergiden kurtula. Buyruk yazıp duyuracağım, beğlerim paşalarım böyle bilecek, vergi alıcılarım dervişlerinden uzak duracaklar... lütfen kabul eyle."

"Sakın haaa!." diyecekti Hacı Bayram Veli çocuk azarlar gibi, caydı; gülümsemekle yerindi. "Sen bilirsin oğul Murad Beğim" dedi. "Yine de benden haber bekle..."

O gecenin sabahına Murad Beğ de Hacı Bayram Veli de birtakım yüklerle uyandılar. Murad Beğ, uyandığı yüklerin ne olduğunu açık seçik bilemiyordu. Umut kırıklıkları, küskünlükler, çocuk günülemeleri de vardı bu yüklerin hava-

sında; vaatler, değerinin ne olduğunu anlayamadığı heveslenmeler, kabına sığmaz umutlar da vardı. Kötülüğüne değillerdi, iyiye de yorumlanması zordu. Ne olursa olsun Murad Beğ için yine de bir baş ağrısı oldu.

Hacı Bayram Veli ise hep düşünüyordu. Pek az uyumuştu zaten. Murad Beğ'den ayrıldıktan sonra başını secdeden kaldırmamış, bilmediği günahlarının, işlemediği halde işlediğini sandığı suçların bedeline okumuş, dua etmiş, Tanrı'yı anmış, namazları namazlara eklemişti. Ruh yorgunluğundan önce bitip tükenmiş bir beden yorgunluğu çöktüğünde de, yatağına uzanmadan, secde kıvrılmasında, dalmıştı.

Uyanışı o dalışa oldu hem de birtakım yüklere. Fakat yüklerin ne olduğunu biliyordu, kurtulmanın yollarını düşünüyordu.

Yolcu etmeğe gelen Murad Beğ ile vedalaşması, Ak Şemseddin'e Sefil Ali'yi sorması, göremeyince de: "Yazık, bir eyi kişiydi, yiğit adamdı, bizi aldığı yere götürmeli idi. Burçak vakti gelmeden yolunmaz dediydik hay Kösemen" deyip ötekilere niyazda bulunuşu, bir tek Er Sinan'ın görünür koruyuculuğunda Tanrı'ya sığınıp yaylısına binişi... hepsi birden üst üste gelince biraz canı da sıkılmıştı. Murad Beğ'i, belki bir zaman sürecek kolayına da dolmayacak bir boşlukta bıraktığını biliyordu. İyi olmuştu, Bizans ile uğraşıp vaktini ziyan etmeyecekti hiç değilse. Bu yüzden söylediklerine, neden söyledim, deyip yanmıyordu.

Söylemese de olur muydu acaba?

Olmazdı. "Susulmaması gereken yerlerde susmak, adam öldürmekten beter bir suçtur" demişti Somuncu Baba; Hacı Bayram Veli de Somuncu Baba'nın sözünden hiç çıkmamıştı şimdiyece.

Böyle bir anda Somuncu Baba'yı anmasını, onun bir sözünden medetlenmesini de hayra yordu.

"Bismillahirrahmanirrahim" deyip arabacıya el etti.

Beğ yanı ona göre değildi; beğ yanı alışların verişlerin yanıydı. O alışlar verişler beğlik gereği de olsa katı dünyanın katı yüzü olarak yorgunluklara yorgunluk eklerdi. Böyle yorgunlukların on katına milletin arasında olduğunu bildiğinde seve sevine katlanıyordu da Hacı Bayram Veli, beğ yanının yorgunlukları oldu mu dayanamıyordu... sanki bedeni bir cılız söğüt ağacı; beğ yanı yorgunluğunun bir damlası düştü mü o cılız söğüt ağacı kırılıveriyordu.

Edirne'den uzaklaştıkça kendine geliyordu, Edirne'den uzaklaştığını hissettikçe yüreği gene varıyordu güller açmışçasına.

Ankara'nın kokusunu aldığında ise gerçekten sevindi. Ne yaptığını bilmeden yaylısını durdurdu bir su başında, abdest alıp namaza eğildi.

Ekim ayının kınalanması tozunu göğe sermişti, yapraklara döküyordu. Bir üşümüş hava, güneş ısınmasına sarındıkça sarınıyor, abdest aldığı su: "Kökenimden kar gelmekte haaa!" haberini veriyordu; abdest alırken fark etmişti. Şöyle böyle bir on gün daha geçerse Ankara'nın bozu bozkırı kışa adımını atacak bir daha da geri almayacaktı.

Kış?

Bembeyaz, dinlenmesiydi toprağın, dinlenirken bembeyaz düşünmesiydi. Toprağın ne düşündüğünü çok iyi biliyordu; zaman zaman kendini bir eski toprağın uzun vakitlerin uyumuşluğundan sonraki uyanmaya benzettiği olurdu. Somuncu Baba'yı hatırladığında, o bir eski toprağın uzun zaman uyumuşluğunu da hatırlamıştı; Somuncu Baba nasıl bir yeni uyanış ise ondan önceki toprak uykusundan kendisi de..?

Hayır, o kadarını düşünmek istemiyordu. Yapacaklarını yapmamıştı daha, noksanları vardı, her geçen gün noksanlarını, yeni noksanlarını beraberinde getiriyordu, gösteriyordu. Türkmen, bir koca deniz; koca denizlerin de fırtınası eksik olmuyordu. O fırtınaların durulması, estiği zaman za-

rarsıza esmesi gerekti. Eğer bir de Murad Beğ'in Hacı Bayram Dervişleri'nden vergi almayacağının buyrulduğu duyulursa..?

Buyruktu, duyulacaktı, ondan sonra da ayıkla pirincin taşını. Kim gerçek derviştir, kim vergi dervişidir ayır ayırabilirsen?

Gönül işleriydi bunlar, inanmanın dünyasıydı; bu dünyada para pul sözü edilmez, edildi mı inancın bir yüzü gölgede kalmış meyvelere dönerdi, ham; ekşi, kekremsi. Beğler, en iyilerinden biri işte Murad Beğ'imiz, o bile, pulu anahtar sanıyordu.

Parasız pulsuz bir dünya olmayacağını bilmeyecek kadar budala değildi. Para pul ölçü alındı mı da ortaya zengin çıkacaktı, yoksul çıkacaktı; dünya bunsuz, bunlarsız da olmazdı... Hacı Bayram Veli bunu da bilmeyecek kadar budala değildi. Önemli olan dengedeydi; varsılın yoksula yardımcı, yoksulun varlıklıya dayanak olduğu bir dünya dengesi ki ahiretin kapısı bu idi. Bu da Tanrı korkusuyla başlardı... severken korkmak, korkarken sevmek; korkuda sevgiyi, sevgide korkuyu mayalandırıp fırına sürmek, pişirmek!

Murad Beğ'in bilmeden ortalığa salacağı tamah, nicelerinin iştehasını kabartacaktı, Türkmen'in, zaten mayasında bulunan en kolayına kapılanmak isteğini kamçılayacaktı. Sadece Türkmen'in değildi, insanın yaradılışında en kolayına kapılanmak gibi bir kötü huy yeşerecek yer arardı. İnanmadan inanmış görünmek... sonra vergiden kurtulmak! Çilesini çekmeden dervişliğe soyunmak..? Sonra da vergiden kurtulmak! Bir nizamdı bu bre Murad Beğ; senin beğlik nizamına eş, senin beğlik nizamına benzer bir ayrı nizam idi; sen onu bozmağa kalkışırsın farkında mısın?

Bozduğunda ne olacak bilir misin? Yüzüne karşı söyleyemezdim ki?. İncinirdin en azından, benim bağışımı kabul etmez bir Türkmen kocası bu Hacı Bayram Veli der, bizi Türkmen kabalığıyla suçlardın, dıştan değilse de içten suç-

lardın. Sen şimdi bu vergi kurtulmacalığını yaydın mı Türkmen'i durup dururken iki yüzlü adam edeceksin. Ağzı dervişim, diyecek; gönlü gülecek. Bizde ağız ile gönül bir olup söylemelidir, aynı şeyi söylemelidir, pula kanmadan.

İki yüzlü bir adam olmuş Türkmen'i, nasıl güvenip de ardından sürüklersin hay oğul? Yarın Tanrı'ya dönüp de: "Ne yapayım? Beğ parasını dökmeseydi ortalığa beni bu duruma sokmazdı.." derse vereceğin cevabın var mı?

Yok!

Öyleyse senin için de bir cevap bulmak zorundayım ben; senin ahiretin, senin zamanında yaşadığım için benim mademki sana cevap bulmak zorundayım...

Kış geliyordu, sular, derinlerden gelirken kışın haberini getiriyorlardı; toprağın uykusu Türkmen'in de uykusu olurdu kış geldiğinde, onun için gecikmemesi gerekti. Murad Beğ, bakarsın, beklemeyebilirdi; savaşa dalar, Batıya saldığı akınların ardına düşüp gider, bunun için de "Hacı Bayram Dervişleri'ni vergiden ayrıca tutun!" buyruğunu yollayıverirdi. Ondan önce davranması gerekiyordu Hacı Bayram Veli'nin.

Ankara'ya varır varmaz aklına koyduğunu yaptı. Zülfazıl Köyü'nden kalkıp karşılamağa gelenlerin arasından sekiz on derviş seçti, her birini bir şehire yolladı: Konya'ya, Kayseri'ye, Tokat'a, Malatya'ya... en çabuğundan gidilecek, en çabuğundan gelinecekti. Gece denilmeyecek gündüz hesaba katılmayacaktı. Ankara'nın aşağı düzlüğünde, gelen çadırını kuracaktı, gelmeyen hesaba sayılmayacak.

Kasım başlarıydı. Ankara'nın kasım başlarında kızarmış güneşi, ikindi sonuna dönerken kırmızılaşır, ateşini bulutlara serpeleteli. Akşama doğru da batım yerini yangına vererek eğlenir kalır, şehrin üstüne güllerden olma bir acayip hüznü yavaş yavaş silkelerdi. Türkmen'in kilim silkelemesindeki toz dökümüne benzerdi biraz ama ondan çok daha sessiz, ondan çok daha düşünceli. Türkmen'in kilim silkeleyişinde çevresinden geçene Allah yardım eylesin; Ankara

güneşinin kasım kızarmasında batışını görmeği ise her kula nasip etsin.

Hacı Bayram Veli Bent Deresi'nin üst yanındaki tepenin yamacına çadırını kurmuş geleni bekliyor, gün batışlarının kızarmasında kıvranan dünyanın güzelleşmesini bir kendi gözünden bir de bu güzelliği göremeyenin gözünden seyrediyor, göremeyene görmek diliyordu.

Arkası kaleye dönük otururdu hep. Kayaların üstünde taş üstüne taş örülerek topraktan kopartılmış, eteğindeki varlığa üstten bakar kaleleri hiçbir gün sevmemişti. Taşın susmuşluğuna sığınmış bir kendini beğenmişlikti kaleler, hele böylesi kayalar üstüne kurulmuş ise. Bir gün olsun o kalenin içi nasıldır, orada ne yaparlar nasıl otururlar aklına getirmemişti. Getirecek olsa nefessiz kalacağını sanırdı. İnsanın ayağı toprağa basmalı; geniş, sonu olmayan, üzerine ancak gökyüzünün örtüldüğü bir toprağa basmalıydı. Orada insan birbirini daha iyi anlar, orada ayrıcalıklar giderdi. Nedeninden niçininden ona ne! Kaleler var oldukça gönüllerin birbirine ısınmayacağını biliyordu o kadar. Gönüller birbirine ısınmayınca da ne yapsan faydasız! Kötülüğü ortadan kaldıramazsın.

Nar kızarmasında tütsülenmiş Ankara'nın kasım güneşlerini batarken seyredip düşünmek güzeldi. Hatta kalelerin varlığını da unutuveriyordu insan. Lâkin dünya sadece gün batımını seyretmek demek değildi. Kaleler, unutsan da, vardı; insanlar vardı, ısınmamış gönüller kötülüklere hazırdı, Türkmen ise en kolayına eğilmeğe dünden hazırdı.

Bunca hazırın var olduğu bir dünyada gel de iyiyi, güzeli, yararlıyı ek, çapala, sula, büyüt, harmanla!

Kolay mı?

Gelgelelim insan olarak yaratılmak da kolay değildi a Hacı Bayram! İnsan olarak yaratıldığını bildin mi zorluklar başlar zaten. Tanrı, insanın içinde insan yarattı ki yorulsun diye; insan olmak yorulmaktır...

Bunu da Somuncu Baba söylemişti.

"Yorulalım bakalım, elimizden başka nesne gelmiyor zaten.."

O gün kalkıp Koyunpazarı'na varmış, eliyle seçerek sekiz koyun almıştı. Hacı Bayram Veli'yi Koyunpazarı'nda gören Türkmen işi gücü bırakmış, kimi elini kimi ayağını, kimi yeninı kimi eteğini öpmeğe kalkışmanın gürültüsünde ortalığı birbirine katmıştı. Para pul ne kelime, bütün Koyunpazarı'ndaki davar önüne serilmişti alıp götürmesine. Bin bir zorlukla seçtiği sekiz koyunun parasını ödemiş, çevresinde kitlenen kalabalığı sökmekte güçlük çekerek çadırına dönmüştü.

Ankara Beği'nin kaleye davetlerini duymazlıktan gelmişti, ondan önce de o gün de. Aslında yapacağı işi bildirmesi, aslını astarını söylemese de dört bir yandan çağırdığı dervişlerinin toplanmasına bir sebep bulup Ankara Beği'ne onu söylemesi gerekirdi; gerektiğinin de farkındaydı. Beşer onar kalkıp gelmiş, aşağıdaki düzlükte çadırını kurup toplanmış onca Türkmen dervişinin kalabalığı Ankara Beğ'i gibi bir adamı ürkütürdü tabii.

"Varsın ürkütsün" diyordu içinden Hacı Bayram Veli; "Biz yoruluyoruz o da yorulsun bir parça. Sonu ona da bana da hayır getirecek..."

Er Sinan'la bu kadarcık bir haber gönderip gönlünü kötüye yormamasını, Murad Beğ'in bir buyruğu üzerine toplanılacağının bilinmesinin şimdilik yeterli olacağını duyurmuştu. Ne yapacağını Ak Şemseddin'e söylememişti ki Ankara Beği'ne söylesin...

Ak Şemseddin'in en iyi huyu da sormamasıydı zaten. Sormadan öğrenmenin yollarını arar bir kişiydi; öğrenemeyeceğini anladığında sormadan önce bir daha soracağının ne olduğunu aramağı denerdi. Toplanan kalabalığı görüyor, şeyhinin gün batışlarını, toprakla baş başa bir ibadetmişçesine seyre daldığını görüyor, sekiz koyunun hemen çadırın

yanı başında meleyerek dolandığını görüyor son günlerde... Ankara Beği'nin çağrılarının boşunalığını da görüyordu. Öyle bir beklemeydi ki sanırsın Hazreti İbrahim'in oğlu İsmail'i kurban için eli bıçakta beklemesidir. Öyle bir anda da sebep sormak kimsenin aklına gelmezdi, Ak Şemseddin'in hiç gelmezdi.

Er Sinan dersen, aklı Edirne'de, Sefil Ali'de kalmış bir yoksul yiğit: "Git artık, görevin bitti senin!" denilmesine açmış kulaklarını, aşağı düzlükte toplanan Türkmen dervişlerinin kalabalığını da neye yoracağını bilememenin şaşkınlığındaydı. O yaşınaca nice ordu toplanması görmüş; hatta nice savaş günlerinin kalabalığını yaşamıştı. Gel gör ki bu kalabalık hiç birine benzemez. Her şeyden önce sessizdi, çıt çıkmıyordu. Kadınlı erkekli, kızlı kızanlı, iğne atsan nefeslerde kaybolur bir insan denizi. Hacı Bayram Veli deyip gelmiş, Hacı Bayram Veli deyip nefes alıyordu. Doğrusu aralarına girmekten çekinmişti Er Sinan. O erimiş sessizliğin arasında akıp gideceğini sanmıştı. Her gün yüzlerce insan geliyordu; her yandan geliyordu. Ankara'nın sağı solu aşağıdaki düzlüğe akıyordu, her akış bir ak çadır kara çadır; her geliş ya bir keçe ya bir kilim olmuş, ya yere serilmiş ya mantar mantar kabarmıştı.

Düzlüğe ekilmiş, düzlükte kök salmış bir sessizlik... fakat kaynaşıyordu ufacık hareketlerde. Buğday tarlalarında başakların salınışı neyse bu sessizlik de Ankara düzlüğünde o idi.

Gelenlerin sonu alındığı gün Er Sinan: "Bir de bu sessizlik taşacak olursa Ankara Kalesi'ni sel alır götürür bre!" diye düşündü. Ankara Kalesinin Beği'nin de öyle bir işkillenmede uykusunu yitirdiği, yitirmiş olabileceği geldi aklına. O an için Ankara Beği olmadığına şükretti. Geceleri yukarıdan, kaleden, herhalde aşağı düzlükte yanan ocakların ateşleri dev solukları değilse bin başlı ejderhaların alevli dilleri halinde görünürdü.

Timur ne ki? Yangına verseydi Ankara Ovası'nı herhal bundan çok korkutmazdı.

Gelenlerin sonu alındığı günün gecesinde Hacı Bayram Veli ilk defa Ak Şemseddin'i çadırına çağırdı. Yüzü, çocukların oyunlar düşündüğü vakitlerde kabarmış kurnaz gülücüklerindeydi. Gözlerinin küçücük bakışları kısılmış, Ak Şemseddin'de bir çocuk gönlü arıyordu oyununa ortak olması için. Ama oyununu açığa vurmadı. Sadece: "Yarın bir büyük sınamadır bizim için Ak Şemseddin Hoca" dedi. Çok neşeli olduğu vakitler, Ak Şemseddin'e eski medrese hocalığını hatırlatırdı, bundan hoşlanırdı.

"Dervişlerimizi sınayacağız, kendimizi de sınayacağız. Bakalım, saçımız ak mı kara mı, belli olacak. Yok, seni sınama yok; seni sınama kendimizi sınamadır, bilirsin Kösemen..."

Ak Şemseddin, şeyhinin, o kadar gündür gün batışlarını seyre dalışının, yarınki sınamaya sonuçlandığını öğrenmekten şaşmış olmadı. Boşuna olmadığını biliyordu zaten. Aşağı yukarı talimini de etmişti. Lâkin şeyhinin çocuk sevinmişliklerinde görünüşünden bir anlam çıkaramıyordu. Belki de, sınama dediği denemenin belirsiz korkusuydu, seviniş biçiminde depreşiyordu. Şeyhi, sınamanın sonucundan kuşkudaydı. Nitekim az sonra:

"Öyle bir sınama ki Kösemen" dedi; "Çokluğu bana üzüntü verecek, yokluğu gönlümü karartacak... Ne dersin? Bir yeter mi?"

"Tam ise, bütün ise bir de çoktur şeyhim. Her zerresinde inanarak dolmuş bir gönül cihan demektir."

"Kösemen, sen olmuşsun artık... ama, yine de, Murad Beğ'in beşiği doluncaya kadar bekle yanımda... Bakalım, hele yarın olsun. Beklemek gözeldir Kösemen, zenginlik beklemektir. Bekledikçe dolar insan. Lâkin bekledikçe boşalanlar da vardır, yoksulluk bu."

Ertesi günü Bend Deresi'nin üstündeki tepenin yamacından çadırını söktürdü Hacı Bayram Veli.

Ak Şemseddin, bütün gece şeyhinin kuşkulardan sebeplenmiş çocuk sevinişini düşünmüştü. Çadırın sökülüp aşağı düzlüğe taşınışını gözlerken de aynı şeyi düşünüyordu. Düzlükteki Türkmen dervişleri, kadınlar kızlar kızanlar birbirine girdiğinde nefes alınmaz oldu. Ak Şemseddin şeyhinin yanında kaybolmamak için hayli güçlük çekiyordu. Bir an, eller üstünde uçan bir şeyh görür gibi oldu; Hacı Bayram Veli kalabalığın sıkışmasından, sıkışmanın kenetlenmesinden sıyrılmak için adımlarını açmıştı.

Çadırını düzlüğün berisindeki küçük tümseğe kurdurdu. Çadır kurulurken de kalabalığın arasına tellallar çıkardı. Otuzu aşkın genç derviş, kalabalığın arasına dağılıp haberi duyurmağa başladılar:

"Bu gün kurban günüdür; bu gün şeyhimizin uğruna kurban edilecek canlar günüdür. Kim ki Hacı Bayram Veli'yi sever, kim ki şeyhine gönül verir, buyursun gelsin çadırına. Can verecektir, kurban olacaktır. Duyduk duymadık demeyin! Sonradan, haberimiz olmadı, bizi bu kutsallıktan ayrı koyan kurusun, demeyesiniz. Kurban günüdür bu gün haaa, şeyhimize kurban günüdür. Dervişsen kurban olasın... Canını seven gelmeyecektir, duymadık demeyin!"

Genç dervişlerin tellal sesine benzetmeğe çalıştıkları sesleri gürül gürüldü. Söylediklerinin anlamını düşünmeden bağırıyor, dervişleri kurban olmak için çağırıyorlardı; derviş olduklarını, kendilerinin de bu çağırıya uymalarının gerekip gerekmediğini akıllarına getirmiyorlardı.

Sustukları zaman bir deniz dibe oturdu sanki, birdenbire. Bir kara boşluk gibi kalabalık, sırıttı orta yerde. Tellallar da, herhalde o vakit, bağırdıkları sözlerin farkına vardılar.

Kımıldayan yoktu. Kahredici bir düşünce buğulandı boşluktan; utanmış, utandığını bilememiş... güvenmiş, güvendiğini bilememiş... soğladılar. Hacı Bayram Veli'nin ak çadırına yakından baksınlar mı bakmasınlar mı? Onu da bilememiş bekleştiler.

Yok yere boşanmış bir ekşi ter kokusu kasım güneşinin güçsüzlüğünde ekşi ekşi kokuştu.

Yarım saat, bilemedin bir saat kadar önce tümseğe kurulmuş ak çadırın yanınaca dolmuş kalabalık uğrun uğrun geri çekiliyordu. Kıyıları yalayan denizin kıyılara duyurmadan geri çekilişinden farksızdı. Çadırla kalabalık arasında yayımsı bir eğrilme boşluğunu bırakmıştı.

O boşluğu dolduran bir köylü oldu.

Orta yaşların dinçliğiyle yorgun eziyetlerini yüklenmiş bir sırrı vardı, yürürken ardından bakanlar öyle görüyordu. Başındaki yassılmış bir börke doladığı yemeni güneşte hayli eskimişti, renklerini soldurmuştu. Ayakları uzun, beli dar, göğsü kısa bir adam; toprağa sımsıkı basarak Hacı Bayram Veli'nin ak çadırını doğruladı. Sağlam adımlar atıyordu, geri dönmeği düşünmeyen adımlardı.

Yürüdü, çadırın kapısında durdu. Göğe baktı, güneşe. Derin bir soluk aldı.

İçeri girdi.

Kalabalık bir daha sustu, susmuşluğunu katmerledi.

Ya beş ya on nefes alımınca zaman taş oldu, taşlığını her birinin başına vurdu ayrı ayrı, o da bir zaman aldı.

Sonunda, Hacı Bayram Veli'nin ak çadırından aşağı, tümseğe sine sine bir kıpkırmızı kan akıp geldi; taze, sıcak, ölümü kızıla boyamış bir akışta.

Görmemek için gözlerini yumanlar bile hemen açmak zorunda kaldılar.

Gördüklerinin düş mü gerçek mi olduğunu anlayamamış baktılar, bir daha baktılar.

Gerçekti.

Ak çadır bu yana ölümü gönderiyordu.

Hacı Bayram Veli deyip, şeyhimiz bilip gönül verdikleri kişi aklını yitirmedeyse eğer, kötü bir oyuna kalkışmıştı. Can pazarında can alıp vermek istiyor, armağanların en pahalısına el uzatıyordu.

Ak çadırın içinde ölüm, dışında yaşamak vardı; kasım ayının güçsüz güneşi de Tanrı'm, ne kadar ısıtıcıydı ne kadar canlandırıcı.

Gökyüzü: "Yaşa!" diye bağırıyordu olanca maviliğiyle, ak çadır: "Ölüm!" buyuruyordu. Hani can alan da can veren de sadece Tanrı idi?

Hacı Bayram Veli şeyhliği bırakmış Tanrılığa mı kalkışmıştı yoksa?

Bir mırıltı gide gide uğultuya dönüp hırçınlaştı. Utanan utancını, korkan korkusunu yanındakinde gidermenin yollarını arıyordu.

O sırada da akla durgunluk veren biri, olsa olsa yirmi yaşlarında bir delikanlıydı, ak çadıra doğru yürüdü. Az önceki orta yaşların köylüsünden daha dik duruyordu, toprağa daha sağlam basıyordu. Yıpranmamış bir sırtı, eğilmeğe zaman bulamamış bir boynu vardı, görünüyordu.

Delikanlı da geri dönmemeğe yeminli adımlarıyla vardı ak çadırın kapısına ulaştı, orada bir adım durdu. Ne göğe ne toprağa ne de sağına soluna baktı. Besmele çekti herkesin duyacağı seslerde.

Sonra içerdeki kıpırtıları duyuran bir yeni sessizlik kalabalığın gözlerine oturdu. Delikanlının kanı dışa aktı; az önceki köylünün kanını tazeleyerek.

Üçüncü kurbanın gözükmesi gecikmedi.

Kalabalık nasıl ak çadırın eteğinden uğrun uğrun geri çekilmiş ise, uğrun uğrun kaçtı. En sondakiler en sonda olmanın rahatlığında, onlardan öncekiler de onların gidişine kapılmış gibi tanelendi.

Üçüncü kurban ortalarda bir yerden, yanındakileri yöresindekileri aralayarak ak çadırı doğrulamıştı.

Körpe bir gelin idi; dal fidan boyunu ak çadıra götürüyordu. Ondan önceki köylünün sağlam basışı yoktu adımlarında, delikanlının yeminli adımlarından da uzakçaydı. Ama körpe gelinlere has bir salınışı götürüyordu.

Öylece geldi, ak çadırın önünde duraladı. Bir adım attı mı içerdeydi; bir adım attı mı kanı şuracığa, şu öncekilerin üstüne akacaktı.

Daha önce akmış olan kanlar toprağa süzülüyordu hâlâ; toprak kanı sindiriyordu. Toprağa bulaşmış bir kan rengi... kötü kırmızılarda koyulaşmıştı.

Körpe gelinin gözleri o koyuluğa takıldı, oradan da kopamadı. Toprağa karışmış kanın korkusu çöktü birdenbire yüreğine, dizlerinin gücünü kesti, dal fidan boyunu sarstı.

Kalabalık o ara yarıya inmişti, kalan yarı seyrelmişti, seyrelmeğe devam ediyordu. Kalanların gözü gidenlerdeydi körpe gelinden çok.

Körpe gelin oturuverdi. Bir dizi çadırın hemen kapısında, içeri girdi girecek; öte dizi bu yanda, dışarda, yaşamaktaydı; çadırın kapısındaki dizinden çok canlıydı. Gözlerini toprağa karışmış koyu kandan alamıyordu.

"Giremeyeceğim" diye sızlandı; "Giremeyeceğim."

Kalabalığa doğru döndü gözleri; yalvarırcasına baktı. Sanki: "Gitmeyin!" diyordu. "Ne olur beni bırakmayın, beni de alın."

"Kurban olmak istiyorum. Kurban olmak istiyorum.. beceremiyorum. Gücüm yok Tanrı'm!" dedi mırıltıları.

Çok az kalmış kalabalık, o da ak çadırın eteklerinden çok uzaklarda körpe geline bakıp bakıp geriye gidiyordu.

Körpe gelin kalmağı denedi. Toprağa tutunarak kalkacaktı, dirsekleri titredi; dizleri topraktan kalkmıyordu bir türlü.

"Yapamayacağım, şeyhim bağışla beni gücüm yok, yaşamak hoş geliyor."

Son gayreti de boşa çıktı.

Kalabalık erimişti. Saysan kaç kişi kaldığını çıkarabilirdin. Bu da körpe gelini korkutuyordu. Neredeyse eriyen kalabalığa koşacak, son damlaların arasına karışıp yaşayacaktı; utançlı da olsa, güvensiz de olsa... yaşayacaktı.

Hacı Bayram Veli meydan vermedi. "Yeter!" dedi içerden. Ak Şemseddin'i yollayıp kadıncağızı içeri aldırdı. Gelin ak çadıra götürülürken kendinden geçti. Kalabalıktan yüz kişi ya kalmış ya kalmamıştı. Onlar da akacak kanı bekliyordu.

Kadının ayılmasını beklediler, içerdekiler. Hacı Bayram Veli, kendi eliyle gülsuyu taşıdı.

Ayıldığında kadın, ak çadırın içinde, köylüyü de delikanlıyı da canlı, kendisi kadar canlı görünce gözlerini delicesine açıp baktı. Bu yanda kesilmiş iki koyun duruyordu. Biri yüzülmüştü, öteki yarı yüzülmüş; dervişin biri yüzmeğe devam ediyordu.

Hacı Bayram Veli: "Kendine geldiysen kalk kızım" dedi. "Bu bir denemeydi. Tanrı'nın verdiği can kutsaldır. Ben de el süremem."

Sonra Er Sinan'ı çağırttı.

Er Sinan sapsarıydı.

Çadıra girdiğinde daha bir sarardı, anlamsız anlamsız bakındı.

Hacı Bayram Veli:

"Var oğul Murad Beğimiz'e git" dedi. "Bizim iki buçuk dervişimiz var imiş, yeni öğrendik. İkisi şunlar, şu köylü ile delikanlı, buçuğu da şu kadıncağız. Bizim için çok bile. Murad Beğ vergi almayacak ise bunlardan almasın. Beğliğin hazinesi bir kuru sevgiyle dolmaz!"

Sefil Ali yalnızlığın farkına varıyordu; başka türlü ölüm. Ölümde hiç değilse ne ölümün kendisini ne de ölümün dışında var olan nesneleri duymazdınız, yalnızlıkta bütün ötekiler gibi yalnızlığın kendisi de: "Varım! Seni yok etmeğe geliyorum" diyordu. Böyle bir sesi işitmemek için kaçacak yeri olsa Sefil Ali oraya kaçacaktı, gel gör ki kaçacak yerinin olmadığını düşünüyordu. Koca dünya daralmış, gökyüzü çekilip kaçmış tavanına, gündüz güneş geceleri ay kendilerinden başkasıyla ilgilenmiyordu. Rüzgârların bile sesi değişmişti; her zaman durumuna göre türkü, durumuna göre ağıt, durumuna göre uzun hava okurcasına esip duran rüzgârlar, bomboş bir küpün içinde uğulduyor da uğulduyordu. Ağaçlar dersen kendi derdinde.

Kış da bastırmıştı. Karlar alabildiğine yağıyordu, tavanına kaçmış gökyüzünün bir parçacık merhametini de avucunda tutuyordu. Soğuk bir vurdumduymazlıktaydı dünya.

Edirne boşalmış dense yeri. Bahadır Yüzbaşı ile Çerçi, yoldaşlarını alıp Bizans içine girmişlerdi; bir ara kulağına çalınır gibi olan söz bu. Kimden duyduğunu da bilmiyor doğru dürüst. Belki Er Sinan söylemişti Hacı Bayram Veli ile birlikte Ankara'ya dönmeden önce belki de daha Edirne'ye gelişinde İbrahim Paşa. Kimin söylemesi umurunda değildi, hatta Bahadır Yüzbaşı'yla ötekilerin nereye gittiklerinin tasasını da çekmiyordu... Edirne'de olsalar neye yarar? Bir Serencam'ın kaçırılmasına engel olamamış onca kişinin yoldaşlığına mı güvenecekti?

Murad Beğ'in, Yukarı Makedonya'nın oralarda savaşa gittiği söyleniyordu; yanında da İbrahim Paşa'yı götürmüş, doğruysa. Doğru olsun olmasın, Sefil Ali derdi değildi nasıl olsa. Yeniyorlarmış, yeniliyorlarmış; gidiyorlarmış, geri çekiliyorlarmış. Ne yaparlarsa yapsınlar... Murad Beğ de Sefil Ali'nin çok uzaklarındaydı.

Meriç Irmağı'nın üst yanlarından Tunca Irmağı'na doğru vurup iniyor, çok bunaldı mı Arda Irmağı'na dolanıyor, Istranca Dağları'nın koyunda koyağında, tavşanlardan başka bir canlıya pek rastlamayan küçücük koruluklarda barınıyordu. Üst baş perişan saç baş darmadağınıktı. Arada bir, o da çok, pek çok bunaldığında iki ırmağın çatalına tekkesini kurmuş Keçeciler Şeyhi'nin damına sığınıyordu, iki insan yüzü görüyordu; insan yüzü denirse eğer.

Keçeciler Şeyhi'nin dervişleri keçe düğmekten nasırlanmış işçi dizlerinde birikmiş yorgunluğu eğer tekke ibadetinde unutmağa çalışmıyorlarsa, çoğunlukla dinlenmekte olurlardı, ortalıkta gözükmezlerdi. Bu yüzden Sefil Ali'nin görebildiği iki insan yüzü de ancak aşevindeki aşçı ile ortalığı süpüren Deli Döne denir yarı kaçık bir kadıncağızdı. Murad Beğ'den haber verenler de bunlardı, Sefil Ali'nin kursağına bir iki lokma sıcak aş girmesine sebep olanlar da bunlardı. Orada ilikleri de ısınıyordu, beş on günlük bir soğuğa yetecek bir ısınmayı iliklerine doldurduğunu sezince Sefil Ali fırlayıp yine dağlara düşüyordu.

Fırlayıp gitmezse bir geri dönüşü yaşama hastalığına kapılacağından korkuyordu. Burda, bu Keçeciler Şeyhi Tekkesi'nde iki insan yüzü görüp sıcak aş yerken, ilikleri biriktirdiği soğuğu acayip çıtırtılarda dökerken Sefil Ali, artık nice bir uzaklıklarda kaldığından habersiz bir vakte dönüyordu içten içe.

O vakit İne Beğ ile Minnet Beğ'in vaktiydi, bir dağ başı yamacında bir tekke geliyordu gözlerine, deli yağmurların yağdığı bir soğuk gecede Torlak Kemal ile Börklüce Musta-

fa'ya rastladığı o tekkenin, Minnet Beğ'in dağ keçilerinin de sürülendiği o tekkenin, hüzünlerde büyümüş özlemi Sefil Ali'yi tedirgin ediyordu. Daha da ilerilere gidiyor, o tekkeyle bu tekkeyi birbirine karıştırıyordu; artık zaman da yoktu, hangi yaşın adamı olduğunu bilmek de yoktu. İne Beğ'in dost yüreği büyüyerek geliyordu, genişleyerek dört bir yanı sarıyordu, Sefil Ali'yi de içine alıyordu. O dost yürekler yok artık.. O güven veren, el uzattı mı bir daha bırakmayan yiğit bilekler... yok. Olsaydı, Serencam'ı kim kaçırmağa cesaret ederdi?

Mecnun muydu Kerem mı? Hem Kerem hem Mecnun, aklına gelse Kerem ile Mecnuna benzeyen ötekiler için de: "Ben onlarım" diyecekti. Hoşuna gittiğinden değil, dağ bayır yalnızlığında Mecnun'la Kerem'de bir yalnızlık gidermesinde olduğunu sanmaktan diyecekti. Ama onun da bir yararı dokunmuyordu.

Daha sonraları, kışın iyice azıttığı bir kar fırtınasında başını sokacak bir kaya kovuğu ararken, bunaldığı şeyin yalnızlık olmadığını anladı. Serencam Mecnun'un Leylası, Kerem'in Aslısı gibi değildi, olamazdı da. Sefil Ali'yi aramağa kalkması ne Leylalık ne Aslılık, baba vasiyetini yerine getirmek için de olurdu; eh, gönlü düştüyse, gencecikken eri ölmüş bir gelinin düşlerine kapıldıysa... onun derdine de gelmiş olabilirdi.

Sefil Ali'ninki de bu kabarcıktı zaten; dağ bayır gezdirtecek ateşlerde değildi.

Öyleyse?

Kar fırtınası uğum uğum uğunuyordu. Toprağın üstü, dallar ucunaca, gökyüzü hatta büsbütün karla örtünüp karla nefes alıyordu, öyle ki, fırtına nefes almağa da fırsat bırakmıyordu. Sonunda bulabildiği kaya kovuğuna canını atarken Sefil Ali, dişlerini sıka sıka:

"Bu benimkisi küskünlük" dedi içlenerek bir yandan da. "Küskünlük. Beni aramağa gelmiş bir kadının kaçırılmasına

dur! diyemeyen yoldaşlarıma küsmüşüm...”

Gayrı, bundan gayrı kar fırtınasının canına tak dedirtmesinden, donup buracıkta kakırdama korkusundan da olabilir gizliliklerinde... şöyle bir iki soluk aldı almadı kıvranmağa başladı. Küs küs küs! Kaç kaç kaç! Neye yarayacaktı? Kime ne yararı olacak, küslüğünü kim bilecekti? Şurda ölürse, kakırdayan bedeni kuduran karın altında yitip gittiğinde taa ilkyaza kadar, karlar eriyip ortaya çıksa dahi kimin haberi olacaktı? Dahası, Serencam’ı geri mi getirecekti? “Serencam’ı bulmalıyım... ben bulmalıyım...” derken dişleri birbirine çarpıyordu soğuktan. Bu çene, daha ne kadar birbirine çarpacaktı? Az sonra donmayacağını kim söyler?

Az sonra?

Donduğunda çenesi?

Dişlerinin birbirine vuran sesini de duymaz olunca Sefil Ali?

Serencam kaçırıldığı yerden kurtulmuş mu olacaktı yani?

Kıvrılıp sokulduğu kaya kovuğundan söküldü sanki.

“Bizans’a gideceğim! Serencam’ın kaçırıldığı yere gideceğim. Ordan başlayacağım!”

Ne dediğini ne düşündüğünü bildiğinden emin değildi; yalnız nereye gideceğini biliyordu. Karlara bata çıka, kimi yerde çıkmakta zorluk çekerek kimi yerde yuvarlanarak koruluğun dışına çıktı. Bakışları alıp giden bir kar bozarmasının alt üst olduğu, sürüklenip gittiği boşluklarda yönünü seçmeğe çalıştı. Tam tamına kestiremese de, sağ omuzunun çıkıntısını yön belledi, o yönü tutturdu.

Bizans surlarını bulduğunda karlar, fırtınalar, soğuklar çok gerilerde kalmıştı. Hava ya mart sonunaydı ya nisan ortalarına. Toprak kımıldıyordu. Sular, yer altı sızıldanışlarından yer üstü taşmasına geçmişti. Ağaçlar kış sıkıntısına pıtıraklanmış, kuytularda ilkyaza açmıştı gözlerini. Çimenler

yeşilini halaylara vermişti. Kuşlarda bir pır pır, bulutlarda bir göz kırpış vardı ki akıllıyı deli divaneye döndürür cinsindendi.

Gelgelelim Sefil Ali'de bunların hiç birini görecek göz yoktu. Görenin tanıyamayacağı bir surat, tanımayanın korkacağı gözler, kaskatı, ipe dönmüş bir beden durmadan yürüyor, çevresini görmez bir bakış yalnız adımlarının gittiği yöne bakıyordu.

Horoz Dede'ye öylece geldi.

Likos Deresi'nin kıyısındaki söğüt dallarından çatılmış kulübenin yerinde kerpiç örmesi, üstü söğüt çalı çırpısında kapatılmış sığınağı görünce az kalsın geri dönecekti, yahut daha yukarılara çıkacaktı. Yaylım dönüşü kapısını şaşırmış düvelerin yadırganışında, say ki sağı solu kokladı; alışık olduğu bir kokuyu arıyordu, alışık olduğu bir kapıya baş vurmamanın bungunluğunda duralıyordu.

Horoz Dede, Likos Deresi'nin yukarı başlarından, bir koltuğunun altında dağıtmamağa çalıştığı çalı çırpıyla inerken Sefil Ali'nin dönelenişini gördü. İlkin tanıyamadı.

"Bize de anlaşılan saçı sakalına karışmış kaçıklar gelecek" diye söylendi. "Adımız Kaçıklar Şeyhi olup dillenmezse eyidir... bu ikincisi... Anlaşılan öyle; kerpiçten tekkenin dervişi de kaçıktan olur herhal... buyursun bakalım. Buyursun da... dervişe benzemez biri bu; aradığı kapıyı bulamamışa benzer."

Daha bir yaklaştığında Sefil Ali'yi tanıdı fakat ikinciklendi. O mu o değil mi gibilerinden adımlarını geciktirdi. O olduğunu anladığında da nasıl davranması gerekeceğini hesapladı. En iyisi hiçbir şey olmamışçasına davranmak.

Zaten ne olmuştu ki? Hiç... Yaşlandıkça gencelme heveslerine tutulmuş bir fukara gönülün zamandan bunalışıydı. Zamanın önü sıra koşmak istiyordu Sefil Ali, ardında kaldığını görüyordu...

Bre ortasında çırpınsana zıkkımın!

Sefil Ali Horoz Dede'yi ancak yanına kadar geldiğinde fark etti. Ne geri dönebilmiş ne de daha yukarılara çıkıp kulübeyi aramağa çalışmıştı. Kapıyı itip içeri de giremediğinden, ortalıkta kalmış düvelerin bönlüğündeydi.

Horoz Dede'yi görünce, ona doğru gitmekle gidememek arasında didişti gönlü. Küskünlüğünün çökeleklerindeydi; Horoz Dede'ye çapmak istiyor, küskünlüğüne takılıyordu.

Horoz Dede Sefil Ali'nin yanına gelmeden ağzını açmadı. Yanma geldiğinde de, Sefil Ali'yi her zaman görüp konuşmakta olmuş bir kişinin kolaylığıyla karşıladı:

"İçeri girseydin ya oğul, yabancı gibi durmanın âlemi mi var? Haa... sen söğüt dalından olma kulübeyi aradın. Yıktık." Koltuğunun altındaki çalı çırpıyı duvarın dibine bırakıyordu: "Kerpiçten yapalım dedik. Bu da bizim tekkemiz, bizim gibi çarpıktır biraz. Herkes gönlündekini yapıyor işte. Gir, gir; gir içeri Sefil Ali, içi dışından eyidir bunun."

İçerde, Sefil Ali, Horoz Dede'yle iki ikiye olacaklarını sanarak girdi; yoksa ayak üstü, hatta selam sabah demeden önce ayak üstü soracaklarını sorup gidecekti. Lâkin içerinin yalnızlığını dışarının güneşli ilkyazından tenha düşündüğü için soracaklarını o tenhalıkta daha kolay soracağını sandı. İçeri girdiğinde ise yalnız olmadıklarını gördü, canı sıkıldı, homurdandı. Çoktandır dağ bayır yalnızlaşmasında Mecnun Kerem misali yanıklaşmış bir yabanın homurtularıydı; girdiğine pişman. Horoz Dede'nin elini tuttu, dışarı çıkmak isteğini gösterdi.

Horoz Dede çekti, içeri soktu. "Yabancı yok" dedi. "Say ki benim benzerimdir. Baksana. Ayrıcalığımız, var mı? Eh, sen de bize dönmüşsün, çekinmek niye?"

İçerdeki, Horoz Dede'nin sözüne uygun bir ufak tefek kişi; saç sakal onda da karışmıştı. Ne var ki ufak tefekliği düzgündü Horoz Dede'nin çarpıklığını ortaya çıkarmak istercesine düzgündü. Belli ki meczup. Çok hoş bakışlarda bakıyordu; 'gülüyor,' dedi Sefil Ali... ama, meczup kişi gülmü-

yordu, bakışı öyleydi. Bir de bıyığı..? Uzuncaydı, ak idi; o saç sakal karışmışlığının karasında, biraz da isinde pasında uzunca ak bıyığı göreni durduruyordu; Sefil Ali'yi de durdurdu.

Sefil Ali'ye doğru kalktı meczup: "Hoş gelmişsin" dedi. Sesi de ufak tefekti ama düzgündü. Sefil Ali'nin gözlerine ufak tefek, ama düzgün bakıyordu gözleri: "Hoş gelmişsin" dedi bir daha. "Ben dışarı çıksam içindeki dert seni bırakır mı? Bırakmaz. Onun için oturayım. İlkyazın güneşiyle pek aram yoktur, duvar içlerinde rahata eriyorum. Yine de, Horoz Dede'yle yalnız kalmak istiyorsan..."

"Sanmam" dedi Horoz Dede; "Sefil Ali... bunun adı Sefil Ali'dir Akbıyık Şeyhim, sanırım kalıcıya gelmedi. Çoruna çamuruna bakarsan uzak yoldan gelmedir. Çoktandır gördüğüm yoktu. Otur bakalım Sefil Ali, nereyi dilersen oraya otur."

İçerisi dört duvarın çevrelediği gibi toprak düzlük; tavandan söğüt çalı çırpılarının kuru sürgünleri, ha düştüm ha düşüyorum, demesine birbirine girmiş sarkıyordu. İki üç keçi postu, yarım yırtık bir iki keçe artığı, isli bir bakır tava... camsız iki pencere deliği. Oraya kışın bir şeyler tutturulmuş olmalıydı, yerleri kalmıştı çıkarılınca.

Sefil Ali oturacak yer aradı, bulamadı. Akbıyık Şeyh'in az önce kalktığı, şimdi yeniden çömeldiği keçi postunun yanındaki keçeyi doğruladı.

Soracakları kısaydı: Serencam!

Kısa olmasına rağmen çok uzun soracakmış da neresinden başlayacağını bilemiyormuş gibi oturdu, söz aradı aklında. Ne Akbıyık Şeyh'in varlığı ne de Horoz Dede'nin, dışarı çıkıp getirdiği, yerleştirmeğe çalıştığı söğüt dalcıklarıyla uğraşması ilgisini çekmekteydi. Günlerdir, kış kıyamet demeden yürüyüp gelişinin sebebi şimdi burada, çalı çırpıların sarktığı bu dört duvarın içinde döğülmüş keçelerin kalıplaşmasına dönmüştü. Bir yerinden tutup çekebilse, kısacık bir

yün ipliği halinde, sonunu alacaktı.

Horoz Dede, işini bitirmiş gibi gelip yanına otururken Sefil Ali'nin yumaklanışını da çözme çabasına düştü:

"Bu Akbıyık Şeyhim Şam'dan kalkıp gelmiştir" dedi. "Bre Sefil Ali ben de Buhara'dan geldiydim ya. Ben doğma büyüme Buharalıyım, bu Şamlı değil ama. Vakti geldi mi sular bir yerde toplanmak üzere yola düzülür, akar oğul. Şam'dan, Buhara'dan, Konya'dan, şurdan burdan. Şimdilik iki damla olduk."

"Vaktin gelmesi..?" dedi Sefil Ali.

Akbıyık Şeyh, bir gözünü eğerek Sefil Ali'ye baktı. Bekledi. Gerisini getirmediğini görünce: "Zorlanma" dedi. "Sen başka vakitlerdesin şimdi. O vakit ile bu vakit arasında hayli fark var. Geldiğinde seni de sarar, sardığını bilemezsin. Şimdikini biliyor musun sanki? Ebemkuşağı gibi bir şey."

Sefil Ali, Horoz Dede'yi bilirdi, Horoz Dede'nin alacalı konuşmalarının yabancısı değildi; şu sıra o alacalı konuşmalara da sabrı yok iken tutup Akbıyık Şeyh denilen meczubun Horoz Dede'ninkilere benzer sözlerini dinlemeğe gücünün hiç yetmeyeceğini hissetti. O anda da Ak bıyık Şeyh:

"Yiğidim meczupluk kolay iş değildir" dedi bir bardak su ister gibi; "Neden bu zor yolu seçtin ki? Sen atın kılıcın adamına benzersin, için öyle; ya dışını ne sebepten meczup dışına benzetmeğe sevdalanırsın?"

"Biz de bıktık!" deyiverdi Sefil Ali; "Bizimkisi... benzetme menzetme değil hay baba... Yaşını bilmeden baba deyişime kızmayasın sakın."

"Yooo, neden kızmalı? Bir vakitler... haylidir, önce idi, Şam'da idim, bir hanın kapısı önünde. Ak Şemseddin derler bir medrese mollası da, ben yaşta idi üstelik... o da 'baba,' dediydi. Meczupluğun bir eyi tarafı da herkesin babası olmandandır. Medrese mollası da gelir 'baba' der meczuba, senin gibisi de."

Gülüyordu yine; güldüğünden mi, öyle baktığından mı

anlaması kolay değildi. Ne var ki Sefil Ali'nin gücüne gitmiş olmadı. Aksine hoşlandı da. "Himmet edin de kurtulalım" dedi. "Bir başımıza kaldıkça sorularımız cevapsız kalacak?"

"Hangi sorular?"

"Horoz Dede bilir o soruları?"

"Bilsem, yarana merhem olmaz mıydım sanırsın Sefil Ali? Bilsem..? Geldiğine göre söyle de öğrenelim. Hazır Akbıyık Şeyhimiz de yanımızda iken..."

Sefil Ali de söyleyiverdi.

"Ben ki başımı devlet demişim yoluna koymuşum Horoz Dede, bilirsin." dedi. "Ben ki, Murad Beğ'i de, babasını da devlet bilmişim canımı esirgememişim. 'Koş!' demişler ölüme koşmuşum; 'Al getir!' demişler ölümün pençesinden can kapıp getirmişim. 'Ver!' demişler, devlet ister vermeli diyerek varımı yoğumu esirgememişim. Lâkin, Horoz Dede lâkin o devlet, benim üstüne toz kondurmaktan korktuğum devlet, benim olan bir canı koruyamamış, kaçırılmasını önleyememiş... Devlet bu mudur? Bu mu olmalıdır? Bir canı koruyamayan bir devlete ben nasıl güvenir de canımı vermeğe kalkarım? Bir canı koruyamayan bir devletin Kostantiniye'yi almağa kalkışmasına nasıl inanırım? Ben ki Sefil Ali'yim, sözüm ona Murad Beğ'in yakınlarında dolaşan biriyim. Ya uzağında olsaydım? Ya bir yoksul, bir yaşlı, bir eli ayağı tutmaz, uzak köylerin birinde kimsenin bilmediği bir kişi olaydım ne olurdu acaba? Benim canımı vereceğim devlet de benim olana toz kondurmamalı değil mi? Benim olanı bütün gücüyle korumalı değil mi? Hangi alış verişte kandırma vardır Akbıyık Şeyhim? Hangi alıcı satıcı arasında bir anlaşmaya varılmazsa aksuvata olur Horoz Dede?"

Kısa söyleneceğini kısa soracağını sanıyor, bunların hiç birini bile dillendirmeyeceğini hesaplıyordu. Gelgelelim onca zamandır sorup sorup da cevabını bulamadığı sorular, kendiliğinden dillenince Sefil Ali de o dillenmeğe kapılıyor, daha, daha daha sormak için sorular aranıyordu.

Horoz Dede cevap vermedi sorulara.

Akbıyık Şeyh: "Çok dolmuşsun" dedi ufak tefek sesiyle, düzgün; "Atın kılıcın adamı böyle dolunca bunalır. Devlet dediğin Murad Beğ senin neyini koruyamadı? Onu bilirsek meselenin yarısını çözmüş oluruz..."

Horoz Dede, daha çok Sefil Ali'nin rahatlaması için, Sefil Ali'nin kızardığını gördüğü için de o meseleyi anlatamayacağını sandığından Serencam olayını Akbıyık Şeyh'e aktardı. Serencam'ın adını bir kere anmış, bir daha ağzına almamıştı. Bahadır Yüzbaşı'nın, hele Çerçi'nin nasıl; Barak'ın, Zindan Çavuşu'nun üzüntüden kahrola kahrola kaçıranı bulma çabasına düştüklerini biraz uzunca anlattı. Sefil Ali'ye duyurmak istiyordu daha çok; yoldaşlarının Sefil Ali'nin sandığı gibi olaya uzak durmadıklarını, Sefil Ali kadar olmasa bile ona yakın derelerde nasıl depreştiklerini bilsin istiyordu.

Faydası da oldu.

Sefil Ali o kadarını bilmiyordu, o kadarını değil hiç bir şey bilmiyordu; yoldaşlarının kendi dertlerine düştüğünü, Sefil Ali'yi unuttuklarını kurmuştu aklında, kurduğuna inandığından büyütmüştü. Horoz Dede'nin anlattıklarını dinledikçe farkında olmadan göneniyordu; yoldaşlarının çabası gönlünü yumuşatmıştı. Hele Burçak dediği kaçık budalanın bile Serencam'ı bulup kurtarma yolunda can verdiğini öğrenince büsbütün yumuşadı. Onca zamandır dağın bayırın, kışın karın soğutup topaklaştırdığı yüreğinde eski Sefil Ali yüreği canlanır oldu. "Demee!. Vah Burçak, vah bahtsız yiğit, vah kadersiz yoldaşım..." deyip Burçak'ın bir vakitler Mustafa Beğ'i öldüren yiğitlik heveslenmesinde bir budala olduğunu unuttu; Konya'daki densizliklerini unuttu; orada, söylenilen köşkte Serencam'ın ardına neden düştüğünü düşünmedi bile; hiç bir kötülük getirmedi aklına. Horoz Dede, Çerçi'nin unutkanlığını, Delibozuk Kişi diye bildiği Burçak'tan aldığı haberi kulak arkasına atmasını geçiştirmişti, söylememişti... söyleseydi dahi Sefil Ali üstünde durmayacaktı.

Yoldaşlarının yoldaşlıklarını gösterdiğini, asıl kaçanın kendisi olduğunu hissetmiş, hissettiğinin utancında ancak çok geç kalıp kalmadığını düşünebilmişti. Aklı, yoldaşlarının baskın yaptığı fakat eli boş döndükleri köşke takılıp kalmıştı. Ondan sonraki sözler, Horoz Dede ile Akbıyık Şeyh arasında sürüklenip durmuştu Sefil Ali'ye göre.

Horoz Dede'nin son sözlerini bu yüzden ağzında bıraktı, kalktı: "Ben gidiyorum Horoz Dede" dedi; "O köşkü bir de ben göreceğim; varsa o sağırlarla dilsizlerle bir de ben konuşacağım."

"Sağırla dilsizle konuşmak..?" dedi Akbıyık Şeyh; "Anlar mısın? Ben bazan duyanı konuşanı anlamaz oluyorum."

Sefil Ali kesin, katı soğuk; "Ben anlarım" dedi; "Sefil Aliliğime dönersem anlarım baba. Sefil Aliliğimden sıyrılmakla hata ettim, yanılmam burada oldu, kendime küsmem de..."

Horoz Dede: "Üstünü başını değiş, sakalını kes adama dön de öyle git" dedi ama hemen: "Değişecek de yok ya" deyip aranmağa kalktı; "Şurda, manastırın rahibesinin getirdiği eski rahip giyecekleri var, o da sana gitmez. Derede yıka kurut en iyisi, dinlenmiş de olursun..."

"Böyle daha eyi, böyle daha eyi; böyle gitmem işime yarar..." diye diye çıktı Sefil Ali. Gözleri, aklının takıldığı köşkte gibiydi, başka bir şey görmüyordu.

Aklında Horoz Dede'nin tarifi olduğu halde, gözlerine çakılıp kalmış olan köşkü doğruladı, yanılmadan buldu. Umduğundan da çabuk gelmişti, soluk soluğa olduğunu köşkü gördüğünde anladı. Fakat durmadı, dinlenmedi. Doğruladı köşke vardı, sağını solunu dolandı bir anda. Kırıldığı söylenen kapı sapasağlamdı. Yokladığında pek eski olmadığını, kırıldıktan sonra onarıldığını fark etti. Demek ki, baskın yapıldığında boş olan köşke, sahibi yahut başka birisi daha sonra dönmüştü. Bir körolası umut, yırttı attı Sefil Ali'nin göğüs boşluğunu. Kapıya yüklendi; tokmağı döğdü.

Ses yok.

Horoz Dede'nin anlattığına göre ondan önce de böyle olmuştu; Çerçi de, Barak da, baskına gelindiğinde de böyle olmuştu. Ya içerdeydiler kimlerse, ses vermiyorlardı yahut da ev boş idi, öyle gösteriliyor da olabilirdi.

Tıpkı Çerçi gibi, Horoz Dede'nin anlatışına uyarak Sefil Ali de ark boyu akan suyun tersine köşkün yukarısına doğru gitti. Biraz ötede de, Çerçi'nin bahçıvana benzettiğini gördü. O olmayabilirdi, değil ise onun eşiydi.

Bir kere daha o kör olmayası umut Sefil Ali'nin göğsünü yırttı attı; Sefil Ali adımlarını açtı, o kişiye ulaştı, yakasına sarıldı, çekti. "Söyle!" dedi sarstı; "Kimsin? Necisin? Köşkün sahibi nerdedir?"

Çerçi'nin bahçıvana benzettiği kişiydi yüzde yüz; Horoz Dede'nin anlatışlarına uygun bir sağır dilsiz yoksullaşmasında ağız açıp kapıyor, elini kulaklarına götürüyordu. Gel gör ki Sefil Ali'de halden anlayacak göz yoktu. Sarsıyor, çekiyor, itiyor, dürtüklüyordu. En sonunda sürüye sürüye getirdi yoksulu, en yakın ağacın dibinde yere yıktı. Eve tezlene kuşağını açtı, çıkardı; adamı yıkılmışlığından kaldırıp ağacın göğdesinde dikliğine yapıştırdı sırtını, kuşağıyla sıkı sıkıya sardı. Adama acımak gelmiyordu içinden. Adamın gözlerine de bakmıyordu. Aklında adamı ağaca sarmak, sıkıca sarmak... adamı söyletmek vardı.

Sarma işini bitirdiğinde, adamı yukardan aşağı gözden geçirdi; sarışını, ağacın göğdesinin sağlamlığını, adamın duruşunu... adama vuracağı yerleri ölçtü biçti. Sonra, bu yandaki ağacın yeni süğlünlerinden parmak kalınlığında olan üç dört sürgünü kesti, yapraklarından, küçük filizlerinden sıyırdı; her birini ayrı ayrı şaklatıp denedi, beğendi. Üçünü dördünü bir arada tarttı, onu da beğendi. Sinsi, sinitti; saçının sakalının göstermez ettiği yüzü kılların altında kayışlaşarak kırbacına baktı. Adamın gerçekten sağır dilsiz olduğu olmadığı umurunda değildi; kırbacı yeyince dilleneceğinden o

kadar emin idi ki dönmesiyle birlikte ilk kırbacı indirmesi bir oldu. Sonra..? Kendi de bilemedi. Vurdu, vurdu, vurdu! Neresine vuruyordu? Nasıl vuruyordu? Geceleşmiş bir karanlıkta döğdüğünü görmez bir kin kolundan kırbaca akıyor, kırbacı indirip kaldırtıyordu.. Sefil Ali bir bunu biliyordu ancak.

Neden sonra bir iniltiye durdu kolu; gözleri delicesine açıldı. Baktığında döğdüğü adamın suratında kırbaç kanlanmasının domur domur şiştiğini gördü; baktığında, sağır dilsiz geçinen adamın konuştuğunu da gördü.

Bir şey anlamadı.

Dil, Sefil Ali'nin yabancısıydı.

Sordu. Aldığı cevabı anlamadı.

Sordu. Ne söylendiğini çıkaramadı.

Çözdü adamı. Bu sefer kuşağını adamın boynuna doladı. Çekti. Sürükledi. Kimi yerde sırtladı sırtına vurdu adamı, öyle taşıdı. "Anlatacaksın! Ne dediğini anlayacağım! Sen domuzun birisin!" diyor başka söz etmiyordu. Birileri görecekmiş, gelip adamı elinden alacaklarmış, tutup ikisini de götüreceklermiş... umursamıyordu. Bin ordu çıksın isterse karşısına; binini de dağıtacağından kuşku bile duymuyordu. Bizans çıksa annacına Serencam'ı vermeden alabilir miydi acaba elinden bu adamı? "Hele bir çıksın!" deyip dişini sıkıyordu Sefil Ali; "Bir denesin bakalım..."

Çeke sürüye getirdi adamı Horoz Dede'nin kerpiç yığması uyduruk tekkesinin söğüt dallarından kapısına bıraktı.

"Gel!." diye bağırdı: "Horoz Dede gel çabuk... sağıra bak, dilsizi dinle. Horoz Dedeee!."

Horoz Dede Akbıyık Şeyh ile birlikte çıktı. İkisi de gördüklerinden pek bir şey çıkaramamışlardı. Akbıyık Şeyh de Horoz Dede de Sefil Ali'den önce adamın yardımına çaptılar. Adam boğulmadıysa boğulmak üzereydi. Gözleri yerinden çıkmış, kırbaç kanlanması yetmemiş yüzü mosmor olmuştu. Sefil Ali hâlâ: "Bak ne diyor? Horoz Dede bak ne diyor herif?"

deyip adamı söyletmek için tekmeliyordu. Akbıyık Şeyh, Sefil Ali'ye kötü kötü baktı. Ufak tefek sesi hem düzgünlüğünü unutmuş hem ufak tefekliğini bir kıyıya atıp irileşmişti:

"Adamı öldürürsen neyi öğreneceksin? Ölüyü konuşturma gücün mü var senin?"

Sefil Ali o vakit kendine geldi. Bu sefer de telaşa düştü adam ölmüşse? diye...

Akbıyık Şeyh ile Horoz Dede'nin, birlikte adamı içeriye taşıyışlarını, içerde yaralarını berelerini tımar edişlerini boş gözlerle seyretti. Bıyıklarını yoluyor, sakalını çekiştirip duruyordu.

Adam kendine geldiğinde yine sağır dilsiz olmak istediyse de baş ucunda Sefil Ali'yi görünce çabuk caydı.

Konuştu.

O zaman anlaşıldı ki köşkün sahibi yahut öyle görünen kişi, sivri sakal Yahudi'dir; adı buralarda Çakmak bilinir. Bizans'a çalışır bir çaşıttır; zümrütler elmaslar satar beğlere paşalara, kutnu kumaşlar satar... görünürmüş. Doğru yalan... orası Sefil Ali'yi o anda ilgilendirmiyordu ama Horoz Dede'nin suratını asmağa yetmişti: "Ah bu süs düşkünlüğü, ah bu mücevher merakı... bizim Türkmenimiz'in soylularını budalaya döndüren de işte bu, tüh!" deyip öfkelendi.

Sefil Ali: "Bırak öfkeyi, ne diyor ne diyor? Herif şimdi neredeymiş?" diye sormasa öfkesini yaydıkça yayacaktı.

Adam Çakmak denilen herifin şimdi Bizans'ta olduğunu, iki Türkmen kadınını da, biri yaşlı imiş... öyle dedi; beraberinde götürdüğünü söyledi. Baskından önce götürmüş... o vakit Bizans'a götürmemiş, başka yere taşımış da sonra geri getirip köşkte bekletmiş bir süre... Murad Beğ çekip gidince de...

Bu sefer Akbıyık Şeyh sinirlendi:

"Doğru konuş a herif' dedi çıkıştı; "Çekip gitmedi, gitmesi gerekiyordu. Bizans'ın sahibine dönüştür o gidiş..."

Sefil Ali öğreneceğini öğrenmiş idi, ötesini düşünmedi.

"Benim Bizans'a gitmem gerek Horoz Dede" dedi, gitmeğe hazır idi.

"Böyle mı? Bu kılıkta mı?"

"Böyle... bu kılıkta."

"Sen bu kılıkta surun önünde göründün mü yanarsın Sefil Ali, aklın bu kadar mı şaşar oldu? Bu saç sakal, bu kılık seni zindana götürür."

"Vaktim yok. Başka çarem de yok."

"Var!"

"Nasıl var?"

"Ben de geleceğim seninle. Bu adamı da yanımıza alacağız."

Akbıyık Şeyh de gelmek istedi ama isteyişine pişman sözünü geri aldı hemen: "Sahibinden önce Kostantiniyye'ye girmek bana hem düşmez hem yakışmaz... sizin gidişiniz başka..." deyip sustu.

Horoz Dede: "Yarını bekle Sefil Ali" dedi. "Bekleyeceğiz. Şurda rahip giyecekleri var dedim... onları giyeceğiz. Akbıyık Şeyh saçına sakalına bir düzen versin. Gece yapmamız gerekenleri düşünelim. Bu adamı da sabahaca iyileştirmeğe gayret edelim. Ne var idi böylesine döğecek? Zalim olmuşsun Sefil Ali, zalim olmuşsun. Serencam mıdır nedir o kız sende din iman bırakmamış. Gel de yardım et. Akbıyık Şeyhim duvarın kovuğunda merhem olacaktı, al da gel. Senin elinde çabuk eyi olur bu adam..."

Sefil Ali istemeye istemeye yardıma gitti.

Serencam, sanki bu adamın elinde imiş gibi... hem yok etmek istiyordu adamı, hem bir an önce iyileştirmek...

Çakmak denilen sivri sakal Yahudi yarım saati geçmiş, neredeyse bir saate yakın Bizans'ın Sır Kâtibi'nin kafasını kazana çevirmişti. Hep bir şeyler söylemek istiyor, lâfı evirip çevirip oraya getiriyor, tam söyleyecek iken apaçık belli edilmiş bir geri dönüşte cayıyor, avucunun içinde, açıp kapadıkça göz alan iri bir zümrüdü hemen lafın arasına sokuşturuyordu. Sır Kâtibinin yerinde bir başkası da olsa, her gösterilişinde bir ayrı yeşili ışıklandırarak göz çeken zümrüdü düşünmemezlik edemezdi. Görülmüş işitilmiş zümrüdlerin hiç birine benzemiyordu. İriliği şaşırtıcı, o iriliğe göre sekiz köşede kesilip tıraşlanmışlığı akıl almaz bir ustalıktaydı; yakından bakmağa ne gerek, uzaktan belli oluyordu. Bir de tam ortasında, dıştan hiçbir ustanın oturtamayacağı bir biçimde, sanki büyülü damlalıklarda damlatılmış bir başka yeşil damlası gelip yuvalanmıştı. Dışta, sekiz köşede kesilip tıraşlanmış irilikte yeşilini yakan zümrüd, bir acı yeşil damlayı, tam ortasına yürek yapmıştı da, orada nefes alıyordu; ışık vurdu mu o acı yeşil damla içerde, yuvalandığı yerde, ışığın vuruşuna uygun daralıyor, kabarıyor, taşıyor; sonra yine o hareketlerde aslına dönüyordu.

Oyun olamazdı. Gerçi eline alıp iyice bakmamıştı Sır Katibi, ama, eline alıp baksa da göreceklerinin değişik olmayacağını biliyordu. Sivri sakal Çakmak Yahudisi'nin, her çeşit oyunda birinciye gelir bir düzenbaz olduğunu bilmez değildi; pek güvendiği aklının ve kurnazlığının bu Yahudi'nin ya-

nında yaya kalacağını da kestiriyordu... Gelgelelim yanar dönerli zümrüd oyunculuk işi olamazdı, bunda oyun yoktu.

Oyunlu zümrüdlerden olsa zaten bu Yahudi böylesine iştahlandırmağa çalışmazdı. Anlayabildiği kadarıyla iki şey satmak, yahut Sır Katibi'ne iki şey vermek istiyordu; biri bu zümrüd idi, öteki de getirip getirip geri çektiği, söylemek istemediği nesne. Onun ne olduğunu çıkaramıyordu Sır Kâtibi fakat üstünde durmuyordu. Görünen zümrüd görünmeyen istekten şimdilik daha çekiciydi, hatta sonra da daha çekici olabilirdi.

Sır Kâtibi'nin gözleri zümrütte, aklı Yahudi'nin söyler gibi olup da söyleyemediği nesnede olduğu halde içinden; "Senin elinden zümrüdü almak işten bile değil, değil de... sonu kötüye varır" diye geçirdi. Yahudi'yi şuracıkta yok ettirmek de işten değildi. Şimdiye kadar ne ilk olmuştu böyle bir iş ne de son olurdu. Kolaydı da. Bir çağırışı, gelenlere bir işareti... yeterdi. Lâkin sonu?

İmparatorundan Büyük Amiral'ine kadar Yahudi'nin aldısı verdisi olmadığı bir güçlü kişi bulamazdınız Bizans'ta. Elinin altında birtakım kirli gizlilikler, aşağı limanın oralarda yuvalanmış gözünü kırpmadan kan içici ayak takımı, Mese Caddesi'nin arka sokaklarında yuvalanmış batakhaneler sadece Sır Kâtibi'nin bildikleriydi; bilmediklerini ise düşünmek istemiyordu. Bu durumda bu herifi burada yok ettirmek, elindekini almak ne akıllılık sayılırdı ne de kurnazlık. Nasıl olsa verecekti; o başka türlü iştahlandırmalarda dilinin ucuna kadar getirip geri götürdüğünü de verecekti; karşılığında epey pahalı bir şey isteyecekti herhal ki uzatıyordu.

En iyisi zümrüde ilgisiz görünmekti, ötekini anlamazlıktan gelmekti; öyle yapıyordu zaten, öyle yapacaktı, canı sıkılmış olsa da.

Hâlbuki içten içe kızışıyordu; Çakmak Yahudisi'nin niyeti gerçekleşmedeydi, Sır Kâtibi oltanın zokasına açmıştı ağzını; geliyor, geliyor, geliyordu.

Çok değil, on on beş dakika sonra teklifini açığa vuracaktı Çakmak.

Gel gör ki hesabı yanlış çıktı. Sır Kâtibi'nin has ulağı içeri girdi, efendisinin yanına kibarca yanaştı, kulağına eğilip bir şeyler mırıldandı, Çakmak çok istediği halde duyamadı. Ne var ki Sır Kâtibi yarı düşüncelerde yarı şaşmışlıklarda, has ulağı üç beş adım daha öteye çekip götürmüş, bir gözü Çakmak Yahudisi'nde olduğu halde, o mırıltıları tekrar ettirmişti.

Çakmak, dinleyebilmek için yarı canını vermeğe razı olacağı mırıltılara kulak asmaz görünerek avucundaki zümrüdü aça kapaya camdan gelen ışığa tuttu, sözüm ona zümrüdüyle uğraşır göründü. Aslında, bir gözünün kendisine baktığını bildiği Sır Kâtibi'ni o halindeyken bile zümrüdden uzak bırakmak istemiyordu. Sır Kâtibi'nin önemli bir haber aldığını anlamıştı; zümrüd pazarlığının arasına onu da sıkıştırmağı düşünüyordu.

Sır Kâtibi Çakmak'tan önce davrandı, bilerek belki de bilmeyerek; has ulağına:

"Ne yapalım? Beklesinler... bir parçacık beklesinler" dedi. "Evet, haklısın, önemli kişiler, hemen de beni görmek isterler ama..? Görüyorsun ki konuğum var. Konuğum daha önemli. Tabii sen böyle söyleyecek değilsin."

Has ulak çıktıktan sonra Çakmak Yahudisi'nin yanına gülerek geldi ama şaşmışlığını da bırakmış değildi.

"Biliyorsun Haşmetmeab İmparator Hazretleri Avrupa'dalar" dedi; "Bu sebepten başımı kaşıyacak vaktim olmuyor. Önemlisi önemsizi; içerden dışardan gelen... kapımızı çalıyor. Hepsi de önemli; en azından önemli olduklarını sanırlar." Böylelerinden bıkmış da imparatorunun hatırına kahırlarını çekiyormuş hissini verdirten bir yüz ekşitmesinde: "Ne yapalım..." dedi; "Kabul edeceğiz, dinleyeceğiz, konuşacağız. Haşmetmeab İmparator Hazretleri de burada olsalardı aynı şeyi yapmayacak mıydık? İşimizin sorumluluğu

kaderimiz oluyor dostum. Eveeet... gelelim şu zümrüd yüzüğe. Sanırım bana takdim etmek niyetindesiniz. Kısa keselim... mi?"

Çakmak Yahudisi, dışarda bekletilen önemli kişilerin kimliğini öğrenmek merakını bir kıyıya bıraktı, üzerinde durursa pazarlığın kozu parçalanacaktı. "Nasıl olsa bu herifin has ulağından öğrenirim öğreneceğimi. Eline üç beş altın sıkıştırdım mı ben bu sarayda imparatorun yatak odasında dönenleri de öğrenirim bu ne ki?" diye düşündü. Bizans sarayı nicedir has altınlara hasret bir saraydı, üstelik de Bizans sarayındakilerin hepsi, irisinden ufağına has altın çılgınıydılar. "Şu zümrüd? İmparatoriçeye versem kadınlığının açılışını saçılışını seyrederim en azından." Gelgelelim aklına koyduğunu elde edebilirse imparatoriçenin kadınlığının açılış saçılışını bin kerre görmeğe değecekti. "Hem, İmparatoriçe'ye değeri daha az gösterişi daha çok zümrüdler de yeter."

Kararını verince Sır Kâtibi'nin başlattığı pazarlık girişiminde, gelen kişilerin kimliğinin koz olarak kullanılmasını önlemek için, o da uzatmayı kesti, doğrudan:

"Zekisiniz" dedi. "Her vakit zekânıza hayran olmuşumdur, söylemişimdir de. Bir gün Haşmetmeab İmparator Hazretleri'nin huzurunda iken, söz açıldığında saklamamışımdır, Sır Kâtibiniz'deki zekâ bende olsaydı... demişimdir. Ne ise, bunu açığa vuran dilimi lanetliyorum. Buyurun, bu sizindir, böyle bir zümrüd Haşmetmeab İmparator Hazretleri'nden de önce size yakışır. Tabii bu söz aramızda kalmak şartıyla."

Sır Kâtibi'nin inanmaz bakışlarına uzatmıştı zümrüdü. Bir süredir uzakça seyredip durduğu zümrüdün hemen burnunun dibine gelişi Sır Kâtibi'ni korkutur gibi oldu. Elini uzattı mı alacaktı da uzatamıyordu. Gözleri iri zümrüdün sekiz köşeye kesilip tıraşlanmış ustalığında zehir yeşilini yakmış o bir damlalık yürekteydi; iri zümrüdün nefes alan yüreğinde.

Uzatıp elini, zümrüdü parmaklarına aldı, avucuna itti. Avucunu zümrüde kapadı: sıcacık bir iri zümrüd yeşili, yanıyordu. Öyle ki ortasına nasıl konduysa konmuş, nasıl damladıysa damlamış olan bir damlacık yüreğin nefes alışını el ayasında duyuyordu. Bir an gözlerini yumdu, zümrüdün yüreğindeki nefesleri daha iyi duyabilmek için.

"Teşekkür ederim" diye fısıldadı; zümrüdün yüreğindeki nefes alışı gibi.

Çakmak Yahudisi Sır Kâtibinin gözlerini yumduğu anda yüzüne siniveren inanmazlıkla için için alay ettiği halde, memnundu. Ne zümrüdün değerini düşünüyor ne de böyle değerli bir taşı böyle bir herife vermiş olmanın acısını duyuyordu. "Siz buna lâyıksınız" dedi. "Daha değerlilerine de. Yemin ederim ki bundan böyle elime geçen her taşı size göstermeden başkasının kapısını çalmam. Çalamam. Değerli olan değerli olana verilmelidir demişimdir hep, böyle düşünmüşümdür. Ben Venedik'te... Venedik Üniversitesi'nde öğretim üyesi iken hocam..."

"Sizin Venedik Üniversitesi'nde öğretim üyeliğiniz de mi vardı? Bilmiyordum, bilmiyordum... Ben sizi..?"

"Sıradan bir satıcı sanıyordunuz..."

"Yok, ne ilgisi var canım, bir tüccar desek..."

"Öyle diyelim, sıradan bir tüccar... değilim. Olmak istemedim hiç. Fakat bırakalım şimdi bunları. Benim size takdim etmek istediğim bir başka zümrüdden söz edelim..."

Sır Kâtibi, epeydir merak ettiği o ikinci nesnenin de bir zümrüd olmasına gerçekten şaştı:

"Bir ikinci zümrüd mü? Bunun yanında bir ikinci zümrüd düşünmek..?"

"Kanlı canlı, yüzü gözü alımlı, saçı bağladığını kolay bırakmaz bir Türkmen Hatunu oldu mu düşünebilirsiniz?"

"Bir kadın?"

"Konya'dan! Karamanoğlu güzelidir diyelim!"

Elinde olmadan kapıya dönüp baktı Sır Kâtibi, sonra Çak

mak Yahudisi'ne; bu sefer dik dik, kuşkulu. Aynı anda Konya'da Karamanoğlu Sarayı'nda geçirdiği günleri, daha çok geceleri düşündü, sonra dışarda bekleyenleri, sonra şu Çakmak Yahudisi'nin sivri sakalında sallanan bin türlü oyunların arasında bu düşündüklerinin hepsinin birden gizlenip gizlenmediğini; gizlendi ise nasıl bir oyun olup bir gün ayağına dolaşabileceğini. Gel gör ki Karamanoğlu Konyası'nın Sarayı'nda geceler akıl almaz güzelliklerini zil takıp çifte döndürmesini bilen çengilerin, topuk döğen köçeklerin buğusunda, o günkü tazeliğiyle buram buram tüttüğünden Sır Kâtibi, Çakmak Yahudisi'nin oyunlarını, başına açabilir sandığı dolambaçlı işleri çabuk unuttu.

"Doğrusu inanılacak gibi değil" dedi özlemle; "Konya'dan kapılıp getirilmiş bir güzelin bizim Bizansımız'da bulunabileceğini düşünemezdim."

Yeri gelmişti, sivri sakal Çakmak da kaçırmadı:

"Ben varken düşünmelisiniz" dedi. Sesi çok şeyler vaad edici idi, bundan sonrasının çok daha düşünülmeyeceklere olduğunu hissettirmek için can atıyordu; "Beni düşündüğünüz takdirde..."

"Her zaman yanımızda ayrı bir yeriniz vardır. Biliyorsunuz sanıyordum. Kapım hangi gün size açık tutulmadı? Böyle konuşursanız üzülürüm. Fakat..."

Sivri sakal Çakmak bütün Yahudiliğini ele aldı. Sır Kâtibi'nin fakatının bir isteksizlikten çok bir ikinciklenme olduğunu biliyordu, o önemli değildi aslında; asıl isteyeceği şeyin gerçekleşmesinin kolay olmadığını bildiğinden, şimdi artık elinden isteğiyle çıkmış olan zümrüd gibi Konyalı güzelin de çıkıp gitmiş olmasını istemiyor, pazarlığını bunun üzerine bindirmeğe mecbur kaldığını seziyordu:

"Siz Konya'da bulundunuz" dedi; "Konya'da iken ünlü Bahadır Yüzbaşı'yı da tanımış olmalısınız..."

Sır Kâtibi gözle görülür bir şekilde başını kapıya doğru çevirdi, hem de irkilerek. Öyle ki, Çakmak, dışarda bekleyen

Bahadır Yüzbaşı'nın kendisidir demesine bir inanmışlığın bunalmasına düştü. Konya adının geçmesiyle ikidir kapıya dönen bir Sır Kâtibi, hele böyle bir cin fikir herif, başka neden irkilebilirdi? Öyleyse bu Sır Kâtibi de ikili oynayanlardandı, belki üçlü, belki beşli. Şu sıra Bizans Sarayı'nda az görülür bir olay sayılmazdı bu da. Aklına gelen yanlış çıkmazsa nasıl davranmalıydı?

Sır Kâtibi de aşağı yukarı böyle bir hesapta bocalıyordu. Bununla beraber:

"Ne ilgisi var?" diye sordu. Ad söylemekten çekinen bir halde: "Onlarla..? Bahadır Yüzbaşı dediğin kişi ile kadının... yani senin bana takdim etmek istediğin güzelin..?"

"Bahadır Yüzbaşı Bizans'ta" dedi birden Çakmak. "Niçin gelmiş olabileceğini de düşünmek boşunadır. Konya'da ne iş yapıyorsa burda da onu yapacak. Ama bu sefer Murad Beğ'in adamı olarak..."

"Yaaa?"

"Bilmiyor muydunuz?"

"Pek... biliyorum... sayılmaz; bilmiyorum da sayılmaz."

"Murad Beğ'in Başveziri İbrahim Paşa'nın oğlu... Halil..?"

"O bir konuk... Bahadır Yüzbaşı da ona hizmet edenlerden biri olarak... evet öyle. Hiç değilse resmen öyle biliniyor, bilinmek zorunda. Bir sakıncası da yok bana kalırsa. İbrahim Paşa'nın oğlu Halil bizim üniversitemizde bilgisini artırmak niyetiyle gelmiş bir has konuğumuzdur..."

"Aynı zamanda bir çaşıt... bir Murad Beğ casusu. Ülkenizde bir ağ örecekler, bir casus ağı bana kalırsa..."

"Dostum, o dediğin nesneyi kim örmeğe çalışmıyor ki? Ülkemizin gizlisi saklısı mı kaldı? Sen meselâ..? Venedik, Ceneviz... ama seni bırakalım şimdi. Madem ki dostumuzsun, dostumuzu konuşmağa gerek yoktur. Bana lütfen sözünü ettiğiniz güzeli anlatınız."

"Teşekkür ederim, hakkımdaki dost düşüncelerinize minnet duymamam imkânsız. Açıkçası dostum, ben de sizi

düşünüyorum. Sözünü ettiğim güzel... ne yazık, şu sıra dertlidir, işinize yarar mı bilemem, çünkü anası öldü. Elime geçmeleri kolay oldu da saklaması biraz zor olduydu. Murad Beğ'in Bizans kuşatması sırasında, Murad Beğ'in yakınlarından birinin kadınını kaçırmak, o yanda saklamak..? Herhalde kolay bir iş olmasa gerek, takdir edersiniz. Bir de anası vardı yanında. Sakladığımız sırada bir baskına uğrayacağımızı öğrendik. Bir deli herif gelip izimizi bulmuştu. Deliyi öldürmemiz kolay oldu ama o arada ana da ölüverdi, yüreği dayanmadı sanırım. Güzelimiz bu yüzden ana acısı çekiyor, suratı biraz asıkça, konuşmaz, gülmez. Ama sizin gibi bir yiğit, suratı gülmez, ağzı konuşmaz güzelleri bülbüle döndürmesini bilmez mi?"

Çakmak Yahudisi'nin sözü uzatışına sinirlenmişti Sır Kâtibi, eski kuşkusunu da yüreğinden atamamıştı bir türlü; lafın sonu hoşa gidecek bir yaltaklanma olduğu halde:

"İlgisi?" diye sordu sıkıntıyla; "Güzelini, kadınlığının dışında... yani..?"

"Evet. Güzelimi kadınlığının dışında da işe yarar yaparsınız. Bahadır Yüzbaşı'nın çok yakın bir yoldaşının kadınıdır aslında. Elinizde olunca dilediğiniz biçimde bir koz olarak kullanabilirsiniz. Bahadır Yüzbaşı'yı korkutabilirsiniz, onunla istediğiniz şekilde oynayabilirsiniz..."

Üç aşağı beş yukarı sivri sakal Yahudi'nin aklından geçenleri anlamıştı Sır Kâtibi. Anlamasına anlamıştı da Murad Beğ, Murad Beğ'in yakını, Bahadır Yüzbaşı, Bahadır Yüzbaşı'nın yoldaşı gibi sözler midesini bulandırmıştı. Gelgelelim o mide bulanmasında başka türlü bir hesabın aklını aydınlattığını da fark etmişti. Bir an onu düşündü ve o anda yine kapıya doğru dönüp bakmak isteği geldi içinden ama sivri sakalı kuşkulandırmamak için büsbütün, isteğine engel oldu. Dışardakileri de fazla bekletmek işine gelmiyordu.

"Güzel..." dedi beğenmişçesine; "Beni düşündüğün için gerçekten memnunum. Böyle pahalı, değerli düşüncelerin

için sana nasıl teşekkür etmeliyim, bilemiyorum. Elbet karşılığını vermek isterim..."

"Karşılığı çok kolay efendim, pek çok kolay. Hatta sizin için basit, çok basit bir istektir."

"Nasıl?"

"Beni... evet beni, üniversitede... öğretim üyesi olarak kayırınız lütfen."

"Fakat bu imkânsız dostum; bu bir üniversite meselesidir. Ben nasıl... yani siz orada nasıl olur da öğretim üyeliği yapabilirsiniz?"

Çakmak Yahudisi bir çırpıda koynundan sekiz on belge çıkardı, Sır Kâtibine uzattı:

"Bakın efendim, buyurun bakın. Şu Venedik Üniversitesi'nden bir belge; şu Ceneviz Cumhuriyeti'nin kâğıdı, şu Floransa... şunlara da bakınız lütfen. Üniversitede öğretim üyeliği yapabilmem için az mıdır?"

Sır Kâtibi Çakmak Yahudisi'nin uzattığı kâğıtlara ancak göz ucuyla bakıyordu. Hepsinin de uydurma olduğunu bildiğinden, önemsemiyordu da. Lâkin gerektiğinde kullanılması zor olmayan belgeler olabilirdi.

"Fakat siz ne öğreteceksiniz üniversitemizde dostum? Yani..?" Neredeyse: "Ne biliyorsunuz ki? Üçkâğıtçılığın dışında bildikleriniz var mı ki?" demek üzereydi, tuttu dilini.

Sivri sakal Çakmak doyasıya güldü:

"İş oraya geldiyse kolay" dedi; "Ne öğreteceğim pek mi önemli ki? Öğretim üyesi olmam, bu sıfatı taşımam bana yetişir, isterseniz felsefe öğretirim. Felsefe dediğin... üretilir. Ticaret dersleri vereyim, üstesinden geleceğim belli değil mi? Siyaset dersine ne buyurulur? Gerçi Bizans Üniversitesi gibi bir yerde siyaset dersi vermek akıl işi değildir, siyaseti bilmeyen yoktur ülkenizde, ama benim bildiklerim başka. Dostum siz bu işi yapın, gerisini düşünmeyin... Üniversite neleri hazmetmemiştir ki beni hazmetmeye. Ben iğrencin en hafifiyim."

Gülmek sırası Sır Kâtibi'ndeydi ama gülemedi. Aklı bir dışarda bekleyenlerde, bir sivri sakal Yahudi'yi alt edebilme hesaplarında, bir Konyalı güzelden nasıl yararlanabileceği düşünmelerindeydi.

"Evet..." dedi dalgın dalgın; "Olmayacak şey değil isteğin. Değil ama benim elimden ne gelir? Üniversiteye söz geçirmek kimin haddinedir dostum? Haşmetmeab İmparator Hazretleri de... evet o da; üniversite bir derebeğliktir."

"Ama rektörü... derebeği yani, sizin kayınbiraderiniz."

"Ha evet... bazan unutuyorum. Kayınbiraderime..?"

"Kayınbiraderinize de dilerseniz sevgili karınız etki eder. Zümrüdü görünce tabii. Dilerseniz kayınbiraderinizin karısı için de bir ayrı..."

"Evet evet... düşündükçe mesele basitleşiyor, evet. Belki kayınbiraderimin de dayanamayacağı güzeller bulabilirsiniz, neden olmasın? Fakat biraz düşünmeliyim. Konyalı güzelinizi görelim de aydınlık düşünelim, olmaz mı?"

"Fakat, bağışlayın beni açık konuşacağım. Konyalı güzelim ancak öğretim üyeliğimin teşekkürü olarak yatağınıza gelecektir dostum... onunla öyle anlaştık."

"Yaaa?"

Terbiyesizdi bu adam; gerçekten iğrençti. Gelgelelim iğrenç olduğunu saklamayan bir iğrenç. Böylelerini..? Böylelerine hiçbir şey yapamazdınız; rahat rahat, kuzu kuzu alışveriş yapardınız, pazarlık yapardınız. O da öyle yapıyordu zaten.

"Hay hay" dedi. "Bana biraz zaman vereceksiniz ancak. Kolay değil... görüşmem, tartışmam, kandırmam gerektiğini siz de bilirsiniz. Sizi, şimdi şu kapıdan dışarıya çıkarayım izniniz olursa. Bekleyenleri bekletmeyelim daha fazla. Sizinle... evet sizinle... on beş gün sonra tekrar görüşebilir miyiz acaba? Belki güzel haberlerim olacak. Olur sanıyorum."

Sivri sakal Çakmak on beş güne değil üç aya da razıydı.

İmparator Avrupa'da iken bu işi bitirmeliydi, onun da Avrupa'dan dönmesine daha çooook vardı. Sevincini saklamadan:

"Size bağlıyım ben" dedi; "Her vakit, her nerede olursa olsun size bağlıyım. Buyruklarınızın kölesiyim. Gelirken, on beş gün sonra gelirken size başka bir armağanım daha olacak..."

Dışarda bekleyenlerin bulunduğu kapıya doğru yönelmişti, sözüm ona dalgınlığından. Sır Kâtibi: "Bu yandan, lütfen" diyerek önledi. Yan kapıdan dışarı savdı.

Derin bir nefes aldı. Bir süre, avucunun içinde ısındıkça ısınan, canlanan sanki, zümrüdü seyretti. O damla, tam ortada şimdi inanılmaz bir tebessümle zehir yeşilini Sır Kâtibi'ne uzatan damla yüreğinde oynayıp durdu. "Bu adam, bu üçkâğıtçı herif üniversite öğretim üyesi olmakla yetinecek mi yoksa onun da ardında bir şeyler mi yatıyor?"

Kimi budalalar vardı, ne kadar zeki, ne denli üçkâğıtçı olursa olsunlar yaldızlı bir boş unvan için varını yoğunu vermekten çekinmezlerdi. Eh, Bizans'ın üniversitesi de, çoğunlukla şu sırada, böylelerine hazırdı.

Fakat kendi oyununa getirmeliydi bu herifi hem de Bahadır Yüzbaşı'yla.

Eli, zilin sırmalı ipini çekmişti.

Has ulağına: "Al içeri Bahadır Yüzbaşı'yı" dedi.

Çerçi, bir adım ötesinde, şu kapı açıldığında hemen, onca zamandır uykusunu durağını kaçıran haram paranın sahibinin bulunduğunu düşündükçe burulup duruyordu. Hani şimdi ölecek sanırsın. Böyle bir kurtuluşu beklemek için gecesini gündüzüne kat, o uğurda olmadık işlere kalkış olmadık olaylara boyun bük, tam elin gâvurunun kul hakkından kurtulacak iken gel de öl!

Öyle bir his vardı içinde, kabardıkça kabarıyordu. Bunun için de, ömründe görmediği süslerin bir tuhaf donattığı, koyu allarda kadifelerin hışır hışır susup insanın içini mıncıkladığı bekleme odasında beklerken, en çok ölümden korkuyordu. Ona kalsa çoktan kapıyı itip içeri girecek, selama sabaha gerek görmeden, hatta dilini bile bilmese olurdu, Sır Kâtibine parasını verip çıkacaktı. Belki helallik dileyecekti, o da, elinde olmayan bir zaman için bilmeden aldığı fazla parayı yanında tuttuğu için; "Paranın zamanını helal et" diyecekti; "Etmez isen, ne yapmam gerekiyor, onu söyle."

Gelgelelim giremiyordu içeriye, parayı veremiyordu, söyleyeceğini söyleyemiyordu. Has ulak denilen kişi içeri gidip gelmiş, beklemeleri gerektiğini söylemişti. Süslerde, kadifelerde, ipekli sırmalarda boğulmuş gibi sessiz odada Çerçi, beklemenin bir ölüm azabı olduğunu her nefeste biraz daha ağırlaşarak hissediyordu.

Bahadır Yüzbaşı'nın oralı bile olduğu yoktu. Ha bu süslerde boğulmuşluğuna sessizleşmiş oda, ha Bahadır Yüzbaşı...

Has ulak, üç ayaklı bir masanın beri yanında, yaslanacağı yer yaldız boyasında göze batar bir iskemleye vermiş sırtını, bir gözü kapıdaysa ötekisi bekleyen iki kişide, çoğucası Çerçi'de, tavuk gözleyen tilkilere benziyordu. Ardında, yukardan aşağı sarkmış bir kavuniçi perde, yedi sekiz büklümde zenginliğini indiriyor, bu yanında altın olduğu kuşkulu, çok fazla yaldızlanmasından kuşkulu bir haç, çarmıhtaki İsa Peygamberin sığınağı gibi duruyordu.

Çerçi, çarmıhtaki İsa Peygamber'in kaburga kemikleri çıkmış yoksulluğuyla, yukardan aşağı sarkan kavuniçi perdenin zenginliğini yan yana getiriyor, İsa Peygamber'in üşüdüğünü sanıyor, kalkıp kavuniçi perdeyi o yoksul üşümüşlüğün üstüne sarmağı düşünüyordu. Sarsa hangisi hangisini iterdi acaba? O yoksul üşümüşlüğü mü bu zengin dökülmesi mı? Onu, o peygamberi o çarmıhtaki yoksulluğuyla görürlerken bunlar nasıl oluyor da bu zengin kavuniçi kadife perdelerin ısınmasından korkmuyorlardı?

Ayaklarının altında, odayı dört bir baştan sarıp kaplayan bir tüylü halı, benzeri muhakkak ki Murad Beğ'in Otağında yok idi, Çerçi'ye göklerde bulutlara bastığını sandırıyor, gözü çarmıhtaki İsa Peygamber'den aşağı kaydıkça ayağının altındaki bulutların sağılıvereceğini, kendisini de düşüreceğini sezinliyordu, düşmüş gibi oluyordu.

Kapı açılsa da içeri girseler; çağırılsalar da içerden bu lanet odadan kurtulsalar; o vakit rahata erecekti. Yine ölüm geliyordu aklına çağırılmadıkça, yine o haram para cehennem ateşlerinde eriyerek böğrünü yakıyordu. Orada, böğrünün az üstünde, bezlere sarılı olarak kuşağında sokulu duruyordu. Az öncesine kadar, yokladığında, orada durduğunu görmüştü.

Eli, bir daha gitti böğrüne, parayı yokladı.

Bahadır Yüzbaşı ne düşünüyorsa düşünüyor, kendinden başka bir şeye ilgili görünmüyordu.

Bin cehennem kapısı beklemesinden sonra Has ulak, e-

fendisinin, içerde kendilerini beklediğini Bahadır Yüzbaşı'ya haber verdiğinde Çerçi yay fırlatmasındaki oktan beter kalktı. Bahadır Yüzbaşı hafifçe tutmasaydı o kalkışı doğrudan içeriye girmek olacaktı.

"Yavaş!" dedi Bahadır Yüzbaşı; "Ben işaret etmeden de parayı uzatayım deme. Her şeyin yolu yordamı var. Sokaktaki adamın yanına gitmiyorsun, Sır Kâtibi ne demek?"

Hiç düşünmemişti Çerçi. Sır Kâtibi ne demek ise o demek olsun, ona ne? Çerçi için sıradan bir alıcıydı, üstelik Müslüman da değildi. O sıradan alıcı da vermesi gerekenden fazlasını vermişti... bu kadar.

Bahadır Yüzbaşı'nın hesapları Sır Kâtibi'ni büyütüyorsa orasını kendi bilirdi.

Çerçi, içeri girdiğinde, dışardaki zenginliğinde boğulmuş sessiz odanın ağababası ile karşılaşmanın dil tutulmasında adım atamaz oldu. Gözleri kamaşmış gibi idi. Atlas perdelerin kıvrımlarından güneş, başka bir yerde eşini görmediği bir biçimde odaya sağılıyordu. Sağ pencereler, uçuk mavi kadife perdelerin aralarından güneşin vuruğu bir deniz mavisine açılmış, akla durgunluk veren su mavilerine yalpalıyordu. Orası denizdi; deniz sanki Sır Kâtibi'nin odasının içine aktarıyordu mavisini, onun için yaratılmış olmalıydı sadece. Başka bir ülkede herkesin olan o Tanrı'nın denizi burada, Bizans'ta, say ki yalnız Sır Kâtibi için yaratılmış, Sır Kâtibi'nin bu odasını havalandırsın diye yaratılmış.

Neredeyse geliş sebebini unutacaktı Çerçi. Bir de şu giydikleri? Üstündekiler..? Bahadır Yüzbaşı'nın zoruyla giydiği yeni çakşırları ol görüp Çerçi'nin eski çakşırları gibi güven de vermiyordu.

Allah'tan ki Sır Kâtibi'nin Çerçi'ye baktığı yoktu, gözleri Bahadır Yüzbaşı'daydı onun. Bahadır Yüzbaşı'ya gülmüş, Bahadır Yüzbaşı'ya Sır Kâtipliği'nin elverdiği ölçüde yakınlık göstermiş, Bahadır Yüzbaşı'yı buyur etmişti. Hala hatırın kalmasın kabilinden de Çerçi'ye, şöyle bir burun ucunda hoş

gelmişsinizi kondurmuştu.

Çerçi'nin derdi oralarda değil. Görünüşe bakılırsa Bahadır Yüzbaşı'nın da derdi oralarda değildi. Nitekim hemen Çerçi'yi tanıştırırdı:

"Tanımanız gerek" dedi; "Acaba tanıdınız mı?"

Sır Kâtibi hâlbuki Konya'dan, Karamanoğlu'ndan söz açacak idi; Konya lafı ağzında yarım kalmıştı. Bahadır Yüzbaşı'nın bu uygunsuz davranışına bocaladı. Çerçi'ye, pek de gözü tutmamış, beğenmemiş bir bakış attı, lütfen.

"Hayır!" dedi. "Köylülerle bir işim olmadı hiç. Sizden mi? Konya'dan?"

Çerçi, herifin, kendisini bir sümüklüböcek gibi görmesinden alındı, kafası kızdı. Birdenbire terleyen avuç içleri aynı anda kuşağına gitti, böğürlerini bastırdı.

Bahadır Yüzbaşı: "Murad Beğlidir" dedi. "Osmanlıdır. Sana ödemesi gereken bir borcu olduğunu söyler. Onun için alıp yanıma getirdim. O işini bitirince ayrıca konuşacaklarım olacak, izin verirsen tabii."

Çerçi, Bahadır Yüzbaşı'nın da Sır Kâtibi'nin ağzından konuşur gibi olduğunu sandı. Şimdiyece görüp tanıdığı Bahadır Yüzbaşı'nın yerini, at cambazlarının ağzında alışverişe çıkmış bir düzenbaz almışa benziyordu. Bunaldı. Bir an önce işini bitirip, kendine göre olmadığını daha içeri girdiği anda anlamış olduğu bu odadan da, Sır Kâtibi denilir şu kartolozdan da, at cambazlarından farksızmış meğer şu Bahadır Yüzbaşı'dan da kurtulmak istedi.

Hangi eliyse, avuç içleri terli ellerinden biri, yokladığı böğürlerinden birinden para kesesini çıkardı; iki el bir araya geldi, keseyi açtı, beze sarılı parayı buldu, bezi de açtı. Sağ eli paraları Sır Kâtibi'ne uzattı. Öfkesinden de, daha önce ezberlediği için düzgünce söyleyeceğini sandığı Bizans dilini sağa çarpa sola çarpa bir araya getirip: "Al!" dedi; "Bu senindir. Bir zamanlar İzmit iskelesinde pazar alışverişindeyken benden öteberi almış idin. Sonra İzmit Kadısı'nın önüne çıkmış

idik, hatırlamadıysan hatırla, o vakit, tezliğe geldi, bana, hakkımdan çoğunu verdiydin. Bu paralar o paralardır, al senindir, ben gavur hakkı yiyemem; yok hayır ben kul hakkı yiyemem, haramdır, senin olsun, senin idi." Demiş, parayı Sır Kâtibi'nin avucuna bırakmıştı.

Ohhhh, kurtulmuştu en sonunda; yükünü yıkmıştı. Artık ölürse de gam değil; bugünü beklemişti hep, bugün de işte şu an idi; şu andan sonrası ne olursa olsun... Helallik dilemeği dahi düşünmedi.

Artık çıkabilirdi odadan; çıkıyor iken Bahadır Yüzbaşı kalkıp Sır Kâtibi'nden de özür dileyerek Çerçi'ye dışarıda beklemesini söyledi. Gitmemesini, beklemesini...

Sır Kâtibi has ulağını çağırıp Çerçi'yi dışarda ağırlamasını buyurdu, ne yaptığını bilmeden. Bir acayip iştir oluyordu. Çakmak Yahudisi'nin zümrüdü, zümrüdden öte vaat ettikleri bile bunun kadar aklını çelmemişti. Acayip işler olurken zümrüdlerden de öte bir acayiplikte adamın gözünü büyülüyordu.

Bahadır Yüzbaşı ile iki ikiye kaldıklarında önce bunun sebebini sordu:

"Yani şimdi bu zümrüd..." dedi hatta; sonra zümrüdle ne ilgisi var gibilerden: "Dostum aklım şaştı kusura bakmayasın" dedi; "Nedir bu olanlar? Bu köylü kimdir... şu bir kaç parça bakır pulcuk neden bana verilir?." Hâlâ avucunun ortasında topluca duran paraların yoksul duruşuna bakıyordu: "Anlamadım. Anlamış değilim. Neyin nesi olur? Bir oyun mudur? Sız böyle mi avlarsınız avınızı desem..? Bilemiyorum, bilemiyorum, bilemiyorum doğrusu?"

"Bilmeseniz daha eyi" deyip sustu Bahadır Yüzbaşı; bilmiş bilmiş gülümsüyordu.

"Neden?"

Kısaca Çerçi'nin derdini anlattı Bahadır Yüzbaşı, sebep olarak.

Sır Kâtibi İzmit olayını o zaman hatırladı, dudak büktü,

eğlenmesine güldü. "Deli mi bu adam?" diye sordu.

"Öyle de saysan olur" dedi Bahadır Yüzbaşı; "Osmanlıdır. Osmanlı dedin mi bu olayı hatırlayacaksın. Hatırlaman senin de benim de işime yarar."

Aklı iyice karıştı Sır Kâtibi'nin. Toparlamak istedi, imkânsızdı. Bahadır Yüzbaşı'nın bir teklifi olacaktı olmasına da, anlaması kolay olmayacaktı. Hâlbuki en zor heriflerden biri bildiği Çakmak Yahudisi'nin ciğerini anlardı iki lafın sonunda. Kopuk kopuk:

"Seni bilmem" dedi; "Benim nasıl işime yarar?"

"Şöyle. Zaman Osmanlı zamanıdır artık, bunu bilirsen durum kolaylaşır; zaman, Osmanlı zamanıdır. Bundan böyle başka bir zaman tanımak, zamanı başkasının bilmek yanlış ata binmek olacak. Yanılmıyorsam kimse yanlış ata binmek istemez, hele bizim gibiler, hele bizim durumumuzda olanlar... hiç istemez."

Bahadır Yüzbaşı, Sır Kâtibi'nin aklını yeterince bulandırdığının farkındaydı, sözlerinin ağırlığını o bulanıklığa indirme niyetinde, üzerine basa basa konuşuyordu.

Sır Kâtibi: "Bizim gibiler..?" dedi; "Bizim durumumuzda olanlar... nasıldır?"

"Kendimden örnek vereyim. Bir başına bir adamım. Aklımın erdiğini, kafamın nasıl çalıştığını Konya'dan bilirsiniz. Ama Konya'nın geleceği yoktur. Konya'nın geleceği de zaman gibi Osmanlı'nın elinin altında olacaktır. Görünen köye kılavuzla mı gitmek istersiniz yoksa kılavuzu başınıza dert etmeden, gözünüze güvenip de mi gitmek istersiniz? Öyle bir köye gittiğinizde kılavuz da size ortak olacaktır, en azından yük olacaktır. Öyleyse, gördüğünüze gidiniz. Ben öyle yaptım."

"Açık konuşsanız..?"

Aslında Bahadır Yüzbaşı'nın söylemek istediklerinin hepsini de anlamıştı Sır Kâtibi, az biraz heyecan da duymuştu, kanında belli bir ısınma vardı ama ne olur ne olmazı

da elden bırakmak istemiyordu. "Açık konuşmağı severim Yüzbaşı, daha iyi olur."

"Şöyle söyleyim. Zenginsiniz, çok zenginsiniz, İmparatorunuzun da bilemeyeceği kadar zenginsiniz. Belki bu zenginliğinizi korumanın yollarını arıyorsunuz, zenginlik saklamak, saklanmak için değildir. Ama açığa vurdunuz mu burada, Bizans'ta elinizden gidecektir; çünkü Bizans altına muhtaç, gümüşe aç bir ülke oldu; mücevherin adının düşü görülüyor. Böyle bir ülkede varınızı saklasanız neye yarar? Zenginlerinizin hepsi sizin gibi, saklıyor; saklanıyor. Neyin niçin? Ne zamana?"

"İyi öğrenmişsiniz; öğrenmek için gelmişsiniz, öğrenmişsiniz de."

"Evet."

"Niçin?"

"Sizinle pazarlık yapmak zorunda olduğum için."

Birdenbire öfkelendi Sır Kâtibi; yalanı yoktu, belliydi.

"Sınırı aştınız siz!" deyip ayağa fırladı. "Neye güveniyorsunuz? Ülkemizdesiniz, avucumuzun içinde sayılırsınız."

Bahadır Yüzbaşı aldırış ermedi. Uysal uysal kalktı, uysal uysal Sır Kâtibi'nin öfkesine gitti.

"Murad Beğ'in adamı olduğumu unutamazsınız!" dedi güvenerek; "Ülkenizde olmam avucunuzun içinde olmam demek değil ki. İmparatorunuz Avrupa'da. Bir Haçlı Seferi'ne ortak aramakta, biliyorum. İmparatorunuz burada yok iken Murad Beğ'i kızdıracak bir harekette bulunamazsınız. Burada olsa bile... İmparatorunuz Avrupa'dan eli boş dönecek."

"Ne biliyorsunuz?"

"Onlar da artık sizin çürüdüğünüzü biliyor. Yardım için başını vuracak ülke aramağa gitmiş bir imparator dönse dönse kuru vaatlerle döner. Diyelim ki dönmedi. Yardım edecek olan, yardım edeceği ülkeye, karşılığında ne vereceğini sorar, siz olsanız sormaz mısınız? Ne vereceksiniz? Neyiniz var? Varlığınız üç beş zenginin elindedir, onlar da

saklayacak yer arıyor. Öyleyse hürriyetinizi vereceksiniz? Ülkenizi yahut insanlarınızı ipotek edeceksiniz, satacaksınız..."

"Ağır konuşuyorsunuz galiba..?"

"Sizin düşündüklerinizi açıklıyorum. İmparator devletinizdir, devletiniz ülke ülke dolaşıp kapı çalıyor, yardım arıyor; rica ediyor. Bir devlet kapı kapı dolaşıp yardım istemeğe kalktı mı ülkesine alıcı arıyor durumuna düşer, o zaman da alıcı, satılık malın neleri işine yarar... onu düşünür... senin zenginliğin yoktur artık, beş paralık olur... Zaman, ne yandan bakarsan bak Osmanlı'nın zamanıdır dostum; onunla iyi geçinmek zorunda olduğunuz için de bana el süremezsiniz. Şimdi de sonra da..."

Sır Kâtibi az önceki öfkesini yutup da Bahadır Yüzbaşı'ya dönemiyor, öfkesinin de üstüne gidemiyordu. Duyduklarının doğruluğunu eğriliğini düşünse..? Onu da yapamıyordu. Çoğu doğru, hepsinin altında bir ayrı gerçek yatıyordu. Fakat yüzde yüz güvenmeden de Bahadır Yüzbaşı denilen bu canbaza hak vermiş görünemezdi. Sivri sakal Çakmak Yahudi'sinin sinsi sinitti kurnazlığının, bu cambazın açık sözlü görünen hesaplarından daha az korkutucu olduğunu düşündü.

Düşündüğü anda da, o yamadayken aklına gelmiş olan oyunun işe yarayıp yaramayacağını zihninden geçirdi, işe yararsa Çakmak'tan kurtulacaktı; üstüne üstlük hem Bahadır Yüzbaşı'yı denemiş olacak, gücünü denemiş olacak, hem de Bahadır Yüzbaşı'nın güvenini kazanacaktı. Ama, onu da söyleyemiyordu, pek birdenbire söylemiş olmanın yakayı önceden kaptırmak olacağını hissediyordu, iki arada bir derede diyenin hesabı, pek ona benzemese de öyle...

Bahadır Yüzbaşı Sır Kâtibinin bu ânını hesaplamış gibi yüklendi:

"Kendinizi düşünmek zorundasınız" dedi dostça; "Zenginsiniz, zenginliğinizi düşünmek zorundasınız. Sır Kâtipliği gibi önemli bir yüksek görevdesiniz bu görevinizi düşünmek

zorundasınız. Güzel, sevdiğiniz... sizi de seven bir karınız var; karınızı düşünmek zorundasınız."

Bekledi.

Daha da bindirdi:

"En çok onu" deyip yaklaştı iyice. "Yetişmiş bir kızınız, bir de geleceğini düşünmek zorunda olduğunuz oğlunuz var, bir de henüz yetişmekte olan bir çocuğunuz. Kızınızın bir Osmanlı paşasının oğlu ile evlendiğini düşünmek istemez misiniz? Yahut..?"

"Evet? Yahut?"

"Zamanımızın en güçlü beğinin sizi dost kabul etmesini?" diyerek çevirdi sözünü Bahadır Yüzbaşı. "Yeriniz de zenginliğiniz de sağlam olur. Şimdiki gibi zenginliğinizi kaçırmanın yollarını aramazsınız? Lütfen sözümü kesmeyiniz. Kaçırmak için çareler aradığınız zenginliğinizi nereye kaçıracaksınız? Selanik'e mi! imparatorunuzun kardeşinin hüküm sürdüğü Yukarı Makedonya'ya mı? Oralarda şimdi Osmanlı akıncıları ortalığı kasıp kavuruyor, Selanik zaten bizde artık. Arnavutluk içlerinde İskender Bey'in nefesi kesilmediyse kesilmek üzeredir. Macar'ı dağıttık, çevresindekileri toza dumana kattık..."

"Yenildiniz ama, çok sık yenildiniz... bu da pek güçlü olmadığınızı göstermez mi?"

Pek zayıf bir seste sormuştu Sır Kâtibi, sanki o yenilgilerin gelip geçici yenilmelerden olduğunu duymak istiyordu; sonuçsuz kalacağını, eri geçi Murad Beğ'in Avrupa'yı dize getireceğini duyarsa teslim bayrağını hemen çekecekti.

Bahadır Yüzbaşı önemsemeden:

"Biz Timur'a da yenildik" dedi. "Herkes biliyor. Yine geldik Bizansınız'ı kuşattık. Yakında Avrupa'nın dize geldiğini duyarsanız emin olun ki senesine kalmaz Bizans önlerine ineriz. O zaman bu yenilgilerimize aldanmanın acısını çekmeyin sakın..."

"Biz de ülkemizi savunarak ölürüz yüzbaşı, onu yaparız

en azından..."

Bahadır Yüzbaşı bunun böyle olmayacağını, olsa bile Sır Kâtibi'nin böyle bir düşünceyi aklının ucundan dahi geçirmediğini, sesin güvensizliğinden çıkarmıştı daha o anda. Fakat inanmış göründü:

"Bu en iyisidir" dedi; "Başka türlüsünü düşünmek size de yakışmaz, bir başkasına da. Gelgelelim bu düşüncede olanlar çoklukta ise. Yoksa birkaç yiğit ölmekle hiçbir şeyi değiştiremez, ölümünü bile değiştiremez. Ölen ölür, ölenler ölümüyle kalır, adını anan bulunmaz çünkü ülke sizin değildir artık. Gelenlere köle olmağa hazır binlerce insan sel olup akmağa başlar. Sadece kendinizi düşünmeğe hakkınız var mı?"

"Neden olmasın?"

"Karınız... çocuklarınız, bunca varlığınız. Onlar? Sizin ölümünüz onları kurtaracak mı? Unutmayın ki imparatorun Sır Kâtibisi'niz.."

Eğer Sır Kâtibi: "Hayır" dese de; "Ben imparatorun değil ülkemin adamıyım" cevabını verseydi Bahadır Yüzbaşı sözüne rahatça devam edemeyecekti; ağzından çıktığında farkına vardı bunun fakat Sır Kâtibi'ne ağız açma imkânı vermedi. Verse de Sır Kâtibi'nde ağız açma durumu yoktu zaten. Çözülmüş damarlarında bir gevşek kan korkulara yatacak yer arıyordu. Bahadır Yüzbaşı'nın sözleri, o sözlerde çizilmek istenen dünya, ne yana dönersen dön karanlık bulutlarla örtülüydü ve bir damlacık güneşi görebilmek için ölesiye çırpınacaktın. Sadece Sır Kâtibi'nin kendisi değil, çoluğu çocuğu da öyle, çırpınacaklardı.

Bahadır Yüzbaşı:

"İmparatorun Sır Kâtibi olarak, sanırım yeterince düşmanlarınız vardır. Osmanlı'ya da çalışmış olmadığınızdan, ülkenize gelecek olanlar da çoluğunuza çocuğunuza acımayacaktır. Canlarına dokunmasalar bile, varlıkları ellerinden alınacaktır. Ne yeyip ne içecekler? Alıştıkları düzen altınla

döner, varlıkla döner; yok olunca? Belki de Osmanlı'dan önce ülkenizin adamları, güçsüz kaldığınızı görünce üstünüze çullanacaklar. Varınızı yoğunuzu yağmaya verecekler, birikmiş öçlerini alacaklar. Dostum yakında Üniversitenizde karışıklıklar başlayacak. Görünüşte öğrenci hareketleri, belki masum istekler deyip üzerine varmayacaksınız, varamayacaksınız.."

Sır Kâtibi'nin gözleri dehşetle açıldı:

"Nasıl? Nasıl? Nasıl?" dedi üst üste, sordu. "Bildiğinize göre parmağınız var demektir, sizi tutuklatabilirim..."

Güldü Bahadır Yüzbaşı.

"Bakınız hedefi hemen şaşırdınız!" dedi. "Ben size bir tehlikeden söz ediyorum, hatta haber veriyorum, siz beni tutuklatmağa kalkışıyorsunuz, tutuklatmaktan dem vuruyorsunuz. Neden bizim parmağımız bulunsun? Venedikliler, Cenevizliler, din değiştirmenizi isteyen Papa... olamaz mı? Dostum bir ülke karıştı mı başının çaresine bakmak isteyenler, geleceğe göre yatırımlara kalkışanlar her zaman bulunur. Üniversitenizin öğretim üyeleri de böyle bir hareket başlatamazlar mı? Onlar da geleceklerini düşünüp şu ülke bu ülke hesabına yatırımlar yapmak isteyemezler mi? Meselâ dedim, söz gelimi..."

Sır Kâtibi'nin dehşetle açılan gözleri kara kara düşünmeğe başladı. Sivri sakal Çakmak Yahudisi'nin üniversitede öğretim üyesi olabilmek uğruna, şu odada, belki de şu Yüzbaşı'nın bulunduğu yerde az önce ne verdiğini daha da neleri verebileceğini anlatmağa çalıştığını getirdi aklına.

Bahadır Yüzbaşı, keçe ustalarının göz anlamasında yeterince döğdüğü keçeyi kalıp taşına yatırma vakti geldiğini hissetti, hissedince de Sır Kâtibi'ni silkeleyiverdi:

"Limandaki işçiler yarın ücret azlığından, Mese Caddesi'nin arka sokağına yığılmış işsiz güçsüz ayak takımı paralı olduğunu sandığı kişilere kinlenmekten sokağa dökülürse ne olur? Bunları kışkırtanlar da arkalayınca kinleri nereye

varır?. Senin konağına, ötekinin sarayına berikinin zenginliğine... varmaz mı? Kendi adamlarınızın elinde, kendi soydaşlarınızın hıncında ne canınız kalır ne malınız. Biz gelmeden önce sürünürsünüz. Biz geldiğimizde de onlar yine bizden olur, siz sürünmenizde kalırsınız. Siz, sevgili güzel karınız, çocuklarınız. Yenen acımasız olur dostum; yenilseydi kendisine de acınmayacağını bildiğinden. Açlar da acımasızdır; üstelik kışkırtılmışlar ise. Ve kendilerine hiç, hiç bir şey vermemiş iseniz, hep almış iseniz."

Sır Kâtibi'nin odası buz soğukluğunda titredi. Pencereler, perdeler; duvarlardan ve pencerelerle perdelerden sarmaş dolaş akan zenginlik sıkı sıkıya kapalı olduğu halde oda üşümüştü. Sır Kâtibi, çözük damarlarında gevşemenin de ötesinde bir uyuşukluğa gömülmüş olan kanın, üşüyen odada büsbütün yok olup gittiğini sandı. Bir canlı cenaze halindeydi. Duyuyor, duyduğunu ölçemiyordu; işitiyor, işittiğini tartamıyordu. Kafasının içi boşalmış, bir kuru kemik tas olup sırıtmıştı. Duydukları işittikleri o kuru kemik tasın içinde çan çan ötüyordu. Açık gözleri durmadan yangınlara verilmiş konaklar, talan edilmiş zenginlikler görüyordu; sevgili güzel karısı bir baldırı çıplak kopuğun...

Gözkapaklarını acıyla kapadı: "Ne yapmam gerek?'' diye fısıldadı; "Ne yapmamı istiyorsun?"

Bahadır Yüzbaşı güven verici; "Benim yaptığımı" dedi.

"Senin yaptığın nedir?"

"Fazla bir şey değil, kötü de değil. Üçlü, gerekirse beşli çalışmak. Güçlü olan ortaya çıkıncaya kadar her yanı memnun etmek, her yandan alıp küpünü doldurmak.. Bizans bitinceye kadar Bizans'tan almak, Karamanoğlu yok oluncaya kadar Karamanoğlu'ndan çekmek, Murad Beğ'in Osmanlısı gelinceye kadar Osmanlı'dan yaşamak, gelince de onun adamı olup baş köşeye geçmek, baş köşede yer yapmak. Gerekirse, yapabilirsek Papa'ya çalışıp Papa'dan, Macar'a çalışıp Macar'dan; Ceneviz'den, Venedik'ten çekmek... dolmak dos-

tum, küpü doldurmak. Bu söylediklerimin tersi olursa..? Olsun, bize ne? Kim gelirse onun adamı değil mi idik?"

Sır Kâtibi çöktü en yakınındaki koltuğun üstüne; kaya kaya yerleşti. Bir vakit yerinde kımıldayamadı. Çözük damarlarında çürümüş uyuşmasını da kurutmuş kanına incecik yağmurlar yağıyordu; kanı, bir yün hırkanın yağmur ıslanmasındaydı; eskimiş bir yün kokusu yağmur ıslanmasına ısınmış, damarlarına yayılıyordu.

Gide gide Sır Kâtibi'nin bütün bedenini tuttu, az önceki üşümüşlüğünü aldı, yerine umutlanmış ısınmalar bıraktı.

"İyi..." dedi yayılarak; "Daha kötüsünü bekliyordum, iyi. Bir kötü yanı yok bunun. Akıllı olana, akıllı olan için, iyidir. Gel gör ki sana güvenmek kolay değil yüzbaşı..."

Kafasının içindeki boşluk da dolmağa başlamıştı Sır Kâtibi'nin; o kuru kemik kuruluğu etleniyordu, epeydir yerinden kaymış beyni gözlerini açıyordu. En önde gördüğü de sivri sakal Çakmak Yahudisi'ydi...

Bahadır Yüzbaşı, odaya girdi gireli ilk defa o vakit terlediğinin farkında oldu. Zor bir döğüşten çıkmışa benziyordu; bedeni yorgun, oynak yerleri ağrılardaydı. Varıp oturdu Sır Kâtibi'nin yanındaki koltuğa sorup izin istemeden. Yorgunluğunu daha çok duydu. Ama sevinmekteydi. O yorgunluğun sonu beklediği umuda olmuştu, Bizans'taki işinin yarısı bitmiş, kalan yarısı kolaylanmış sayılırdı.

"Bana güvenmeniz için ne yapmalıyım? Bu kadar açık konuşmam yetersiz mı?" diye sordu.

"Gücünü görmeliyim. Sözünü duydum, gücünü görmeliyim. Tek başına ne yapabileceğini bilmeliyim."

"Hay hay... Ne yapmamı istiyorsunuz?"

"İstediğim... seni de ilgilendirir, Öyle olmalı, ilgilendirmeli…"

Bahadır Yüzbaşı bir an kendini yorgunluğuna pek kolay bıraktığını sandı; başarısının güveni de üzerinde ipekliler gibi süzülüyordu belki.

Sır Kâtibi bundan yararlanıp vuracak mıydı yoksa? Teslim olmuş görünmesi bir oyun muydu?

Ne olur ne olmazına topladı hemen kendini Yüzbaşı; dökülüp saçılmışlığını sıkıya aldı. Gözlerini, Sır Kâtibi'ni urganlara sarmacasına dikti onun üzerine:

"Beni ilgilendiren başka bir nesne yok Bizans'ta" dedi. "Sanmam."

"San Yüzbaşı, var. Kaçırılmış bir kadın. Yok iki kadın, biri ölmüş."

Daha da sıkmasaydı kendini Bahadır Yüzbaşı Sır Kâtibi'nin hemen yakasına yapışacaktı, Serencam'ın yerini öğrenebilmek için gerekirse Sır Kâtibi'ni oracıkta yok edecekti. Bu da, bir çuval incirin berbat edilmesinden başka bir işe yaramayacaktı tabii. Zor oldu ama kendini dizgine alabildi:

"Serencam adında bir Konyalı kadın" dedi. Sesi yine de titriyordu, gırtlağında bir yere takılmıştı. "Anasıyla. Ölen hangisi?"

En çok bu sorunun cevabını almak yedi bitirdi Yüzbaşı'yı; cevap ise gelmedi. Onun yerinde Sır Kâtibi'nin kendine gelmiş gözleri, düzelmiş ağzı burnu kuşkularda baka baka:

"Tanıyorsun demek?" diye sordu. "Neyin oluyor? Aranızda çalışan kadınlar da mı var? Büyük yenilik doğrusu..."

"Ölen kim? Hangisi?" diye sordu Bahadır Yüzbaşı; dişlerini sıkıyordu belli etmemeğe çalışarak. "Onu söyle önce..."

Sır Kâtibi kaçırılan kadının Yüzbaşı için önemli biri olduğunu anlamış, bir an yararlanıp yararlanamayacağını aklından geçirmişti. Yararlanayım derken Bahadır Yüzbaşı'yı düşman edip, az önceki anlaşmayı bozmak da vardı işin içinde. Tartınca Bahadır Yüzbaşı'nın teklifleri daha ağır geldi. Zaten istediği sivri sakal Yahudi'nin yok edilmesiydi, kadın değildi.

"Anası anası" dedi boğuk bir gülümsemede; "Meraklanma ölen kadın yaşlı olanı... imiş. Yavuklun mudur?"

Bu sefer terslenmesini belli etti Bahadır Yüzbaşı:

"Yoldaşımın sözlüsüdür" dedi küfreder gibi; "Nerde?"

"Tanırsın. Çakmak denilen bir..."

"Bizans'ta mı o alçak?"

İlgisini belli etmişti bir kere, geri dönemedi, Sır Kâtibi ise bu ilgiye bakarak az önceki pazarlıkta bu kadını ağırlık olarak kullanmamış olduğuna yandı, Kullansa idi daha mı kârlı çıkardı? Bilmiyordu ama en azından dengeli bir anlaşmaya varılırdı. Ne var ki fırsatın kaçıp gittiğini, geri dönmenin ise hiçbir yarar sağlamayacağım görüyordu.

"Bizans'ta" dedi üzgün üzgün. Üzgünlüğünün kadınla ilgisi olduğunu gösterir biçimde davrandı. "Yardım etmek isterdim ama yerini bilmiyorum, bu kadarını öğrendim ben de. Ama bana on beş günlük bir mühlet verirsen..."

"Gerekmez!" dedi Bahadır Yüzbaşı. Baştan sona bir güven heykeli olmuş da kalkmıştı ayağa. "Ben bulurum. Yoldaşımın sözlüsünü kurtarırım. Yalnız?"

"Yalnız? Ne yalnızı?"

"Karşımıza kolcularınızı çıkarmayın sakın? Bu iş, anlaşma dışıdır. Bu işte ne Murad Beğ ne Papa ne şu ne bu; bu işte yoldaşlık yüreği vardır, işin içine yoldaşlık yüreği girince de ne olacağı bilinmez."

Bahadır Yüzbaşı'nın heykelleşmesinden korktu Sır Kâtibi, açıkça korktu. Yine de sormaktan kendini alamadı:

"Kimin adamı olduğunu iyice biliyor musun? Emin misin?"

Bahadır Yüzbaşı bir daha toparladı kendini; duygularını saklamış saklamış... ama tutamamıştı. Bu da Sır Kâtibi'nde, güçsüz de olsa, bir kuşku olmuştu.

Silmeliydi.

"Kadını kurtarır erine verirsek yoldaşım sağ kolumuz olur!" dedi cinleşerek. "Herkes senin benim gibi geleceğinin, varlığının derdinde değildir. Kimi de bir kadını varlık beller. Çerçi'yi aklından çıkarma dostum. 'Üç kuruşluk akçeyi fazla aldım haram' diye gecesini gündüzünü bilmedi adam, getirip

geri verdi de rahatladı. Osmanlı budur işte. Biz de bunları sağacağız... fena mı?"

Sır Kâtibi, yayıldığı koltuktan elini uzatıp sırmalı ipi çekti. Gelen has ulağına şarap getirmesini buyurdu. Ağzını yaladı, kurumuştu. Yapışkan seslerde:

"İyi iyi de..." deyip kalktı, "Senden korkmalı mı sana güvenmeli mi onu düşünüyorum, karar veremiyorum. Senin gibisini... görmedim diyeceğim. Korkum..."

"Ortağız biz" dedi Bahadır Yüzbaşı; "Dostum ortağız. Ortaklar birbirine güvenmelidir."

"Öyleyse sivri sakal Yahudi ortadan kalkmalı!" dedi hiç düşünmeden Sır Kâtibi.

Söz Bahadır Yüzbaşı'yı doğrusu belinletti.

"Neden?" dedi aptalca, hemen: "Yaşaması yararımıza olmaz mı?" deyip değişti; "Gücümüzü görürse... elindekini aldığımızda bize boyun eğerse..."

"Üçlü beşli çalışanların azalması daha iyi olur." deyip kesti attı Sır Kâtibi. Has ulağın getirdiği billur sürahiden allı morlu bir ayaklı kadehe boşaltılan şarabın akışına uzandı eli. "Sen içmezsin herhal" dedi; "Sizin Müslümanların ağzının tadı yok zaten."

Bir dikişte içti, yeniden uzattı. "Yok" dedi... "Lezzet nedir bilmezsiniz."

Bahadır Yüzbaşı: "Olanları görmek yetişiyor bize" dedi gülerek; "O da bir lezzettir, sanırım en iyisi."

Çıkacağını belli etti. Has ulak kenara çekildi. Sır Kâtibi yol gösterdi.

Kapıda yavaşça Bahadır Yüzbaşı: "Ortaksak, anlaşma aramızda kalacak dostum" dedi; "İkimiz bileceğiz."

Sır Kâtibi de aynı fısıltıda: "On beş gün sonra" dedi; "Gücünüzü göreceğim."

"Yine de aramızda kalacak!"

Bahadır Yüzbaşı'nın fısıltılı sesi, korkutucuydu bu sefer. Sır Kâtibi başını eğdi.

Fakat konuşulanlar ikisinin arasında kalmadı. O gün bir üçüncüsü duydu, sonraları da dördüncüsü, beşincisi; asıl duyması gereken duydu.

Bahadır Yüzbaşı Sır Kâtibi'nden ayrılır ayrılmaz doğruca İbrahim Paşa'nın oğlu Halil'e gitti. Bizans'a geldikleri günden beri Halil'i, adını ilk duyduğu günlerdeki gibi karmakarışık hislerde düşünmüyordu. Aklı başında bir delikanlıydı; Bahadır Yüzbaşı'nın öteden beri duyduğu Çandarlı soyunun düşünen, gören, değerlendiren huylarını kendi yaşına uygun bir tezlikte göstermesini biliyordu; kırmadan, incitmeden. Lâkin kırarım, incitirim diyen bakışlarını da eksik etmiyordu, gülerken dahi.

Buna rağmen yine de Bahadır Yüzbaşı İbrahim Paşa'nın oğlu Halil'e, onun istediği kadar da olsa yanaşmıyordu. Aralarında ölçülü bir uzaklık, konuşmalarında tadı tuzu yerinde ama pişmesi noksan bir sarmaşmayış bırakıyordu. Böylesi daha iyiydi; böylesinde, kendi bildiğine bir çalışma düzeni daha iyi kuruluyordu. Bu ölçülerde Halil'e, Sır Kâtibi ile aralarında geçen konuşmaları olduğu gibi anlattı; Pazarlıklarının girişini çıkışını, vardığı sonu, Sır Kâtibi'nin teslim oluşunu... noksansız. Bir noksan yer bıraktı, o da, Sefil Ali'nin Serencam'ı ile ilgili olan kısımdı; bu da Halil'i ilgilendirmezdi; ilgilendirse dahi şimdilik saklamasını uygun buldu.

Halil varılan sonucu beğendi. Bahadır Yüzbaşı'yı, umduğundan çok övücü sözlerle, bir alkışlaması kusur kalmış, kutladı. Babası İbrahim Paşa'ya, varılan sonuçta Bahadır Yüzbaşı'nın, yalnız Bahadır Yüzbaşı'nın nasıl emeği geçmiş olduğunu bildirecekti, durumu bilmesi için olduğu gibi ulaştıracaktı. Böylece Bahadır Yüzbaşı'nın Bizans içinde neler yapabileceği şimdi daha iyi anlaşılmıştı.

"Düşünmek güzel" dedi; "Düşündüğünü yapmak daha güzel. Düşündüğünü yaptığında aldığın sonucun düşündüğün gibi olması, düşüncelerinin doğruluğunu göstermesi

daha bir güzel. Osmanlı gücünü Bizans için parçalamadan Kostantiniyye'yi alabilmeli; gücümüzü Bizans için değil çevresi ve uzakları için seferber etmeliyiz. Ondan sonra ağacı silkelemek yetişir. Biz dışardan, Bizans'ın uzak yakın çevresini boğarak... sen içerden, şu yaptığın gibi nefesini daraltarak gidince Bizans armudu avucumuza düşer. Babam İbrahim Paşa'nın düşüncesidir, doğrudur, benim de inandığımdır. Murad Beğ Bizans için yorulmamalı..."

Bahadır Yüzbaşı Halil'in yanından ayrıldığında, hiçbir kötülüğü olmayan bu sözleri düşündü durmadan. Hiçbir kötülüğü olmadığını bildiği halde aklına bir takım olmazına kuşkular püskül püskül takılıyordu. Bugün olmasa da yarın, Murad Beğ'e değil ise de ondan sonrakine, bu şimdi hiçbir kötülüğü olmadığını gördüğü düşüncenin ters gelebileceği duygusuna kapılıyordu. Bununla birlikte duygularını bir kenara atmasını bildi. Yoldaşlarına kiminle yaptığını belirtmeden yaptığı pazarlıktan söz etti; Serencam'ın izini bulduğunu söyler söylemez Çerçi yerinden hopladı. Sır Kâtibi'ne haksız aldığı parasını geri verdi vereli kabına sığamaz olmuştu, Serencam'ın izinin bulunduğunu duyduğunda taştı. İki cihan bahtına bir anda ermişti sanki, nasıl şükrederse etsin Tanrı'ya borcunu ödeyemezdi.

Bahadır Yüzbaşı zor zaptetti:

"Dur, daha dur!" dedi; "İzini bulduk dedim, kendini bulduk demedim..."

"Olsun, izi bulundu ya, izini bulan kendini de bulur hemi de canavar elinde olsa kapıp getirir. Bunu Sefil Ali'ye duyurmanın bir yolunu bulmalı, hemen tezidek, şimdi!"

"Ben de onu düşünürüm bre Çerçi. Çandarlı Halil babası İbrahim Paşa'ya bir haber gönderecek, bizim ondan önce davranıp Murad Beğimize aynı haberi bildirmemiz şart değil mı? O haberi götüren Sefil Ali'ye de Serencam haberini ulaştırır."

"Ben gideyim" dedi Çerçi. "Kuş olur uçarım. Sefil Ali neredeyse, ister Kaf Dağı'nda olsa kuş olup uçarım haberi kanadımda uçururum... Gideyim mi?"

''Hayır. Sana başka iş vereceğim."

"Ne işi?"

"Ne işi deyip taş gibi düşme başıma bre! Biz buraya oyun oynamağa gelmedik. İşin Sır Kâtibi'nde bitti mi sanırsın? Yağma yok. Asıl işin şimdi başlıyor. Hemen yarın limana ineceksin. Limandaki işçilerin, hammalların, şunların bunların arasına karışacaksın. Çerçisin, neler satmak gerek bilirsin. Çerçiliğin göstermeliktir, unutup da dalma çerçiliğine. Fırsatını buldun mu söyleneceksin. Ne söylersen söyle; korku salsın, kuşku salsın, güvensizlik uyandırsın yeter ki. Yarına kadar beş on yalan uydururum ben; ezberler, yerine göre satarsın... Sen tamam, şöyle dur bakalım, şöyle, şu yana; görevinin ne olduğunu öğrendin. Sıra Barak da. Barak sen bir delikanlısın. Yiğit, yakışıklı, Bizans'ın dilberlerinin gönlünü çelersin. Sen üniversiteye.."

"Ben üniversitede ne yaparım Bahadır Yüzbaşım? Ben, şunun şurasında..."

"Yeter! Ne demek mızmızlanmak? Üniversiteye gideni bir şey bilir mi sandın? Yazıl yeter ki? Bizans'ın üniversitesinde bir sürü yabancı öğrenci okur. Ne okur? Ne bileyim, her şey okur işte. Onlardan biri olursun, Halil Beğ kıvırır o işi. Orada öğrencileri kışkırtmak işi sana. Nerede olursa olsun yerliler yabancıları çekemez, yabancılar yerlilerin karşısında her zaman noksanlık duyarlar, noksanlıkları da üstünlük çabasına zorlar onları. Özlemleri vardır, sıla hasretleri vardır, geçim dertleri, aşkları meşkleri vardır. Kimisiyle dost, kimisiyle arkadaş olursun, paraca ceplerini doldurursun... Bizans delikanlılarının bacılarıyla tanışırsın, bak bunların bacıları önemlidir. Anladığım kadarıyla Bizans'ta her yolun kilit noktası yatak; kadınlarını çeldin mi kilidi açarsın. Eh, kadınlar da sulu gözlüdür biraz, yufka yüreklidir biraz,

ana yüreklidir biraz... ötesini sen de bilirsin. Sıkı çalış Bizans dilini bütün yosmalığıyla öğren, vaktin var nasıl olsa...''

"Var da..." diyecek oldu Barak.

"Ne olmuş? Var dası nedir?"

"Elimi kolumu sallayarak bu dediklerini yapmama izin veren olur mu? Yöneticisi vardır, hacısı hocası vardır, kolluk-ları vardır."

"Olacak tabii dağ başı değil ya, ona benzer bir yer ama adı üniversite. Hacısını hocasını düşünme. Ne yaptığını bilen bir elebaşı oldun mu hacısının hocasının da sana yaranmağa çalıştıklarını göreceksin. Canım, ardında koca bir Osmanoğlu var iken ikinciklenmen neden? Ben de boş duracak değilim... Tamam mı?"

"Tamam" dedi Barak da.

"Demek ki Murad Beğ ile Sefil Ali'ye gidecek haberci sen de olmayacaksın. Benim Konyalım Zindan Çavuşum da..? Bre sen Zindancılık yapmış adamsın, hırlıyı hırsızı bilir dilinden anlarsın. Sen Mese Caddesi'nin arka sokaklarına dalmalısın. Haytası iti uğursuzu ki bütün baldırı çıplak kopuk takımı ordadır. Zar atmasını öğren, öğretecek birini bulurum ben. Ah Sefil Ali olmalıydı ki burda..."

Hasan ağzı açık dinliyordu. Bahadır Yüzbaşı'nın "Ah Sefil Ali olmalıydı ki burda!" deyişine daha bir açtı ağzını. Sanki söz Bahadır Yüzbaşı'nın ağzından değil de kendi ciğerinden kopup dökülmüştü. Öylesine özlemlerde gözlerini yumdu. Yumduğunda da yüreği lıkır lıkır etti. Bu her şeyi bilen Bahadır Yüzbaşı herhalde kendisini gönderecekti Sefil Ali'ye. Giderse eğer, Bahadır Yüzbaşı gönderirse Sefil Ali emmisine, Bahadır Yüzbaşı'nın onu nasıl özlediğini söyleyecekti.

Bahadır Yüzbaşı ansızın: "Hasan uyuyor musun?" deyin-ce lıkırdısı durmayan yüreği ağzına gelir gibi oldu. Sıçradı:

"Ne mümkün Yüzbaşım, seni dinliyordum" dedi büyük büyük; ne dediğini bilerekten değil uyumuş görünmesinin utancından söyledi. "Ben giderim. Haberi ben götürürüm..."

"Öyle görünüyor" dedi Bahadır Yüzbaşı da, biraz düşünceliydi. Bu bile yetti Hasan'a. Adam sırasına giriyordu böylece, bir işe yarıyordu.

Gözlerini yumdu, bir daha, yüzü pembeleşe pembeleşe içinden: "Mustafa Beğim, sevin" dedi; "Sevin, adam oluyorum artık."

"Seni ben, hani o Likos Deresi'ne atıp yüzmeyi öğren dediğim gün vardı ya, o gün böyle işler için düşünmüştüm. Likos Deresi'ni bu yandan tersine yüzüp Horoz Dede'ye haber ulaştırsın diye düşünerek.."

"Yüzerim Yüzbaşım, tersine de yüzerim. Ordan Horoz Dede yakın zaten, giderim..."

"Yok, hayır, onu sıkışık bir vaktimize saklayalım Hasan'ım, şimdi rahattayız. Şimdi seni Cebe Ali emmin dışarı çıkarabilir, giren çıkanın arasında göze batmazsınız, öyle bir sıkışık durumda da değiliz. Sen Horoz Dedene varır, Murad Beğ'e iletilmek üzere söyleyeceklerimi götürürsün. Unutmazsın herhal. Unutur musun?"

"Birini unutmam Yüzbaşım, bir harfini unutmam. Sefil Ali emmime de söylenecekleri söylesin mi Horoz Dede?"

"Aklın da koşuyor senin Hasan ayakların gibi koşuyor, hele yavaşla; hele dur, onu sonra konuşuruz. Cebe Ali emmine diyeceklerini deyim bakalım. Sen, Cebe Ali kardaşım, senin için Müslüman mahallesi ile Bizanslılar'ın oturduğu yerlerin ortasında bir yerde bir has fırın açmağı düşünürüm, lâkin çırakların yamakların yerlilerden olacak, ne dersin?"

"Bir şey demem. Senin dediğini derim."

Yumuşak, un aklığında bir ses idi; fırınlardan fırınlara pişmek için savruluyordu. Bahadır Yüzbaşı'nın bütün yorgunluğunu aldı.

"Öyleyse, yarın sabah., sur kapıları açıldığında taşra çıkan Bizanslıların arasına karışırsınız." dedi. "Güvende olduğunu anlayıncaya kadar Hasan'ı gözden bırakmayasın. Ordan, yolunu bulur, Horoz Dedesine ulaşır. Sen, akşama geri

dön. Hasan'ı Horoz Dede göndermesini bilir. Hasan gel benimle. Şimdi sana götüreceğin haberi ezberleteyim ki Horoz Dede'ne aktarasın..."

Kalkarken esnedi; yorgunluğu daha çok beynindeydi, bir de çene kemiğinde.

"İbrahim Paşa'dan önce Murad Beğ'e ulaşmalı haberimiz" diye düşündü Hasan'ın elinden tutarken.

Ne var ki Hasan boşuna gitmiş oldu, Horoz Dede'nin kerpiç tekkesinde kimseyi bulamadı. Akıl edip manastıra çıktığı, rahibeyi bulduğu halde Horoz Dede'den bir haber alamadı.

Murad Beğ'in nefes almağa vakti yok dense az gelir; nefes bazan bedenine ağır bir yük oluyordu. Durmadan düşünen beyni taa Arnavutluk içinde İskender Bey'den bu yanda Amasya, Tokat çevrelerinde ortalığı haraca kesen Kızılca Oğlanları denilir dört eşkıyanın, yukarda Canik Beği'nin; Antalya yörelerinde eski derebeği artıklarının arasında gide gele düşünmekten pelteye dönmüş, o yana yetiş bu yana buyur diye bir damlacık dinlenmeğe hasret kalmıştı. Öyle anları oluyordu ki kepeneğini sırtından atmış bir çobanın el kadarcık kel bir ağaç gölgesinde vurup kafayı yatışı, özlemlerin en ulaşılmazı halinde gözlerinde türüyordu. Davar bir birine sokulmuş, sokuluşunun gölgesinde kımıltısız; göleklenmiş bir su birikintisi iyi kötü bir serinlik vermede, el kadarcık kel ağaç gölgesiyle sıcak bir temmuz öğlesinin uyuşuk uykusunu serinletiyor, üç dört çoban köpeği bir kulakları yaban seslerde öteki kulakları çobanın uykusunda serilmiş; güneş varmış yokmuş kimin umurunda... nefes almasan da olur çünkü böyle bir uyku dinlenmesinde nefesler için de bir güç harcanması gerekecektir. Murad Beğ ise, öyle bir gücü, yorgun bedeninde arasa da bulamayacağını hissediyordu.

Anadolu ile Edirne'nin yakınlarındaki Urumeli toprakları, eğer Karamanoğlunun bir kötü oyunu daha ortaya çıkmazsa güvendeydi artık, bütünlüğüne bütün görünüyordu. Hatırladıkça dedesi Yıldırım Bayezid Han'ın öte dünyadaki cennetinden alkışlarını saklamamış tebessümlerini görür

gibi oluyordu. Eh, böyle tebessümler için de cihan yorgunluğuna katlanmak, değerdi. Murad Beğ de katlandığı yorgunlukları düşlediği tebessümlerde erimiş farz ediyordu.

Bir de şu Batı'yı, o hiç bir zaman Osmanlı'yı kabul etmeyecek olan Batıyı, hiç değilse kendi kabuğunun içinden çıkamaz hale getirebilse idi, o vakit değmeyin Murad Beğ'in keyfine. Bir uzun süreli barış; hem içerde hem dışarda bir uzun süreli barış. Türkmen'i toprağına bağlayacak bir çalışma düzeni kurabilmek için o yorgun beynini yeni yorgunluklara salmaktan geri durmayacaktı. Yol mu gerek? Yol sana; su mu gerek? Su sana. Tohum mu tırpan mı sapan mı at mı öküz mü? İşte dilediğince.. yeter ki sen üret, yeter ki biri iki yap, üç yap, beş yap getir, saç, dağıt... aç kalan olmasın, çıplak görünmesin. Hekim mi isterler senden? Aç medreseni, hocanı bul, nerden getirtirsen getirt değil mi ki istiyorlar, hoca peşinde koş bre Murad Beğ bin savaşa bedel değil midir? Köprüleri yapacak mimar mı gerek, susuz yerler için suyolcular mı? Aç bir medrese daha, adam yetiştir, dökülecek kanı yetiştireceğin adamın damarına sal... dünya dediğin budur ki ancak ahireti yapa yoksa bu dünyayı adamsız bırakmışsın da ahirete gitmişsin... mümkün mü? Dünyası olmayanın ahireti mi olur a beğim, ahireti mi olur?

Diyor düşünüyor, yoruluyor baş ağrılarına yatıyordu.

Unutmak istediği Bizans!

Bizans'ın kendi sağlığında alınamayacağını, Bizans'a Murad Beğ olarak giremeyeceğini Hacı Bayram Veli'nin acımasız dilinden öğrendi öğreneli doğacak çocuğuna uğrun uğrun gıpta eder olmuştu. Biraz haset, biraz kıskanma hatta, biraz istemezlik var gibiydi duygularında.

Peygamberler Peygamberi'nin en yüce buyruğunu, onca yerine getirememiş padişah arasında, Osman Beğ'den bu yana gelen ünü tünü cihanı tutmuş beğler dahi eli boş dönmüş iken Murad Beğ olarak yerine getirmek, Kostantiniyye'ye bir kutsal fetihle girmek düşlerinin en dayanılmaz

olanıydı. Ne yazık ki o en dayanılmaz düşü de kendi değil oğlu gerçekleştirecekti. Gel de dayan! Gel de doğacak oğluna imrenerek bakma, senin yapamadığını yapacağı için, için için yanma...

Hâlbuki o, düşünmüştü, düşündüğünde beğliği sırtından atmışçasına rahatlamıştı da; oğlunun, ilk oğlunun adını Alaeddin koyacaktı, dipdedelerinden Orhan Beğ'in karındaşının adıydı, onun gibi devleti düzene koyacak yasaları, töreleri hazırlayacak, insanları savaşa sürmeden, kanlarını akıtmadan yaşatacak bir dünyanın düzene konulmasına adayacaktı özünü. Alaeddin adı hatırlandıkça da onun babası olarak Murad Beğ, öte dünyada günahsız gönlünün sonsuzluğunu yaşayıp gidecekti, boynunu eğmeden hiç.

Doğdu işte. Erkek idi.

Yumucuk bir yüzü, birinin gizlice karaladığı sanılır belli belirsiz kaşları vardı, gözleri incecik birer çizgi ki açılsa çatlayacak. Kara mı idi acaba? Göklere has bir rengin bakışında mıydı? Yoksa, soylarında hiçbir kimsede olmayan, Oğuz Han'dan belki, bir şimşeğin ışıması sönmesi arasında mavileşmiş bir kıvılcım mı?

Çocuk, açamıyordu ki Murad Beğ gözlerinin rengini görebile... yumucuk yüzü de terlemiş bir gül pembesi henüz, dahası, bir et kırmızısının çiğliğini dahi hatırlatıyor arada bir; öfkeli mi olacaktı yoksa. İpekli kundağa sarılmış, ak kundağın ay çevirmesinde ortaya çıkardığı yüzü yabancı gözlerde süzüyordu, yabancı gözlerde tanımağa çalışıyordu.

Oğluydu. Kendi oğluydu.

Bir an, bu kundaklanmış ak çocuğu kollarında tutarken, Kostantiniyye'yi kucağına aldığını sandı. Bu çocuk Kostantiniyye idi. Belki on beşinde, belki yirmisinde belki hayatının sonuna doğru bir yaşta ayaklarının altına kendiliğinden serilecek olan o kutsal şehre girecekti.

Ayaklarının altına altın sırmalı halılar mı serilirdi acaba?

Ezanı Muhammedi'yi okuyacak, oğlunun adını kulağına çağıracaktı; üç defa.

Ezanı Muhammedi'ye başlayacağı sırada kendi babası geldi gözlerinin önüne.

Bir Kurban Bayramı'nın sabahıydı. Babasının elini öpmüştü. El öpmelik bekliyordu. Daha çocuktu. Bu şimdi, kucağındaki ak kundağın çocuğu gibi değildi, yürüyordu, konuşuyordu, el öpmelik bekleyecek çağların çocukluğundaydı. Fakat babası el öpmelik yerine tutmuş elinden, kucağına doğru çekmişti. "Sana el öpmelik yok bu sefer Muradım" demişti, ince uzun, yürürken dahi kimseyi incitmek istemeyen adımlarıyla bir beğden çok bir dervişti babası, öyle sanırdı nedense. Babasının kucağına da o günece hiç yaslanmamıştı. Sıcak mıydı yoksa serin mi? Ne serindi ne de sıcak; çok uzaklardaki bahçelerden geliyormuşçasına hafif gülyağı kokuyordu, sabah yellerinde gelmiş bir gül kokusunun uçuculuğundaydı. Yüzünü, babasının kısa kesilmiş sakalına sürmüştü, bir defa. Yüzünün ince kıllarda dalanışını hatırlayıverdi birden; o kadar canlıydı, o kadar sahiciydi, o kadar o an idi. Bir daha sürmek istemişti, şimdi de istiyordu aynı çocuk gönlünde.

Babası tutmuş başını, kulağını kendi ağzına yaklaştırmış: "Bu bayram, el öpmelik yerine sana bir çift söz var oğul Muradım'' demişti. "Dipdedemiz Osman Beğ'indir. Eyi dinle, kulağında sıkı tut. Bu söz vasiyettir: İslambol'u aç gül bahçesi yap..."

Ezanı Muhammedi'yi okudu Murad Beğ, ak kundaklardaki oğlunun kulağına, adını üç defa çağırdı:

"Alaeddin, Alaeddin, Alaeddin."

Sonra da kimsenin duyamayacağı bir fısıltıda:

"Vasiyettir bu eyi dinle oğulcuk" dedi; "İslambol'u aç gül bahçesi yap! İslambol'u aç gül bahçesi yap! İslambol'u aç gül bahçesi yap! Sen doğmadan senin olacağı müjdelendiydi.

Kimseler bilmiyor."

İçindeki sıkıntıyı da dökmüştü fısıltısında sanki; oğluna karşı sevginin dışındaki bütün duyguları akıp gitmiş gibiydi. Öteden beri de bir tek bu duygu vardı, başkasını duymamış olduğuna çekinmeden yemin ederdi.

"Alın, yavruyu beşiğine yatırın!" dedi. "Şimdi onun uyuma zamanıdır. Günü gelince istese de uyuyamayacak zaten, götürün hadi!"

Ak kundaklardaki çocuğu odadan çıkardıkları vakit bir yanının boş kaldığını sezinledi. Bir zamanlar, Bizans kuşatmasındayken sık sık düşünüp de aradığı, ne olduğunu da bulamadığı noksanlık odayı doldurmuştu. Yine bir noksanlık vardı ama nerde, ama kimde? Çocukta mıydı, kendisinde mıydı yoksa odada mı?

Az önce yaptıklarını, düşündüklerini; az önce aklından, gönlünden geçenleri hatırlamağa çalıştı. Bir noksanlık bulamadı. Öyleyse çocuktaydı. Sakatlığı olmadığına göre nasıl bir noksanlıktı bu Yarabbi? Derken Hacı Bayram'ın sesi geldi kulağını sarstı; diyordu ki:

"Bizans'ı senin beşiğinde büyüyen çocuk alacak!"

Beğliğini de bir yana bırakıp koştu çocuğun götürülüşüne; odasına vardı. Beşiğe yatırmışlardı. Beşik, Murad Beğ'in çocukluğunu büyüten beşik değildi.

"Kimin bu? Kim getirdi, nerden buldunuz bunu?"

Altın işlemeli, yer yer zümrüd kakmalı, allı pullu bir beşikti, göreni bir daha bakıtıyordu. Tam ortasından da altından oyulmuş bir maşaallah ile altına gömülmüş bir gök boncuk sarkıyordu.

"Bu beşik nerden geldi?"

"İbrahim Paşamız'ın armağanıdır Murad Beğim" dedi bir kadın. "Doğuma yakın gönderildi idi."

"Neden bana söylenmedi?"

Odadakiler birbirine baktılar.

Alaeddin çocuk birdenbire ağladı. Çır çır çığırıyordu.

Bir yeri mı acımıştı, acıkmış mıydı yoksa durup dururken hastalanmış mıydı? Hepsi de olabilirdi, hiç biri de olmayabilirdi. Murad Beğ, çocuğun kendi öfkesine ağladığını hissetti.

Birbirine bakıp susmuş, cevap veremeyen kadınlara: "Ne ise, olan olmuş" dedi. "Çocuğun ağlamasını susturun siz. Demek ki bu değil..."

Bu değilse hangisi idi?

Karısının çok zor yaptığı doğumu düşündü, ölmüş ölmüş dirilmişti kadıncağız; zayıfça, süzgün, acıması çok bir içli kadındı. Doğumunda yıpranmıştı, belki de ikinci bir doğum alıp götürürdü.

"Yaşaması gerek" diye sızlandı yüreği Murad Beğ'in. "Öyle bir kadın kolayına gelmez dünyaya. Ya Bizans? Bizans ne olacak? Benim beşiğimde kim büyüyecek kim?"

Ak kundaklardaki çocuğun adı az önce Alaeddin olarak çağırılmıştı; susuverdi. Nasıl birdenbire ağladıysa öyle birdenbire susuverdi.

Murad Beğ yüreğindeki sorulara bunaldı bunalabildiğince.

Sır Kâtibi Bahadır Yüzbaşı'ya sivri sakal Çakmak Yahudisi'nin kaçırıp sakladığı Konyalı güzelin yerini söylemekte belli edilir biçimde oyalama yolunu seçmişti. Başlangıçta yeri gerçekten bilmediği için; sonraları da savsaklamağı uygun gördüğünden idi. Hesabını kitabını değiştirmemişti. Hele sivri sakal Yahudi'yle anlaşmış göründüğü günden sonra geçen on beş gün içinde herifin yüzde yüz ortadan kalkması gerektiğine iman eder hâle gelmişti.

O on beşinci gün bitip de karşısında sivri sakal Yahudi'yi gördüğünde kursağını sancılar alıp götürür olmuştu. Adam da utanmazlığın daniskası vardı. Yeniden pek değerli hediyeler getirmişti, Konyalı güzelden uzun uzun söz etmişti, üniversitede öğretim üyesi olabilmesi için İshak kuşu olup asılmıştı. Armağanları arasında Sır Kâtibi'nin kayınbiraderi olan Üniversite Rektörü'ne sunulmak üzere, iri yakutu bir göz damlası halinde süzülen, nefis bir gerdanlığı da sokuşturmuştu ki Sır Kâtibi dünya yıkılsa bu gerdanlığı kayınbiraderine veremezdi. Daha alırken: "Beni budala sanır bu Yahudi" diye düşünmüştü; "Elime geçeni şuna buna aktaracak sersemlerden miyim?"

O günden sonra da Çakmak Yahudisi'nin, Sır Kâtibi'nin gözünde, sonu gelmişti. Lâkin herifin ölümünün şunu bunu ayağa kaldırmasından korkuyordu. Bu korkusu olmasa vardığı kararı uygulaması için Bahadır Yüzbaşı'ya bir göz kırpması yeter de artardı bile.

Sonunda onu da yaptı.

Sivri sakal Çakmak Yahudisi Mese Caddesi'nin yukarı başında, saraya yakın görkemli bir konakta oturuyordu; aşçısı işçisi, kapıcısı bacacısı derken konağında bir alay adam, bir o kadar da biri ötekinden güzel genç kız kadın barınmaktaydı. Çoğunun bildiği bu genç kadın ve kızları Çakmak Yahudisi'nin şuna buna götürüp getirdiği idi. Sır Kâtibi'nin şu bu dediği kişilerin pek de sıradan kişiler olmadığı, en kötüsünün Venedik Balyozu olduğunu kendisi de bilmekteydi. Adamın kadın tellallığı bile pahalı tellallıktı; böylesine birinin üniversite öğretim üyeliği istemeğe kalkışmasından daha tabii ne olurdu ki?

Fakat Sır Kâtibi'nin en güvendiği adamlar, Mese Caddesi'nin yukarı başındaki konağında Çakmak Yahudisi'nin bir Türkmen kadını barındırmadığını söylediler. Değil Türkmen, bir başka Müslüman kadın yoktu, "Olsa zaten Kostantiniyye'de oturan Müslümanlar çoktan o konağı basarlardı efendim" dediler.

"Göze alabilirler mi bunu?"

Adamları başlarını önlerine eğdiler, ne "Evet" dediler ne "Hayır" dediler. Gelgelelim Sır Kâtibi, eğer sivri sakal Çakmak Yahudisi konağında Türkmen yahut başka bir Müslüman kadın barındırıp da kötü yollarda kullanmış olsaydı, isterse kullanmasın kötü yollarda, Bizans'taki Kadı Beğ'in bir sözüne bakan Müslümanların, imparatorun kolluk kuvvetlerini de hiçe sayarak konağı basıp yok edebileceklerine kesinlikle inanmış oldu. Adamlarının hayır demeyen, evete hiç yanaşmayan susması, öylesineydi. O vakit Bahadır Yüzbaşı'nın adamlarıyla çok daha güçlü olabileceğini aklı kesti bir daha, aramalara hız vermelerini buyurdu. Sivri sakal Çakmak Yahudisi'nden kurtulması şart olmuştu; çünkü üniversite rektörü olan kayınbiraderi de haber göndermiş, kendisine verilmek üzere emanet bırakılmış olan yakut damlalı gerdanlığı göndermesini istemişti. Ya gerdanlığı gözden çıkarmalı yahut sivri sakal Çakmak Yahudisi'ni...

Bir vakit de böyle geçmişti. Oyalamağı düşünmüyordu artık Bahadır Yüzbaşı'yı, işin savsaklamaya gelmeyeceğini de öğrenmişti.

Adamları, sivri sakal Çakmak Yahudisi'nin Langa'da, bir yanı Ayazma'nın mezarlığına bakan geniş bir bahçe içinde, iki katlı ahşap bir eve girip çıktığını, akşam kararmalarında girip çıktığını görmüşlerdi. Ayazma'nın mezarlığının o yanından girmek isteyenin böğürtlen dikenlerine dalıp bir daha çıkamayacağı hendekleri geçse bile bu sefer de boydan boya iki sırada gelişmiş kuşburnu çalılarına tutulacağı; yola bakan bu yanında ise azgın kurt köpeklerinin dişlerinin amansızlığında bir de gözü dönmüş Arnavut bahçıvanların tırpanlarında oracıkta can vereceği söylenir bir belalı köşkte, akşam akşam Çakmak Yahudisi bir süre kalıyorsa bunun bir sebebi olmalıydı. Bu sebep de muhakkak ki o Konyalı dilber idi.

Bahadır Yüzbaşı'ya bu kadarını söyledi. Köşkün içini dışını öğrenmeği, yahut da öğrenmeden dalıp içeridekini alıp kaçırma işini ona bıraktı. Yapabilirse Bahadır Yüzbaşı'ya güvenmek, kendilerinin olmayan bir şehirde, kendilerine karşı güçler arasında böylesine bir işi başarabildiği için Bahadır Yüzbaşı'yla birlikte iş yapmak nasıl olsa işine yarayacaktı. Bahadır Yüzbaşı bu işin içinden sıyrılamazsa zaten bir şey kaybetmiş olmayacaktı Sır Kâtibi. Hatırı sayılır bir kişinin köşkünü basmağa kalkışmış kendini bilmez üç beş Türkmen'in hakkından gelmek kolaydı, kimse de Sır Kâtibi'ni suçlayamazdı; Murad Beğ de olsa arkalarında. Eşkıyalığa kim buyur diyebilirdi kim arka çıkardı.

Tek bir şartı vardı Sır Kâtibi'nin, Bahadır Yüzbaşı'ya onu söyledi:

"Kadını kaçırdığınızda lütfen Yahudi'yi öldürünüz, sağ bırakmayınız. Bırakırsanız, bu işin benim başımın altından çıktığı öğrenilir, bu da hem senin hem benim aleyhime olur" dedi.

Bahadır Yüzbaşı kıs kıs güldü:

"Onun için üzülmeyesin" dedi. "Bizimkiler, istemesen de o işi seve seve yapacaklardır. Ben, 'Öldürmeyin!' desem bile beni uyuturlar..."

"Köşke girebileceğinizden o kadar emin misin ki bunca güvenli konuşursun?"

"Giremeyecektik de neden arattık pekey? Orda otursun diye mi? Dertlenme dostum, hele bizim için hiç dertlenme!"

Demişti demesine de köşke girmeleri demesi kadar kolay olmamıştı yine de.

Bahadır Yüzbaşı'nın ilk işi yoldaşlarını toplamak, bir süre için ellerindeki işlerini bir yana bırakmalarını söylemek olmuştu. Hasan dâhil hepsi birden, ister tekli ister ikili üçlü, köşkü göz altında tutmalarını, girilecek çıkılacak yerlerin araştırılmasını, bu arada da kimselerin kuşkulandırılmamasını tembih etmişti. Uyarılarına gerek de yoktu; Sefil Ali yoldaşlarının Serencam'ının izinin bulunduğunu duyan, başta Çerçi olmak üzere hepsi, bir göz bir akıl olmuştu aynı anda. Nefes alışları dahi artık o köşk içindi, o köşkün içindekiler içindi.

İki gün sonra akşamın yatsıya döndüğü saatlerde Bahadır Yüzbaşı, iki günlük gözlemelerin sonunu dinleyip her birinin düşüncesini öğrenmiş, bir nefes alımı kadar dinlediklerini aklında evirip çevirmişti. O arada da son sorusunu sordu:

"Sizin köşkü gözetlediğinizi gözleyen bir kimse oldu mu? Böyle bir kuşkunuz...?"

Yoktu.

Çerçiyle Hasan'ın göreviydi bu, öyle bir kuşkulu kişi gözlerine çarpmamıştı. Bahadır Yüzbaşı ise daha çok Sır Kâtibi'nin adamlarını arkalarına salmış olacağını düşünüyordu. Sır Kâtibi'nin, olayı bir fırsat belleyip, bir bardak suda fırtına koparma çabasına düşmüş olabileceğini hesaplıyordu. Çarkıfelek gibi bir adamdı; alınır satılır adamları oldum

bittim kullanmış, alınır satılır adamlardan oldum bittim kuşkulanmış olan Bahadır Yüzbaşı, Sır Kâtibi nin çarkıfelekliğini hiçbir zaman gözden ırak bulundurmamıştı, bulundurmak istemiyordu.

Yoldaşlarının güvenişlerine rağmen, gözetlenmiş olabileceklerini de düşünerek:

"Köşkü böğürtlenli hendeklerden girerek basacağız" dedi. "Ne olur ne olmaz. Bizi gözetlemiş olabilirler, aklımızdan geçenleri hesap edenler çıkabilir. Ama böğürtlen dikenlerini, hendekleri, kuşburnuları göze alacağımızı akıllarına getirmezler. Köpeklerin ortalığı gürültüye boğmasından da eyidir... Yarın hemen keçe, gön, kösele cinsinden öteberi bulmağa çalışalım. Şu bizim eski kuşaklardan bulabilseydik kolaydı. Hasan'la Çerçi, yola bakan kapıyı kollayacak, gerekirse köpeklerle Arnavut bahçıvanların dikkatlerini üstlerine çekecekler. Biz de, gerekenleri yanımıza alıp böğürtlenlerin oraya varacağız. Ayazmadakilere görünmeyelim. Başımızdan ayağımıza keçeye göne köseleye, elimize ne geçtiyse ona sarınıp dikenlere dalacağız. Ondan sonrası...?"

"Kolaydır..." diyememişti.

Kapı çalınışı bir kötü gece korkusu karanlığında gelip gözlerine çullanmıştı. Hem epeyce eski, pek alışık bir kapı çalınışı hem de Bizans'a geldiler geleli alıştıklarının dışında bir kapı döğülüşüydü. Sabırsız, çok geç kalmış olmaktan tezlenmiş, biraz da saklanarak; kapının açılmayacağını da düşünmüş gibi itip devirmeğe hazır. İbrahim Paşa'nın oğlu Çandarlı Halil olamazdı, başka bir tanıdıkları da yok?

Kapıyı açmağa Hasan gitmek istedi ama Çerçi tuttu eteğini, kendi kalktı; onu da Bahadır Yüzbaşı durdurdu. Barak, Zindan Çavuşu'ndan önce davrandı.

Bahadır Yüzbaşı:

"Boş gitme" dedi; "Yanında bir sopa bulundur, kapının yanında olmalı... Siz de, hazır durun. Hasan yanıma gel... yavaş gel."

Barak sessizce inmişti merdivenleri. Hipodromun aşağı inen yokuşlarının en dar sokağında, çıkmazla köşelenmiş bir evde oturuyorlardı. Altı taşlık, on basamakta çıkılan üç göz odalı sözüm ona ikinci katı tahtadan bir ev idi. Arka oda-daydılar. Tek pencere karanlığa bakıyordu, karanlığı göz göz mum alevinde aydınlatmış arka sokak evlerinin pencereleri de kör ışımasındaydı. Daracık sokağın dikine yokuşu hem o yanından hem bu yanından tutulduysa bir tek bu kör ışıması pencerelere bakan camı itip çöplüğe atlamaktan başka bir yol yoktu. Hasan atlayabilir miydi acaba? Atlarsa bir yerini incitir miydi?

Aşağıdan da ses soluk gelmiyor... ki? Geldi.

Barak kapıyı açıyordu, gıcırtısı gecenin burukluğunda bir sağır iniltiydi. Ardından Barak'ın sesi duyuldu, sert:

"Kimsiniz? Ne istersiniz?"

Sonra ardarda iki ses:

"Bre Barak bu? Barak değil mi?"

"Barak ya, Barak. Hele bak Bizans'a gelmiş de kimlik sorar olmuş..."

Duymasıyla birlikte Hasan'ın da atılması bir oldu:

"Sefil Ali Emmim buuu!. Horoz Dedem!."

Aşağıda da Barak: "Vay!." deyip sarılmıştı herhal gelen-lerle. Hasan'ın çapışını durdurmak ne mümkün? Koşması, karanlık merdiveni inip o kucaklaşmağa dalmak oldu. Ondan sonra da bir cümbüş, bir amanallah, bir özlem boşanması ki alıp alıp verildi de bitmek bilmedi. Hele Serencam'ın kurtu-luşuna oturulup düşünülmekteyken Sefil Ali'nin kopup gelişi Çerçi'ye bir Tanrı yardımı gibi geldiğinden, en çok o hava-larda uçuyordu.

Bahadır Yüzbaşı ise, Sefil Ali'nin gelişiyle bir ordu gücü-ne kavuşmuş olmanın doluluğundaydı. Horoz Dede'yi, umul-madık bir anda yetişmiş imdat kuvveti gibi görüyordu. Artık hücum emrini verebilirdi, saldırının sonunu düşünmek bile boşuna sarf edilmiş bir zaman olacaktı.

Hasan, Sefil Ali ile Horoz Dede'nin arasına girmiş, ayak altında dolaşır bir kedi sanırsın. "Geldim, bulamadım seni Horoz Dedem" deyip sarıldığı eli bırakmıyor; "Nerelerdeydin hay Sefil Ali emmi? Bizi Bizans'ın ortasına atıp gözden kaybolmak da mı var?" hasretinde Sefil Ali'nin papaz giyinmesine sarılıyordu. Yukarı çıktıklarında da tam ikisinin ara yerine oturdu; bir ona bir ötekine baka dura, birbirine karışmış lâf akışının durulup sıranın kendisine gelmesini bekliyordu; utanmasa, paylanmayacağını bilse lâfı kimseye bırakmayacak, soracak, hep Hasan soracaktı; en çok Sefil Ali emmisine.

Neredeyse, ertesi günün akşamına kararlaştırılmış olan baskını unutacaklardı. İçlerinde en az konuşmak isteyeni en çok konuşanlardan oluyordu. Horoz Dede ile Sefil Ali'nin gelişi, Bizans'ta geçen günlerinin gavur içiliğini bir çırpıda alıp götürmüş, yurt toprağından bir avuç, göğünden bir dilim, havasından iki nefes; suyundan, otundan, yaprağından birer ikişer parmak getirilmişçesine odadan başlayıp bütün Bizans'ı doldurmuştu; Horoz Dede ile Sefil Ali gelmemiş sanki, bütünüyle memleket gelmişti.

Bahadır Yüzbaşı bırakmasa sabahaca sürüp gidebilirdi. Aslında Bahadır Yüzbaşı da sabahaca sürüp gitse doyacak değildi. Lâkin birinin özlem sellerini durdurması gerekiyordu, o biri de kendisinden başkası olamazdı. Sefil Ali'nin, Horoz Dede'yi de yanına takıp gelişinin Serencam'dan başka bir şeye olmayacağını bilmemek için insanın ölü olması gerekirdi ancak. Bu saç baş birbirine girmiş, şöyle böyle toparlanmış bile olsa yine de birbirine girmiş yüz; bu derinlerde kinlenmişcesine delecek yer arayan gözler Serencam diyor başka söz etmiyordu, duymamanın mümkünü mü var? Gel gör ki ya yoldaşlarının ağız kalabalığından ya da birdenbire sormaktan utandığından, soramıyordu.

Bahadır Yüzbaşı, Sefil Ali'nin de rahatlaması için:

"Yeter!" dedi. "Geldiler, kucaklaştık, sorduk öğrendik...

yeter artık. Sefil Ali yarın da burda öteki gün de; Horoz Dedemiz hemen gidicilerden değil, öyleyse daha çok konuşuruz. Biz yarınki işimize bakalım. Sefil Ali ile Horoz Dede geldiğine göre, size anlattıklarımda bir değişiklik yapacağız. Cebe Ali yarın sen, köşkteki köpeklere yetecek kadar zehir arayıp bulacaksın. Çerçi kardaş sen de kemiksiz et alacaksın, kuşbaşı olmalı."

İş, Sefil Ali'ye ertesi günün akşamında yapılması kesinleşmiş baskının, hem sebebinin hem kendisinin, anlatılmasına kalmıştı. Çerçi'ye kalsa çoktan, damdan düşercesine söyleyip çıkacaktı; geldi geleli biraz buruk duran Sefil Ali'nin burukluğunu kendisine sandığından, o burukluğun dikenlerinden kurtulacaktı. Bahadır Yüzbaşı ise aksine ağırdan alıyordu. Birdenbire söylerse Sefil Ali'nin o saatte deliye dönüp çıktığı gibi köşke koşacak kadar esip savrulacağını hesaplıyordu. Nitekim, lafı döndüre dolandıra Serencam'a getirdiğinde, baskının da böyle bir baskın olduğunu sözlerine eklediğinde Sefil Ali: "Neden yarın?" diye sordu; "Neden şimdi değil?"

Gözleri yuvalarında halkalanmış, saçı sakalı dikleşmiş, yerinden doğrulmuştu; öküz sinirlerinden burulmuş kamçıların kıvrılmasındaydı, saklayacak surat arıyordu bakışı.

Horoz Dede burasının Bizans olduğunu, Bizans'ta da Bahadır Yüzbaşı'nın aklından gayrı akıl olmayacağını anlattı zor şer: "Bahadır Yüzbaşı yarın dediyse yarındır Sefil; bugün değildir, şimdi hiç değildir" deyip hırıldadı.

Sefil Ali'nin yüreği bir topaç gibi döndü, vınladı o dönüşünde.

Sivri sakal Çakmak Yahudisi'nin köşke girmesinden yarım saat kadar sonra karanlık kavuştu. Karanlığın kavuşmasından yarım saat kadar sonra da köşkün yola bakan bahçe kapısına yoksul kılıklı iki keşiş geldi. Biri keçi gibiydi, öteki eğreti duruyordu. Yanlarında bir irice çocuk; siyim siyim ağlıyordu. Gelip geçenler hemen hemen yok gibiydi; evli evinde köylü köyünde bir kimsesiz sokak saatinde yol sağdan örenleri yıkıntıları dolanarak ileriki evlere varıyor, orada evlerin arasına karışıp görünmez oluyordu; soldan büsbütün yalnız, açıkta uzayıp gelen, karanlığın henüz koyulaşmadığı görünürlükte bozarmışlığını belli ediyordu. Tek tük evler, pencerelerinde geceye hazırlanıyordu.

Köşkün yola bakan bahçe kapısının iki yanı kalın, tuğla üstüne kerpiç örülmüş, arka yanını göstermez duvarlardı. Kapı balta kesmez tahtadan, yeli yağmuru da yemiş bir lenduha; vursan yıksan omuzunun kırıldığı yanına kâr kalırdı. Tokmağı yok ki döğesin de içeriye haber edesin; tokmak yerine üst başta çekilecek bir ip sarkıyordu; keşişlerden keçi gibi olanı ipi çekerken öteki de çocuğa ağlamaması, nasıl olsa bir tanıyanın bulunacağını falan söyledi, ama çocuk inanmış görünmedi, daha bir artırdı ağıdını; siyim siyim sinileyen ağıt hıçkırığımsı seslerde duyulur oldu.

İçerden çanı andırır bir çıngırak, ipin çekilişiyle birlikte dışarıyı içeriye haber vermişti. Köpek havlamalarından başka bir ses getirmedi. Keşişlerden keçi gibi olanı, ipin ucunu bırakmadı, çekti de çekti, çekti de çekti. Ama hesaplı çekiş-

lerdi; içeridekileri telaşa vermekten çok dışarıda birinin sabırsızlandığını göstermeğe gayret ediyordu.

Köpeklerin havlamaları arttı, içerden kapıya doğru yaklaştılar. Sustuklarında hırıldamaları kesilmediğine göre, köpeklerle birlikte bir gelen olmalıydı.

Hemen kapının ardından, açılsaydı yüz yüze geleceklerdi seslenen ile dışardakiler, o yakınlıkta kalın bir ses, Arnavutların her dilde Arnavut kalmış yongasıyla kapıdakilere kim olduklarını sordu.

Keşişlerden keçi gibi olanı keşiş olduklarını komşu ayazmadan geldiklerini söyledi; soracakları vardı, bir çocuk göstereceklerdi yukarı manastıra gidiyorlardı.

İçerdeki kapıyı açıp açmamakta ikincikliydi herhal, belki de yalnız başına karar vermekten çekiniyordu. Çocuk ağıdını salıverdi, keşiş çocuğu yatıştırma derdine düşmüş, içerdekinin de duyabileceği biçimde, duyanı acındıracak sözler söyledi. Bitirdiğinde kapı aralanmıştı, sırık gibi bir Arnavut, aralanan kapıda gölgelenmişti, köpeklerin artan havlamaları Arnavut'un ardında bir anda sur halini almıştı. “Ne var? Ne istediniz?”

“Çocuk...” dedi keçi gibi olan keşiş; “Bu çocuk..?”

“Ne olmuş çocuğa? Burası...”

“Burasının ne olduğunu biliyoruz, komşu ayazmadanız dedik ya. Bu çocuk yitik bir çocuktur. Eğilip bir bak bakalım yüzüne, görmüşlüğün var mı?”

“Olsa ne olur? Bu köşkün çocuğu yok.”

“Var yok... sen nasıl Hristiyan’sın? İyi bir Hristiyan olamamışsın, yazık. Yarın, Tanrı senin de elinden tutup İsa’ya gösterince... bak yüzüne şunun, tanır mısın? Bilebilecek misin? derse... İsa, bizde çocuk yoktur.. mu diyecek? Dediği zaman Tanrı senin tuttuğun elini fırlatıp atınca sen nereye düşeceksin?”

Arnavut sözlerden çok söylenişinden bunaldı. Bir an, eli Tanrı elinden kopmuş bir Hristiyan’ın, İsa’nın tanımazlığın-

dan ortalarda kalmışlığına gidip geldi. Ardından havlayıp hırıldıyan köpekler birer iri zebani idi, bu ortalarda kalmış adamı kapmak için didişiyorlardı.

Korktu.

Köpekleri susturup kapının açılmasına engel olduğu kanadını bıraktı; kapı kanadı ağırlığına kapılıp kaykıldı. Alacalı bir karanlığa, camlarında ışıklar yanan hayli ilerdeki köşkün görüntüsüne, bir de ağaç kabarmalarının üstünde yıldızlanmış göğe açıldı. Köpekler, Arnavut'un hemen arkasındaydı, fırsat buldular mı kapıdakilere çullanacaklardı. Arnavut çocuğa eğildi.

O sırada da öteki keşiş, el çabukluğundan da çabuk bir silkinişte keşiş kılığını sıyırdı üstünden, haylidir sıkıp durduğu kalınca bir sopayı Arnavut'un ense köküne indiriverdi. "Hınk!" dedi düştü Arnavut, sesi soluğu çıkmadı. Köpekler Arnavut'un düşüşüne atılıyorlardı, fakat o sırada da keçi gibi olan keşiş et torbalarını köpeklerin önüne boşalttı. Kızarmış bir et kokusu, henüz soğumamış sıcaklığını köpeklere açtı. Üçü en yakından, ikisi biraz uzakçadan, en sonuncusu da ötelerden bir yerden, adam saldırmasından öte, ete koşan havlamalarla geldiler, önlerine saçılmış olana saldırdılar. Birbirlerine giriyorlardı, kaptıklarını bir iki çiğneyip yutuyorlardı.

Keşişlerle çocuk bir solukta, görebildikleri her yeri arayıp taradılar. Keçi gibi olanı da üstündekileri attı, kendi kılığında çıktı ortaya. Çocuk eşiği içeri atlarken: "Ya bu adam emmi?" diye sordu; "Bizden sonra ayılırsa..."

Sefil Ali sıkılmış bir yumruktu haylidir: "Yarına ayılırsa eyidir Hasan onu düşünme" dedi baykuş seslerinde ard arda üç ıslık saldı geri yanına doğru. Bahadır Yüzbaşı ile yoldaşları, ıslığın üçüncüsü bittiğinde, sindikleri yerlerden fırlayıp gelmişlerdi. Ayaküstü helalleştiler.

Bahadır Yüzbaşı: "Serencam bacımıza eriştin mi narayı patlatacaksın Sefil Ali" dedi. "Sesine geleceğiz, alıp çıkacağız.

Niyetimiz köşkü kan gölüne çevirmek değildir. Hasan benim yanımdan ayrılmayacaksın!"

"Ya Yahudi?" diye sordu Sefil Ali; "Yanına mı kalacak yaptıkları?"

"Çakmak Yahudi'si Barak'ındır, sen seninkini düşün. Herkes herkesi ararsa kimse bir şey bulamaz. Nasıl dediysem öyle davranılacak Sefil Ali, kinini unutmalısın. Tamam mıyız?"

"Köpekler canı derdine düştü" dedi Barak; "Debeleniyorlar."

"Sıra içerdeki köpekte!" deyip atıldı Sefil Ali. Barak peşini bırakmadı: "İçerdeki köpek benim" diye kısık seslerde bağırdı; "Sen oyalanma onunla sakın.."

Sefil Ali'den gayrısı sağı solu kollayarak koşuyordu. Sefil Ali apaçık. Kamasının sapını sağ elinde sıkıyor, sol eline aldığı sopanın kılıç olmadığına yanıyordu. Genzinde tıkanıp kalmış bir kan kokusu. Bir an, 'az önce köpekler de etin kokusunu bu kan kokusunda mı aldılar,' diye düşündü.

Köşkün kapısına geldiğinde, oralarda bir yerdeydi herhal ve Barak birkaç adım arkasında olmalıydı, iki mi üç mü artık sayamadığı gölgeler kesti önünü, öyle sandı. Sandığı anda da solundan, sanki kendiliğinden kalkıp inen sopası iki mi üç mü daha mı çok, bilemediği gölgeleri yere serdi; birini de Barak devirmişti. Köşkün kapısında, kaba soluklara hazır, durdular. Gelen giden yoktu, yoldaşlarından başka.

Kapı kapalı.

Yukarda aydınlık pencereler vardı, dışarda olandan bitenden habersiz görünen bir sessizlikteydiler. Hepsi birden yüklense kapıyı yıkıp geçmek işten bile olmadığı halde denemeğe bile yanaşmadılar. Cebe Ali ile Horoz Dede kapıda kaldı, içerden dışarıya çıkmak isteyene engel olacaklardı. Sefil Ali ile Barak soldan, ötekiler sağdan dolanarak köşke girilecek bir kapı aradılar. Arkada, bahçıvanların yamakların bekçilerin kaldığı bölümde bir kapı aralıktı.

Hasan aralık kapıdan daldı içeri. Bir süre görünmedi. Döndüğünde içeriyi tarif etti, bir şişman kadının bulaşık yıkadığını anlattı. Kapıyı kapadılar, kol demirini çektiler. Dışardan içeri kimse giremezdi artık.

Şişman kadın eli sopalı beş yabancı yüzle bir çocuğu görünce bayılacak gibi oldu. Zindan Çavuşu bir çırpıda tutmuş, ağzını kapamıştı, bağıramadı. Bağıracak gücü kalmış mı idi, orasını Allah bilir. Bahadır Yüzbaşı, kadını korkutmamağa çalıştı ise de başaramadı. Yine de onun yardımıyla, ara kapıdan köşke girebildiler. Hasan'ı kadının başına bıraktılar ki köşkü ayağa kaldırmaya... Hasan, Sefil Ali'nin narasını duyduğunda kadını bırakıp Horoz Dede'yle Cebe Ali'nin yanına koşacaktı.

Beş on basamaklı dar bir merdivenden bir kişi ancak çıkabiliyordu. Çıktıklarında aydınlık, geniş bir sofa dördünü de tabak gibi açıkta bıraktı. O anda biri çıksa idi karşılarında verecek cevap bulamayabilirlerdi, fakat aydınlık sofaya çıkışın afallamasını çabuk attılar üstlerinden. Sofaya açıldığı belli üç beş oda kapısı vardı, kaşla göz arasında kapıları paylaştılar, koştular, açtılar.

Dördü de boştu.

Yalnız birinde mum yanıyordu, yarılanmıştı; Sefil Ali'nin açtığı kapı ise helaya açılıyordu. Açmış bırakmış, beşinci kapıya koşmuştu. Uzunca bir aralıktı, iki yanı kireç badanasında bembeyaz iki duvardı, iki üç mumla aydınlanmıştı.

Ne beklediler ne düşündüler; önlerine açılan aralığa daldılar ses çıkarmadan. Gidilecek başka bir yön yoktu nasıl olsa.

Aralığın sonundaki kapıyı açtıklarında bir başka sofayla burun buruna geldiler. Daha genişti, daha aydınlıktı. Ortada bir uzun masa, üzeri akla gelecek her tür yiyecekle bezeliydi. Şarap şişeleri, bardaklar, sürahiler mum ışığında yanar döner ışıklarını yayıyorlardı. Masanın çevresinde sayılamayacak kadar çok iskemle, kadifelerinde koyu kırmızılığı emi-

yordu. Şamdanlar altın sarısında, kaşıklar gümüş aklığında, tabaklar çini mavisi. Sefil Ali'nin gözlerine karmakarışık renklerin karmakarışık boğulmuşluğuyla masa da iskemleler de sofa da sadece donuk donuk battı. Bahadır Yüzbaşı, sofaya açılan kapılan işaret etmişti, bir anda kapıları tuttular.

Bu sefer odalar doluydu, çok kötü doluydu. Çıplak, yarı çıplak kadınlar; çıplak, yarı çıplak erkekler... iğrenç bir bulantıda birbirine girmiş aydınlıkla karanlığın loşluğu, gölgelenmesi, gizlenmeğe çalışması... korkular, saklanma çabaları, örtünmeğe kalkışmalar, çığlıklar. Çığlıklarla birlikçe köşkün daha kötü bir iğrençliğe canlanıvermesi, hareketlenmesi.

Açılmadık bir kapı kalmıştı, onu da Bahadır Yüzbaşı tutuverdi, herkesi tek bir odaya doldurmalarını, kapatılmalarını buyurdu...

Sefil Ali çıldıracak gibiydi. Gördüklerinin arasında Serencam'ın olmaması kötülenmiş bir umut olmuş yüreğini oyuyor, Bahadır Yüzbaşı'nın tuttuğu kapıya bakmaktan korkuyordu. "Orada, içerde, şunlar gibi... Tanrım?.. Serencam ordaysa..?" deyip düşünmeğe kalmadı Sefil Ali'nin korktuğu kapı kendiliğinden açıldı.

Sivri sakal Çakmak Yahudi'si göründü. Görmesine daha önce, birinin tarif etmesine gerek yoktu Sefil Ali gördüğünde tanıdı. Herifin gördüklerinden korkmuş, gördüklerine inanmamış bir bakışı vardı ki bu bile kimliğinin bilinmesine yeterdi.

Ondan sonrasını da pek hatırlayamadı zaten Sefil Ali. Görünen her şey silinivermişti gözlerinden; görünen her şey karanlıklara gömülmüştü. Bir tek o sivri sakal melunuydu ortalık yerde, Sefil Ali de ona doğru uçmuştu, omuzlarına teyinlerin tünemesinde tünemişti iki eli de, çökertmişti tüner tünemez, basıp göğsüne oturmuştu, kamasını çekip ucunu gırtlağına dayamıştı.

"Söyle!.. Serencam'ı söyle! Nerde?"

Sivri sakal Çakmak Yahudi'si ölmediyse o tüneyişe ölü-

mün eşiğine gelmişti muhakkak. Gırtlağına batan kamanın ucu çoktan nefesini kesmişti, göğsüne çöken Sefil Ali'nin adamlıktan çıkmış suratı aklında akıl bırakmamıştı. Boş boş bakıyordu. Sefil Ali'ye, boş boş hırıldıyordu.

Sefil Ali Bahadır Yüzbaşı'ya bağırdı:

"Sor! Sen sor Bahadır sen sor!."

Bahadır Yüzbaşı'nın soruları da cevapsız kalıyordu, cevapsız kaldıkça da Sefil Ali'nin kaması gırtlağa biraz daha, biraz daha, biraz daha batıyordu. Kama ucuna eş bir kan çizgilenmişti, sivri sakal Çakmak Yahudisi'nin ak gömleğine kırmızılığını döküyordu.

Sefil Ali onu da görmüyordu.

"Sor! Bahadır sen sor! Bahadır sen sor dedim!"

"Kamanı çek de Sefil Ali... ölüyor. Ölürse..."

"Gebersin dürzü! Bunun yeri yok dünyada, yeri yok bunun!"

"Geberirse Serencam'ı nasıl öğreneceğiz?"

Serencam dedin mi Sefil Ali sel olsa dururdu; durdu da. Ama kamasının ucu hâlâ o patlayası gırtlakta, çekip almıyordu, patlasın istiyordu.

Sivri sakal Çakmak Yahudisi'nde ne ses ne soluk; gözleri camlaşmış, yüzü camlaşmış, sivri sakalı camlaşmadıysa eğer...

"Sor şuna Bahadır, vakit geçmeden sor!"

Çerçi'nin sesi diriltti Sefil Ali'yi; sivri sakal Yahudi'den başka şey görmeyen gözlerini açtı:

"Buldum Sefil Ali, içeridekilerden öğrendim. Bacımız aşağıdaki..."

Öte yanını duymadı Sefil Ali. Az önce sivri sakal Çakmak Yahudisi'nin girdiği kapıya atılmasıyla yürümesi bir oldu. Kapının sonunda bir merdiven hem aşağı iniyor hem yukarı çıkıyordu. Çerçi'nin sesi aşağıda dediği için Sefil Ali kulağında kalan sese uyup aşağı indi. Odaları açıp kapadı, açıp kapadı.

Açıp kapamıyor da alıp aşağı indiriyordu, rezelerinden söküyordu. Birinde dondu kaldı.

Ayakları dondu, elleri dondu, gözleri dondu... aklı dondu. Dili de donmuş olmalıydı. Sapsarı bir yüzün solmuşluğunda eriye eriye bir tek güzelliğiyle kalmış Serencam'dı odadaki. Yalnızdı. Giyinikti. Tek başınaydı.

Sefil Ali'ye 'ohhh' dedirtecek bir tek başınalıkta, üç dört mumun aydınlığına yanıyordu Serencam. Yukardan gelen gürültüleri duymamasının mümkünü olamazdı, duymamış gibiydi. Sefil Ali'ye ilkin, korkmamış, ama ondan beter bir durgunlukta bakmıştı. Sefil Ali'nin donmuşluğundan çözülmesi de sürdükçe sürüyordu; binlerce yılın binlerce zamanı doldurmağa yeter karları yağıyordu hiç kesilmeden yüreğine. Az daha yağmağa devam ederse karlar, yıkılıp altında kalabilirdi Sefil Ali. Bütün gücünü toplayarak:

"Serencam?" diyebildi. "Ben geldim."

İnanamadı Serencam. İnanmak imkânsız bir hayaldi, öyle sanıyordu. Sefil Ali'nin sesi de öylesine derindi ki... düş olsa bunca derinliği bilmezdi.

"Sen..?" dedi dili tutuldu onun da.

Bahadır Yüzbaşı'yla ötekiler geldiler de Serencam Serencamlığını bildi Sefil Ali Sefil Aliliğini; yoksa biri donmuşluğunda öteki dil tutulmasında, adım atıp da gözlerine görünenin sahi mi yalan mı olduğunu anlamakta zorlanıp duracaklardı. Yoldaşları geldiği zaman dahi varlıklarının gerçekliğine inanmakta hayli güçlük çektiler.

Fakat vakit dardı. Bahadır Yüzbaşı'nın da işkilleri vardı, "Durmayalım" dedi. "Burası Bizans'tır. Bizans'ta neyin ne olduğunu imparator da kolay kolay bilemez. Bakarsın Sır Kâtibi'nin uşakları sarar başımıza. Gidelim. Öte yanını evde bitiririz. Barak!. Barak nerde?"

"Geldik yüzbaşım!.. Çakmak Yahudi'si debelenip duruyordu, yorulmasın dedik de..."

Çerçi:

"Bitti mi işi?" dedi; budalalığından kurtulmak istercesine sormuştu. "Tamam mı?"

"Tamam!"

"Öyleyse koş Hasan'ı al, dolan gel kapıya" dedi Bahadır Yüzbaşı. "Kapıda buluşalım..."

Sefil Ali utanıverdi, ansızın, Serencam, bunca erkeğin arasında, yoldaşlarıydı ama olsun bunca erkeğin arasında, hemen yanı başındaydı ve bunca erkek, yoldaşları da olsa o Serencam yüzünden nasıl yandığını biliyorlardı.

Bahadır Yüzbaşı Sefil Ali'nin utanışını bir koluyla belinden sardı: "Hadi Sefil Ali!" dedi.

Aynı anda Çerçi de Serencam'ın yanına yanaşmış: "Haydi bacı!" demişti.

Dışarda en çok Hasan, Serencam'ın yüzünü görmek için çırpındı. Çerçi, çıkarken, eline geçen bir örtüyü Serencam'ın başına atmıştı, Serencam da sarınmıştı örtüye; olmasa bile karanlıktı ortalık, Hasan'ın çırpınışı zaten boşa çıkacaktı.

Herkes için için gülüyordu; keyiflerde, neşelerde boğulacak haldeydi. Bizans gibi bir yerde, arayıp da bulamadıkları bir serüveni yaşamışlardı, yüzlerinin; akıyla yaşamışlardı. Gâvur elinden alıp kurtardıkları bacıları yanı başlarındaydı, Sefil Ali kardaşlarının güveliğine kasılıyorlardı. Lâkin hepsi içlerinde kalıyordu.

Eve geldiklerinde boşanıverdiler; daha, kapıdan içeri adımlarını attıklarında Hasan bastı narayı: "Sefil Ali emmi bu narayı sen atacaktın aslında... yengemize ulaştığında atacaktın..." deyince gülmeyle başlayan boşanış kahkahalara döndü, onu da heyheylenmeler bastırdı.

Fakat Horoz Dede susturdu. "Yeter!" dedi hırıldadı; "Barak al şu sefili götür içerde elini yüzünü adama döndür, sakalını kes. Çerçi sen de gündüzden aldığın üst başı getir de giydirin herifi adama döndürün. Serencam bacı, kızım, içimizde tek kadın sensin, geç şu yan odaya, sen de... işte şöyle bir parça topla kendini. Topla ki nikâhınızı kıyayım."

İşte bunu kimse beklemiyordu; bekleyen bile bir nice zaman sonrasına hayalliyordu. Sefil Ali serseme döndü; Barak çekip götürdü de el âlem maskarası olmaktan kurtuldu.

Serencam, iyiden iyiye umudunu kestiği dünyaya yeniden gelmenin şaşkın esrüklüğündeydi; inanamaktan korkmuş, inanmaktan aklı bir yana kaymıştı. Horoz Dede'nin sözleri bir anda yüzünü kan kırmızısından pembeye indirip çıkardı; pembeyle kan kırmızısı arasında rengini bir türlü tutturamayan alacalı bulacalı seyrimeler bir süre devam etti. Horoz Dede'nin söylediği yan odaya giderken, onca erkeğin arasında bir yalnız kadın olmanın utanışı da değişik duygularına eklenince adımları kaçtı, kapıyı açmasıyla çıkması, yan edaya geçmesi bir oldu. Hızla kapadığı kapıyı bir gelen olmasın korkusunda bedeniyle tuttu, yaslandı sıkıca. Titreyiverdi her yanı. Dişleri birbirine giriyor, çeneleri kenetleniyordu. Gözlerini de yumduğu için göz gözü görmez bir karanlığın morardığı gözevlerinde dünya acayip morartılara dönüyor, dönüyordu. Dizleri çözülüverdi, kapıya sımsıkı yaslanmış bedeni kaydı, düştü olduğu yere, kayarak, yığıldı. Sesi soluğu kesildi bir ara, hiçbir şey duymaz oldu.

Bir yerlerde bir hamur yoğuruluyor, bir başka yerde tandırlar için için yanıyor, daha başka yerlerde ekmekler pişiyordu. İsler, dumanlar, sıcacık kül ateşleri, taze ekmek kokuları; yeni sağılmış sütün ılıması, tencereden taşmış yoğurdun ekşimesi, hamurun kabarması. Tandırlarda gevremiş yufkaların çıtırtısı, yağı alınmış ayranın yayıktan boşalışı lıkır lıkır. İneklerin danaların eve dönüşü, culfalıkların dokuduğu ak kıvrakların ipil ipil rüzgârlarda uçuşu; ninniler, İlâhiler, Dede Korkut masalları, Âşık Keremler, Köroğlu Destanları... demeler; Yunus Emre demeleri, Hacı Bayram Veli nefesleri, gömgök tere batmış bir gökyüzü... açılıyordu.

Kendine geldiğinde nefesi yeni doğmuş bir çocuğun nefesindeydi, öyle bir yabancılık çekti soluk alırken.

Horoz Dede'nin sözlerini de az sonra hatırladı. Kulağı birdenbire uğuldamıştı, o vakte kadar duymadığı sesler uğultular halinde kulağına dolmuştu, Horoz Dede'nin hırıltılı sesi: "Nikâh!" demişti.

Eli ayağına dolaştı bu sefer de.

O gün bugün Sır Kâtibi Bahadır Yüzbaşı'ya bir başka türlü bakar oldu. Sivri sakal Çakmak Yahudisi'nden kurtulmanın verdiği keyfe doyamıyordu her şeyden önce. Her hatırlayışında zümrütlerin yakutların hesabını da aklına getirirken çıkış yollarını aramanın sıkıntısı... yoktu artık. Zümrütler, yakutlar; onlarla birlikte elden alınmış Venedik altınları, Ceneviz gümüşlerinden nice bir sofra takımı tabak çanak, Firenk billurları, Çin işi kâseler... hepsi, hesabı kitabı düşünülmeden onundu; hem de sivri sakal Çakmak Yahudi'sini hatırlamak zahmetine katlanılmadan. Üniversitenin rektörü olan kayınbiraderine de: "Ne gerdanlığıdır bu?" deyip sormasını bilmişti rahatça; "Çakmak denilir üçkâğıtçının sözlerine sonunda rektör de mi kanmış, vay vay!" deyip eğlenmişti.

İşin en iyi yanı da Bahadır Yüzbaşı'nın o gün bu gün bir daha sivri sakal Çakmak Yahudisi'nden söz etmeyişinde idi. İkide bir başa kakarcasına herifin adını ağzına almıyor, baskını dahi nasıl gerçekleştirdiğini anlatmıyordu. Bir defa, o günlerde o da, gelmiş, Çakmak'tan söz etmiş:

"Yok artık" demişti; "Güveneceksen güven bize; Pazarlığımız tamamsa..?"

"Tamam!"

Sır Kâtibi için yeni bir şey değildi nasıl olsa. Bir vakitler, buna benzemese de bunun gibi bir pazarlığı sivri sakal Çakmak Yahudisi ile de yapmış değil mi idi? İti ite kırdırmak denirdi buna bu pazarda; günü geldiğinde, Bahadır Yüzba-

şı'nın sırtından da yeterince küpünü doldurduğuna kanaat ettiğinde, muhakkak ki bir başkası çıkacak ona da Bahadır Yüzbaşı'yı yok ettirecekti. Sonra yeni bir pazarlık, yeni güven gösterileri, yeni küp ağzı açmalar dolması için.

Bakarsın buna da gerek kalmayabilirdi; Bahadır Yüzbaşı'nın dediği çıkarsa Bizans Osmanlı'ya geçer, o vakit de dönerdi Osmanlı'ya. Bahadır Yüzbaşı gibi bir tanığı vardı orta yerde, birlikte çalışmaları vardı, Osmanlı'nın gelişini hazırlayan emeklere ter döküşleri vardı. Bunu düşündüğünde, İbrahim Paşa'nın oğlu Çandarlı Halil'i de gözden uzak tutmaması gerekeceğini hesaplıyordu. Bahadır Yüzbaşı, altı üstü bir yüzbaşıydı, Karamanoğlu'ndan kaçıp geldiğini bilen Osmanlı öyle bir Yüzbaşı'ya ne denli güvenirdi ki? Hâlbuki Çandarlı Halil, vezir oğluydu; günü gelince de yüzde yüz vezir olacaktı. Bahadır Yüzbaşı'nın: "Pazarlığımız aramızda kalmalıdır" demesine rağmen Sır Kâtibi bu yüzden Halil Beğ'e de yanaşmanın yollarını aradı.

Buldu da.

Kızları gerçekleştirdi tanışıklığı. Haftanın hemen her günü, değişik zenginlerin değişik köşklerinde konaklarında verilen sazlı sözlü akşam yemeklerinde kızların yakışıklı delikanlıları, yakışıklı delikanlıların güzel kızları bulup ayartması zor değildi; bulmaması ayartmaması zordu tersine: Çandarlı Halil Beğ de soylu bir Osmanlı oluşundan, Bizanslı delikanlıların çıtkırıldım davranışlarının aksine pek az gülen kara esmer yüzünün keskin çizgilerinden, eh, parasını da esirgemeyen cömertliğinden sık çağrılan, aranan, yolu beklenen soylular arasında yerini almasını bilmişti. Çağırılıyordu, aranıyordu, yolu bekleniyordu. Bir gece, Sır Kâtibi'nin üç kızı, üç ayrı tesadüflerde yoluna çıktı. Sır Kâtibi'nin çizdiği tesadüflerdi, Sır Kâtibi'nin düşünce ağında örüleceklerdi.

Sır Kâtibi bir zamanlar Bahadır Yüzbaşı'nın çıtlattığı bir hayalin peşine düştü o vakit. Kızlarından birini, üçünü verebilse keşke, ama yüzde yüz birini bir Osmanlı Beğ'ine gelin

etme sevdasında düşler görmeğe başladı. Bizans'ın sonu gelmişti sanki; Bizans yokluğunda kavrulup duman olmuştu, değilse bile, çürüyordu, çürümesini de kimse önleyemeyecekti. Öyle bir çürümenin pis dumanlarında alıştığı hayatı devam ettirecek çareleri aramak, insan olduğuna göre, Sır Kâtibi'nin hakkı değil mıydı?

"Aklını kullanmayana insan mı denir?"

Bu söz, öncüsü oldu Sır Kâtibi'nin; aynı zamanda güveni.

Oğlu için de düşündü; Bizans'ın sonu geldiğinde üç otuz paraya satsan kimsenin metelik vermeyeceği bir soylu oğlu olarak ortalıkta kalacaktı çulsuz. Elinden bir iş gelmezdi, gücü cebindeki parayaydı, cartı curtu babasının unvanındandı; bunlar da yok olduğunda ne yapacaktı? Bir Müslüman kızı...? Osmanlı'dan gelme bir gelin..? Bahadır Yüzbaşı'ya sorsa, acaba beğler soyundan bir kız almanın mümkünü bulunur muydu?

Gel gör ki soramıyordu bu kadarını. Ama bir gün sordu.

O gün, Üniversitede akla gelmedik bir öğrenci ayaklanması baş göstermişti. Hiç umulmayan bir sessiz saatti, öğle sonu. Aylardan haziran; haziranın da ilk günleriydi. Çoğu yemeğini yemiş, alışılmışının dışında ısınıvermiş havanın sürüklediği uykumsuluklara kaptırmıştı kendini. Üniversitede okuyan yabancı öğrenciler, kendi aralarında danışıp söyleşirken İlahiyat Fakültesi'nin bulunduğu yapının oralardan yerli öğrenciler harıl horul göründüler. Başlangıçta sekiz on kişiydiler, arkalarında da bir o kadar uymuş uymamışlar, belki seyirliğine sürükleniyordu. Yabancı öğrencilerin en kalabalığı da Mora'dan, aşağı adalardan gelenler idi; yedi sekiz Arnavut, bir o kadar Venedik'ten Ceneviz'den, onların yarısı kadar da Sırp, Macar. Hepsini toplasan bir İlahiyat Fakültesi'ni doldurur öğrencinin yarısı etmezdi.

Gelenler Sırplar'ı doğrulamış görünürken, yaklaştıklarında öncülerden birinin: "Bunlar! Bizim kesemizden okuyup bizim midemize ortak olanlar bunlar!" deyince ortalık

karıştı, Sırbı, Adalısı, Moralısı ayırt edilmez oldu. Bizanslı öğrencilerden duyan geldi, öteki fakültelerin öğrencileri de arkadaşlarının kavgasına katıldılar. Yabancı öğrenciler daha ne olup bittiğini öğrenemeden yerlilerden kıyasıya sopa yediler. Çoğunun kaşı gözü yarılmıştı; ağzı burnu kan içinde kalan az değildi; ayağı kırılan, kolu çıkan olmuştu. İlk şaşkınlık geçince de yabancı öğrenciler, kendilerini korumağı bırakıp karşılık vermeğe başladılar. Akşama doğru yatışır gibi olan kavga, gece yarısına doğru yenilendi, bir iki fakültenin camı çerçevesi, bir diğerinin kapısı bacası yakıldı yıkıldı kırıldı. Sabah, yerli öğrencilerin hepsi, ağız birliği etmişçesine fakülteleri doldurup kapıları kapattılar, yabancı öğrencileri içeri almadılar. Şehirdeki yabancılar, kendi soylarından olan öğrencilerin yanında yerlerini aldı, Üniversiteyi sardılar. Ne hocalar içeri girebiliyordu ne içerdeki görevliler dışarı salınıyordu. Rektör, görünmez olmuştu. Şehir kaynamağa başladı.

Üç gün sürdü.

Dördüncü günün sabahında rektör, yerli öğrencilerin ne istediğini anlamak için temsilcilerini çağırdı. Oturup konuştular. Ne öğrenciler ne istediklerini biliyordu ne de rektör, o güne kadar görülüp işitilmemiş olan bu acayip ayaklanmaya elebaşılık edenlere nasıl bir ceza verebileceğini... Hoş, elebaşıların da kim olduğu bilinmiyordu ya; yerli öğrenciler hep birden elebaşıydı, elebaşı olduklarını söylüyorlardı. En sonunda dediler ki:

“Bu yabancılar, burda, bizim üniversitemizde bizim paramızla okuyorlar, yiyorlar içiyorlar; bizden öğrendiklerini bize karşı silah olarak kullanıyorlar. Onlara verilen haklar bizden fazla... bunlar önlenecek; yabancılıklarını bilecekler, el üstünde tutulmayacaklar...”

“Ama el üstünde tutan yok ki onları...” diyordu rektör, sözü, gürültülere karışıyordu.

Bizans’ın aydın geçinenleri de öğrencilerden yana olmuş

lardı; yabancılara tanınan haklara karşı olduklarını belirtiyorlardı; yerli öğrencilerin ayaklanışını soylu bir davranış olarak alkışlıyorlar, masum öğrenci hareketleridir, diyerek çağdaş bir davranışın örneği görüyorlardı. Şehirdeki yabancılar da, ki çoğu zengin kişiler idi, kendi soylarından olan öğrencilerden yana çıkınca, rektör iki arada bir derede kaldı, imparator Hazretleri Avrupa'daydı, Saray'ın ileri gelenleri kesin bir tavır almaktan korkuyorlardı, Sır Kâtibi ise kayınbiraderine: "Rektör sensin" diyordu; "İmparator Hazretleri de burada olsalardı böyle diyeceklerdi sana. Şimdiye kadar bana sormuyordun? Şimdiye kadar işine karışana kafa tutuyordun. Başka ne diyebilirim ki. Ama, bana kalırsa, hani ne düşündüğümü soruyorsan yani, akıl vermek gibi olmazsa sevgili kayınbiraderim, oyala!. Bizimkileri de oyala yabancıları da. Oyalamak her zaman işe yarar..."

"Ya sürüp giderse? Ya baş ağrıtıcı hâle gelirse? Ya içinden çıkılmaz durumlara düşürürse bizi?"

"Oyala! Oyalamak bir yöneticinin en büyük başarısıdır."

"Ya sonunda..?"

"Oyala!"

"Canım oyalamanın da bir sınırı vardır. O sınıra gelinirse..?"

"Oyala! O sınırı da oyala!"

"Sen delisin!"

"Belki. Ama aklını kullanmasını bilen delilerdenim. Bana kalırsa Bizans bitiyor. Ve sevgili kayınbiraderim batan bir geminin yolcusu olarak kurtarıcı gemiye el etmek delilik değildir diyorum. Bir de böyle düşünsene. Batmış bir Bizans'ta neyin rektörü olursun ki? Diyelim ki kaçabildin? Nereye? Yabancı öğrencilere kötü davranırsan kaçabileceğin ülkelerin sayısı da azalmış olmaz mı?

"Kaçmak? Öyle bir günün geleceğini mı düşünüyorsun? Sen mi? Sen de mi?"

Sır Kâtibi, Bahadır Yüzbaşı'nın üniversitede patlak vere-

bilecek bir ayaklanmadan söz ettiği günden bu yana inanmaya inanmaya inanır olduğu sözü söyleyiverdi:

"Sevgili kayınbiraderim, senin üniversitende böyle bir ayaklanmanın olacağını daha önce söylemiş olsaydım ne düşünürdün acaba?" dedi; "Sanırım az önceki gibi sorardın. Gelecek günlerdeki yerimizi düşünmenin vakti geldi bana kalırsa. Kayınbiraderimsin. Kız kardeşimin acı çekmesini istemem. Osmanlı kökümüzü kemirirken..."

"Açık konuşsana sen!"

"Beni bırak da öğrencilerine bak sen. Bir şeyler söylüyorlar. Bir şeyler söyletiliyor daha doğrusu... Bundan daha açık konuşma olmaz."

O günün ertesinde bu sefer de yabancı öğrenciler hır çıkardı. Görünüşte, bir önceki davranışların cevabı idi. Liman işçilerinden, ayak takımı arasındaki baldırı çıplaklardan, kalabalığa karışmış işsiz güçsüzlerden de aralarına katılan olmuş, üniversite savaş alanlarına dönmüştü. Venedik Balyozu, Ceneviz elçisi, şehirdeki yabancıların ileri gelenlerinden seçilmiş aracılar elbirliği edip araya girdiler de olayları yatıştırır gibi oldular.

Rektör kötü kötü düşünmeğe başladı.

Sır Kâtibi ise konağında görenin gözünü kamaştırır bir ziyafet verdi. Çandarlı Halil Beğ baş davetlisi idi. Kızları Halil Beğ'in çevresinde bir pervane. Sır Kâtibi oğlunu bir Bahadır Yüzbaşı'ya bir Halil Beğ'e tanıtma çabasından terlere bulanmıştı. Bir ara Bahadır Yüzbaşı'ya: "Üniversitedeki olayların durması için, aracı olarak karışsam, daha güçlü olmaz mıyım?" diye sordu. "Öğrencilere söz geçirir bir kişi olarak da İmparator Hazretleri'nin yanında..?"

Bahadır Yüzbaşı kıs kıs güldü, sözünü kesti: "Daha sıkı olaylarda" dedi; "Kimsenin önlemeğe güç yetiremeyeceği olaylarda göster kendini... sırası geldiğinde söylerim."

Sözünü bitirir bitirmez de bir kese altını kimseye fark ettirmeden Sır Kâtibi'nin cebine aktarmıştı: "Kusura kalma-

yasın, gelirken eli boş geldik, bizde töredir; yemeğe çağırana eli boş gidilmez de...” deyip savuştu.

Bahadır Yüzbaşı’dan aldığı ilk kese değildi bu, ama Sır Kâtibi, elinde olmadan keseyi yokladı; doluluğunu ölçtü parmaklarıyla, içindekini kestirirken gülümsedi.

Gece yarısı, yeyip içip sarhoşlayan konukları kapıdan geçirirken de Sır Kâtibi Bahadır Yüzbaşı’nın kulağına eğildi. İyice sarhoştu. Sarhoşluğundan güçlenerek bütün gece sormak istediğini sordu: “Yüzbaşım, şu bizim delikanlıya... oğlumu tanımış mı idin? Yakışıklıdır. Acaba bir Osmanlı Beğ’inin soyundan kız alsak mı ki..?” Sarhoşluğundan aldığı güce rağmen yine de kolay soramamıştı, Bahadır Yüzbaşı’nın gözlerine bakmak istemiş bakamamıştı.

Bahadır Yüzbaşı şaşmadı, terslenmedi de. Sadece: “Osmanlılar Müslüman olmayana kız vermezler” dedi. “Çok istiyorsan... bir yolunu ararız...”

“Olur mu?”

“Olmasına olur da... belki, oğlunun din değiştirmesi gerekir... Müslüman olursa eğer... belki... hele o günler yaklaşsın dostum, yaklaşsın hele, sıkma canını sen.”

Sır Kâtibi’nin ağzı açık kaldı. Gayrı inanamayışından gayrı inandığından. Bütün gece Müslümanlığı düşündü. Din değiştirmenin nasıl bir iş olduğunu. Eskimiş gömleğini çıkartıp atmak, yerine değişik dokumalarda bir yenisini giyinmek gibi bir şey mi idi acaba?

“Ha ooo ha bu” dedi uyumağa çalışırken; “Beni dünya ilgilendiriyor. Budala oğlumu ilgilendiren de sadece benim.”

Karısı uyumuş mu idi acaba?

Kalkıp karısının odasına gitmek istedi. Damarlarına çöken bir uyuşukluktan kımıldayamadı.

Az sonra da horladı.

Sefil Ali'nin düşleri Horoz Dede'nin aceleye getirdiği nikâhı adam gibi bir toy düğünle süslemeye idi. Elde avuçta bir şey olmadığını düşünmüyor, düşlerindeki düğünü, neredeyse Murad Beğ'in Beğ Konağı düğünlerine eş, daha bir sıktı mı kendini o düğünlerin de üstesinde bir düğünde allayıp pulluyordu. Görenin ağzını açık bırakacak, katılanın parmağını ısırtacak bir düğün? Ne ile olur hay Sefil Ali?, deyip kara düşüncelere dalıyorsa da çok sürmüyordu. Olurdu. Hele bir düğüne soyunsun; hele bir Edirne şehri görünsün uzaktan ki Serencam'a şöyle bir dinlenme fırsatı bulabilsin önce..

Gelgelelim Serencam'ı hangi eve götürecekti? Toy düğün bir yana, o günece aklına dahi getirmediği bir dört duvar içini nerede bulacaktı? Hadi buldu diyelim bir kadın kuru bir dört duvar içinde nasıl dinlenecekti? Halısı mı kilimi mi, sediri mi sekisi mi?. Bre bunun örtüsü, yatağı yorganı?. Bre bunun kabı kaçağı, ocağı bucağı?. Nerde pişirecek nerde yiyecektin? Neye sarınıp yerde yatacaktın?

Düğün şöleniyle toyuyla bir erişilmez düş bulutu olup kararıyordu gözlerinde; aklı bunaldıkça bulanıyor, ciğerlerinde nefes yerine çöllerin kumları esiyordu.

Serencam bir susmuş heykeldir yanı başında.

At yürüyüşünde uzadıkça uzayan Edirne yolu, eylül güneşinde yorgun düşmüş tarlalar, bağlar, bahçeler, nice bir zaman gittiğin halde pek insan yüzü göstermeyen yalnızlık Serencam'ın susmuş heykel sıkıntısını daha bir artırıyordu. Başının içinde ağrılar dinmek bilmiyordu. Başlangıçta bu

pek birdenbire gelen umulmadık nikâh, alışamadığı bir utanışı da beraberinde getirmişti. Kaçırılışının, budala kuşların bönlüğüyle o kaçırılışa kuzu kuzu gidip teslim oluşunun, arkasından da ne olacağı bilinmez bekleyişlere hapis oluşunun çileleri, artık umudunu yeyip bitirdiği bir akşam üstünde sona erince, sona erip de neredeyse unutur olduğu Sefil Ali'yle burun buruna getirince ayak parmaklarından saç tellerine bir anda inip çıkan bir ısıcaklık bedenini tüketmişti; ya eritmiş yahut sıcağında dondurmuştu, ondan sonra da bedeninde çözülmesi zor bir katılık bırakmıştı. Bir ikisini hiç tanımadığı, bir kaçının yüzünü sorsalar şimdi bile hatırlayamayacağı onca erkeğin arasında açın ekmeğe koşturuşu misali nikâha diz çöktürülmesi ise bir parçacık canlılığını da utanışın boyasına boyamıştı. Ne Konya'yı, ne zindanda ölmüş babasını, ne de babasının öldüğü Konya'da beklemeğe ahdetmiş anasının babasından da Konya'dan da çok uzaklarda yok yere ölüşünü düşünüyordu. Kutsal vasiyettir, dediği babasının ölüm öncesi sözleri de o sırada pek o kadar önemli görünmüyordu gözlerine. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu kestirecek bir vaktinde değildi ki zaten; zaman, bir koca deniz haline gelmişti, Serencam'ı içine almıştı, öyle bir denizde ılık ılık yüzüyordu bedenini alıp götüren katılıklarla.

Hayal meyal aklında kalan bir söz, Sefil Ali'nin nikâh sonu söylediği: "Edirne'de acısını çıkarırız Serencam; öyle bir toy düğün eyleyeceğim ki, geçmişi unutturacak" deyişi bir küçük umuttu. Umut muydu değil miydi onu da bilmiyordu ama, çok uzaklarda yanışıyla çöl yalnızlığını unutturan bir damla ışık gibi görüyordu. Mesele düğün değildi, toy şenliği değildi... artık onlardan o kadar uzak görüyordu kendini; mesele, Sefil Ali deyip bildiği eri olmuş şu kişinin, bundan önce geçmiş günlerinin karanlığını aydınlatabilecek bir pencere olmasıydı. Baktı mı Serencam o pencereden bir daha güvensizlikler görmemeliydi. İsterse çırılçıplak bir dört duvar içinde olsun, kerpiç merpiç, toprak sıvalı olmasa da

razı; ne var ki başını sokabilsin, içinde oturabilsin, dıştan gelecek kötülüklere karşı korunabilsin. Bir dilim kuru ekmek de getirse Sefil Ali, değil mi ki Serencam için getirecektir, değil mı ki o dilimi Serencam için kazanmak uğruna yorulacaktır... yeter; yetişirdi.

Ya öyle bir dört duvar içi de bulamazsa? Ya bütün varlığı şu akındaki at ile eyeri olan bir adam başlarını sokacak bir dört duvar içinin ne olduğunu bilmiyorsa?.

Baktıkça yüzüne gülümsemekte bir yüz görsün istiyordu Sefil Alisi ama ona da güç yetiremiyordu. Gönlünde bir küskünlük vardı, neye olduğunu kestiremiyordu; bedeninde o çözülmemiş katılıkla birleşince küskünlüğü, yüzünü güldürmez ediyordu.

Sefil Ali de bütün bütüne bunalıyordu. Edirne'ye girdiklerinde taş gibi bir soluk soğuya soğuya gelip gırtlağında hörelendi Sefil Ali'nin. Bundan sonra düş de kuramazdı artık. Edirne, düşlerin sonu idi. Uyanılacak, uyanmış insanların ne yapması gerekiyorsa onların yapılması gerekecek şehir idi. Bu şehirde de bildiği tek yer, taa başlangıçta Çerçi ile birlikte ayrılmağa karar verdiklerinde bu şehirden, çerçilik yapmağı düşündükleri gün oturdukları o terkedilmiş ev idi. Onca zamandan sonra, onca kelle koltukta geçmiş ölümlerden dirimlerden sonra gel sen Serencam'ı öyle bir örene götür; Osmanlı'nın Murad Beği'nin uğrunda canını esirgemeden vura kıra dal çık, dön dolaş var gel böyle bir yıkıntıya getir Serencam gelini. Ya durağı Cennet olasıca Minnet Beğ de bırakmamış olsaydı o öreni ne yapacaktı Sefil Ali?

Serencam, Edirne'ye girdiklerinde bir, bir de bir takım sokaklara girip çıkıp sonunda dış görünüşü bir hayli kötülemiş bir evin önünde durduklarında Sefil Alisi'nin durup dururken yaşlanıvermiş olduğunu gördü. Konya'da gördüğü tanıdığı Sefil Ali değildi ya daha bir kaç ay önce hiç akılda yok iken nikâhlanıverdiği Sefil Ali de değildi. Birdenbire soğlayıvermiş iki çapaklı gözkapağının kabardığı, pörsük pörsük

kabardığı bir yüz, dökülüyordu baktıkça. Sesi de ondan beter: "Şimdilik şuraya girelim" dedi; "Başımızı sokalım da.. Allah kerimdir. Ne de olsa baba ocağı sayılır, öyle bir şey. Yarın... elbet bir iyisini buluruz; ararız canım. İn hele, atla giremezsin."

Serencam atla girecek değildi zaten; girmeği düşünmemişti bile. Sıvasız, kimbilir kaç yıldır insan eli değmemişe benzer duvarları yol yorgunu olmayana dahi hüzün verir bir ev. Bahçe kapısının saçağı az dokundun mu omuzuna düşecek gibi duruyordu. Değil at ile, şaşıp yanılsan da yayan girerken bir yanına dokunsan tepene yıkılır sanırdın. İçerisi acaba nasıldı?' Börtü böcek mi kovalamaca oynamakta, sıçanlar mı cirit atmaktaydı. Herhal örümceklerden de geçilmiyordur. Buna rağmen Serencam'ın içinde bir beğenmezlik duygusu yoktu. Aksine ev ile yeni gelinliği arasında, hatta uğrun uğrun sevinmiş bir ilinti buluyordu. Sanki bundan sonraki hayatına uygun düşecek bir ev; sanki bundan önceki hayatının aynası gibi sırıtacak bir dam altıydı. "Ben bunu bir hale yola koyarım; ev kılığına sokarım" da diyemiyordu, demek gelmiyordu içinden. Ancak, geçmişiyle geleceğine benzettiği evi, geçmişiyle geleceğini seyredercesine seyrediyordu.

Sefil Ali Serencam'ın bir türlü canlanmayan heykel susuşundan büsbütün çöktü. O anda kahredici bir ateş alevleniverseydi ayaklarının dibinden, o alevlere çoktan yanacaktı. Kırık dökük, bir yanı yıkık bir konak gibi Serencam'ın attan inmesine yardım ederken, ayaklarının altından alevlenmesini istediği ateşi bekliyordu aslında.

Kapıyı açtı gönülsüzce, açılmadı.

Daha bir kötülendi.

Artık vaktini unuttuğu o ayrılış gününde kapıyı açık bıraktığını sanıyordu, ittiğinde de açılacağını sanmıştı. Açılmayınca içerisine birinin gelip yerleşmiş olduğunu düşündü. Bir de bu çıkarsa başına var ispat eyle ki bu ev benimdir diye!

Kime? Ne için? Nasıl ispat edecekti? O vakte kadar Serencam'a ne diyecekti?

Kapının tokmağını da gönülsüzce çaldı. Ter içinde kalmıştı. Sırtından aşağı akan terin aşağılarda bir yerde birikip, gölcükler oluşturduğunu, Serencam'ın da o gölcüklere bakıp durduğunu düşündükçe dizlerinin bağı kesiliyordu.

Kapıyı bir yaşlı kadıncağız açtı. Yüzü sıkma tülbent çerçevesinde yumucuktu, güzel güzel gülümsüyordu. Sefil Ali'ye batan bir ferahlık verdi; "Kimsin sen teyze?" diye sordu. "Bu evde ne ararsın?"

"Evi beklerim" dedi kadıncağız.

"Kimin evidir, bilir misin de beklersin?"

"He ya bilirim, evlat. Bilmesem neden bekleyim?"

Korktu Sefil Ali. Koca bir Edirne şehrinde meydanların ortasında kalmış sandı özünü. Bir özü olsa üşümeyecekti belki, yanında nikâhlısı bilip getirdiği Serencam'ın da aynı meydanlarda açıklarda kaldığını sandı. Koca bir şehir halkı gözünü açmış yalnız ikisini seyrediyordu. Gözlerini yumdu kör etmesine. "Kimin evidir ki?" diye sordu.

Kadıncağız değişmeyen gülümsemelerde Serencam'a çevirdi gözlerini. "Kızım girsene içeri yavrum, yorgun görünürsün. Ev kimin olursa olsun, madem çalmışsın kapısını girip içeriye dinlensene a yavrum!"

"Teyze kimin evidir bu ev dedim sana?"

"A yiğit oğul neden bağırırsın kulağımın dibinde, duyduk dediğini duyduk ya... gelin içeri girin, atınızı çekin bahçeye. Bahçe dediysem, eh, atlarınızı alır, ağaca bağlarsınız, hadi hadi, durmayın. İçi dışından eyidir. Sefil Ali derler bir yiğidin olduğunu söylerler. Kimdir bilemem ama sizi içeri aldığım için de kızmaz herhalde. Müslüman'ın evi Müslüman'a her zaman açıktır, yavrum, girin!"

Sefil Ali bu sefer de kulaklarına inanamadı. Bütün kötülenmesi, bütün ölülüğü ters yüz olmuştu. Az önce yaşlanıvermiş olan yüzü yorgun argın bir gençliğe koşturmuştu.

Dönüp geriye, Serencam'a, "Duy işte! Duydun ya! Bu ev kimin eviymiş? Sefil Ali'nin evidir dediğini duydun mu?" gibilerden soru üstüne soru serpeleyecekti. Atların gemini almasıyla birlikte içeri çekmesi bir oldu. İçeri girdiğinde de şaşırması...

Küçük bahçe bakımlıydı. Ateş çiçekleri, ateşini söyündürmüştü ama dizi diziydi. Bir yan küpe çiçeklerinin henüz kırmızılığında, bir yan fesleğenlerin yeşil sarılığında. Bıraktığı gün bu bahçe çalı çırpılardaydı, karanlıktı, nemlerde kararmıştı, sesini kısmıştı. Şimdi ise şakıyordu kör olmayası!

Asıl Serencam'ı sardı evin içi. Kadıncağız dayamış döşemişti elinden geldiğince. Lâkin bu bir yaşlı kadın dayayıp döşemesi olamazdı. Epeyce varlıklı birinin kesesi ağzını açmış, epeyce genç gelin eli kıyıya bucağa allı yaygılarını yaymıştı. İlkyaz nefesleri alan bir ev içiydi, Sefil Ali'nin Çerçi'yle birlikte düşüne düşüne kararttığı o ev içi gitmiş, yerine gençleşe gençleşe can bulmuş bir başka ev içi olanca diriliğiyle gelip oturmuştu, yerleşeli de hayli zamandır olmuştu. Sefil Ali aptallaştı. Serencam'a bakmak istiyordu göz ucunda, gözleri evin içinden ayrılamıyordu.

Kadıncağız ilk adımda iki çanak ayran getirdi. "Açsanız da eyi gelir, yorgun iseniz de" dedi. "Şimdi kim olduğunuzu deyin bakayım. Nerden geldiğiniz, ne aradığınızı deyin. Durucu musunuz bu Edirnemiz'de gidici misiniz? Az biraz durucuya benzersiniz? Kimlerdensiniz?"

"Sefil Ali benim teyze... sağ olasın, evin içine eyi bakmışsın, az kala tanımayacaktım."

Dediğinde kadıncağızın eli ayağına dolaştı. "Vay neden haberim olmadı, nasıl olmadı" dedi dolandı. "Şimdi ben ne diyeceğim? Nasıl bakacağım yüzünüze? Hazırlığım da yok ki önünüze dolu aş koyam. Neden bilememişim, nasıl bilememişim? Bağışla yiğit oğlum, bu da herhal gelinimiz olmalı, yorguna benzer, Allah'tan iç odayı hep hazır tutarım, kızım geç de dinlen içerde" diye dolana, bir oraya bir buraya

girmekten helak oldu. Serencam'a karşı Sefil Ali kubardıkça kubarıyordu; içten içe. Hâlâ dönüp yüzüne bakamıyordu ama bakmış gibiydi. Serencam'ın bu karşılanıştan, bu beklenmedik ev içi döşemişliğinden memnun olduğunu hissediyor bu da Sefil Ali'ye yetiyordu. Sedire yarım yamalak oturmuştu, dizlerinin yarısı dışardaydı. Topladı, gerdi, uzattı. Sırtını, yastığı da devirip duvara dayadı, börkünü yarım yıkıp saçlarını kaşıdı. Derince bir nefes aldı. "Geç içeri ki odaya da biraz rahatla Serencam" dedi. "Teyze nasıl olsa bir şeyler hazırlamıştır, çok yorgunsun, dinlen!"

Serencam, Sefil Ali'nin gözkapaklarındaki gencelmeyi süzüyordu farkında olmadan. Sefil Ali'nin gencelmiş sesi, Bizans'tan bu yana üzerinden atamadığı katılığa karıştığında, ilk defa oynak yerlerinde bir ilkyaz filizlenmesinin kıpırtısını duyar gibi oldu. Bakışları baygın baygın ayrıldı Sefil Ali'den, evin içine indi bir daha. Kısık sesi: "Yorgun sayılmam" dedi. "Bohçaları getir de, içindekileri çıkarayım. Pek bir şey yok ama olsun..."

Sefil Ali: "Yarın da yaparsın hele sırası mı?" dediyse de dinletemedi. İyice yayıldığı sedir, sırtını gevşek gevşek dayadığı duvar gözlerinde bir ince tütün olmuş tütmekteydi. Kalkmağı hiç mi hiç istemiyordu. Lâkin Serencam'ın sözüne karşı durmağı düşünmedi. Kalkacağı sırada da, yan odayı derleyip toplamağa gitmiş olan kadıncağız döndü, alı al moru mor: "Bak hele unutup gittim yiğit oğlum" dedi; "Senin için bir haber bırakıldıydı..."

Sefil Ali yarım aldırmazlıklarda bakıp: "Ne haberi?" diye sordu; "Kim bıraktı?"

"İbrahim Paşamız. Nasıl oldu da unuttum?"

"İbrahim Paşamız mı? Ne vakit?"

"Dur oğul, ben senin gibi genç değilim, aklım da yaşlanmış, tez dolanır... Derleyim toplayım hele..."

"İbrahim Paşamız'ın..?"

"Oğul dur dedik sana a canım dur dedik. Bu ev... yok İb-

rahim Paşamız... bu evin dayanıp döşenmesi için beni saldı... salmış yani ben bir yoksul kadınım, İbrahim Paşamızı ne bilirim? Beni bir tanıdık yolladı. Evin parası pulu, ordan gelme. Bak hele bana sanki parayı pulu soran olduydu. Senin oğul, senin gelip yerleşmene hazır tutmalı denildi. Geldiğinde de durmayıp İbrahim Paşamızı bulman gerekirmiş, diyen dedi işte. Ne beyim, sen de doğru dürüst gelmedin ki a oğul; bacadan düşsen böyle gelirdin... Şimdi sen gitmelisin. Ben gelin kızıma bakarım, dinlendiririm."

Sefil Ali'nin aklına bin bir tuzak geldi bir anda. Geldi geleli de ilk defa Serencam'a kuşkularda baktı. Ama az sonra utandı bakışından. Edirne'deydi, kendi evindeydi, burada o düşündüklerini yapmağa yeltenecek kimse çıkamazdı.

Kalktı.

Üstünü başını süpürdü.

Serencam: "Bu kılıkta İbrahim Paşa'ya gidilmez" dedi. "Eyisini giyin."

Bir anda eve sahip olmuş, erkeğine sahip olmuş bir ses, evin içini doldurmuştu. Sefil Ali uydu. Ocağın kazanı ateşe kondu, su kaynatıldı. Sefil Ali, açıkçası, kaynamış sıcak sularda yunmağı düşünmüştü, gelgelelim, İbrahim Paşa'ya gitmek için değil.

Yunup arındıktan, saçını sakalını düzene soktuktan, üstüne de Bahadır Yüzbaşı'nın nikâh armağanıdır deyi verdiği üst başı giyindikten sonra Serencam, Sefil Ali'nin Konya'daki Sefil Ali'den daha alımlı bir yiğit olup ortaya çıktığını gördü. "Yoksul, bakımsızlık düşkünüymüş meğer.." diye düşündü. Ahdetti yemin etti; Sefil Ali dönünceye değin su kaynatıp yunacaktı, erinin dönüşüne yunmuş arınmış bir gelin yüzü gösterecekti: "Acep o da benim gibi mi düşünür? Yoksul Serencam, meğer bakımsızlıktan kuruyup kabuğuna girmedeymiş mi der ki.?"

Sefil Alisi evden çıkar çıkmaz aklına koyduğunu yaptı.

Sefil Ali ise evden çıktığında Edirne'nin sokaklarını ken-

dinin olmayan adımlarda yürüdü. Edirne'nin sokakları eski Edirne sokaklarıydı; taşından toprağına, tozundan çerine çöpüne yıllar yılı ezber bildiği sokaklar; her köşebaşı bir tanıdık yanıyla yüzünü gösteriyor, her dönemeç çoğu zaman alışkını olduğu girintisini çıkıntısını Sefil Ali'nin gözlerinden kaçırıyordu. İnsanlar, muhakkak ki, eski insanlar değildi. Ne sokak aralarında karşısına bir Minnet Beğ çıkacaktı birdenbire ne de cami önündeki alanda İne Beğ kalabalığı sıyıra sıyıra gelip omuzuna dokunacaktı. Onların yerini daha genç bedenler almıştı, daha hoyrat yiğitler dolanıyordu; beğ yürüyüşünde adım atanlarda ise eskilerin düşünen ağırbaşlılığı yerini acayip bir tezlenmeye bırakmıştı... sanki, bir yerlerde devrilmiş bir dünyanın doğrultulmasına gidiyorlardı, vaktinde yetişmezlerse dünya üstündekileri altına alacaktı.

Buna rağmen Sefil Ali Edirne'nin sokaklarını o günece sevmediği kadar sevdi. Evinde Serencam'ı beklemese, İbrahim Paşa'nın çağrılışı olduğunu bilmese bu sokaklarda bir başına dolaşabilirdi; dolaşabildiği müddetçe de sabahı akşamı fark etmezdi.

Edirne'de eskiden, on kişiyle de yürüse bu sokakları tek başına olduğunu duyardı hep; şimdi, tek başınaydı, on kişinin, yüz kişinin, bin kişinin doluluğunu taşıyordu. Bir kendi gözleriyle bakıyordu yanına yöresine bir... Serencam'ın gözleriyle. Farkına vardığı zaman da utanmış gülümsemeler yüzünü yalıyordu. Bunca yaşın adamı olduktan sonra sen var gözlerine bir de Serencam'ın gözlerini katık et!.. Ama güzeldi. Edirne de güzeldi. Evler artık boş değil.

Ağaçların yaprakları kendi başına pırpırlanmıyordu; rüzgârlarla içiçeydi, esintilerle gönül gönüleydi.

Eylül ayı bütün hüzünlerinden sıyrılmış bre! Böylesi bir güz görülmüş müdür şimdiyece?

İbrahim Paşa'nın yanına vardığında Edirne neyi var neyi yok, hepsini, Sefil Ali'nin gönlüne doldurmuş, bir kibrit çakması noksandı ki yangını başlara. Başlarsa eğer bu yangın

Sefil Ali'nin kanatlanıp uçması olurdu.

İbrahim Paşa'nın yanında sımsıkı kapandı. İçindeki sandık sandık güzelleşmelerin kapaklarını açıp İbrahim Paşa'nın eline yüzüne konmasından korkmuştu. Böyle bir durumda yoksullaşıverirdi Sefil Ali, onun yerine İbrahim Paşa onca zenginliğe konardı. Sefil Ali o anda, bin güçlükle kavuşmuş olduğu o zenginliğin bir başkasına konmasını istemedi. Cimrileşti.

İbrahim Paşa avdan gelmişti. Yorgundu. Epeyce de zayıflamıştı. Yüzünden belli etmese de, gözlerinde köklenmiş bir hastalığın sarı çiçekleri uçuşuyordu, onu saklayamıyordu. Alnındaki üç kırışık, üçü de birbirine girmişti, Sefil Ali'nin görmediği zamanlarda çatallanmış olmalıydı; ikisi kabarık, biri derinlemesineydi. Paşa'yı, yorgunluğunda hastalığın da ötesinde bir üçüncü derde çekip götürüyordu alın çizgileri. Konuştuğunda sesi de öyle bir üçüncü derdin titremesinde olduğunu gösterdi: "Çok oldu görüşmeyeli" dedi. "Zaman kötü Sefil Ali; beğ paşa demiyor, er eren dinlemiyor, getiriyor mühürünü adamın alnına kazıyıveriyor. Seni bilmem ama biz de az çekmedik. Doğu demedik Batı demedik; çok şükür, alnımızın akıyla geri geldik gittiğimiz yerlerden. Lâkin zaman bizi bize bırakmadı. Artık, ava gidecek vakit bulabiliyoruz. Murad Beğ sevmiyor. Gel gör ki sevmek başka uymak daha başka; gelenek gelenektir. Sen nasılsın bakalım? Uğurlu olsun, nikâhlandığını duyduk. Biz de elimizden geleni yaparız artık... yaparız da... düğün ne vakit? Yakın mı?"

Soruyor, cevap beklemiyordu. Sanki İbrahim Paşa'nın da bir yerlerde devrilmiş bir dünyaya yetişmesi gerekliydi, dışarda gördükleri gibi. Zaten sorduklarına da pek kolayına cevaplar verecek halde değildi Sefil Ali.

İbrahim Paşa: "Düğünü biraz ırak tut oğul" dedi. "Irak tutuşun senin için eyi olacak. Murad Beğ'in düğününe denk getirelim derim ben..."

"Murad Beğ'in düğünü mü?"

Sefil Ali'nin gönlünde fırtınalar esti. Murad Beğ gibi biri, daha yeni oğlu olmuş iken hemi de, oğlunun anasının üstüne bir daha mı evlenecekti?

"Murad Beğ'in düğünü evet Sefil Ali. Eyi ki vaktinde geldin de yetiştin. Sizin için de bir gezmek olur. Derim ki, düşünürüm ki, sen de gelinimiz de İsfendiyar Beğliği'ne gideceksiniz arasına katılasınız. Murad Beğ'e gelin ordan gelecek; İsfendiyar Beği'nin kızı gelinimiz olacak, inşaallah, Alıp gelesiniz. İki düğünü bir edelim. Murad Beğimiz'in düşündüğü de budur Sefil Ali. Bize çok emeğin geçti, hakkındır."

Söylenenlerin hiçbirini düşünmüyordu Sefil Ali; Murad Beğ'in ikinci evlenişini aklı almıyordu. Sanki kendisiydi Serencam'ın üzerine evlenmelere kalkışan, sanki kendisi Serencam'ın sevgisini bir başka kadınla paylaşıyordu, paylaşmalara kalkıyordu. Böyle bir düğüne katılmak gelmedi içinden, nasıl söyleyeceğini bilemedi.

"Murad Beğimiz'in kadınına ne oldu?" deyiverdi. "Şehzademizin anasına ortak mı getireceğiz?"

Bir tuhaf baktı İbrahim Paşa. Gözlerini kaçırdı Sefil Ali'den:

"Şehzademizin anası sizlere ömür" dedi. "Tanrı'dan gelen can Tanrı'ya gider eninde sonunda; bünyesi zayıf bir hatun idi, çok zor bir doğum yapmıştı."

Sefil Ali'nin gözleri yaşardı nedense. "Durağı Cennet ola" diye mırıldandı.

İbrahim Paşa bir küçük kese uzattı Sefil Ali'ye:

"Al. Hazırlığınızı görün" dedi. "Murad Beğ'in gelin alayındakiler ona göre giyinmeli. Şunu da gelinim için benden bir armağan olarak götür Sefil Ali. Sağlığı yerinde mi? Çakmak Yahudisi'nin eziyet etmediğini duydum; bununla atlatmış olalım."

İbrahim Paşa çok içten konuşuyordu; öz oğlu Halil Beğ ile öz gelini için de bundan öte düşünüp konuşamazdı herhalde. Bu yüzden verilenleri aldı Sefil Ali.

El öpüp çıkarken de bir buruk düşünce gelip aklını çeldi:

"Bizim ömrümüz hep yollarda mı geçecek? Durup oturmak yok mu bize Tanrı'm? Neden..? Hamurumuzu mu yanlış yoğurdun?"

Edirne yine o Edirne'ydi.

Sefil Ali Serencam'a gittiğini bilen adımlarını pek sevdi.

Çerçi işini sevmiyordu.

Gelgelelim Bahadır Yüzbaşı'nın bir dediğini de iki etmiyordu; bir dediğini iki ederse bu sefer de Bahadır Yüzbaşı'ya borçlanacağını sanıyor, yeni bir kul hakkından korkuyordu.

Bahadır Yüzbaşı Çerçi'nin bu dünyada kurtuluşu idi; öteki dünyaya, başkaca bir günah işlemezse eğer, yüz akıyla gitmesine sebep bir cin fikirli kişiydi. Ama bu yaptıkları da kolay kolay sevap işlerden sayılmazdı. Osmanlı'nın Bizans'ı almasını kolaylaştırmakmış, yok bilmem Murad Beğ'in gelmesine yer hazırlanıyormuş, dahası, bu yaptıkları bu yapılanlar bir Osmanlı olarak herkesin kelle koltukta yapması gereken işlerdenmiş, falan filan. Eyi, eyi de bir doğru yanı yoktu ki bunun? Yalanlar, dolanlar, adam aldatmacalar, aslı astarı olmadık lafları aslı astarı varmışçasına söylemeler, inandırmalar; Bahadır Yüzbaşı'nın Çerçi'ye yaptırdıkları bunlardı. Çerçiliği, satış işleri göz boyamacılık göstermelikti. Şimdiyece üçe aldığını bire, en çok ikiye satmış, limandaki işçilerin ayak takımının bu yüzden aradığı satıcı olmuştu. Bu değirmenin suyu nerden geliyor? diye düşünmek istedikçe aklı bulanıyor; Bahadır Yüzbaşı'nın zararına mal satışlarını durmadan desteklemesi keyfini kaçırıyordu. İşin tadı da kaçmıştı. Ne Hazreti Peygamber'in izin verdiği kadarıyla kâr kazancına emek vermek, ne aldığın malın elde kalma korkusu, ne alıcı satıcı arasında her zaman yaşayıp hissettiği o incecik heyecan... yoktu artık. Aldığından ucuza sattın mı elde mal kalmıyordu zaten. Tersine kazanca da kazanç denecekse

eğer hep keseden eklemek kazancıydı ki: "Yahu bir gün biterse eldeki avuçtaki paranın sonu gelirse ne yaparım?" korkusunu dahi çektirmiyordu, öylesine acayip bir kazançtı. 'Senin anlayacağın a dost yeniçeriler gibi, kadılar gibi padişahın aylıklı bir kulu olup çıktık, çerçinin de aylıklısı görülmüş işitilmiş mi,' deyip yakınıyordu kendi kendine kaldığı anlarda. Elin gavurunun ülkesinde, elin gavurlarının arasında ne menem bir aylıkçılık ise..?

Şimdi de tutmuş, Bahadır Yüzbaşı: "Çerçiliğe bir süre ara vereceksin arkadaş" diyordu. Başka işler yapacakmış sözüm ona, o başka işlerin adını da söylemişti. Bunu, bu gün, limandaki işçilere ayaktakımına şuna buna duyuracaktı duyurabildiğince. Saat öğle sonu, milletin karnının acıktığı, yiyeceğe içeceğe hazır dönelendiği saat idi; göründü mü çevresi dolacaktı. Öteki satıcılar ne kadar ucuza satarsa satsın Çerçi'nin fiyatlarına inemeyecekleri için, ellerinden gelse boğma öfkelerinde bir iki gün dayanmışlar, bakmışlar ki olmayacak, piyasayı Çerçi'ye bıraktıkları gibi kendilerine başka bir yer arama yolunu tutmuşlardı. Onun için Çerçi, biraz da aralarında gizli bir anlaşmayla meydana gelmiş olduğunu hissettiği namus sözleşmesini aksatmamak endişesiyle adımlarını açmak istiyor, istemeye istemeye oyalanıyordu. Bu da Bahadır Yüzbaşı'nın bir oyunuydu. Her zamanki vaktinden biraz geç gitmesini, alıcılarını bekletmesini, bekleterek tedirgin etmesini istemişti.

Alıcıları bekletmek?

Bahadır Yüzbaşı ömründe çerçilik etmemiş olduğu, çerçilik nedir aklının ucuna getirmediği için kolayca: "Beklet" diyordu; "Sana alışan alıcın, alıştığı saatte gelmediğini görünce bir parça tedirgin olsun" diyordu. Çerçilik bekletmek değildi ki! Alıcısını bekleten bir satıcı hangi dünyada kendine yer bulabilirdi? Gerekti mi bekletmek şöyle dursun, alıcının ayağına gidecektin sen; madem ki çerçi olmuşsun, madem ki birilerine ihtiyacı olanı satmağa karar vermişsin... öyleyse,

ayağına gideceksin çünkü o senin yaşamana sebep olandır; yaşamasına sebep olanı bekletir mi, üzer mi, tedirgin mi eder a Bahadır Yüzbaşı? Yüzbaşılık başkaa çerçilik başka. Ama ne gelir elden? "Oyalan!" demişti! Yüzbaşı, oyalanacaktı.

Yine de yüreği el vermedi, Bahadır Yüzbaşı'nın da sözü yerine gelsin demesine az biraz oyalanıp alıcılarının gözünü yolda bırakmadı. Vaktinden bir parça gecikerek vardı, bekleşenlerin arasına tezgâhını kurdu. Bir anda sardılar çevresini. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Hasta olup olmadığını soranlar, başına bir kaza gelip gelmediğini merak edenler, şunlar bunlar. "Eşeğim huysuzluk etti soyha" deyip savuşturuyordu her birisini. "Arabanın tekerleği dingilini aşındırmış herhal... deyip geçiştiriyordu. Köfte, piyaz, pilav, ekmek. Ekmeğin haslığını soranlara hep aynı cevap: "Cebe Ali derler bir Müslüman fırıncınındır, yeni açmıştır; böylesi ekmek pişireni ben görmedim, sizi bilemem" diyor, Cebe Ali'nin fırınının yerini tarif ediyordu; etmişti... artık, etmeyecekti. Hiç değilse bir süre için etmeyecekti. Ekmek değil çörekti bunlar; yanında köfteye piyaza ne gerek? At ağzına erisin mübarek... unu nerden getirir bilmem; suyu bu Kostantiniyye suyu mudur onu da bilmem. Duyduğum, Cebe Ali'nin bir Müslüman eren oluşudur. Doğruysa eğer, Cebe Ali'nin, Şeyhi demiş ki: "Senin ekmeklerin biraz da gâvurcukların kursağını doyursun. Nasıl olsa Müslümanlar her vakit bundan eyisini yiyorlar, gâvurcuklar da bir Allah'ın kuludur, gâvurcuktur diye böyle niğmetlerden yoksun mu kalsınlar. Var git, fırınını Kostantiniyye'de aç, Müslümanlar'dan çok gâvurcuklar için has ekmek pişir" demiş. Cebe Ali de buyruğa uyup yürümüş gelmiş, fırınını açmış.

Bir daha yerini tarif ediyordu Çerçi; bu has ekmeklerin, Cebe Ali derler bir Müslüman erenin fırınında, unu suyu tuzu bildiğimiz unlardan sulardan tuzlardan olmayan unlarla sularla tuzlarla yoğrulduğunu, gavurcukların kursağı için yoğurulduğunu, yoğa yoksula para pul sorulmadan dağı-

tıldığını hatta... söylüyordu. Yalanı yok, olsa olsa yanlışı vardı... giden görüyordu. Fırına bir tahta hamur at, on tahta ekmek çıkar! Görenin görmeyenin dilinde evden eve, evlerden meydanlara aktarılan söylenti Çerçi'nin sözlerini doğrulamaktan da öte, pekiştiriyordu.

Köfteyle, piyazla pilavla karınlarını doyuran liman işçilerinin, ayaktakımının, işlinin işsizin has ekmeği en sona bıraktıklarını, has ekmeğin lezzetini köfteyle, piyazla, pilavla paylaşmadan has ekmek lezzetini duya duya yutmağa beklettiklerini seyrediyordu. Alışmıştı bunlara. O güne kadar böylesine yoğun bir gâvurcuk içinde bulunmadığı, böylesine yoğun gâvurcuklara öteberi satmadığı için ne biçim yaratıklar olduğunu aklına dahi getirmemişti. Aylardır görüyordu şimdi, aylardır karınlarını doyuruyor, gerektiğinde üst baş bulup getiriyor ucuza satıyordu; aylardır da bu gâvurcuklar ki her biri limanın eli yumruklu yırtıklarıydı, Çerçi'ye uslu uysal yanaşıp uslu uysal yolunu gözlüyorlardı.

Bahadır Yüzbaşı: "Ara ver demişti" gel gör ki; "Yokluğunu bilsinler, sana susasınlar! Ama fitnesiz bırakma onları; hırslarını dürtükle de ayrıl, bilensinler!"

Öyle yapacaktı; Çerçi'ye en zor geleni de bu idi, Yalanı, katmerlisiyle söylemek!

Karnını doyuran, has ekmeğinin son lokmasını arzında eriten, kabını kaçağını getirip bırakıyordu. Gönlünden kopanı para kutusuna atacaktı, Çerçi; "Şu kadardan çoğunu bırakmayasınız, karnınızı doyuracağım diye kesenizi soymaca niyetlilerden değilim" demişti daha başlangıçta; "Ama şu kadardan az bırakana da gücenmece yoktur. Ne kazanıyorsunuz ki ne harcayasınız…"

Öyleyken herkesin şu kadar denilenden az bırakmayacağını biliyordu; denemişti, onlar buna bu onlara alışmışlardı.

Bu sefer: "Hayır" dedi Çerçi; "Bugün paranız geçmiyor. Bu gün bendensiniz."

"Neden o? Nedenmiş? Niye bugünün ayrıcalığı nedir?"

sesleri bir anda birbirine girdi. "Ad günün mü doğma günün mü arkadaş? Bilelim de altında kalmayalım. Biz de bize göre adamlarız, seni yalnız mı koyalım bu gününde?" sorularının ardı arkası gelmedi.

Çerçi: "Ne o ne bu" dedi; "Bizde öyle günler pek yoktur. Bir ölene bir doğana bayram yaparız. Bugün işi bırakıyorum da..."

Pek inanan olmadı. İnananlar da inanmaz baktılar, inanmaz konuştular. Çerçi, ilk anlarda bu inanmayışın ucuzundan karın doyurma çıkarlarını yitirmiş kişilere has bir davranıştan ileri geldiğini sandı. Fakat çevresini dolduran kalabalığın yüzleri de gözleri de çıkarların çok gerisindeydi. Biraz çocuk, bir parça hasta, daha çok alışılmışlığın ve inanmışlığın bundan sonra bir daha buralarda bir araya gelmeyeceğini, gelemeyeceğini anlamanın hüznünde idi. Çerçi, gavurcuk deyip geçtiği bu liman yırtıklarının üstelik, Urumeli'nden Anadolu'ya gördüğü insanlardan bir ayrıcalığı olmadığını bir daha hissetti, o da hüzünlendi. Söyleyecekleri gırtlağında zorlanmağa başladı. Fakat Bahadır Yüzbaşı?. Söylemesini buyurmuştu.

"Herkes sizin gibi değil kardaşlar bu Bizans denilen yosma ülkede" dedi; "Herkes sizin gibi bir karın doyurma uğruna gecesini gündüzüne katıp ter dökmüyor ki. Sizin derdiniz karın doyurmak; onların ki başka... mücevher, altın, gümüş. Onların karnı çoktan doymuş üstüne yaldız istiyorlar hem de çok para veriyorlar. Bize altın getir, mücevher getir, gümüş getir diyorlar. Osmanlı'da çokmuş ordan getir diyorlar..."

Biraz fazlasına gitmişti Çerçi, sözün dengesini kaçırmıştı. Böyle bir isteğe karşı kendinin ne duruma düşeceğini hesaplamamıştı. Homurdanmalar, beğenmemiş öfkeli çıkışlar da herhalde Çerçi'nin düştüğü duruma olmalıydı. Nitekim biri: "Biz de seni adam bellemiştik be!" deyip yumruğunu sıkınca, bir başkası da: "Al bu da bozuk çıktı!" deyip yere tükürünce Çerçi toparlandı. "Yok ben..." dedi; "Ben bu işte

yokum. Lâkin beni bana bırakmıyorlar ki. Bir süre bu işe koşacağım. Durun bre, kazanacaklarım yine sizin sayılır. Madem ki altın gümüş mücevher isteniyor benden, götürüp satarım. Kazanırım, kazandığımı köfteye piyaza pilava çevirir size yine ucuza satarım. Yani hani, sizin zengininizden alıp size vermek... Ben Müslümanım arkadaş, bizde yoksulu ezmek yoktur; bizde haram zenginine hizmet etmekte yoktur. Sizin zenginlerinizi siz düşünün, ben benim inandığımca giderim. Bugün para almaca yok sizden. Bir dahaki gelişime kadar eyvallah. Hakkınızı helâl edin... Sizde bu zenginler varken, sizde bu zenginler altına gümüşe para yatırırken, doğrusu kimse gelip de köfte piyaz satma zahmetine katlanmaz size. Hani, beni bile yolumdan çevirdiler..."

Tasını tarağını topluyordu, arabasının üstüne rastgele bırakıyordu, bir daha bu işlere soyunmağa niyeti yokmuş gibi davranıyordu. Çevresindekilere aldırdığı yok görünüyordu. Homurtular, kime neye olduğu belirsiz öfkeler hatta, söğüp saymalar; işsiz güçsüzlerin bu yana çekilmiş kötü kötü düşünmeleri, kabadayıların boşluğa yumruk sallayışları... Bahadır Yüzbaşı bu yumrukların sıkıla sıkıla vuracak yer aramasına mı çalışıyordu yoksa? Bu küfürlerin taşa döküle vurup kırmağa, söğüp saymaların ev soyup adam öldürmeğe dönmesi için mi tohumlarını ekiyordu?

Öyleyse?.

Öyle görünüyordu. Sonu Osmanlı'nın hayrına da olsa ortalığı karıştırmağı amaç edinmiş böyle bir hesaplamada kendi yerini beğenmedi Çerçi. Bu iş ona göre bir iş değildi. O almalı, üzerine emeğinin değerini komalı, kimsenin belini bükmeden soluğunu kesmeden satmalıydı. Tavuğu yeme, tilkiyi tavuğa, avcıyı tilkiye kışkırtmak ona göre değildi. Tavuk tavukluğunda, tilki tilkiliğinde, avcı avcılığında yaşayacaksa kendileri bilirdi.

Sefil Ali'nin yanını özleyiverdi. Daha sonra Sefil Ali'nin yanını da gıllıgışlı buldu. Gerçi evlenmişti, Serencamı'na ka-

vuşmuştu, yaşını başını aldığından artık nerde sabah orda akşam diyemeyecek hâle gelmişti ama yine de Sefil Ali Sefil Ali'ydi; gönlü depreşti mi eski günlerine dönmemezlik etmezdi. En iyisi, galiba Hacı Bayram Veli'nin ocağıydı, Ak Şemseddin'in yanı.

Bahadır Yüzbaşı'ya ilk fırsatta Bizans'tan geri yollaması için dil dökecekti. Ama nasıl dil dökecekti? Onun orasını ol görüp çıkaramadı.

Öfkelerinde, küfürlerinde, umutsuzluklarında bıraktığı liman işçilerine de dönüp bakamadı.

Ne pis dünyaydı bu bre!

Zindan Çavuşu o gün yanına Barak'ı da almıştı. Tek başına o oyunu oynayamazdı; oynasa bile inandırıcı olmazdı, inandırıcı olsa bile oyunun en koyu yerinde bir beceriksizlik yapabilirdi. Dahası, Mese Caddesi'nin arka sokaklarını mesken edinmiş darağacı kaçkını bir sürü itin köpeğin gözü dönmüşlüğüne bir başına dert anlatmakta zorluk çeker, kaş yapayım derken göz de çıkarabilirdi. Barak, gençliğiyle, gözüpekliğiyle, üniversitenin tilkiliklerine dala çıka edindiği becerikliliğiyle bu işte Zindan Çavuşu'na umduğundan çok yardım edeceğe benziyordu. Yanına onun için almıştı.

Mese Caddesi'nin arka sokakları say ki bir çöplük. O güzelim cadde, aşağıdan yukarıya iki geçeli konakları, göz döndüren görkemli yapıları, alanları bahçeleri ile Likos Deresi'nin girdiği sur yakınlarından taa aşağı Hipodrom'a açılan ağzına kadar adamın ağzını açık bırakmağa yeterken bir yan sokağına dalmayı görün... apışıp kalırdınız. Sanki bir başka memleketin bir başka sokağındasınız. Hele ilerlediğinizde birdenbire Mese Caddesi'nin görkeminin çöküverdiğini, dağılıp kopuverdiğini görmenin şaşkınlığında, alışkını değilseniz, bunalırsınız. Ne var ki Zindan Çavuşu, Bahadır Yüzbaşı'nın kendisi için çalışma alanı diye seçtiği buralarda işine başlamadan önce bir kaç ay dönüp dolaşmış, orasını burasını, Kostantiniyye'de yıllar yılı yaşamış olanların çoğunun bile girmeğe cesaret edemediği, cesaret etse bilemediği yerleri avucunun içinden iyi öğrenmişti. Daha aşağılarını, aşağı limandan yukarı saray önlerine inen dar sokakları,

çıkmazları, birinden ötekine geçen aralıkları, kör sarnıçlarından ölü kuyularına kadar ezberlemişti. Öyle ki Zindan Çavuşu Konya'da geçen eski ömrünü unutmuştu. Akşamları yoldaşlarının yanına dönmese, Türkmence konuşmasa kendini oldum bittim buralı sayacak, burdan başka bir yerde nefes almış olabileceğini aklının ucuna getirmeyecekti. Dili de Mese Caddesi'nin arka sokaklarına dala çıka oralı olmuştu; Ceneviz ağzında Bizans diliyle küfrü bastı mı tanıyan geri dursun. Yahut Venedik kırmasında Bizans dilini barbut zarlarına karıştırdı mı oğlu olsa babasını tanımazdı.

Mese Caddesi'nin arka sokakları da, ininden izbesine, öreninden kör sarnıcına Zindan Çavuşu'nu bağrına basmak zorunda kalmış, Zindan Çavuşu'yla haşır neşir olmuştu bunun üzerine. Barak, yanı başında yürüdüğü Zindan Çavuşu'nu tanımasa, girdikçe küflenmiş çöplerin kokusuyla nemli ara sokaklarda her köşeden bir tuzak beklemenin kuşkusunu üzerinden eksik etmeyecekti, hatta yanındaki Zindan Çavuşu'nu bir ipsiz Bizans kopuğu sanıp tedbirini alacaktı. Sokaklar Zindan Çavuşu'na uymuş, Zindan Çavuşu sokaklarda yadırganmayacak kılığı çoktan benimsemişti.

Hep iniyorlardı; kaldırım taşları kimi yerde fırlamış kimi yerde çökmüş ara sokaklar yokuş indikçe kötüleşiyordu. Evler kararmış yüzleriyle ölümsü, is pas içindeki iş yerleri karanlık işlere açmış ağzını, yıkıntılar sokak itlerinin boğuştuğu birer örendi. Isırgan otlarının haydaladığı, göğermiş dikenlerin çalılaştığı, örenlerin hemen yanı başında kaba taş örülmüş duvarlarıyla, eskimiş tuğla artıklarının yıkılmışlığıyla batakhaneler; yarım yırtık kadınlarla kızların çıplak ayak inip çıktığı yokuşlar, çıkıntılı evlerin koltuğuna sığınmış meyhaneler, pis aşçı dükkânları, sızmış sarhoşlar; yağlı Venedikliler, kokmuş Cenevizliler, Frenkler, Macarlar, gemicilerin her türlüsü... Barak bunalıyordu baktıkça. "İyi ki üniversiteye uygun yaşlardayım bre benimkisi paşalık iştir; adam bit küflenmesinde erir gider burda!" deyip düşünerek

Zindan Çavuşu'nun hep giden, bir yerlerde hiç durmayan adımlarına uymağa gayret ediyordu. Geri kalmak da istemediğinden bir önüne bir Zindan Çavuşu'na bir çevresine bakmak... yormuştu.

İki sokak daha geçtikten sonra girdikleri çıkmaz, üç yanı taş duvarlarla yığın yığın bir döküntüydü. Şubat ayının beklenmedik güneşi de, sızabildiğince sızıp yukarılarda bir yerden vuruyor, çıkmaz sokağın ılımış kış kalıntılarını canlandırmağa çabalıyordu. Taş duvarların ara yerlerinde, yerde duvarların toprakla birleştiği köşelerde sabırsız otlar, arsız incir filizleri boy gösterme yatkındaydılar. Bu durumda çıkmaz sokak püsküllü bir türküye kıvranarak gören göze yaranmağa eğiliyordu.

Kimsenin olmadığını gören Barak: "Çok yürüdük bre kardaş; gele gele de çıkmaza geldik. Girecek sokak kalmadı artık" diye sızlandı. "Ne yana döneceğiz şimdi?"

"Şu karşı küçücük kapıyı gördün mü? Ordan gireceğiz" dedi Zindan Çavuşu. "Küflü bir sarnıca iner."

"Başka yer bulamadın mı? Adam kesseler kimsenin haberi olmaz burda..."

"Eyi ya işte, biz de onun için seçtik. Seni soyacağız."

"Daha eyi bir yer seçseydiniz, beğenmedim burayı."

"Senin beğenmen neye yarar? Herifler beğendi ya ona bak sen. Şimdi eyi dinle. Bu kapı on beş basamakla iner aşağıya. Bir solukta fırlayıp çıkacaksın. Şu karşıki tümseği gördün mü? Sarnıcın üstüdür orası. Orta yerinde bir baca var, düz bir kayayla örtülüdür. Ben şimdi bir parçacık açacağım, onu ki içeri vakti geldi mi güneş gire... gün ışığını gördün mü oyununa başlarsın sen. Sonra fırlayıp kapıya varır kilitlersin, sonra da bacanın ağzını kapatırsın sıkıca. Ama kulağın içerde, bende olsun... Öfkelerini benden çıkarır, üstüme çullanmağa kalkarlarsa, ben de baş edemez duruma düşersem seni çağırırım..."

Hem konuşuyor hem sağını solunu kolluyordu.

"Kapıyı tut sen" deyip fırladı karşı duvarın çıkıntılarına basa basa üste çıktı, tümseği adımlayıp ortalarda bir yerde söylediği düz kayayı hafifçe araladı, hemen geri döndü. "Girelim içeri" dedi. "Güneş yarım saate kalmaz delikten içeri düşer. Hadi. Gözünü aç... Zengin bir Bizanslının oğlusun haa, aklından çıkarma."

"Ya sonra, bu ne biçim zengin oğluymuş derlerse sana..?"

"Ne bileyim, öyle dedi bana, derim. Yutarlarsa tabii..."

"Öyle ise Tanrı yardımcımız olsun. İçerdeler midir şimdi?"

"Olmaları gerek. Görünen yok dışarda. Benden çekinirler... çekinirler ama ittir bunlar, belli olmaz ki. Hadi!"

Sokağı çıkmazına kesen taş duvarla soldakinin arasından açılmış odun yontması bir küçük kara kapıyı ittiklerinde hemen açıldı. Dışardan sürgülenerek demiri olan kapının içerden böyle bir sürgüsü olmadığı anlaşılıyordu. Girdiklerinde, alışkını olan Zindan Çavuşu dahi gözlerini kapayıp açmak zorunda kaldı. İçeri hayli karanlıktı, epeyce nemliydi. Bekleye bekleye köhneleşmiş nemli, havasız bir toprak kokusu genizlerini tıkadı. Duvarlara tutunarak indiler; üçüncü basamakta da önlerini görebilir oldular.

Yer yumuşak bir topraktı; ıslak bir havanın serilmişliğindeydi kurusun diye ama kurumağa niyetli görünmez bir ıslak hava serilmişliği. "Heyy!" diye bağırdı biri kör sarnıcın diplerinden. "Kimdir?"

Zindan Çavuşu yabancı olmadıklarını söyleyince değişik bir ses: "Geç kaldınız" diye sabırsızlığını belli etti, can sıkıntısını da. "Hipodrom'da beklediğimizi sandın herhal..."

"Arkadaşı bekledim ben de ne yapalım" dedi ona da Zindan Çavuşu. "Herkes bizim gibi başına buyruk değil ya. Soylu çocukları konaklarından kolay çıkamıyor..."

Bir araya geldiklerinde bekleyenlerin altı kişi olduğunu saydı Barak. Sarnıcın en dibindeydiler; hemen arkaları tuğla duvardı, tuğla duvar bir adam boyu yukarıda bir çıkıntı yapı-

yor, orda yeniden kubbeleniyordu. Zindan Çavuşu'nun kayasını açtığı baca da o kubbede olmalıydı herhal. Vakti geldiğinde duracağı yeri göz ucunda hesaplayınca bir solukta: "Beklediyseniz gecikmeyelim" dedi. "Zarlar kimde? Zarları göreyim bir... ne biçim... imiş?"

"Zarlar bende" dedi Zindan Çavuşu. "Kimde mum var? Merdivenin oraya gidelim, orası daha iyi."

Adamlardan ikisi iri yarıydı, biri saman çuvalı kofluğunda, geri kalanlar da cılız; hele birisi bir deri bir kemik vereminde hırıldıyordu, Gelgelelim altısı da hırlıya benziyordu, birisinin bir gözü kör olmalı ki örtüktü; yürürken içlerinden birinin tahta bacak olduğunu gördü Barak, iri yarı olanlardan biriydi,

Zindan Çavuşu'ndan aldığı zarları, mum ışığının ölgünlüğünde sözüm ona gözden geçirdi, "İyi..." dedi, "Başlayalım."

Koynundan çıkardığı bir keseyi şıkırdattı, "Benim altınlarımın ayarı hastır, ona göre, Sizinkilerde bir noksanlık varsa şimdiden bileyim, hır çıkmasını sevmem."

"Biz de sevmeyiz aslanım" dedi alayla Tahtabacak; "Bizi imparatorun hazinecisi mi sandın da altınımızın has olup olmadığını sorarsın? Bizde bozuk altın yoktur!"

Barak: "İyi." dedi, kesti.

Ötekiler Tahtabacak'ın nüktesine kaba kaba güldüler.

İlk zarı Zindan Çavuşu attı; iki bir.

Sonra Tahtabacak, sonra Kör, sonra Veremli gibi olan.

Barak üç verdi bir aldı, Bir gözü zarda ise bir gözü bacadaydı; ışık ha sızdı ha sızacak iken zarları eline aldı. Avucunda tuttu, okşadı, sevdi, Öptü, Bekledi. Bacadaki ışığın biraz daha sislenmesini bekledi.

Tahtabacak: "Heyy! Ne bekliyorsun?" diye bağırdı. "Atsana zarlarını be herif!"

Ortada epeyce altın vardı. "Bağırma!" dedi Barak; "Düşünüyorum,,,"

Kör olanı: "Ne düşünmesiymiş bu?" deyip hırıldadı.

Barak: "Bir el atalım" dedi; "Varımıza yoğumuza atalım, Uzatmanın ne gereği var? Burayı beğenmedim. Ya hepsini alır alan, ya hepsini verir... işinize geliyor mu?"

Tahtabacak hemen atıldı; "Benim gelir."

"Benim de!"

Zindan Çavuşu hem söylemiş hem varını yoğunu çıkarmış ortaya dökmüştü. Barak: "Var olan böyle yapsın'' dedi; "Olanımızı ortaya koyalım. Benimkiler burda işte..."

Ortadaki paralar arttı.

Altı kopuğun iştahları da.

Barak elindeki zarları oğalıyordu. Bacadan sızan ışık buğulanmağa başlamıştı. Zarları bir daha öptü. Zindan Çavuşu kızıştırın bir seste: "Hile yapacak köpoğlusu dikkat edin!" derken Barak: "Yok, nerden çıkardın onu da, gözlerim kararadı birden" deyip elini gözlerine götürdü... "Durun bir dakika... bir ses mi var ne? Dinleyin!"

Tahtabacak: "Hile yapacak hile..." deyince Veremli gibi görünen: "Zarı boynuzda sallamazsan görürsün gözlerini sen!" deyip atıldı.

"Sus be!" diye bağırdı Barak; "Kulaklarım da uğulduyor benim. Heyy hiç bir şey duymuyor musunuz gerçekten?"

Kör gözlüsü çekti aldı boynuzu Barak'ın elinden: "Ver şu boynuzu, ver ver! Zarları mı değiştirdin yoksa?"

Barak dalgın dalgın; "Düş gördüm galiba ben" dedi.

"Düş idi herhal..."

Zindan Çavuşu körükledi: "Uyanık iken mı? Saçmala... uyanık iken düş gören birini tanır mısın Tahtabacak? Tanımazsan şu soylu velede bak..."

"Uyanıktım tabii" dedi Barak. "Pekey ne idi o gördüğüm duyduğum? İçinizde şarabı olan var mı? Zar atmaktan başım döndü herhal..."

Tahtabacak: "Burası meyhane mi?" diyordu ki Zindan Çavuşu beline doladığı uzun bir kırbayı çözdü, uzattı: "Al... iç" dedi Barak'a. "İki yudumdan fazla olmasın sakın, küp değil

kırba bu..."

Tahtabacak, Zindan Çavuşu'nun sırtına bir yumruk attı: "Yaşşa sen! Dilim damağıma yapıştıydı..." Sonra da çekip aldı Barak'ın elinden kırbayı, ağzına götürdü, içti uzunca. Ondan da Kör aldı, ötekiler atıldılar körün eline.

Tahtabacak: "Zarları kim atacak şimdi?" diye sordu yılışıkça.

Barak: "Bir ses diyorum size!." diye bağırarak ayağa kalktı. "Şu yandan geldi... geliyor işte... duyun, duysanıza. Gökten gelir gibi. Sevgili Azizemiz Panagiya'nın sesi heyy..." Diz çöktü, el açtı bacaya doğru. Bacadan sızan gün ışığı iyice sislenmişti, sarnıcın kör karanlığına allı yeşilli süzülüyordu.

Zindan Çavuşu Tahtabacak'a kırbada kalan şarabı uzattı: "İç sen" dedi... "Kalan senin, iç."

Barak dua eder gibiydi. Mırıl mırıl söyleniyordu:

"Panagiya; Azizem benim, Panagiya'm... Bizans'ın ve benim tek umudum..."

Tahtabacak: "Hipodrom'a git Hipodrom'a" diye bağırdı. "Orada meraklıları vardır, para da serperler üstüne..."

Barak öfkeyle fırlayıp kalktı, hırsla döndü: "Rab İsa kahretsin sizi!" Kudurdu; "Kaçırdınız kızı!"

"Kız mı? Nerde? Hani? Yuhh sana!" bağrışmaları tuğla duvarlara çarpıp geri dönerken Zindan Çavuşu: "Heyy soyluların zibidisi!" diye seslendi; "Azize Panagiya'nın kumarcılarla işi ne, haa? İmparator deseydin inanırdım, o bize benzer, bizim gibi, kumarcıdır. Panagiya bize göre mi?"

Yarı üzgün, yarı korkmuş, daha çok kaçırdığının acısında: "Eh inanmayın siz" dedi Barak. "Benim babam rahip idi. Rahiplikten gelme soyluluktur bizimkisi. Türkler gelince görürsünüz göreceğinizi. Söylediklerinize yanarsınız ama iş işten geçmiş olur."

Zindan Çavuşu: "N'ooolurmuş yani Türkler gelince" diye omuzlarından yakaladı Barak'ın: "Daha mı kötü olur Bizans? Bizim soygunculardan kurtarır bizi en azından. Yalan mı?"

Tahtabacak: "Doğruuu!" dedi; "Keşke gelseler."

Kör olanı: "Benden yana buyursunlar" dedi.

Veremli gibisi: "Hoş geldiler safa geldiler!" bastırdı arkasından.

Barak kınayan seslerde: "Denediniz sanki?" dedi; "Şunlara bakın, Bizanslı demeğe bin tanık ister."

Zindan Çavuşu: "Denemeğe ne gerek?" dedi. "Bizimkilerden kötüsü var mı ki ölçelim? Baban rahipmiş işte, bizden iyi bilir bu işleri. Bir donumuz kaldı soyulmadık, kaldı mı?"

"Babamı karıştırma" dedi sertçe Barak.

"Sen karıştırdın önce. Siz soylular babanızı işe karıştırmadan edemezsiniz..." diyen hiç konuşmayanı idi, iri yarı olanı. "Türklerin gelmesinin bizi korkutacağını mı sanıyorsun?"

"Öyle sanıyor" dedi kof çuval gibi olanı; "Soylular bizi bilmediğinden böyle konuşur. Türkler gelse bizim neyimizi alacak ki? Daha dün aşağı limanda biri çıkmış orta yere bağırıyordu. Tırıl olduk tırıl! diyordu. Bizans'ta her şey satılık şu günlerde diyordu, imparatorun tacını bile alabilirsin üç kuruşu bir araya getirdin mi arkadaş sen ne diyorsun? Elimden gelse hemen şimdi gider, imparator olacak adam döndüyse Avrupa'dan çökerim gırtlağına, elim kolunu bağlarım, al anam Murad Beğ bizden size armağan derim; gel şu Bizans'a ne halt varsa gör, derim. Lağımdan kötü kokuyor artık Bizans be!"

Tahtabacak: "Helal!" dedi. "Doğruuu... gelsinler ki üç günde kendimize benzetelim onları da..."

Barak: "Zor benzetirsiniz" dedi öfkeyle; "Kolay sanıyorsunuz..."

"Niye zor olacakmış? Rahip baban bilir bunları oğlum bilir. Bizanslı su gibidir çünkü, yerin altından da akmasını bilir. Alttan alta, alttan alta anladın mı? Farkında da olmaz kimse ama bir de bakarsın çürütmüşüz, lap demiş çökertmişiz. Haa? Ne haber? Biz bu işlerin ustası kişileriz, Bizanslıyız

be!.. Baban gibi, rahip baban gibi."

"Hele bir de kumarı öğrettik mi?" dedi ağzı sulanarak Kör; "Çekeriz paralarını senin Panagiyan aşkına, has altınlarını çekeriz heyy, farkına bile varmazlar..."

Zindan Çavuşu kızıştırdı: "Üstelik hile nedir bilmezlermiş, odun gibi doğruymuşlar, düz imişler... böylelerini aldatmaktan kolay ne var?"

O kof çuval gibi olanı: "Düş görmeyin boşuna" dedi bilmiş bilmiş. "Aşağı limanda herkes biliyor ki Murad Beğ buralara gelemez. Evlenmiş bir daha. Çekmiş koynuna yeni bir gelin. Sıcak döşeğinden kalkıp da kim gelir bir daha?"

"Deme yahuuu" dedi Tahtabacak kabaca; "Osmanlı'ya padişah olmak da kıyak iş haa! İstemediğin kadar kadın kız emrinde ki aklın durur. Yine mi evlenmiş? Hani bir oğlu olmuş diye duyduyduk... iyi be!"

"Bir düğün, bir düğün, bir düğün ki sormayın" deyip ballandırdı Zindan Çavuşu. Bu sefer içten konuşuyordu. "Edirne'de yer yerinden oynamış epey önce... belki ikinci çocuk yoldadır... yani bu kadınından... erkek doğarsa Edirneliler avuç dolusu altını cebinde bilmeli..."

"Töreleri mi böyle?" deyip sordu hepsi birden. "Vay be... her erkek doğuşta haa... o vakit Türkler dua eder, padişahlarının her yıl yeni bir kadınla evlenmesini isterler... neden istemesinler..."

İncecik bir kadın sesi nazlı nazenin doldurdu sarnıcın içini: "Ayıp ayıp ayıp" dedi; "Ayıplıyorum sizi..."

"O neee?" deyip fırladı bir daha Zindan Çavuşu.

Tahtabacak duyduğundan korkmuş: "Mama Mia!" diye bağırdı.

Barak: "Geldi!" dedi haykırdı. "Yine geldi. İşte orda, ışıkta süzülüyor, o! Panagiya'm benim, aziz meleğim... susun konuşacak!"

Aynı incecik kadın sesi yine nazlı nazenin, ama küsmüş gibi konuştu: "Yaklaşsınlar... onlarla konuşacağım...

Barak, bacadan sızan ışığa doğru haç çıkardı, diz çöktü, eğildi: "Onlarla mı? Yaklaşsınlar mı? Konuşacak mısınız?"

"Evet... yaklaşsınlar... daha yaklaşsınlar..."

Bacadan sızan ışığın alında yeşilinde buğulanmadan, bir de içerinin nemli karanlığının verdiği kıvrımlardan başka bir şey görünmüyordu ama incecik kadın sesi o yandan geliyordu? Zindan Çavuşu düşünmeden diz çöktü. haç çıkardı: "Bağışla bizi" diye yalvardı. Sesi korkmuştu. Ötekiler de birer ikişer aynı hareketi yaptılar. Hem inanmış hem inanmamış fakat duydukları sesten etkilenerek korkmuşlar idi.

Barak sese doğru vermişti kendini: "Daha mı yaklaşsınlar? Benim önüme mi geçsinler..."

"Evet, daha... daha, daha... senden ayrılsınlar, bana yaklaşsınlar..."

"Yaklaşın" dedi Barak aygın baygın; "Yaklaşın."

Önce Zindan Çavuşu uydu, daha sonra ötekiler. Gittikçe etkileniyorlardı.

İncecik kadın sesi epeyce küskün: "Eğilin, haç çıkarın, dua edin. Günahlısınız. Sizi bağışlamam için toprağa yüz sürün. Bizans! Karanlık Bizans! Sesime kulak veriyor musun?"

Derin bir sessizlik oldu. Ötekilerin gerisinde kalan Barak, adım adım sürünüp kapıya doğru gidiyordu. Merdivenin yanındaki mumu söndürmeden önce yerdeki paraları toplayıp koynuna soktu; merdivenlere atıldı hemen.

İncecik kadın sesi iniltilerde: "Acı çekiyorum" dedi. "Sizden çok acı çekiyorum, Sizin yüzünüzden. Artık Bizans'ı koruyacak gücüm kalmadı. Türkler daha güçlü."

Dedi, iniltilerde sustu.

Bir dertli karanlık sardı sessizce, birdenbire sanki.

Ses soluk duyulmaz oldu.

Az sonra hızla çarpılıp kapanan bir kapı sesi uğuldadı sarnıçta. Ardından Tahtabacak'ın: "Eee? Niye konuşmuyor bu?'' deyip soruşu duyuldu.

Zindan Çavuşu başını yerden kaldırmadan: "Çıktı gali-

ba?" dedi. "Kapı kapandı üstümüze. Yoksa bana mı öyle geldi?" deyince Veremli gibi görünenin aklına altınlar geldi, koştu o yana. Ellerini açа açа bağırması bir oldu: "Tuuu!. Soydu herif bizi!"

Soydu soymadı şaşkınlığı bir süre sürdü. Mumu aradılar, yakmağa çalıştılar. Zindan Çavuşu: "Panagiya'ymış, hıı!" deyip tükürdü. "Saçı kopası sürtük... zenginlerden yana olmuş yosmaya bak hele!"

"Senin yüzünden!" deyip kabardı Tahtabacak ama Zindan Çavuşu kolunu sımsıkı yakalayınca yerinde çakıldı kaldı. "Ne benim yüzümdeni? Bir sürtüğün sesine koşan kim idi en önce? Kaldık mı sarnıçta şimdi? Ne yapacağız?"

Bacadan ışık da sızmaz olmuştu, Barak kayayı kapamış olmalıydı. Tekrar açıldı, Barak'ın sesi duyuldu: "Dinleyin avanaklar!" dedi. "Her kuşun eti yenir mi yenmez mi öğrenin? Soyluları abdal budala mı sanırdınız? Hahhaaaay..."

Sonra incecik kadın sesinin nazlı nazenin edasıyla sözünü tamamladı: "Bizanslı suya benzer arkadaş, alttan alta alttan alta akar, çürütür haaa... sonra da lap! der çöktürür. Siz Panagiya budalalığına saplanıp kalın bakalım... ölmezseniz orda."

Kapandı kaya bir daha, ışık yeniden sızmaz oldu.

Tahtabacak da ötekiler de acılarını Zindan Çavuşu'ndan çıkarmağı denediler... olmadı. Zindan Çavuşu tatlıya bağlamasını biliyordu: "Derdiniz kaptırdığınız paralar mı?'" deyip sordu. "Hepsi de ayarı bozuk mangırlardı beni uyutmağa kalkmayın. Burdan kurtulmağa bakalım önce. Soylu bildiğimiz soysuzu ben getirdim, zararınızı da ben karşılarım, hem bozuk mangır yerine hasını vererek, uzatmayın, ne yapalım, zengin piçleri bizden baskın çıkar oldu, çıkarını biliyorlar, ona göre oğul yetiştiriyorlar... tamam mı? Ordan ışık geldiğine göre... çıkış da olmalı... Deneyelim. Bir daha da karnından konuşan gözü açıklara inanıp Panagiya'ymış yok bilmem ne imiş, ulu orta abdallaşmayalım. Geçenlerde limanda da

böyle bir şeyler dönmüş diye duydu idim... inanmalıymışım, yazık."

Zararlarının karşılanacağını duydukları için ötekiler de üstelemediler. Uğraşa didine çıktılar sarnıçtan ama Zindan Çavuşu çıkana kadar güvencede olduğuna inanamadı.

Akşam, bir araya geldiklerinde Barak: "Köşede bekliyordum kardaş seni" dedi. "Bunaldığını sezse idim yanı başındaydım hemen... var mı bizde yoldaşını yarı yolda bırakmak?"

Zindan Çavuşu yine de: "Çok şükür" dedi. "O duruma düşmek istemezdim; adamlar kan içici cinsindendir, bir paranın önünde eğilirler susarlar... böylesi daha eyi oldu. Her gittikleri yerde anlatacaklar artık..."

"Evet anlatacaklar" dedi Bahadır Yüzbaşı keyifli keyifli; "O anlatacak öteki anlatacak. O öfkelenecek beriki bilenecek. Böyle böyle de tohumlarımız yeşerecek. Şimdi bir süre ortalıkta görünmece yok... gezin eğlenin, dinlenin. Günü geldi mi yeni oyunları tezgâhlarız. Ben gidip Halil Beğ'i göreyim bakayım, o yandan neler yeşerir?"

Çerçi o akşam Bahadır Yüzbaşı'dan izin isteyemedi: "Beni Bizans'tan geri yolla ben artık Hacı Bayram ocağına gideceğim, Ak Şemseddin yanına kapılanacağım" diyemedi.

Ya sabır çekti bütün gece.

Ertesi günü, hem de sabah sabah denilecek bir saatte Er Sinan'ın çıkagelişi Bahadır Yüzbaşı'nın eve çakılıp kalmasına sebep oldu; en azından bütün kuşluk vaktini, öğle saatlerini, sözde Er Sinan'ın dinlenmesine sebep vakitler sayarak, evden ayrılmamakta, Halil Beğ'e gitmemekte ayak sürüdü. Düşünüyordu.

Er Sinan'ın sabah sabah getirdiği haber, kısacıktı gerçi, ama çok şeyler söylemekteydi. Martın, ayaza kesen, karlı boranlı geçeceği haberinde buzlaşan maviliğine tutunan gecesi sabaha umulmadık bir gün ışıması getirmişti; öğleye doğru da bir gün öncesinin mart ılıması güven vermeğe başlamıştı. Bahadır Yüzbaşı'nın böyle bir havada dallardaki kıpırtılara uyacağı yerde derin düşüncelerde dolanması, yoldaşlarına da olmadık bir huzursuzluk vermişti. Eğer Er Sinan'ın getirdiği haberden ise bu, Bahadır Yüzbaşı'nın ne derin ne sığ, düşünmemesi gerekirdi; yok eğer bildiklerinin dışında Er Sinan'ın saklayıp da sadece Yüzbaşı'ya söylediği bir olmaz haber varsa işin içinde, o başka. O vakit de, haberin kendilerinden gizlenmiş olması, kötüydü. Şunun şurasında bir avuç içi olmuş şuncacık Türkmen idiler; şimdiyece hiç bir saklıları gizlileri olmamıştı. Şimdi..? Yeni bir icad mı çıkıyordu ortalığa? Haberin bir bölümünün söylenmesi bir bölümünün çoğunluktan saklanması..?

Bahadır Yüzbaşı da yoldaşlarının böyle düşünebileceğini biliyordu ama ne söylesin? Haber, bildiklerinin dışında bir gizliliği bulunmayan bir haberdi; ancak düşünülürse al-

tında yatan kirpinin dikenlerini hissetmemenin mümkünü yoktu. Bu da yalnız Bahadır Yüzbaşı'yı ilgilendirirdi, ötekiler için dümdüz bir haberdi...

Er Sinan iki haber getirmişti; birincisi sevindiriciydi, herkesi sevindirmişti. Sefil Ali'nin bir oğlu olmuş, adını da Ahmed Can koymuşlar... Ahmed Can?

Bahadır Yüzbaşı'ya Konya'da geçen günlerini hatırlatmıştı. Serencam'ın babasıydı Ahmed Can, Karamanoğlu Beği'nin öfkesinde, biraz da o vakit ki Bahadır Yüzbaşı'nın soluk kesici devirlerinin cenderesi'nde zindanda kalmış, ölmüştü. Zindan Çavuşu da Ahmed Can adıyla birlikte, nicedir göğsünde bir onulmaz yara yeri olup sızlayan o günlerini anmıştı hiç istemediği halde. Sefil Ali'nin yeni doğan oğlu Ahmed Can, doğuş haberini bu yana, Bizans'takilere gönderirken dedesi Ahmed Can'ı hatırlatacağını bilseydi Zindan Çavuşuyla Bahadır Yüzbaşı'ya adının değişmesine razı olur mu idi acaba?

İkisi de aynı düşüncelerde, Zindan Çavuşu ötekinden biraz fazla, başlarını öne eğerken Çerçi taşacak yer aramıştı; sanki doğan kendi oğluydu. Sefil Ali'nin yanında olup çocuğun kundağını kucağına almak, adını kulağına okuması için imama uzatabilmek, adı konmuş çocuğu üç defa Kıble'ye çevirip üçünde de İnna Fetahnâleke'ler ile ağır ağır sallamak kucağında; "Hoş geldin bu dünyaya oğul Ahmed Can..." diyebilmek, sonra da Sefil Ali karındaşını kucaklamak doya doya, çocuğu içeriye gönderir göndermez; küçük Ahmed Çan'ın şerbetini içmek Sefil Ali'yle birlikte... bunları istemiş, özlemini çekmişti. "Bir şeyimiz de yok ki göndersek?" deyip elini şakağına komuş; "Neyimiz var neyimiz yok ise ortaya dökelim, Ahmed Can oğulcuğun dünyaya gelişini kutlaması için Sefil'e armağan gönderelim" çabasına düşmüştü. Öyle ki, Bizans'a geldiğinden bu yana hayli palazlanmış olan Hasan bile Çerçi'nin çabasına katılıp armağanda payına düşecek olanı aramağa kalkışmıştı.

"Hele durun" dedi Bahadır Yüzbaşı; "Armağan kolay, en eyisini elbet bulacağız, buluruz. Sefil Ali hepimizin yoldaşıdır, oğlu da hepimizin yeğenidir. Armağan kolay... bulmak benim işim. Lâkin Er Sinan bir tek bunun için Bizans'a gelmiş olamaz. Ötesini dinleyelim..."

"Ötesi..?" demiş, duraklamıştı bir parçacık Er Sinan; "İbrahim Paşamız... sizlere ömür, Hak yoluna vardı. Hepimizin başı sağ olsun...

Az önceki ayağa kalkış birden oturmuştu; kimi yüzü yerde, kimi gözleri kaymış, kimi hüzünlerde, susmuştu. Ardından da küçücük mırıltılar halinde ölüm arkası sözleri, birer cümlelik dualar odayı bir baştan bir başa dolanmıştı, düşe kalka.

Er Sinan: "Asıl bu haber için geldim" deyip sözünü tamamladı; "Halil Beğ Edirne'ye çağırılır, Murad Beğ çağırır..."

"Neden ki?"

Bahadır Yüzbaşı'nın ilk dikenli sorusu bu olmuştu. Daha duyduğunda o kirpi dikenlerinin ucunu gösterdiğini, batmakla batmamak arasında, en azından sakın bana yaklaşma demesinde kıpır, kıpır kıpırdandığını sezmişti.

Er Sinan: "Sanırım vezirliğe çağırılır Yüzbaşım" deyince ansızın sarsılmıştı Bahadır Yüzbaşı fakat ondan çabuk toparlanarak: "Evet, olabilir" deyip sarsılışını gözden saklamasını bilmişti.

Ondan sonra da hep düşünme... Şu Er Sinan'ın haberi doğrudan kendisine getirmesi bile Halil Beğ için bir ayrı kuşku olabilirdi. Bundan öncekileri düşününce... muhakkak ki Halil Beğ, Bahadır Yüzbaşı'nın, "Bunu Murad Beğ'e duyurmayalım, sadece babam İbrahim Paşa bilsin yeter" dediklerinin bile Murad Beğ'e iletildiğinden haberdar idi; muhakkak ki Halil Beğ, Bahadır Yüzbaşı'nın İbrahim Paşa'dan çok Murad Beğ'e, Halil Beğ'in de bilmediklerini duyurduğunu bilmekteydi. Bunun gibi nicelerini aklında tuttuğu, unutmadığı gözden ırak tutulabilir mıydı hiç? Şimdi bu adam, vezir

olarak Edirne'ye çağırıldığına göre, hele bir de tez vakitte babasının yerini alacak olursa Bahadır Yüzbaşı hakkında iyi mi düşünürdü kötü mü?

İyi düşünse ne olur kötü düşünse ne olur? diyemiyordu. Bizans'taki yerini kaybetmek korkusundan değil, Bizans'taki işini tamamlayamamış olmaktan, adını tamı tamına koyamadığı birtakım duygular kirpi dikenlerinde kabarıyordu durmadan. Ayrıca buraya, Bizans denilen bu kâfir yosmaya alışmıştı da; bir başınaydı, dilediği oyunları dilediği biçimlerde düzenliyor, bir başına olmanın tadını da başarısını da kendine saklıyordu. İbrahim Paşa'nın ölümü bu tadı bu başarıyı kesiverecek mi idi acaba?

Halil Beğ, Edirne'ye gittiğinde orada, Murad Beğ'in hemen yakınında bulunmanın üstelik Bizans'ı da bilmenin kolaylığında Bahadır Yüzbaşı'yı, arada bir de olsa, kötülemeğe kalkışır mıydı? Alt yanı bir Karamanoğlu döneğiydi, bir Konya kaçkını olarak gelip Osmanlı'ya sığınmış, Bizans'taki yerini sağlamıştı. Yedi göbek Osmanlı'ya mı güvenirdi millet, sonradan Osmanlı olmuş bir Karamanoğlu döneğine mi?

En başarılı olduğu günlerde dahi bu dönekliği yüreğinde kazınması imkânsız bir leke olup kararırdı; kimsenin aksini düşünmediğini bilse bile, sakladıklarını, günü gelince dönekliğini yüzüne vuracaklarını sanırdı. Kimsenin bilmediği, sadece kendinin bildiği bir sır... Bahadır Yüzbaşı, biraz da bu dönekliğinin acısında işine var gücüyle sarılıyor, sanki dönekliğinin üstüne üstüne gidiyordu.

Ya şimdi Halil Beğ, aslında pek ufak tefek olayları bahane ederek Bahadır Yüzbaşılığı'nı kötüleyip durursa Edirne'de?

Uzatıyor, ayak sürüyor, en olmaz dolambaçlarda sere serpe cine atan aklı ol görüp bir ışık damlacığı yakalayamıyordu. Vakti gecikmesi de daha bir karanlık!

Halil Beğ habercinin ne vakit geldiğini sorarsa ne cevap vermeliydi? Sabah geldi; bana geldi, beklettim, haberi geciktirdim... diyebilmek..? Diyemezdi.

Yoldaşlarının boşuna kuşkulanmaları da caba...

Ne olursa olsun deyip, Er Sinan'ı aldığı gibi Halil Beğ'in yanına vardı. Sonunda: "Murad Beğ de Murad Beğ ise, bizi bize göre düşünür; beni alır Bizans'taki ağı yarım bırakırsa kendi bilir" düşüncesinde bir parçacık rahatlamış; "Ülke kendi ülkesi, çalışmamız Murad Beğ ülkesi için... bilmezse Tanrı bilir nasıl olsa" kararında Halil Beğ'in kapısına varmıştı. Fakat içeri girmedi, Er Sinan'ı yalnız yolladı, aşağıda bekledi. Sorarsa ne vakit geldiğini, neden geciktiğini saklamadan söylemesini istedi Er Sinan'dan. "Bahadır bekletti der, susarsın" dedi.

Halil Beğ, Er Sinan'ı tanımıyordu; çağrı fermanına bir süre boş gözlerle baktı. Ondan sonra Bahadır Yüzbaşı'yı sordu, aşağıda beklediğini öğrenince de yanına çağırttı. Hiç bir şey sormadı. "Bu akşam gidiyorum Yüzbaşı" dedi. Kalın, her şeyi, içinde saklamış bir seste: "Hazırlığım çok sürmez diye" devam etti. "Burada neyi nasıl yapacağını benden eyi bilirsin. Adamların az, yeterince değil. Sana uygun yiğit bulabilirsek buraya gönderilmesi için Murad Beğimiz'e, arzederim, uygun olur. Bir noksanımız var, yalnız bir noksanımız, bir kaç gündür onu düşünürdüm, seninle konuşmak için olgunlaşmasını bekliyordum. Gideceğime göre, vaktimiz yok fazlasını düşünmeğe. Burada, ne kadar ortalığı karıştırırsak karıştıralım, belki Bizans'ın çökmesini erkenleştiremeyebiliriz. Ordumuz geldiğinde, kuşatmağa geldiğinde, surların altından lağımlar açmak gerekir bakarsın... muhakkak gerekir. Toprağın altını üstünü eyice bilmeliyiz. Horoz Dede Likos Deresi'nin o yanından, o yanlarda açılmış, açılacak, açılmakta olan kuyuların topraklarını incelesin, derinliklerine göre örnekler alıp göndersin bize. Horoz Dede'ye de yardımcı olacak dervişler göndermeliyiz diye düşünürüm, uyduruk tekkesini daha genişletmeli bana kalırsa. Siz de burada, bu yarıda, sur boyunca daha çok yeni, eski kuyulardan toprak örnekleri almalısınız, derinliklere göre. Bize göndermelisi-

niz. Sefil Ali, benim bildiğim hem eski hem çok usta bir yeraltı oyucusudur. Yerin altını üstünden eyi bilir, der idi rahmetli atam. Sefil Ali'den böyle yararlanmalı, yanına Edirne'de öğrenciler vermeli, çıraklar vermeli, yetişmelerini sağlama yolları aramalıyız. Göndereceğiniz örnekler bizi yanıltmasın.."

Bahadır Yüzbaşı Halil Beğ'in bunları söyleyeceğini ölse aklına getirmezdi; duyması perişanlaması oldu. O sanıyordu ki Halil Beğ okuduğunu eyi bilir bir medrese kurdudur; töreleri yasaları yutmuş, devletin yönetim yollarını ezberden sayar bir delikanlı... öyle biri işte. Gelgelelim Bahadır Yüzbaşı'nın duydukları göründüğünün ötesinde bir Halil Beğ gösteriyordu; üstelik Yüzbaşı'nın sabahını rezil eden düşüncelerinin dışına çıkmış, öyle düşünceleri ayak altına almış gibi bakıyordu. Hem de ne zaman? Babasının öldüğünü duyduğunda daha...

"Yüzbaşı!.. Seninle uzun konuşmağa vaktim yok, gerek de duymam. Durağı Cennet olası atam, bu Bizans'ın çürümüş bir armud olarak kendiliğinden kucağımıza düşeceğine inanırdı. Ben de inanıyorum buna. Gördüm. Bunca zamanı içinde, birlikte yaşadık. Yanılmayız. Lâkın direneceğini de düşünmeliyiz, direnmesi için destekleneceğini de. Biz Osmanlıyız; Osmanlı'nın bu dünyaya bir kere geldiğini, gelmesi gerektiğini, gelmesinin bir Tanrı buyruğu olduğuna çok şükür inananlardanız. Babamız ölür, yerini biz alırız. Sen ölürsün senin yerini senden sonraki alır. Ölüm ayak bağı değildir; ölüm durmamızı gerektirmez. Osmanlı olduğumuzu bilmek her derdin devası olduğunu bilmektir ve dahi akan ırmağın tersine dönmeyeceğini, akışını durdurmayacağını da bilmektir.. Bunu bilirsek, yerlerimizin ne olduğunu da biliriz. Bulunduğumuz yerler, bize, Osmanlı'nın başarıya ulaşması, başarıyı aşması için verilmiştir; buna iman etmiş isek başımız gider fakat yerimiz kalır, izin verirsen babam için iki rekât namaz kılmak istiyorum, ancak o kadar vaktim

var. Murad Beğ'in çağırdığını öğrendiğim anda beklemem varlığımın inkârı olur. Şimdi beni yalnız bırakın... lütfen."

"Beğim... bir dileğimi söylesem..."

"Kısa ise..."

"Kısa... Er Sinan yanımda kalabilir mi?"

Bir kirpik boyunca bile düşünmedi Halil Beğ: "Murad Beğ'in buyurması gerekir Yüzbaşı" dedi. "Edirne'ye dönelim, arzedeyim. Hayır demez sanırım. Orada, Er Sinan, işe yarayanları kendi seçer, birlikte getirir. Bence uygun. Murad Beğ'e danışmak şart!"

"Sizi yolcu etmek..."

"Hayır, gerekmez. Yerinizde kalın. Saraya gideceğim, gerekenlerle görüşeceğim. Edirne'ye neden çağırıldığımı bilmeleri eyi olur. Sizin için de. Buradaki güvenceniz benim Edirne'deki görevimle pekişir... Yalnız..." Eğri bir tebessüm çenesini çarpıtır gibi oldu: "Benim de bilmem gerekenleri bildirirsen eyi olur Yüzbaşı" dedi. "Başka bir isteğim yoktur. İkimiz de Osmanlı'yız, Osmanlı içiniz; bunu bilirsek kimin adamı olduğumuzun önemi kalmaz... Osmanlı'nın adamı olmak... önemli olmak budur. Sana güvenim var Yüzbaşı, Tanrı yüzünü ak etsin..."

Bahadır Yüzbaşı küçülmüş mü idi büyümüş mü idi? Anlayamadı.

Daha bir nice zaman da anlayamadı.

Ama ne zaman Karamanoğlu döneği olduğu aklına gelse, eskisi gibi, içi burkulmadı gülüp geçer oldu.

Mart ölmüştü artık, iyice ölmüştü. Dirilse dirilse, belki, bir can çekişme dirilişine kalkabilirdi, ondan ötesi yine de ölüm, mart için. Hava, gecenin karanlığını da fırsat bilip nisanın tomurcuklarını okşayıverecek, bir, bilemedin iki gün sonra da okşanmış tomurcuklar nişanını açıverecekti ortalığa; yeni bir gün ışımasıyla birlikte tozpembe bir nisan, martı unutturacaktı. Puslu başlayan akşamlar, günden güne bu umuda doluyordu. Artık kış soğuk beyaz işkencesinde hapsolacaktı, bir dahaki marta kadar da yoğun yoksulun gırtlağına binemeyecekti. Kışı, bunun için sevmiyordu; hele martı bunun için, hiç... bütün bir kışı ha bitti ha bitecek titremesinde geçirmiş, martı ilk yaza köprü diye bellemiş iken uzaması bu martın, inadına uzaması yoksula işkence değil de ne? Böylesine inadı, böylesine eziyet sevdasını sevenin yüreğinde yedi çatal olmalı ki kendini düşüne!

Murad Beğ yatsı namazından bu yana bütün gece bir onu bir bunu düşünmenin uykusuzluğunu kışın, martın, yoksulun sıkıntısında topallatırken arada bir kalkıp, araladığı kalın perdelerin gösterebildiğince geceyi birdenbire nişanlanmış görmek umuduna kapılıyordu.

Koyu bir karanlık görüyordu.

Martın mı nisanın mı o görünmez cedelleşmeyi kazandığını kestiremiyordu; doğacak günün ışıklarına martın mı nisanın mı hâkim olacağını çıkaramıyordu. Aklı nisaplarda, can sıkıntısı martlarda. Bir dönse gece, martı ayağının altına alsa ve ölülüğünü sürükleyip götürse de dünyayı nisan teslim alsa!

Gözlerinden çok kulakları beklemekten yorulmuştu. Geniş, ne gözü ne gönlü yormayacak orta hallilikte uysal bir döşenişe rahatlamış odası bütün gece susmuştu. Uykuların bilmezliğinde gece vakitlerini hatırlayamadığı bu oda, yatsıdan bu yana başlı başına bir ömür olup çıkmıştı. Sessiz, konuşkanlığı sevmez, halden anlayan ve hiç bir zaman yoldaşına yük olmamış bir ömür. Varını veriyordu da yanındakinden bir damlacık olsun almıyordu. Her bir köşesi bir ayrı sessizliğe oyalanmış oda ne içerden ne dışardan, bir küçük soluk sesi olsun sızdırmıyordu. Sanıyordu ki içinde barındırdığı kişi ancak bu sessizlikte huzur duyacak. Ne büyük yanlış!

Murad Beğ, dışardan gelecek bir ayak sesinin sürünmesine nice bin sessizliğin huzurundan çok teslime hazırdı hâlbuki. Daha yatsı namazını bitirdiğinde, haberi getirenin çağrılmasına gerek olmadığını buyurmuştu. Kim önce duyarsa koşacak, padişah kapısıdır demeyip girip içeriye duyuracaktı.

Gel gör ki gece yarılanmış, gece yarısını da ortalamış, sabah kapıyı ha çaldı ha çalacaktı; ne gelen, ne ayağını kapıya yönelten, ne kımıldayan. Bir küp dolusunda bunalmış sessizliği, bu oda huzur diye yayıyordu. Bangır bangır bağırsa bin kere daha güzel olacağını bilir miydi acep?

Kaçıncı olduğunu düşünmeden bir daha araladı kalın perdeyi; sıyırdı, çekti, açtı bütünüyle. Camı açtı. Höykürmüş bir mart soğuğunun yüzüne şamar gibi inmesini beklerken yavşan otunda dumanlanmış bir ılıma yaladı yüzünü. Gece belli belirsiz alacalanıyordu uzaklarda. Hiçbir olağanüstülük yoktu. Dün bu saatlerde açsa ne görebilecek ise, yarın bu saatlerde açtığında... belki bir yıl sonra, on yıl sonra açtığında ne görecekse... gördüğü, o idi. Bir ayrıcalığı, ılıklığında.

Murad Beğ gözlerini o ılıklığa bıraktı. Uzaklardaki gece alacalanması nazlana nazlana salınıyordu. Say ki bir yeni gelininin güveyiye boyunu bosunu gösterme hevesinde. Gizli-

den göz süzmelerde salındıkça bedeninin kıvrımlarını kıvrandıran yeni gelinin savrulan etekleriydi bu alacalanma. Ağır ağır açılıyordu savruluşu. Gökyüzü ile yeryüzü, alacalanmanın dışında, varlığını göstermeğe tenezzül etmiyordu. Murad Beğ martın yirmi dokuzuncu gününün bittiğini düşündü; bu gördüğü alacalanma, otuzuncu günün körpe ışıklarıydı... görünsem mi görünmesem mi korkusunda, yeni doğmuş bir buzağının ıslaklığına yatmış ürkek canlılığında, ama, ömrün hayata göz kırpan yosmalığında.

Derken bir ince ezan. Murad Beğ iri hemen sağından, sağ omuzu kadar yakın gelen bir minareden göğe köprü kurdu. Daha: "Allahüekber" dedi demedi, biranda Edirne dört bir yandan ezanlarla çığlık çığlığa ayağa kalktı, inceli kalınlı, buğulu buğusuz, genizden gırtlaktan yürekten göğüsten gelme sesler sanki bütün Edirne'den yola düşmüş, her bir sokaktan bir ayrı ses alarak ilmik ilmik ilmiklenmiş el ele yolculuğa başlamıştı. Başlangıcı bilinmez, sonu bellisiz bir yolculuğun molasız gidişindeydi. Yaprak yaprak tırmanıyordu gökyüzüne, dal dal yürüyordu. Martı teslim alan nisanla karışıyor, bağları bahçeleri ağaçları gezinerek sularda karar kılıyor; taze çimenlerin uçlarına basarak sıçrıyor bulutlara el veriyordu. Ölçülerini aklın kabul etmeyeceği bir kubbeleşmede Edirne'nin üstünü örtüyor. Murad Beğ'in bütün gece sürmüş olan uykusuzluğuna merhem gibi iniyordu.

Birdenbire ürperdi.

Farkında olmadan aradığı, her perde aralayışında her geceye bakışında görmek istediği olağanüstülüğün bu ezanlarla kubbeleşmiş ölçüsüzlük olduğunu hissetti. Titreten beden secde arıyordu. Secdeye varmazsa bir kurumuş kütük gibi düşecekti. Düştüğü anda da bir daha ditilmek nedir bilmeyecek, yattığı yerde çürüyecekti.

Pencereden dönmesiyle birlikte serili duran Mekke'den gelme seccadesinin üstüne diz çökmesi bir oldu. Ürpertiler içinde secdeye vardı. Yüreği gönlü aklı bir olmuş, ürpertiler-

den etleşmiş bir bedeni secdeye yatırmıştı. Ezanlar hâlâ Edirne göğünde kubbeleşiyor, belki bütün Osmanlı ülkesini o ölçüsüz kubbenin altına alıyordu.

Sustular.

Ölüm gibi bir sessizlik; soluksuz kalmış bir susuş doldu dünyaya.

Sanki bir sağnak, olanca rahmetini dökmüş, göğü kurutup yere aktarmış, sonra kendi de kuruyup yok olmuştu. Göğün yeryüzüne dökecek hiçbir şeyi kalmamıştı, bunun için de susmuştu.

"Tanrı'm, senin hazinen tükenir mi hiç!" dedi demedi Murad Beğin yüreği, söz daha yüreği ile ağzı arasında çığlıklaşmamıştı ki oda kapısının önüne düşer gibi seğirtip gelmiş bir adım kapıyı soluk soluğa itti, ancak kendi oğlunun doğduğunu öğrenmiş bir erkek sesin boşanışın da: "Padişahım! Beğim! Murad Beğim müjdemi isterim! Şükür bir oğlun oldu!" dedi.

Murad Beğ seccadesine yapıştı sanki. Kalkabilseydi eğer dizlerindeki seccade ile birlikte kalkacaktı. Müjdeyi getirene söyleyecek bir tek söz bulamadı.

"Er Sinan... ömrün uzun olsun" diyebildi.

"Mübarek olsun beğim!" dedi Er Sinan da. "Beğim, benim için bundan güzel bir ömür olamaz ki. Tanrı'ya bin şükür."

"Öyleyse leğen ibrik getir Er Sinan. Senin elinden alalım abdestimizi. Meğer bunun için seni alıkoymuşum, dün, göndermemişim. Leğen ibrik şu perdenin ardında olmalı, getir."

Er Sinan'ın içi içine sığmıyordu. Murad Beğ'in beklemesine getirdiği haberle dolu iken bu sefer de hizmetine koşması Er Sinanlığı'nın üstüne bir Er Sinan daha eklemişti. Bir yanlışlık yapmamak için dört açtı gözlerini. Yine de Murad Beğ'in ellerine uzattığı ibriğin titremesine engel olamadı.

İlk defa bir padişahın abdest alışını seyrediyordu aynı zamanda. Elinde olmadan, yanlışlık yapmayım diye dört açtığı gözleri, Murad Beğ'in başkalarından bir ayrıcalığı olmayı-

şını da görüyordu. Sanki iki karındaş idiler; biri küçüktü ağabeyine hizmet ediyordu. Öteki büyüktü yaşta, küçüğünün hizmetinden göneniyordu. Odada fısır fısır bir söyleyiş; suyun leğene dökülüşünü herhal birbirine anlatıyordu yahut da en çok yarım saat önce doğmuş olan şehzadenin müjdesini veriyordu birbirine.

Havluyu uzattığında Murad Beğ'in gözlerinin çocuklaşmış bir sevinci koşturduğunu fark etti.

"Er Sinan, oğlumun adını..? Oğlumun adına ne desem eyi olur sence?" diye sordu. Sanki büyük karındaş küçüğünün gönlünü almak istiyordu hizmet ettiği için. "Ben Mehmed koyalım diye düşündüm. Ne dersin? Mehmed babamın adı. Hoş insandı durağı Cennet olsun; kibar insandı. Oğlumun da dedesi gibi olmasını isterim Er Sinan. Kimsenin yüreğini incitmemesini, kuşun kanadındaki acıyı bilmesini isterim. Mehmed diyeceğim adına... Muhammed; Peygamberimizin adıyla anılması oğlumun kaderi olur inşaallah..."

Abdest için sıvadığı kol yenlerini indiriyordu.

Er Sinan: "İnşallah beğim" dedi.

Murad Beğ, Mekke'den gelme seccadesinde namaza durdu.

Er Sinan için o an ömrün doyumu oldu.

Murad Beğ secdeye varırken Er Sinan'a öyle geldi ki dünya Tanrı'nın huzurunda eğilmektedir.

Hacı Bayram Veli Ak Şemseddin'i gecenin bir yarısında, ne o ne öteki beklemiyor iken, yanına çağırdı. Gece serindi.

Ak Şemseddin giyimini kuşamını daha bir titiz gözlerde yokladı. Yerindeydi; Şeyhe varacak aklıktaydı, buruşuğu yoktu. "Bismillahirrahmanirrahim" gülümsemesinde adımını attı eşikten. Uzun bir yola çıkacakmışçasına hazır, hemen dönecekmişçesine buralıydı.

Hacı Bayram Veli hasırında diz çökmüş, gönül söyleşmesindeyken girdi içeri. Kedi adımlarında yanına vardı, boyun eğdi, diz çöküp bir omuz gerisinde durdu, bekledi. Hacı Bayram Veli'nin toprağın derinliklerine dalmış sesi:

"Kösemen, yol göründü sana!" dedi. "Sular hep denizedir. Senin denizin Edirne'de göllendi. Var ak denizine. Bizden izin. Her su denizine ulaşmalı, her deniz Kostantiniyye'nin toprağını yalamalı. Bunu böylece bilirsen gözüm arkada kalmayacak. Haydi, yolun açık olsun. Gözüm gözünde görecek gayrı, dilim dilinde konuşacak. Umudumsun... Yolun açık olsun oğulcuk!"

SABIR Cildinin sonu.

SABIR

M. NECATİ SEPETÇİOĞLU

...Bir an, bu kundaklanmış ak çocuğu kollarında tutarken, Konstantiniyye'yi kucağına aldığını sandı. Bu çocuk Konstantiniyye'ydi. Belki onbeşinde, belki yirmisinde, belki hayatının sonuna doğru bir yaşta ayaklarının altına kendiliğinden serilecek olan o kutsal şehre girecekti. Ayaklarının altına altın sırmalı halılar mı serilirdi acaba? Ezan-ı Muhammedi'yi okuyacak, oğlunun adını kulağına çağıracaktı; üç defa.

Ezan-ı Muhammedi'ye başlayacağı sırada kendi babası geldi gözlerinin önüne. Bir Kurban Bayramının sabahıydı. Babasının elini öpmüştü...

DÜNKÜ TÜRKİYE